

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam
Ingolstadii, 1627

Dispvatio II. De Spe Et Charitate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

loc. cit. idemque est monitum Apostoli 2. Tim. 2. v. 23. *Seruum Domini mansuetum esse debere ad omnes, docibilem, patientem, &c.*

163 II. Admonendi & excitandi sunt errantes, ad ferias & constantes preces ad DEVM fundendas pro obtinenda cordis illuminatione; cum fides sit peculiare donum Dei; totumque hoc salutis negotium non sit neque currentis, neque volens; propria scilicet industria; sed miserentis DEI, Rom. 9. vers. 16. qui proinde ab ipso etiam instructore diligenter inuocandus est; quando neque qui plantat, neque qui rigat est aliquid, sed qui incrementum dat DEVS. 1. Cor. 3. v. 8.

164 III. Purgandus prius tam affectus errantiū, per vitæ emendationem, & veram & internam pœnitentiam, à vitijs & peccatis, quæ cognitioni veritatis plurimum obsunt; quam intellectus ab erroribus. Colligitur hoc monitum ex illo Christi Ioannis 7. vers. 17. *Si quis voluerit voluntatem eius facere, cognoscat de doctrina, utrum ex DEO sit, an ego à me ipso loquar.* Et Ioannis 5. vers. 44. *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis; & gloriam quam à solo DEO est, non queritis?* Nec ob aliam causam iuuenis ille Christum vocantem sequi neglexit, nisi quia habens multas possessiones, eis immoderato af-

fectu adhærebat. Matthæi 19. v. 22. Neque debitam fidei professionem neglexerunt alij, nisi quia dilexerunt gloriam hominum magis, quam gloriam DEI, Ioannis 12. vers. 43. Idem monet Petrus Faber ibidem. Nec dubito, dimidiam prope hominum partem, qui partes Sectariorum sequuntur, non tam iudicio, quam affectu duci; eo quod certis quibusdā vitijs adhærent, quæ sibi in Catholica Religione euitanda, & per confessionem expianda norunt, &c.

IV. Ostendendum, eos nullum habere solidum fidei suæ fundamentum; sed id quod maxime iactant (scripturæ prætextum) commune esse omnibus antiquis & nouis Sectarijs confugium, Lutheranis, Zuinglianis, Caluianis, &c. ex dictis supra q. 5. dub. 3.

V. In promptu habenda, tum communissima illa, tum etiam specialia aduersus hæreticos fidei Catholicæ motiua, superius q. 2. dub. 4. & q. 3. dub. 4. explicata, quæ ad captum vniuersiuique prudenter accommodanda erunt. Quanam autem ratione in disputatione cum hæreticis melior sit conditio Catholicorum, velut possidentium, ex Tertulliano lib. de præscript. cap. 37. cum Bellarmino lib. 4. de Ecclesia cap. 8. alibi declaratum est, in Exam. Hunn. Relat. de Colloq. Ratisp. cap. 2. Atque hæc de fide satis.

FINIS DISPUTATIONIS PRIMÆ.

INDEX DISPUTATIONIS II.

DE SPE ET CHARITATE.

Quæstio I. De virtute Spei.

Dubium I. De natura & actibus spei.

II. De subiecto spei tam proximo quam remoto.

III. De dono timoris; speciatim quid, quod duplex, & in quo subiecto sit timor, & qua eiusdem ad cæteras virtutes comparatio.

IV. De vitijs spei oppositis, speciatim de desperatione & præsumptione, itemque de affirmatiuis præceptis ad spem & timorem pertinentibus.

Quæstio II. De Charitate secundum se; eiusque subiecto tam proximo quam remoto; itemque de causa efficiente, augmento, diminutione & corruptione eiusdem.

Dubium I. An & qualis virtus sit charitas, an sit vera amicitia inter Deum & hominem; an sit vna virtus eademque perfectissima omnium ac forma virtutum.

II. An præter charitatem virtutem Theologicam datur alij habitus amoris amicitie erga Deum vel proximum.

III. De subiecto charitatis tam proximo quam remoto; speciatim an eiusdem speciei & intensio sit in via & in patria.

IV. De productione & augmento charitatis, an à solo Deo producatur, quomodo item & quantum charitas augeri seu intendi possit.

V. Vtrum quolibet actu charitatis, charitas in hac vita augetur & quomodo.

VI. An & quomodo charitas possit diminui, & amitti seu corrumpi.

Quæstio III. De obiecto, & ordine, Charitatis.

Dubium I. Quot, & quanam sint obiecta materialia Charitatis; speciatim quomodo diligendi sint inimici, seu ad quidnam obliget præceptum de diligendis inimicis.

II. An, & qualis in charitate sit ordo; speciatim qua ratione DEVS diligendus sit super omnia.

III. In quo consistat amor Dei super omnia; quidue ad eum requiratur.

IV. An, & qua ratione quoad bona spiritualia nos ipsos potius, quam proximum amare debeamus: contra vero plus proximum quoad bona seu temporalia, seu spiritualia, quam nos ipsos, quoad bona temporalia.

V. An & quis in ipsis proximis diligendus ordo seruandus sit.

Quæstio

Quaestio IV. De actibus & effectibus internis & externis Charitatis, adeoque etiam de Misericordia, Beneficentia, deque dono Sapientiae Charitati respondente, & praecipuis charitatis.

Dubium I. De varijs actibus & effectibus charitatis; speciatim internis; ut amore, gaudio, & pace.

II. De Misericordia & Beneficentia, ad externos Charitatis actus spectantibus.

III. De dono Sapientiae Charitati respondente.

IV. De praecipuo Charitatis; speciatim quod & quotuplex de dilectione praecipuum exstet; & num in hac vita impleri possit; ac quandanam obliget.

Quaestio V. De Eleemosyna tam corporali quam spiritali adeoque de correptione fraterna.

Dubium I. Quid in genere & quotuplex, cuiusque utilitatis sit Eleemosyna.

II. De praecipuo eleemosyna corporalis; an & quando obliget. Itemque de quibus rebus, & à quibus fieri possit eleemosyna.

III. An expediat, sine discrimine quosvis pauperes ad eleemosynarum acceptionem, petitionemue ubiuis locorum admittere.

IV. An & quando seu quibuscumque circumstantijs fraterna correptio sit in praecipuo.

V. An & quis in fraterna correptione ordo sit seruandus.

Quaestio VI. De vitijs charitati oppositis vt odio, schismate, bello, scandalo, &c.

Dubium I. Quae & quam varia sint vitia charitati opposita; & speciatim an & quale peccatum sit odium, aecidia, inuidia, discordia & contentio.

II. Quid & quantum peccatum sit schisma, & quae sint punae schismaticorum, & quid si Pontifex fieret schismaticus aut haereticus, denique quid faciendum tempore schismatis.

III. De bello, ac primo quam conditiones vniuersis ad iustum bellum requirantur.

IV. Quomodo dubia belli causa examinanda sit & diiudicanda.

V. Quanam circa belli prosecutionem obseruanda sint; speciatim an & quomodo in bello liceat occidere, in seruitutem redigere vel spoliare etiam innocentes; itemque spolia & bona ab hostibus in bello capta vel etiam pretio aut dono accepta ad quos spectent.

VI. De circumstantijs belli personam & tempus emergentibus, an Clericis atque etiam diebus festis liceat bellare.

VII. De rixa, duello, & seditione.

VIII. De scandalo quid, quotuplex & quale peccatum sit scandalum, & an semper sit peccatum consilio, praecipuo, ope, vel ad malum cooperari vel à bono impedire.

IX. An & qua ratione bona seu spiritalia seu corporalia dimittenda sint propter scandalum.

DISPUTATIO II.

De Spe, & Charitate.

S. Thomas 2. 2. quæst. 17. & seqq. vsq. ad quæst. 46.
Magister, & Scholastici in 3. dist. 26. vsque ad 37. & nonnihil in
1. sent. dist. 17. & in 2. dist. 27.

Absoluta tractatione prima Theologica virtutis, sequitur, ut de duabus posterioribus, Spe scilicet & Charitate agamus; quas commode una disputatione explicabimus; quando Spei tractatio breuissima est, quam suppositis ijs, quæ de fide, ac de virtutibus in genere docuimus, facile una quæstione absoluemus.

Complectetur autem hac disputatio vniuersim sex quæstiones. I. De virtute Spei. II. De Charitate secundum se, eiusque subiecto, tam proximo, quam remoto; itemq. de causa eius efficiente, augmento, diminutione, & corruptione eiusdem. III. De obiecto & ordine Charitatis. IV. De actibus & effectibus, tum internis, tum externis Charitatis; adeoque etiam de Misericordia, Beneficentia, deque dono Sapientia Charitati respondente, & præceptis Charitatis. V. De elemosyna, tam corporali, quam spiritali; adeoque de correctione fraterna. VI. De vitiis Charitati oppositis; ut odio, schismate, bello, duello, scandalo, &c. Quibus comprehenduntur omnia, quæ de Charitate in sex partes diuisa tradit Sanctus Thomas; nimirum I. De ipsa Charitate secundum se. II. De obiectis ipsius. III. De actibus. IV. De vitiis oppositis. V. De præceptis ad charitatem pertinentibus. VI. De dono Sapientia Charitati respondente.

Q V Æ S T I O I.

De Virtute Spei.

S. Thomas 2. 2. q. 17. vsque ad 22.

Absoluetur hac questio quatuor dubitationibus I. De natura & actibus spei. II. De subiecto spei, tam proximo, quam remoto. III. De dono timoris; speciatim quid, quotuplex, & in quo subiecto sit timor; & que eiusdem ad ceteras virtutes comparatio. IV. De vitijs spei oppositis, speciatim de desperatione & presumptione; item que de affirmatiuis praeceptis, ad spem & timorem pertinentibus.

D V B I V M I.

De natura & actibus Spei.

Sanctus Thomas 2. 2. quest. 17. aa. 8.

Intelligitur in proposito nomine spei, non passio appetitus sensitiui, de qua Sanctus Thomas 1. 2. quest. 40. Sed actus, seu habitus quidam bonus voluntatis, siue appetitus rationalis, aliquo modo circa Deum, vt est bonum nostrum supernaturale versans: à quo actu nonnunquam etiam ipsum obiectum speratum spes dicitur, vt in simili de fide dictum. Ita enim psalmo 13. v. 6. *Quoniam Dominus spes eius est.* Et psalm. 21. v. 10. *Spes mea (Deus) ab uberibus matris.* Et psalm. 39. vers. 5. *Cuius est nomen Domini spes eius.* Et psalm. 70. vers. 5. *Domine spes mea à iuuentute mea, &c.* Et psalm. 90. vers. 9. *Quoniam tu es Domine spes mea, &c.*

2 Potest autem is habitus ex mente S. Thomae citat quest. 17. ita definiri: Virtus Theologica qua voluntas nostra efficaciter tendit ac fertur, in DEVM, vt est suprema beatitudo nostra, legitimis medijs, Deo opitulante, possibilis obtineri; quibus verbis tota spei natura comprehenditur & explicatur.

Dicitur enim primo generis loco, *Virtus*; nempe simpliciter, iuxta Sanctum Thomam citat. quest. 17. artic. 1. & communem fere omnium sententiam; quia *bonum* (etiam simpliciter, in ordine tamen ad certum obiectum) *facit habentem, & opus eius bonum reddit*; quæ est definitio virtutis, apud Aristotelem 2. Ethicor. cap. 6. quidquid Durandus in 3. distinct. 26. quest. 1. falso dixerit, spem, vt & fidem proprie & strictè loquendo, non esse virtutem. De qua re, actum etiam tom. 2. disputat. 3. quest. 2. dub. 1. & quest. 3. dub. 1. & disputatione sequenti q. 6. dub. 2.

3 Addit Durandus ibidem; hanc virtutem non esse necessariam simpliciter ad sperandum, eo quod posita cognitione felicitatis, & istius promissione, voluntas nostra satis virium habeat ad sperandum: Sed hoc fundamentum est plusquam falsum, imo vt Arragonius hic art. 1. ait, *erroneum, & Pelagianum*; cum Concilia passim asserant, ad sperandum requiri speciale auxilium

Dei, vt videre est in Concilio Arausicano II. Canone 6. & in Tridentino sess. 6. cap. 5. & Can. 3. Nec mirum; cum spes sit actus supernaturalis, non minus quam de fide dictum disp. præcedent. quest. 6. dub. 1. & 2. Est ergo eadem quoad hoc spei ratio, quæ fidei, & aliorum habituum supernaturalium; qui dantur non solum ad facile operandum, sed ad operandum simpliciter, iuxta dicta tom. 2. disp. 6. q. 3. dub. 9. licet actus illi, qui ad eiusmodi habitum disponunt, ab ipso habitu effectiue non prodeant, vt ibidem quest. 5. dub. 5. diximus.

Dicitur secundo, *Virtus Theologica*; quia immediate versatur circa DEVM, non solum vt obiectum, quo spes nititur; sed etiam vt obiectum quod speramus, & nobis sperando concupiscimus, vt cum Sancto Thoma citat. quest. 17. art. 2. & 5. ex communi rectè docet Caietanus eodem artic. 5. contra Durandum in 3. disput. 26. quest. 2. & Paludanum ibidem asserentes, spem immediate solum versari circa beatitudinem nostram formalem; contra ea, quæ in simili de delectatione beatitudinis docuimus tom. 2. disp. 1. quest. 3. dub. 2. & contra ipsam rationem. Deus enim est finis Qui, & beatitudo nostra obiectiua, quam per spem imprimis appetimus & desideramus, quamuis interim eo ipso, quod spes versatur circa Deum, quatenus à nobis videri potest, simul etiam versatur circa beatitudinem nostram formalem, seu visionem ipsam, vt finem Quo; qui vna cum fine Qui vnum integrum finem constituit, vt in simili de delectatione dictum loc. citat. & contra nonnullos, ex communi fusius probat Valquez 1. 2. dif. 15. cap. 13.

Etiam si vero Deus sit non solum primum ac principale obiectum spei, sed etiam obiectum attributionis: nihil tamen obstat, quo minus alia, etiam bona naturæ & gratiæ, quatenus ad Deum finem vltimum referuntur & conducunt, tanquam obiecta secundaria à nobis sperari possint, vt ex communi docet S. Thomas citat. quest. 17.

artic. 4. & in simili de fide dictum quaestione 1. dub. 2.

6 Dicitur tertio, *Efficaciter tendens*. &c. quia spes secundum actum saltem principalem conomine in primis significatum, non est simplex amor seu complacentia, aut simplex desiderium de DEO, sed efficax voluntas, & quasi intentio consequendi DEVM, vt est bonum nostrum; quamuis interim ab eodem habitu prodire possit etiam amor seu desiderium simplex & inefficax, circa idem obiectum, vt inferius patebit.

7 Dicitur quarto, *In Deum, vt est suprema Beatitudo nostra*, iuxta S. Thomam cit. quaest. 17. articulo 2. & communem. Hoc enim proprie differt spes à charitate; quod per hanc in Deum ferimur, diligendo eum propter se, siue prout secundum se, ac in se, est summum bonum, etiam abstrahendo ab omni ratione comoditatis ex eo nobis obuenturæ; per illam vero, vt est nobis bonus nostrumque summum bonum, ac finis vltimus, cuius adeptione simpliciter beati sumus; adeoque prout est beatitudo nostra obiectiua, non tantum naturalis, sed etiam supernaturalis; quod significatur per voculam *Suprema*; iuxta ea quæ docuimus tom. 2. disputatio. 1. quaest. 2. dub. 1.

8 Dicitur quinto *Possibilis obtineri*, ex eodem S. Thoma quaest. 17. art. 1. Quia spes tum ex communi sua ratione, est boni futuri possibilis, saltem iudicio sperantis; tum etiam in presenti, quatenus est habitus virtutis, nempe secundum actum suum principalem, & nomine [formaliter] significatum, hoc ipso, quod in eiusmodi obiectum efficaciter fertur, vt dictum.

9 Dicitur sexto, *Opiulante DEO, per certa media*. Quia vt notat S. Thomas hic quaestio. 17. art. 1. & 4. & 1. 2. quaest. 40. art. 7. & quaest. 42. articulo 1. Spes in genere duo respicit, scilicet bonum quod obtinere intendit, tanquam causam finalem, & auxilium per quod illud bonum obtinetur; tanquam causam eius boni efficientem: quæ quidem si de prima & principali loquamur, est solus Deus, qui ad hoc certa nobis media præfixit; quamuis secundaria & ministerialis, seu etiam instrumentalis causa, possint etiam esse tum Sancti, tum alij homines; imo etiam ipsa opera ac merita nostra, vt etiam suo loco tom. 2. disputat. 6. quaest. 4. & 6. docuimus, & tradit S. Thomas hic cit. q. 17. art. 4. & fusius contra huius temporis Sectarios prosequitur Gregorius de Valentia hic q. 1. punct. 1. & Bellarminus lib. 5. de iustif. c. 7. Eam vero habitudinē spei ad auxiliatorem, in quo speramus, in primis etiam denotat vocula *Confidentia* seu *fiducia*, quæ iuxta S. Thomam infra q. 129. a. 6. nihil aliud est, quam de aliquo *spes firma atque perfecta*.

10 Addit Vazquez, ad naturam spei declarandam, hæc duo. Primum disp. 40. num. 6. & 7. de ratione spei in genere esse, vt desideretur consecutio rei, seu rei quæ per alium obtinenda; cum in hoc ipso, vt idem ait, consistat ratio ardui, circa quod spes vertitur. Vnde cit. disp. 40. n. 7. ait, de re quæ à nobis futura est, quatenus à no-

bis futura est, non esse spem, sed desiderium. Alterum est cit. disp. 15. num. 22. vbi docet, formale obiectum spei, quo constituitur in ratione virtutis Theologicæ, esse Deum, non tantum id quod speratur, sed id à quo speretur, siue obiectum formale fidei est, Deus cui creditur, non quod creditur.

Sed neutrum probatur. Non primum; quia communi sensu ac modo loquendi, quædam speramus, etiam si à nobis ipsis ea existimemus obtinenda; vt cum Mathematicus sperat se inuenturum quadraturam circuli, aut Chymicus modum auri conficiendi. Contra vero quædam leuia & facilia non speramus, etsi non nisi per alios adipiscenda sciamus. Quis enim in annonæ abundantia, ac foro vndique panibus referto, dicit, sperare se panem pretio acquisiturum? aut quis dominus sperat, se vel cibum à suo coquo, vel calceos à famulo acquisiturum? Et ratio est. Quia quædam, etiam si à nobis ipsis obtinenda sint, sua tamen natura, aut certe respectu operantis, ardua sunt & difficilia: alia etiam si obtinenda sint ab alijs, sæpe possunt esse obtentu facillima. Cum ergo spes communi sua ratione versetur circa bonum arduum, fieri potest, vt ex ijs nonnulla sub spem cadant, ex his quædam non cadant.

Alterum etiam non probatur. Primo, quia videtur esse contra communem sententiam, quam indicat etiam S. Thomas q. 17. a. 5. vbi ait, *spem* (qua virtus Theologica est) *attingere supremam regulam humanorum actuum, & sicut primam causam efficientem, in quantum eius auxilio nititur; & sicut vltimam causam finalem, in quantum eius fruitione beatitudinem expectat. Et sic patet, inquit, quod spei, in quantum est virtus, principale obiectum est Deus. Cum ergo in hoc consistat ratio virtutis Theologicæ, quod Deum habeat pro obiecto, manifestum est, quod spes est virtus Theologica.* Ita S. Thomas qui similia habet q. 17. art. 4. quibus locis, inquit Suarez hic d. 1. sec. 3. n. 3. S. Thomas palam excludit Dei auxilium à ratione formali spei.

Secundo; quia ipsa ratio conuincere videtur, de ratione virtutis Theologicæ esse, vt attingat Deum tanquam obiectum Quod, non solum Quo vel Cui: alioqui etiã Religio esset virtus Theologica. Quæ de causa etiã supra disp. 1. q. 1. dub. 2. ex communi diximus, fidē velut virtutem Theologicam respicere etiam Deum vt Deum, tanquam obiectum formale Quod. Quamquam est aliqua differentia inter virtutes appetitiuas, & intellectiuas; quod hæ non tam specificantur ab obiecto formali Quod, quã ab obiecto formali Quo; illæ autē potius ab obiecto formali Quo, quam Quo. Accedit, quod non omnis actus, qui procedit ab habitu spei, respicit Deum velut eum à quo aliquid speratur, quandoquidē datur à spei habitu actus plane inefficax, quo nihil profus efficaciter obtinendum appetitur, vt inferius dicitur.

Atque ex his colligitur primo, quodnam sit spei obiectum, tum materiale, seu primarium, seu secundarium; tum etiam formale. Hoc enim si vniuersim de habitu spei loquamur, nihil aliud est, quam Deus, vt est beatitudo nostra, adeoque

summum bonum nostrum, amabile amore concupiscentiæ, vt aperte colligitur ex S. Thoma in quæstionibus disputatis de spe & hic q. 17. art. 8. vbi ait: *Amor quidam (erga Deum) est perfectus; quidam imperfectus. Perfectus quidam amor est, quo aliquis secundum se amatur, utpote cui aliquis vult bonum; sicut homo amat amicum. Imperfectus amor est, quo quis amat aliquid non secundum ipsum, sed vt illud bonum sibi ipsi proueniat; sicut homo amat rem, quam concupiscit. Primus autem amor pertinet ad charitatē, que inheret Deo secundum seipsum: sed spes pertinet ad secundum amorem; quia ille, qui sperat, aliquid sibi obtinere intendit.* Ita S. Thomas. Idem sentiunt Scotus & Gabriel in 3. dist. 26. q. 1. & Gregorius de Valentia hic q. 1. punct. 1. & Suarez hic disp. 1. sect. 3.

15 Quod vero idem S. Thomas hic q. 17. a. 2. & 6. & q. 4. de virtutibus indicare videtur, Deum velut id. quod speratur, esse obiectum materiale spei, vt vero est fons & principium, à quo eiusmodi supernaturale bonum speratur, esse formale, id non simpliciter, (vt Vasquez loc. cit. & Bannes a. 1. existimant) sed proportione quadam intelligendum est; nempe quod Deus sub priore ratione consideratus, per posteriorem vltimè contrahatur, & magis determinetur, respectu quidē actus illius, qui spei vocabulo directe significatur, vt magis inferius explicabimus.

16 Colligitur secundo contra Durandum loc. cit. Deum etiam immediate & secundum se, non tantum ratione effectus, puta visionis seu fruitionis Dei, honesto quodam amore concupiscentiæ à nobis amari posse, vt aperte supponit S. Thomas hic q. 17. a. 6. & 8. ex communi; & ex eo facile probatur: quia amare aliquem amore concupiscentiæ, est amare aliquem vt nobis bonum: sed Deus rectissime amatur vt nobis bonus; cum non modo secundum se, abstrahendo ab omni creatura, sit summum bonum, qua ratione amatur amore amicitie seu charitatis, vt dictum; sed simul etiam sit summum bonum nostrum: Ergo &c. Idem significat scriptura psalm. 41. v. 1. & 2. *Quomodo desiderat cervinus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus: Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum.* Et psalm. 62. v. 2. *Sitiuit in te anima mea, &c.* Quibus locis vtiq; de amore seu desiderio concupiscentiæ sermo est. Accedit quod effectus huius amoris est optimus; utpote cuius vi summum hoc bonū nostrū ardentè quæripus, postposito omni alio bono sensibili, seu beatitudine creatā, iuxta illud psal. 72. v. 25. *Quid enim mihi est in celo? & à te quid volui super terram?*

17 Neque verum est, quod obijcit Durandus, omne amatum amore concupiscentiæ referri ad eū, cui illud concupiscitur, tanquam medium ad finem; quo proinde vti dicimur, non frui; cum tamen Deo frui solum, non vti liceat. Potest enim id aliquando (vti etiam in proposito accidit) referri tanquam finis Cuius, ad suum propriū subiectum, seu etiam vt ad finem Cui. Quod & exemplo, & ratione recte ostendit Caietanus hic q. 17. a. 2. & 5. Exemplū est in Filio Dei, quē Deus Pater nobis dedit & donauit, adeoq; amando voluit; eū tamen interim ipse secundū se minime

per modū mediū ad nos tanquā ad finē referatur, sed potius è conuerso sit ipsemet finis noster.

Ratio est: Quia tot modis bonum aliquod alicui concupiscere possumus, quot modis accidit id esse bonum alterius: sed potest aliquid esse bonum alterius, non tantum per modum mediū, sed etiā per modum finis Cuius: Ergo &c. Quo fit etiam, vt cum Deum hoc modo amamus, non vtamur fruendis, sed potius fruamur, vel certe vt fruendum appetamus; cum Vti proprie sit, aliquid tanquam medium vtile, ad finē cuius gratia referre, vt pluribus persequitur Vasquez 1. 2. disp. 48. num. 5.

Colligitur tertio, spem esse virtutem distinctā, tum à fide, quam Sectarij hodie cum fiducia male confundunt, vt dictum disput. præced. quæst. 6. dub. 1. tum à charitate; qua Deus non vt nobis bonus, sed vt secundum se summum est bonum amatur, non amore concupiscentiæ, sed amore amicitie, vt dictum, & expresse docet S. Thomas q. 17. a. 6. & 8. quidquid dubitet Caietanus quæstio. 18. art. 1. num in voluntate generatim loquēdo specie differant diligere & sperare. &c.

Neque verum est, quod nonnulli dicunt, & tribuitur Bonauenturæ 3. dist. 26. a. 2. q. 3. alijque pluribus apud Suarez hic disp. 1. sec. 3. Deum sub absoluta ratione increati & supernaturalis boni amatum & desideratum, obiectum charitatis esse; spei vero, sub ratione boni ardui & excedentis humanas vires, in quo & confidamus, & quod expectemus sperantes: quasi vero aut charitas etiam materialiter in bonum arduum seu difficile non tendat, aut spes in id formaliter tendat; ita scilicet, vt ratio formalis sub qua Deus speratur, sit ratio ardui: cum ea tamen vt sic nec spei, nec alterius prosecutionis actum vllō modo terminet obiectiue; retardare scilicet à prosecutione appetitum potius apta, quam ad eam allicere; sed solum sit conditio quadam obiecti, qua fit, vt voluntas efficacem prosecutionem eius boni difficulter eliciat, atque ita etiam deinde actus ipse peculiarem quidem denominationem, sed non aliam speciem sortitur; saltem loquendo de actu voluntatis, in qua ratio ardui, vti potentias non distinguit, ita nec habitus, vt dictum tom. 2. disputatione 2. quæstione 4. dub. 1. & seqq. & magis ex Sancto Thoma inferius declarabitur: et si Vasquez citat. disputatione 15. n. 22. rationem ardui in eo constituens, quod ab alio bonum concupitum expectetur, consequenter sentiat, eam esse formalem rationem obiecti spei, quod etiam sub dubio tradit 1. part. disputatione 84. numero 3.

Magis improbabilis est sententia Ockami quodlib. 3. q. 1. asserentis, spem non esse quid tertium distinctum à charitate & fide, sed aggregatum ex illis, quod probabile etiam esse, indicat Scotus in 3. d. 26. q. vn. Sed merito etiam improbatum à Suarez hic disp. 1. sec. 3. n. 22.

Colligitur quarto, dari quidem, præter supernaturalem & infusum habitum spei quem definiuimus, etiam alium habitum spei acquisitæ seu

naturalis circa Deum, ut est bonum nostrum supernaturale naturali & acquisita cognitione, propositum, iuxta dicta disp. 1. q. 1. dub. 3. n. 75. quidquid sine ratione neget Bannes hic q. 17. a. 5. attamen proprie ac simpliciter virtutem non esse, cum non sit habitus in suo genere perfectus & obiecto commensuratus; multo minus esse virtutem Theologicam: sicut nec habitus fidei acquisita de veritatibus supernaturalibus vera & perfecta virtus est, ut recte notavit Caietanus hic q. 17. a. 5. et si Scotus in 3. dist. 26. q. 1. putet, dici posse virtutem Theologicam, si quidem ad eam non requiratur, ut à Deo infundatur.

Quod si loquamur de spe naturali in Deum, ut est auctor rerum naturalium, bonumque naturale, tum ea quidem virtus dici poterit, eo modo, quo etiam habitus amoris naturalis Dei (iuxta dicenda q. 2. dub. 2.) virtus dici potest; attamen virtus Theologica dicenda non erit, iuxta communem phrasin Doctorum; qui eo nomine non solum virtutem circa Deum immediate versantem, sed simul etiam à Deo infusam, ordinisque supernaturalis intelligere solent; quamquam rota quæstio tandem sit de nomine.

Colligitur quinto, actum quidem spei, hoc vocabulo directe ac primario significatum, generatim loquendo, esse quoddam absolutum & efficax desiderium rei arduæ consequendæ; quod vel habeat rationem intentionis, si versetur circa ipsum finem Quis, seu Quius, ut consequendum per media; sicut habet rationem primarij sui obiecti, qui est Deus seu beatitudo nostra, ut dictum; vel etiam electionis, si ex voluntate finis, & consultatione proveniens, versetur circa aliquid medium, ut docet etiam Vasquez 1. 2. disp. 40. num. 7. attamen habitum spei, præter hunc actum, nihilominus habere adhuc plures alios actus etiam internos, & ab ipso habitu spei immediate elicitos; omnes scilicet eos, qui circa idem obiectum formale, hoc est, Deum tanquam supernaturalem beatitudinem nostram versantur, ut recte docet Suarez 3. part. articulo 4. & pluribus prosequitur hic disput. 1. sec. 3. & 4.

In his ordine primus est ipse amor concupiscentiæ in Deum, quo videlicet in eum velut nobis bonum ferimur, simplici prosecutione; quem male, & contra S. Thomam cit. q. 17. a. 8. Arragonius ibidem vocat actum charitatis. Ex hoc amore, in hac vita, ubi obiectum illud amatum, est absens, sequitur desiderium eiusdem boni, abstrahendo, an illud absolute loquendo acquiri possit, vel acquirendum sit, an non: deinde si amor sit perfectus, succedit spes & efficax desiderium eiusdem boni, velut obiecti ardui & possibilis obtineri, iuxta Sanctum Thomam hic cit. art. 8.

Postquam vero idem obiectum aliquando erit præsens & possessum, ut sit in patria, tunc si aliunde nil obstet, sub eodem motivo sequetur gaudium siue delectatio; quæ tamen etiam in hac vita subinde locum habet, quatenus per ipsam etiam spem, & imperfectam quandam fruitionem Dei, aliquo modo beati esse possumus:

licet interim ab actu spei, tanquam difficiliore, & maxime arduo ac necessario viatori, totus habitus spei suam denominationem fortiatur.

Quæ doctrina etiam colligitur ex Sancto Thomam hic quæstione 17. art. 8. cum ait, *spem pertinere ad amorem concupiscentiæ, & ex eo derivari*; utique velut actum posteriorem à priori. Et infra quæst. 28. articulo 1. ad 3. docet, sicut ex charitate procedit gaudium amicitie de bono diuino; ita etiam ex spe procedere proportionatum gaudium, ad amorem concupiscentiæ spectans: illud vero gaudium, iuxta S. Thomam, procedit ex charitate, velut quidam ipsius actus: ergo similiter à spe &c. Eodemque sensu multi veteres Scholastici dixisse videntur, in Beatis non esse, spem secundum imperfectionem, esse tamen in eis, quidquid est perfectionis in spe, ut dicitur dub. sequenti.

Præter hos vero actus, qui in prosecutione consistunt, sunt etiam alij, qui consistunt in fuga; quales sunt odium, abominatio, timor, & dolor, de malo contrario obiecto spei, ut est separatio à Deo velut Summo nostro bono, item gehenna, ac quoduis aliud malum, etiam culpa, quatenus à Deo Summo bono nostro consequendo impedit. Quo proinde etiam spectat attritio, quæ concipitur ex timore gehennæ, seu æternæ pœnæ, ut docet etiam Suarez 3. part. tom. 4. d. 5. sect. 2. n. 10. & 15, conformiter S. Thomæ cit. q. 28. a. 1. Fundamentum huius doctrinæ sumitur ex illo principio Theologico, quod in moribus, eiusdem rationis ac virtutis est, bonum aliquod prosequi, & malum oppositum fugere, ut frequenter docet S. Thomas speciatim 3. par. q. 85. ad 1. & hic q. 19. a. 6. & q. 28. a. 1. ad 2.

Ratio vero generalis est. Tum quia actus isti sunt boni ac virtuosij, imo etiam supernaturales, quo ad substantiam; cum sint de obiecto supernaturali, qua tale est: ergo spectant ad aliquem virtutis habitum, iuxta principium, quo utitur S. Thomas hic q. 17. a. 1. sed ad nullum alium spectare possunt, quam ad habitum spei: Ergo &c. Tum quia bonum aliquod esse præsens vel absens, futurum vel non futurum, à se vel ab alio, arduum vel non arduum, sunt tantum conditiones materiales obiecti respectu appetitus intellectivi; nec adeo in eo per se distinguunt virtutum habitus: alioqui plures aliæ Theologicæ virtutes essent ponendæ, sicut patet in gaudio charitatis, & amore.

Ex quibus colligitur, immerito à Vasquez 1. part. d. 43. n. 3. & 10. hanc sententiam de multitudine & varietate actu virtutis spei, velut novam improbari; addendo, amorem illum & delectationem de Deo, velut beatitudine nostra supernaturali, non esse actus supernaturales quo ad substantiam; imo nec esse supra naturæ vires, aut vllius omnino virtutis actus: quod & S. Thomæ locis cit. & rationi aperte repugnat, ex dictis. Plura hæc de re tom. 2. disputat. 1. quæstione 5. dub. 1. & 2.

Colligitur sexto, spem per se quidem & absolute loquendo, esse de bono proprio ipsius sperantis; supposita tamen vnione eiusdem per amorem cū altero, posse etiam nos alteri sperare

beatitudinem, aliaque bona speranda; idque per eandem virtutem; sicut eadem charitate diligimus nos, & proximos: cum eo ipso, quod proximus per amorem quasi vnus est cum sperante, bonum illius quasi proprium censetur. Idem docet S. Thomas q. 17. a. 3. & q. 18 a. 2. ad 2. & patet ex Apostolo 2. Cor. 1. v. 7. *vt spes nostra firma sit pro vobis.* Et Philipp 1. v. 6. *Confidens hoc ipsum, quia qui capit in vobis opus bonum, perficiet, &c.*

30 Et quamuis Bannes cit. a. 3. putet amorem illū erga proximum, quem spes præsupponit, supernaturalem esse debere, nihilominus tamen si loquamur de illo, vt de actu reipsa distincto à spe, sufficere videtur naturalis: sicut etiā vt mihi sperem bonum supernaturale, non prærequiritur aliquis supernaturalis amor (saltem explicitus, aut coniunctio supernaturalis ad me ipsum) tanquā actus quidā distinctus à spe, sed sufficit naturalis.

31 Quod si tamen amor quidam supernaturalis præquiretur, is tamen per se loquendo, nequaquam existimandus esset amor charitatis, sed amor concupiscentiæ ad spem pertinens, quo & mihi ipsi, & mihi coniunctis bona supernaturalia velim, vt paulo inferius magis declarabitur. Ratio est; tū quia eiusmodi amor per se circa obiectum formale charitatis non versatur; tum quia alias peccator alteri supernaturaliter sperare nihil posset. Secus erit, si quis velit aut speret bonum sibi, aut alteri, quatenus aliquo modo cum Deo quid vnum est, adeoque sub ratione formali obiecti charitatis; tunc enim talis actus ad amorē charitatis pertinebit. Sicut enim actus amoris, sub certa ratione obiecti, alius ad habitum charitatis, alius ad habitum spei pertinet, ita etiā actus spei, sub alia & alia ratione formali obiecti, alius ad spem, alius ad charitatem spectare potest.

32 Colligitur septimo, spem ita se habere ad cæteras virtutes Theologicas, vt naturæ quidem, & generationis ordine, posterior sit fide, sine qua etiam esse non potest, iuxta dicta disp. 1. q. 6. dub. 2. prior autem sit charitate: sicut etiam amor concupiscentiæ erga Deum, vt pote imperfectior, prior est amore amicitie ad charitatē pertinente. Spes enim inducit ad charitatem hoc ipso, quod sperans à Deo remunerationem, accenditur ad amandum Deum propter se ac suam bonitatē. Et si ordine dignitatis ac perfectionis charitas prior sit spe, vt docet S. Thomas q. 17. a. 8. post Ambrosium l. 6. in Lucam, circa illud, *si habueritis fidem.* Et Augustinum lib. 14. de ciuit. cap. 9.

33 Virum autem spei virtus absolute perfectior sit fide, etiam vt ex vtroque habitu intellectus ac voluntatis coagmentatur, dubium est; & vtrumque probabiliter defendi potest. Affirmatiuam enim sententiā indicat S. Thomas q. 4. de virtut. a. 3. & in 3. dist. 23. q. 2. a. 5. & 2. 2. q. 10. a. 3. Negatiuā indicat idē hic q. 20. a. 3. & colligitur ex 1. 2. q. 66. a. 3. Mihi magis probatur sententiā affirmatiuā; quia spes in ratione virtutis est perfectior habitu intellectuali fidei, vt etiā tradit Suarez disp. 1. sec. 6.

34 Obijcies. Hoc ipso, quod Deū mihi amo amore concupiscentiæ, amo meipsum amore amicitie, vt ex comuni recte docet Vasquez 1. 2. disp. 11. n. 26. & lib. de adorat. disp. 1. c. 6. idq; ex generali

principio, apud eundem 1. 2. disp. 1. c. 3. eundem amorē, quo volo alicui bonum, diuerso respectu, esse amorem concupiscentiæ, videlicet respectu rei quam volo alicui, & amorē amicitie, respectu personæ, cui volo; quod etiā docet Caietanus 1. 2. q. 28. a. 4. ex comuni. Iam ergo aut amor ille amicitie est amor naturalis; & hoc nō; cū per eū mihi efficaciter velim bonum supernaturale: aut supernaturalis; & tunc erit actus charitatis. Neque enim videtur esse alius amor amicitie supernaturalis, quam charitatis: ac proinde amor charitatis non est posterior spe &c.

Respondeo cū Vasquez cit. disp. 1. 1. amorē illū amicitie erga meipsum, non esse actū vel affectū diuersū ab amore spei seu concupiscentiæ; sed eundē profusū cū illo, qui diuerso respectu est concupiscentiæ, & amicitie, vt dictū est; nullo tamē modo ad charitatem pertinens, vt aperte etiam docet S. Thomas q. 19. a. 6. Tum quia ita seipsum amans, nō habet pro obiecto formali, seu ratione amandi Deū vt est obiectū charitatis. Tum quia alioquin sequeretur, in homine peccatore nō esse actū supernaturalē spei; sicut in eo non est actus charitatis.

D V B I V M II.

De subiecto spei, tam proximo, quam remoto.

S. Thomas 2. 2. q. 18. a. 2. 4.

35 S ubiectum spei, sicut & alterius cuiusque virtutis, duplex est; potētia videlicet aliqua anima, cui immediate inest, quod vocatur subiectum proximum; & ipsum suppositū, seu persona, quod est subiectum remotū. Et quod ad proximum subiectū attinet, satis ex dictis constat, spem esse habitū voluntatis, adeoque proximū & immediatū spei subiectū esse volūtate, vt docet S. Thomas cit. q. 18. a. 1.

36 Verum cū nihilominus spes, ex parte intellectus, supponat aliquod iudiciū, siue de possibilitate, siue etiam de futuritione ipsius beatitudinis consequendæ, difficultas est qualenā determinate iudiciū illud esse oporteat. Breuiter dico sequentia. I. Non sufficit nudum illud iudiciū conditionatum, quo credā, me posse saluari, aut saluū fore, si in culpa ipse nō fuero. Hoc enim etiā esse potest in eo, qui ob factam reuelationem, de sua damnatione certus est; quem tamen sperare non posse, omnes fatentur.

37 II. Nec tamen etiam requiritur iudiciū, quo quis absolute iudicet, se saluum fore. Tale enim iudiciū, iuxta legem Dei ordinariā, non potest esse homini certū in hac vita, ex Concilio Tridentino sess. 6. c. 13. Incerto autē aliquo & fallaci iudicio niti certā spem, qualis est diuina, nō cōuenit. Accedit, quod nec ad alias res efficaciter desiderandas, requiritur iudiciū absolutū, fore vt illas adipiscamur; et si Valentia q. 1. pun. 3. oppositū significet, quod apertius tradit Almain l. 2. Moral. c. 3. refutatus à Suarez hic disp. 1. sec. 7. n. 2.

38 III. Iudiciū ergo, quod spes supponit, quoque ipsa nititur, in hoc consistit; Deū, quantū in se est velle ac posse me saluare, simulque omnibus spectatis absolute possibile esse, me saluū fore; ita scilicet, vt simul excludatur iudiciū, quo absolute iudicē, me saluū nō fore. Ita docet Vega in Cōciliū

Trident.

Tridentinum libro 9. cap. 38. Ruardus artic. 8. Arragonius hic q. 18. art. 4. & significat S. Thomas ibidem ad 2. ubi dicit, *spem principaliter innisi potentia & misericordia Dei, de quibus certum est, quicumque habet fidem.* Idem colligitur ex Concilio Tridentino loc. cit.

Ratio est. Quia ad quamlibet efficacem intentionem finis alicuius consequendi, secundum rectam rationem, sufficit & requiritur, ut omnibus consideratis iudicem illud mihi absolute obtentu esse possibile, simul cum negatione firmi alicuius iudicij, quo iudicem absolute, illud non esse me consequuturū; esto interim nec determinate iudicem, me illud consequuturum, sed potius quoad hoc inter spem & metum dubiam harem.

39 Id ipsum vero iudicium cum sit de fide certum, facit, ut etiā spes illi innitens participatione quadam dicatur certa, ut docet S. Thomas q. 18. a. 4. Quæ p̄inde etiam dicitur *non confundere*; tum quia quāntū est ex se, ad bonū spectatū certissime dicit; tū q̄a nec in intellectu maiore certitudine adipiscendi rem speratā supponit, nec in voluntate maiore adfert fiduciā, quā res ipsa patitur vel postulat; quorū utrūq; in humana spe sæpissime deficit.

Ex quibus colligitur, posse etiam nonnunquam à Deo sperari spe infusa, etiam maiora gratiæ auxilia, quā ex cōmūnibus promissionibus homini debeantur, ut contra nonnullos recte notavit Suarez hic disp. 1. sec. 7. n. 5, quia non est necesse, credere, seu existimare, hæc absolute esse obtinenda; sed possibilia ex Dei misericordia.

40 Quod vero ad remotum spei subiectū pertinet, certa sunt hæc quinque sequentia, p̄nuntiata. I. Habitū spei esse posse in omnibus viatoribus huius vitæ; sicut & re ipsa esse in omnibus existentibus in purgatorio, non secus ac habitū fidei, ut docet S. Thomas q. 18. a. 4. Idem dicendū est de actu spei, nisi forte in hac vita alicui speciatim sua damnatio sit reuelata, de quo dub. 4. Ratio est; quia ab istis omnib⁹ efficaciter desideratur, aut desiderari potest suprema beatitudo, ut possibilis obtineri.

41 II. Re ipsa etiā esse in omnib⁹ iustis viatorib⁹, in utroq; statu. Caritas enim supponit sp̄e ex dictis: quin etiā in peccatoribus post peccatum mortale remanet, nisi peccatum illud ipsi etiam spei contrarium sit, ut dicitur eodem dub. 4.

III. Fuisse etiam olim in existentibus in limbo Patrum: nam & hi efficaciter expectabant beatitudinem futuram.

IV. Non esse in damnatis; nec ijs, qui sunt in inferno, nec qui in limbo puerorū, iuxta S. Thomam q. 18. a. 3. ex cōmuni; quia in neutris est fides, quam supponit spes; nec ipsis possibilis est beatitudo supernaturalis, quibus nulla est redemptio, sed certa & perpetua damnatio.

42 V. Non esse etiam in beatis, quoad præcipuum ipsius actū, qui est desiderium efficax beatitudinis propriæ essentialis, ut ex certa & cōmuni docet S. Thomas q. 18. a. 2. Ratio est; quia nemo sperat, vel desiderat, quod habet, iuxta illud Apostoli Rom. 8. v. 24. *Spe enim salvi facti sumus. spes autē, quæ videtur, nō est spes: nā quod videt quis, quid sperat?* Quo sensu etiā intelligi potest loc⁹ Apostoli 1. Cor. 13. v. 8. ubi sola charitas nunquam excidere significatur.

43 At vero dubium est inter Doctores, an non sit in beatis habitus spei, saltem propter alios quosdam actus secundarios spei, qui beatorum statui repugnare non videntur, quales sunt. 1. Spes alicuius beatitudinis accidentalis, ac præcipue beatitudinis corporis iuxta caput 12. & 16. Apocal. 2. Spes beatitudinis essentialis, respectu aliorum, pro quibus etiam ipsi beati solliciti sunt. 3. Amor & gaudium de propria beatitudine, etiam essentiali; quos omnes actus ad spei habitum pertinere dictum est dub. præced. Accedit quod iuxta S. Thomam in 4. d. 24. q. 2. a. 3. quæstiunc. 3. & in supplem. q. 16. a. 2. virtus poenitentiae quoad secundarios actus, puta auersionem à peccato, gratiarum actionem ob remissum peccatum &c. potest esse in beatis: cur ergo non etiam spes? non quidem subnixā fide, quæ propter intrinsecam perfectionē in beatis esse non potest, sed alia quadam supernaturali cognitione. Eadem est difficultas de Christo; cui tamen ante Resurrectionē pleriq; etiam ex Thomistis verum actum (nō tamen habitum) spei tribuunt, respectu beatitudinis corporis, de quo alibi.

44 In hac præsentī difficultate variæ sunt Doctorū sententiæ. Primo enim S. Thomas hic q. 18. a. 2. & in 1. 2. q. 67. a. 3. 4. & 5. absolute negat, in beatis esse spem; idq; non solū respectu act⁹ eiusdē principalis, terminati ad essentialē beatitudinem animæ, eamq; sperantis propriā, sed etiam, ut apparet ex cit. a. 2. responsione ad 3. quoad cæteros actus secundarios. Ex cuius proinde sententia hoc loco videtur dicendum, nec habitum quidem spei in beatis permanere. Quod etiam docent Caietanus, Arragonius, & alij Thomistæ hic q. 18. a. 2.

45 Secundo Valquez 3. part. d. 44. c. 2. 2. agens tam de Christo, quam de reliquis beatis, asserit quidē, in utrisq; ante eorū resurrectionē, esse vel fuisse verū actū spei circa beatitudinē corporis proprii, habitū vero in utrisq; negat; ne vel post resurrectionem de novo ab ijs fuerit amittendus, aut frustra in ijs perpetuo perseueret. Alios vero actus virtutis spei in neutris agnoscit: tum quia putat, simplicem amorē, seu desiderii, aut etiā delectationem de beatitudine supernaturali, nō esse actus spei, ut dub. præc. dictū; tum quia etiā ibidē asserit, p̄ virtutē spei nō sperari alijs bona supernaturalia, nisi id fiat ex complacentia nostri. Si enim id fiat ex cōplacentia erga ipsos proximos, & ut ipsis bene sit, eam sp̄e pertinere ad charitatē erga proximū.

46 Quæ tamen ratione non solum habitus charitatis erga proximū, erit distinctus ab habitu charitatis erga Deum, de quo suo loco inferius quæstio. seq. dub. 3. sed etiam præsentī difficultati nō satisficit: adhuc enim manet quæstio, cur nō beati, saltem ex complacentia honesta erga seipso, sperent alijs beatitudinē, & propter eundem actum habitū spei retineant.

Tertio Suarez 3. part. tom. 3. quæst. 7. artic. 4. & hic disp. 1. sec. 8. n. 5. asserit, habitum spei, etsi quoad propriū & primarium suum actum, à quo denominationem habet, adeoque ut cōnotat imperfectionē illā spei, quæ est carentia beatitudinis nec in beatis sit, nec in Christo fuerit, ut superius dictū; nihilominus tamen quoad substantiā suā,

& ut principium est aliquorum actuum, qui nullam imperfectionem includunt, de quibus in ratione dubitandi diximus, & in Christo fuisse, & in beatis permanere.

47 Cui sententiæ fauet etiam S. Thomas 1. 2. q. 4. & in suppl. q. 95. art. 2. ubi inter dotes anime beatæ, seu inter ea, quæ requiruntur ad beatitudinem, numerat etiam delectationem spei respondentem, & 3. par. q. 7. a. 9. ad 1. ubi dicit, licet in Christo nõ fuerit spes quoad defectum, fuisse tamen quiddam est perfectius in spe. Et Alensis 3. par. q. 12. memb. 3. ad 1. ubi ait, in Christo quidem non fuisse spem in ratione spei, fuisse tamen in illo quod est perfectionis in spe; scilicet adhesionem cum bono, sed non cum illa imperfectione, quæ est expectatio boni, quod nondum habetur. Consentunt his Durandus in 3. dist. 3. q. 3. & 4. & Gerson lib. de vita spirit. qui docent, spem tam quoad habitum, quã quoad actum manere in beatis. Potestq; fortassis, ut ex subiuncta ratione colligitur, eodem modo intelligi S. Thomas hic q. 18. a. 2. dum absolute negat, in beatis remanere spei habitum, nempe in ratione propria spei, idque in ordine ad suum principale obiectum, à quo denominationem habet. Quæ quidem sententia hoc modo explicata, tam propter auctoritatem Doctorum, qui eam sequuntur, quam propter rationes initio allatas, est non solum valde probabilis; sed mihi etiam videtur, verior, quam etiam suppositi 1. 2. disp. 1. q. 3. dub. 1. ubi de dotibus anime beatæ actum est.

48 Nihilominus tamen in hærendo communiore sententiæ, & explicationi S. Thomæ, omittis parum solidis responsionibus, quibus ad propositam superius difficultatem recentiores quidam Thomistæ respondere conantur, probabiliter etiam dici potest, Sanctos in cælis, ob summam illius status perfectionem, ac præcipuè ob immensum illud amoris erga Deum pelagus, quo undique circumfluunt, quoque omnes ipsorum actiones quasi irrigantur, nunquam nec sibi, nec alijs vllum bonum velle aut desiderare, nisi in ordine ad Deum, amore charitatis supra omnia amatum, adeoque sub motivo proprio charitatis omnium præstantissimo, ac per ipsum habitum charitatis. Neque vero admodum conveniens esse, ut aliter fiat in patria; etsi metaphysice nec actus, nec habitus speicum illo statu vllam habeat repugnantiam: quando quidem neque fidei habitus in illis manet, licet actus eiusdem metaphysice loquendo cum eo statu non pugnet, ut dictum disput. 1. q. 6. dub. 4. Atque id ipsum etiam indicat S. Thomas hic quæst. 18. art. 2. ad 3. ubi ait, beatos sperare quidem alijs beatitudinem sed non virtute spei, sed magis ex amore charitatis. Idem fere docet S. Thomas de Christo 3. part. quæst. 7. art. 4. ad 3. & consentit quoad hunc actum Vasquez disp. 43. num. 6. eadem vero est ratio aliorum actuum, quos diximus.

DVBIVM III.

De dono timoris; speciatim quid, quod duplex; & in quo subiecto sit timor; & quæ eiusdem ad ceteras virtutes sit comparatio.

S. Thomas 2. 2. q. 19. aa. 12.

Licet S. Thomas citatæ quæstioni 19. titulum præfigat de timore, ut est donum Spiritus sancti virtuti spei respondentis, ut alibi dictum, in ipsa tamen tractatione, omnem naturam ac rationem timoris, ut moralis quædam actio est, rationem boni vel mali annexam habens, explicat; de qua, proinde hæc duo generatim explicabimus: Primum, quid & quod duplex sit timor: alterum, quæ sit ratio timoris, ut est donum Spiritus sancti, in quonam item subiecto sit, & quænam eius ad ceteras virtutes sit comparatio.

Quod ad primum attinet, breuiter statuo pronuntiatam sequentia. I. Timor in genere est fuga mali possibilis futuri, contrarij bono amato: ut, proinde omnis timor ex quodam amore nascatur, ut docet ex comuni S. Thomas q. 19. a. 3. post Augustinum lib. 83. quæstionum q. 33. Illud enim timet homo amittere, quod amat: sicut etiã vniuersim cæteri actus appetitus, qui in fuga consistunt, ex amore boni alicuius ortum ducunt; illud enim homo fugit, cuius oppositum amat, seu quod aduersatur rei amatae, ut dictum etiam tom. 2. disp. 2. q. 4. dub. 2. & 3.

Et quia, ut dub. 1. ex S. Thomæ dictum, eiusdem rationis est, rem aliquam velle, & oppositum eius refugere, hinc fit ut omnis timor se ipsa ad eundem habitum pertineat, ad quem spectat amor, ex quo nascitur; adeoque ut tot sint timores essentiali specie inter se diuersi, quot sunt species amoris, seu boni, seu mali; ita ut v. g. eiusdem paterni amoris ac pietatis sit, velle filio bonum, & refugere seu depellere ab eo contrarium malum; eiusdem sacrilegij in Sacerdote amare, concubinam, & timere ipsam per se eius amissionem; eiusdem superbiæ amare vanam gloriam, & eius iacturam timere, ut recte etiam docet Suarez 3. part. tom. 1. disp. 22. sect. 1.

II. Cum in proposito, generatim loquendo, triplex sit amor, essentiali specie inter se diuersus, duo nimirum boni, & vnus malus, qui tamen rursus varias species malitiæ sub se continet, scilicet amor Dei propter seipsum, ad charitatem pertinnens; amor Dei bonorumq; ipsius, qui nobis bona sunt, ad spem spectans, qui per se bonus est, nisi aliunde vitietur, ut dictum dub. 1. amor mundi vitiosus, quo videlicet temporalia huius vitæ bona, propter se, seu propter nos ipsos, sine ordine ad Deum diligimus; ideo etiam triplex est timor essentiali specie inter se diuersus, ut ex comuni tradit S. Thomas q. 19. a. 2. 3. 4. 5. & 8. videlicet timor filialis, ex amore Dei propter se amati, feruilis, ex

amore.

amore Dei, qua nobis bonus est; & mundanus, ex amore mundi profectus: qui etiã amor proprius dicitur, seu quia ipsum amantem pro ultimo fine habet; seu quia à comuni inclinatione totius naturæ, aduersus Deum, velut vltimum finem degenerat. Quibus à Theologis quidem, post Magistrum in 3. dist. 34. addi solet quartus, videlicet timor initialis, sed qui à cæteris essentialiter non differt vt dicemus inferius.

54 III. Timor filialis est, quo timemus proprie & formaliter malum ipsum Dei, id est, malum culpæ, & offensam eiusdem, propter ipsammet Dei bonitatem, cui aduersatur: quidquid Durandus in 3. dist. 34. q. 5. obiectum filialis timoris faciat pœnam damni, seruilem pœnam sensus, contra Augustinum epist. 120. & tract. 43. in Ioannem & in 1. Epist. Ioannis & comunem Doctorum sententiam cum Magistro in 3. dist. 34. & S. Thoma hic q. 19. a. 2. 5. 6. & 10. Est autem timor iste, iuxta fundamentum initio positum, actus charitatis; cuius vt est diligere Deum super omnia, propter se, ita etiam refugere offensam & malum eius, propter ipsum.

55 IV. Timor autem seruilis in genere iuxta consuetam Theologorum phrasin, & S. Thomam q. 19. a. 1. est, quo formaliter timemus malum pœnæ nobis incommodum, seu Deum vt vindicem peccati, eiusdemque mali pœnæ causam. Seruorum enim est timere pœnam, & hoc timore ad operandum induci. Hic timor duplex est, bonus & malus, vt docet S. Thomas q. 19. a. 6. Bonus est, quo timemus infernum, & alias peccatorum pœnas, tamquam vera quidem mala, quibus proinde merito & vtiliter à peccatis absterreamur; sed non tanquam summa mala, ita nimirum vt peccare vellemus, si pœnæ non essent; aut etiam peccare potius, quam pœnas eiusmodi perpeti.

56 Quem quidem seruilem timorem esse bonum, & à Spiritu Sancto, contra Lutherum, aliosq; sectarios definitum est in Concilio Tridentino sess. 6. c. 6. & Canone 8. & colligitur ex eius obiecto, quod est bonum, & rectæ rationi consentaneum. Nec verum est; hunc timorem auersari ordinem diuinæ iustitiæ, vt dixit Lutherus. Auersatur enim quidem malum pœnæ à Deo infligendæ, sed vel simplici tantum fuga & auersione, vt in Christo accidit, refugiente mortem; aut efficaci quidem, sed malum ex ordine diuinæ iustitiæ vel nõdum decretum, vel certe non vltimata sententia decretum, cuius nempe vim euadere iuxta ordinem diuinæ iustitiæ non possimus aut debeamus; cum potius hoc ipsum velit Deus, vt peccata vitando, seu per pœnitentiam expiando, pœnas æternas peccati effugiamus.

57 Idem probatur ex eiusdem timoris effectibus, qui sunt optimi. Est enim timor ille initium Sapientię, psalmo 110. v. 10. Eccli 1. v. 16. & Proverb. 1. v. 7. item initium dilectionis Dei Eccli 25. v. 16. Accedit quod idem timor in scriptura sæpissime nobis commendatur, ac ab ipso Deo omnium boni auctore hominibus incutitur, Exodi 20. v. 20. *Præ enim probaret vos, venit Deus, & vt terror illius esset in vobis, & non peccaretis.* Eccli 25. v. 13. *Non est super timentem Dominum; timor Dei super*

omnia se superposuit. Beatus homo, cui donatum est habere timorem Dei. Matthæi 10. v. 28. *Potius time te eum, qui potest & animam, & corpus perdere in Gehennam.* Apoc. 14. v. 7. *Time Domini, & date illi honorem, quia venit hora iudicij eius.* Idem passim docent SS. Patres, vt videre est apud Bellarminum lib. 1. de iustif. cap. 13. & Gregorium de Valentia hic q. 2. punct. 3.

V. Timor seruilis malus, est, quo timentur eiusmodi peccatorum pœnæ tanquam summum malum, adeoque plus æstimatiue, quam ipsa peccata, ita videlicet, vt homo vellet peccare, si pœnæ non essent, aut peccare potius, quam puniri: quem timorem ex suo obiecto formali, quo etiam à bono timore essentialiter differt, malum esse, patet; quando expressum peccati affectum includit: qui proinde etiam oritur non ex ordinato amore concupiscentiæ erga Deum, ad spem pertinente, sed ex vitioso amore sui.

Neque vero contrarium docuit S. Thomas q. 19. a. 4. cū ait: *Timorem seruilem quoad substantiam bonum, quoad seruilitatem, velut ab ipso separabilem, malum esse.* Nam is per substantiam non intelligit aliud, quam comunem eius rationem, ab obiecto materiali desumptam, qua cum seruili bono conuenit; per seruilitatem vero, specialem illam timoris rationem, qua pœna formidatur, tanquam summum malum, vt patet ibidem, & a. 6. Quamquam hic ipse loquendi modus, quod seruilitas timoris in hac solum prauitate timoris consistat, nõ est ita comuniter receptus; cum seruilitas late etiam ipsam substantiam ac rationem timoris seruilis in genere designare possit, quo generatim timemus Deum, velut peccati vindicem, & mali pœnæ causam, vt superius dictum.

59 VI. Timor mundanus est, quo quis mundum, & ea quæ à mundo provenire possunt mala, propter se vltimate, & sine debito ordine ad Deum, timet, ad hoc; ita temporale aliquod huius vitæ incommodum à mundo infligendum auersatur, vt ob id effugiendum, etiã Deum offendat, aut offendere paratus sit: qui proinde timor semper est malus, vt docet S. Thomas q. 19. a. 3. idq; vel peccatum mortale, si quod eiusmodi timorẽ mortaliter peccare paratus sit; aut veniale, si solũ venialiter; licet moraliter nõ sit peccatum ab eo distinctum, quod ex eiusmodi timore committitur, vt ex comuni docent Bannes cit. a. 3. & Valentia q. 2. punct. 2.

60 Quo fit, vt hic timor ad spem non pertineat: quamuis interim nihil obstat, quo minus etiam timor quidam honestus ac diuinus ipsa etiã temporalia huius vitæ mala, tanquam impedimenta beatitudinis moderate refugiat. Differt enim nihilominus diuinus timor à mundano; tum quod isto timemus hominem, vt & in se malum, & causam mali; cum diuino timore timeatur Deus ipse, & quidem solum vt est causa mali pœnæ, iuxta S. Thomam q. 19. a. 1. Tum quod timor diuinus per se ad culpam nunquam inclinat, sed à culpa auertit, vt quæ aut sola, aut potissima est causa mali pœnæ à Deo infligendi: mundanus vero per se nec vnquam à culpa auertit; cum mundus etiam recte facta, & quidem solum, aut potissimum persequi soleat; & in stricta illa

acceptatione sumptus, semper ad malum inclinat; qui proinde timor generatim interdicitur Matthæi 10. v. 26. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus; animam autem non possunt occidere.*

61 VII. Timor initialis est, quo timetur quidem offensa Dei propter ipsum Deum, sed non pure; cum simul etiam adiunctum habeat timorem seruilem, quo videlicet Deus timetur propter poenas peccatis decretas. Quo fit vt timor initialis (in recto ac secundum se) à filiali timore non differat essentialiter; sed tanquam quid imperfectum, seu quasi impurum (hoc est imperfectiori permixtū) à perfecto & puro, vt docet S. Thomas q. 19. a. 7. & 8.

62 Quod ad secundum, nempe rationem timoris, vt est donum Spiritus sancti, subiectum item timoris, ac eiusdem cum cæteris virtutibus comparationem attinet, statuimus sequentia pronuntia-
ta. I. Per timorem Domini, vt inter dona Spiritus Sancti numeratur Isaiæ 11. v. 3. intelligitur peculiaris habitus à virtutibus distinctus, quo facile reddimur mobiles peculiari instinctu Spiritus Sancti ad timendum Deum, iuxta dicta tom. 2. disp. 3. q. 6. dub. 1. idque imprimis filiali timore, vt docet S. Thomas q. 19. a. 9. Cum quo tamen non pugnat, quo minus etiam actus timoris seruilis nonnunquam ex peculiari motione Spiritus Sancti, etiam in homine iusto, procedat, adeoque ad donum timoris generatim spectatū pertineat, vt notauit Gregorius de Valentia q. 2. punct. 4. Neque vero donum illud timoris filialis, ex mente S. Thomæ, perfectius est charitate; quia vt docet idem S. Thomas q. 9. a. 1. ad 3. & q. 19. a. 9. ad 4. & 5. dona quidem ex suo genere perfectiora sunt virtutibus moralibus, & intellectualibus, non autem Theologicis: licet alij non improbabili-
ter contrarium sentiant, vt dictum disp. 1. q. 6. dub. 5.

63 II. Timor tam filialis, quam seruilis, dici potest *initium sapientia*, ex scriptura locis cit. non quidem essentialiter & formaliter, id enim est cognitio & assensus articulorum fidei; sed effectiue; idque vel quia per modum disponentis, & mediante penitentia expellens peccatum, dispositio est ad sapientiam, veramque iustitiam; quod proprium est timoris seruilis, iuxta illud Eccli 1. v. 27. *Timor Domini expellit peccatum: nam qui sine timore est, non poterit iustificari*: vel quia ipsemet timor est primus sapientia iam inherens effectus, quod conuenit timori filiali, iuxta S. Thomam q. 19. a. 7.

64 III. Crescente charitate, quoad actus exercitium minuitur timor; non filialis, sed seruilis: tū quia quanto quisque Deum feruentius diligit, tanto minus attendit ad proprium bonum, cui aduersatur poena; tum quia firmiter Deo inherens magis confidit de acquisitione præmij, & per consequens minus timet poenam, iuxta S. Thomam q. 19. a. 10. Hinc fit, vt perfecte & ardentius Deum diligentes, omni quidem actuali timore seruili vacent; etsi habitum eiusdem timoris retineant: quem tamen vtiliter etiam nonnunquam in actum reducere possunt & debent: cum feruor ille charitatis non semper actu duret. Et

iuxta hæc intelligendum est illud 1. Ioannis 4. v. 18. *Timor non est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem: quoniam timor poenam habet. Qui autem timet, non est perfectus in charitate.*

65 IV. Timor quidem filialis manet etiam in beatis, non solum quoad habitum, sed etiam quoad actum: quicquid contra communem sententiam S. Thomæ q. 19. a. 11. neget Durandus in 3. dist. 34. q. 3. ad 1. idque patet ex psalm. 118. v. 10. *Timor Domini sanctus permanens in seculum seculi*, interpretate Augustino ibidem, & Job 26. v. 11. *Columna caeli* (hoc est Angeli) *contremiscunt*, & *paueunt ad nuntium eius*, interprete Gregorio 17. Moral. ca. 15. Qui quidem timor optime explicatur, per simplicem fugam offensa diuine, velut possibilis humanæ naturæ, vt docet S. Thomas q. 19. a. 11. post Augustinum lib. 14. de ciuit. cap. 9. vbi dicit, *Sanctos nolle peccare, tranquillitate charitatis*; quamuis etiam per reuerentiam quandam venerandæ Maiestatis diuinæ explicatur à S. Thomæ 3. part. q. 7. a. 6.

66 Cæterum timoris seruilis boni eadem, quantum ad subiectum, ratio est, quæ spei, de qua egimus dub. præced. cum credibile sit, omnem timorem beatorum in Deum, vt est per se summum bonum actu referri, adeoque à charitate procedere, vt etiā de actu spei ex probabili sententia dictum ibidem. Sicque verificatur quod S. Thomas hic q. 19. cit. a. 11. docet, timorem seruilem in beatis non esse, sicut nec in Christo fuit. Quamuis in vtriusque esse, tum habitum timoris seruilis, tum etiam actum, eo modo, quo timor filialis in eis est, non minus probabiliter sentiat Suarez 3. part. tom. 1. disputat. 2. 2.

67 Qua ratione autem prima beatitudo, videlicet paupertas Spiritus, ex timore proueniat, optime declarat S. Thomas q. 19. a. 12. *Cum enim*, inquit, *ad timorem filialem pertineat Deo reuerentiam exhibere, & ei subditum esse, id quod eiusmodi subiectione consequitur, pertinet ad donū timoris. Ex hoc autem quod aliquis Deo se subijcit, desinit querere in seipso vel in aliquo alio magnificari, nisi in Deo: hoc enim repugnaret perfectæ subiectioni ad Deum. Vnde in psalm. 119. *illi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Dei nostri inuocabimus. Et ideo ex hoc, quod aliquis perfecte timet Deum, consequens est, quod non querat magnificari in seipso per superbiam; neque etiam querat magnificari in exterioribus bonis, scilicet honoribus & diuitijs; quorum utrumque pertinet ad paupertatem spiritus; secundum quod paupertas spiritus intelligi potest vel exinanitio inflati & superbi spiritus, vt Augustinus exponit lib. 1. de sermone Domini in monte cap. 4. vel etiam abiectio temporalium rerum, quæ fit spiritus, id est, propria voluntate, per instinctum Spiritus Sancti, vt exponunt Ambrosius in Luca cap. 6. & Hieronymus in Math. cap. 5. Ita Sanctus Thomas.**

DV B I V M I V.

De vitiis Spei oppositis; speciatim de desperatione, & presumptione; itemq; de affirmatiuis praeceptis ad spem & timorem pertinentibus.

S. Thomas 2. 2. q. 20. 27. & 22.

68 **I**n his citatis tribus quaestioibus agit Sanctus Thomas, de praecipis ad spem pertinentibus; quae duplicia sunt, quaedam negatiua, alia affirmatiua. Illis prohibentur vitia spei contraria, qualia sunt desperatio, & praesumptio; illud per defectum, hoc per excessum spei oppositum; de quibus singulis breuiter agendum.

Et quod ad desperationem attinet, affirmamus sequentia. I. Desperatio est vitium in voluntate situm, quo quis beatitudinem vltimam, tanquam bonum quoddam nimis difficile, vel etiam ad obtinendum proflus impossibile refugit, & quasi despiciit, adeoque ab eius procuracione seu intentione desinit, vt recte docet Gregorius de Valentia q. 3. punct. 1. Vbi tamen de desperatione proprie sermo est, prout ab infidelitate seuuncta reperiri potest: alias enim despici supra beatitudo potest, etiam ex infidelitate, si quis eam non credat aut vile existimet.

69 **II.** Est autem desperatio ex suo genere peccatum mortale; & quidem in Spiritum Sanctum, ex dictis supra disput. praeced. quaestio. 8. dub. 7. post infidelitatem, & odium Dei, grauissimum; imo vtroque nobis quodammodo periculosius, iuxta S. Thomam q. 20. a. 3. Quin etiam probabile est, esse per se quoque grauiter infidelitate, ex dictis ibidem quaest. 8. dub. 2. sicut probabile est, virtutem spei simpliciter esse perfectiorem fide; licet contrarium a S. Thoma hic quaest. 20. a. 3. assertum, sit itidem probabile; eo quod infidelitas sit contra Deum secundum se; desperatio contra eundem, vt participatur a nobis. Oritur autem hoc peccatum facile, tum ex luxuria, quae immerfa voluptatibus carnalibus, contemnit & negligit caelestes; tum ex aecidia, quae difficultate pugnae & laboris territa, respuit caelorum brauium, vt docet S. Thomas q. 20. a. 4. ex Gregorio lib. 3. 1. Moral. cap. 3. 1.

70 **III.** Desperatio, late loquendo, duobus modis accidit; primo solum virtualiter: cum quis videlicet ita peccatis immersus est tanquam si nulla alia beatitudo expectanda foret, licet formaliter & in actu quasi signato, nunquam eliciat illum actum voluntatis refugientis beatitudinem: quo modo de peruersissimo quoque dicimus, esse hominem desperatum, seu desperandum. Sed haec desperatio quamuis supponere possit & soleat multa peccata omissionis contra spem, quae moraliter tamen eadem reputantur cum peccatis, ex ea omissione consequutis; non est tamen formalis desperatio, licet virtualis dici pos-

sit, quia in effectu quasi aequualet formali.

71 **Secundo** accidit desperatio in actu quasi signato, & formaliter; idque vel cum iudicio erroneo contra fidem, v. g. Deum peccatori etiam legitime poenitenti veniam denegare, vel Deum praedestinare seu necessitare homines ad peccandum, siue etiam ad ipsam inferni damnationem, ante praedestinationem peccati &c. & tunc desperatio supponit peccatum infidelitatis; vel sine tali iudicio contra fidem; vt cum quis beatitudinem aspernatur, vel vt nimis difficilem, vel etiam vt impossibilem sibi, siue ob suam peculiarem, eamq; peruersam mentis dispositionem; siquidem non est aperte de fide, neminem induratum a Deo sufficiente gratia vnquam destitui, vt suo loco dictum; siue quia temere sibi persuadet, se reprobum esse, iuxta S. Thomam q. 20. a. 2.

72 **Differunt** autem illa duo desperationis genera, tum ex se ac sua natura, vt dictum; tum etiam aliquo modo secundum effectum; nempe quod per formalem desperationem, siue cum infidelitate siue absque ea accidat, amittitur habitus spei, tanquam per actum directe & formaliter contrarium spei, vt ex communi & certa supponit S. Thomas eadem q. 20. a. 2. non item per desperationem illam virtualem, cum non includat actum formaliter contrarium spei.

Ex quo sequitur, etiam per desiderium desiderio spei dub. 1. explicato contrarium, vt si quis ex prauo affectu erga seipsum, desideret perpetuo carere visione seu fruitione Dei, vt in perditissimo homine accidere potest, amitti habitum spei; etsi contrarium supponat Vasquez 3. par. disput. 43. num. 8. Secus videtur dicendum, si quis conspectum ac fruitionem Dei ex odio eiusdem respuat; hic enim affectus charitati potius, quam spei opponitur.

73 **III.** Etsi iuxta legem ordinariam, Deus nemini suam damnationem vt absolute futuram reuelet (qua de causa etiam, si qua fiat alicui, in hoc genere, reuelatio, ordinarie censenda erit, aut illusoria, & a diabolo profecta, aut comminatoria; adeoque conditionata, non absoluta, iuxta omnes) tamen absolute loquendo, nihil obstat, quo minus id fiat, vt habet communis Doctorum sententia; etsi neget Bonauentura in expositione textus Magistri 1. distinct. 48. apud Vasquez 1. 2. disp. 72. num. 15. Eo vero casu posito, talis quidem sperare aeternam beatitudinem, nec poterit, nec debet; cum spes sit desiderium efficax rei absolute possibilis haberi, ex dictis dub. 1. cuiusmodi desiderium in eo homine locum habere non potest; vt ex communi recte docet Arragonius hic q. 22. a. 1. contra Victoriam. Attamen is ipse interim etiam, proprie loquendo nec licite potest, nec debet desperare; hoc est, beatitudinem conuenienter absolute possibilem obtineri refugere, aut eam quouis modo ob difficultatem, aut impossibilitatem contemnere; hoc enim intrinsece malum est, vt docet etiam Arragonius ibidem. Quamuis, vt recte idem addit, & suo loco docuimus tom. 2. disp. 2. q. 6. du. 6. possit ille sua cum diuina voluntate humiliter conformando (ei enim absolute velle resistere non licet, vt ex parte notauit etiam Vasquez loc.

cit. & si frustra distingueas inter ea bona, quæ diuinitus decernuntur ante præscientiam liberæ cooperationis, & alia) in peccati sui ac finalis impenitentia iustam vindictam, nolle saluari; quæ est materialis quædam desperatio: non tamen interim pro loco & tempore omitendo actus simplicis amoris ac desiderij erga beatitudinem; hos enim nihilo minus quam antea, subinde elicere poterit atque etiam debet: sicut tenetur ad alia præcepta seruanda, aliosque debitos virtutum actus exercendos, vt ex comuni recte etiam docet Vasquez loc. cit.

75 IV. Quod vero asserit Augustinus libro 21. de Ciuit. cap. 24. & absolute approbat Arragonius loc. cit. quod si Ecclesia certo cognosceret, quinam ex viuentibus ad æternam mortem sint prædestinati, non magis oraret pro illis, quam pro diabolo; intelligendum est de oratione, qua pro illis efficaciter petatur vltima beatitudo, seu gratia congrua vsque ad finem perseuerans, non autem qua petantur alia secundariæ gratiæ, v.g. abstinendi à singulis peccatis mortalibus, exercendi hos aut illos virtutum actus, &c. hæc enim vt præscitus nihilominus facere teneretur, ita etiam & ipse sibi, vt eidem alij, pro renata, procurare tenerentur. Ad eundem modum accipiendum est, quod loc. cit. num. 17. absolute tradit Vasquez, eiusmodi reprobis posse quidem nos beneficium correctionis fraternæ impendere; attamen non teneri, quia nulla sit spes emendationis. Imo vero, quia nihilominus de singulis peccatis loquendo, spes esse posset emendationis, sicut & minoris supplicij in inferno luendi, vtique teneremur illum, non minus corripere, quam se ipse emendare.

76 Iam vero quod ad præsumptionem, spei per excessum oppositam attinet, breuiter itidem, noto sequentia. I. Præsumptio ex superbia oriri consueta, iuxta S. Thomam quæstione 21. articulo 4. in proposito, est vitium, quo quis diuinæ bonitati & virtuti nimium confisus, sperat se à Deo bonum quodpiam consequuturum, aut saltem eo modo consequuturum, quod, vel quo modo secundum legem Dei ordinariam obtineri non potest, ex S. Thoma quæstione 21. a. 1. Estque peccatum mortale ex suo genere, & in Spiritum Sanctum, ex dictis disp. 1. q. 8. dub. 7. leuius tamen desperatione, eo quod illa iusticiam, hæc misericordiam, magis quodammodo Deo propriam & connaturalem perfectionem, lædat, vt docet S. Thomas q. 21. a. 2. ex communi.

77 II. Præsumptio varijs modis contingere potest; & in genere quidem duobus; salua nimirum fide, & cum expressa infidelitate, iuxta S. Thomam quæstione 21. articulo 1. & 2. vt in simili de desperatione dictum. In specie autem contingit quatuor, vel quinque modis, vt ex parte etiam tradit S. Thomas a. 1. cit. 1. Si quis speret à Deo consequi gratiam, vel beatitudinem, proprijs naturæ viribus, vt faciebant olim Pelagiani. Et quamuis S. Thomas eodem articulo 1. significet, talem præsumptionem, qua quis de suis viribus nimium confidat, opponi magnitudini, id tamen intelligendum videtur, nisi bona

ita temere sperata supernaturalia sint, quæ proinde à solo Deo principaliter sperare iubemur; præsertim quando talis præsumptio ipsi etiam si dei repugnat, 2. Si quis indebito modo speret à Deo supernaturalia, vt remissionem peccatorum sine penitentia, gloriam sine proprijs meritis; quæ est præsumptio Lutheranorum, deterior iuxta S. Thomam cit. articulo 1. ad 1. præsumptione Pelagianorum; cum per illam ipsi virtuti diuinæ derogetur, per hanc solum extollatur virtus propria. Quod enim aliquis innitatur diuinæ virtuti ad consequendum id, quod Deo non conuenit, hoc est diminuire diuinam virtutem, inquit S. Thomas loc. cit. 3. Si quis à Deo speret peculiare auxilium ad peccandum; quæ est præsumptio Caluinistarum. 4. Si quis à Deo superbe speret tanta bona, quanta secundum ordinariam Dei providentiam, nulli possint contingere; v.g. gloriam B. Virginis, iuxta dicta tom. 2. disput. 6. quæst. 4. dub. 4. de gratia 5. Si quis nullum peccandi finem faciens, adeoque impenitens, adhuc tamen se non minus certo saluū fore, veniamque non minus facile impetraturum speret, quam si nihil peccasset; licet interim propositum penitentia expresse non excludat: quæ virtualis quædam præsumptio est; & per se absque infidelitate consistit; cum præcedentes sine ea nunquam, aut certe non ita facile & frequenter reperiantur, vt docet etiam Gregorius de Valentia hic q. 3. punct. 3.

80 III. Illi vero qui ex fragilitate, sub spe veniæ (nō vt formali motiuo peccandi, sed vt minuerente timorē, alioqui ex consideratione diuinæ iustitiæ oriri solitū) peccant, cum proposito formali, aut virtuali ipsius penitentia; vel etiam ideo libentius peccant, quod iam simile peccatū commiserint, eadem opera consistendum, non peccant in Spiritum Sanctum: imo illi eo ipso, quod habent voluntatē minus in peccato obfirmatam, ceteris paribus minus peccant, iuxta S. Thomam q. 21. a. 2. ad 3. hi vero tametsi conuincantur habere animū male dispositum, quasi videlicet peccata vitare non soleant, nisi ob humanum pudorem; tamen non ideo circumstantia illa, per se peccatum mortaliter videtur aggravare; cum id re ipsa non sit aliud, quam nouæ erubescentiæ metu solutum, facilius peccare.

80 IV. Formali præsumptione scepto negatiuo Spei oppositā amittitur habitus Spei; non autem præsumptione materiali vel virtuali, vt in simili superius de desperatione dictum, ex communi.

80 Quod vero ad tertium, scilicet præcepta affirmatiua, ad spem & timorem spectantia attinet, statuimus sequentia. I. Affirmatiuum præceptum Spei obligat, 1. quando quis aliqua grauiore tentatione desperationis infestatur; quod præcipue accidere solet in articulo mortis, vt re & Valentia hic q. 4. punct. 1. etsi fortasse omisso Spei non sit peccatum distinctum à peccato desperationis inde consequuto, 2. probabiliter etiā, quando quis primum in vita de Spei ratione & necessitate cogitat; non autem præcise in primo instanti vsus rationis; vt contra Bannem, & alios docet ibidem Valentia, & dictum tom. 2. disp. 4. q. 5. dub. 4.

de peccatis. 3. Per accidens saepe obligat, quotiescunq; ad vincendâ aliquâ tentationē, aut præceptum aliquod seruandum, necessarius est actus spei. Quamquam tunc eum actum prætermittente, non est peccatum distinctum à peccato consequente, ad quod vitandum actus spei requirebatur vt ex comuni, generatim dictum tomo 2. disp. 4. q. 2. dub. 1. n. 17.

81 II. Eodem modo præceptum affirmatiuum timoris obligat, quando vel graui tentatione præsumptionis animus pulsatur; aut alioqui ad vincendam tentationem, vel præceptum seruandum necessarius videtur timoris actus. Alias autem præceptum timoris tam seruilis, quam filialis, per se non obligare, probabilius censet Valentia loc. cit. contra Bannem hic quæst. 22. artic. 2. Cur autem, & qua ratione Sanctus Thomas ibi-

dem a. 1. & 2. asserat, in ipsa prima legislatione à Deo præceptum formale (sub expressis scilicet verbis præceptiuis) de spe aut seruili timore nec datum, nec dandum fuisse, colligi potest ex dictis in simili de fide quæstio. 7. dub. 3. & alijs, quæ docuimus tom. 2. d. 5. quæstione 3. dub. 2. num. 21.

82 III. Per peccata præceptis solum affirmatiuis spei opposita, spes non amittitur, vt etiam de fide dictum. Et si per accidens, quotiescunq; peccato infidelitatis fides amittitur, ex consequenti etiam amittatur habitus spei; sicut & charitatis, aliarumque omnium virtutum infusarum: cum isti habitus omnes supponant habitum fidei, vt cum Sancto Thoma quæst. 4. a. 7. & q. 17. a. 7. & 8. dictum dub. 1. & supra de fide q. 6. dub. 2. Atque hæc de spe.

QVÆSTIO II.

De Charitate secundum se; eiusque subiecto, tam proximo, quam remoto; itemque de causa efficiente, augmento, diminutione, & corruptione eiusdem.

Sanctus Thomas 2. 2. q. 23. 24.

Absoluetur hæc quæstio sex dubitationibus. I. An, & qualis, cuiusq; obiecti virtus sit Charitas; an sit vera amicitia inter Deum & hominem; an sit vna virtus; eademq; perfectissima omnium, an forma virtutum II. An præter Charitatem virtutem Theologicam, dentur alij habitus amoris amicitie erga Deum, vel proximum. III. De subiecto Charitatis, tam proximo, quam remoto; specialim an eiusdem speciei & intensio sit in via & in patria. IV. De productione & augmento charitatis; an à solo Deo producat; quomodo item & quantum charitas augetur, siue intendi possit. V. Vtrum quolibet actu charitatis charitas in hac vita augetur; & quomodo. VI. An, & quomodo charitas possit diminui, & amitti, siue corrumpi.

DVBIVM I.

An, & qualis virtus secundum essentiam sit charitas; an item sit vera amicitia inter Deum & hominem; an sit vna virtus; eademq; perfectissima omnium, ac forma virtutum.

S. Thomas 2. 2. q. 23. aa. 8.

1 **A**ccepitur charitas in præsentī pro ea virtute, seu vi, qua Deum amore benevolentie diligimus; ad cuius essentiam ac proprietates declarandas, iuxta ordinem quæstionum in hac dubitatione propositorum, sequentes assertiones ex mente S. Thomæ statuimus.

2 **A**SSERTIO I. Charitas est aliquid creatum, in anima hominis iusti in hærens, & quidem permanenter, velut habitus. Ita docet S. Thomas q. 23. a. 2. ex comuni omnium Doctorum, contra Magistrum in 1. dist. 17. qui putauit, charitatem non esse habitum aliquem creatum, sed ipsum Spiritum Sanctum immediate in nobis efficientem actum charitatis; cuius sententiam etiam Scotus, & alij

nonnulli ibidem probabilem existimauerunt.

Sed posita assertio est iam adeo certa, vt quoad priorem partem plane sit de fide, & aperte definita in Concilio Tridentino sess. 6. c. 7. vbi dicitur; Charitatem diffundi in cordibus eorum, qui iustificantur, atq; ipsi inherere, & in ipsa iustificatione hæc omnia simul infusa accipere hominem &c. fidem, spem, & charitatem. Et Canone 11. habetur: Si quis dixerit, homines iustificari vel sola imputatione iustitie Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia & charitate, qua in cordibus eorum per Spiritum Sanctum diffundatur, atq; illis inhereat, &c. anathema sit. Idem sumitur ex scriptura ad Rom. 5. v. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum Sanctum, &c.

3 Quantum ad secundam partem, nempe quod sit habitus, et si non sit aperte de fide, nec adeo clare definita ab Ecclesia, ut contra Vegam lib. 7. in Tridentinum cap. 42. notârunt Valquez 1. 2. disp. 203. num. 19. & Arragonius hic artic. 2. & fere etiam Valentia quæst. 1. p. 1. §. 3. est tamen non solum sententia probabilior, ex cap. *Maiores*, de baptismo, & Concilio Viennensi, Clementina vnica de Summ. Trinitat. & Fide Catholic. sed etiam quoad rem (esse videlicet etiam aliquam qualitatem permanentem, abstrahendo à nomine habitus) adeo certa, ut contrarium merito cenferi possit temerarium, si non etiam erroneum, ut recte Valentia loc. citat. non solum quia est contra communem Doctorum in 1. distinct. 17. & 2. dist. 26. Sanctum Thomam, & recentiores hic cit. artic. 2. sed etiam quia satis aperte aduersatur Concilio Tridentino loc. cit. vbi generatim definitur, in iustificatione peccatoris charitatem infundi; quod ideo etiam de paruulis, ex mente eiusdem Concilij asserendum est; qui tamen non nisi habitualis perfectionis sunt capaces. De qua re pluribus actum tom. 2. disp. 6. q. 1. dub. 2.

4 Ratio generalis vtriusque partis sumitur ex S. Thoma cit. a. 2. Quia omnis actus perfecte productus ab aliqua potentia, supponit in illa sufficientem vim operatiuam, inhaerentem ac permanentem; sed actus charitatis vtique perfecte ex suo genere quin etiam faciliter & delectabiliter producitur ab humana voluntate: ergo supponit in illa vim sufficientem ac permanentem, qualis non potest esse alia, quam habitus.

5 ASSERTIO II. Charitas est virtus, & quidem perfecta, tam quoad essentiam, quam quoad statum virtutis. Est extra controuersiam apud S. Thomam q. 23. a. 3. Probatur tum ex bonitate obiecti, & actus toties in scriptura commendati, ut suo loco patebit; tum quia attingit debito modo Deum, supremam actionum humanarum regulam, tum quia instar virtutum moralium immediate perficit voluntatem, eamque mouet & inclinât ad bene operandum, idque immediate circa vltimum finem Cui: qua de causa etiam habentem eiusque actum simpliciter bonum, & ad vitam æternam consequendam idoneum facit; quod ad virtutem secundum statum Christianæ virtutis perfectam requiritur.

Et quia totum hoc, quod diximus, conuenit charitati cuius etiam minimæ, & secundum quamuis intensionem, iuxta S. Thomam 3. p. q. 62. a. 6. ad 3. vbi ait, *minimam gratiam cuiuscumque cupiditati resistere posse, & mereri vitam æternam*: idcirco etiam quæuis minima charitas perfecta virtus est, tam secundum essentiam, quam secundum statum, ut recte etiam notauit Arragonius hic a. 3.

6 Nec obstat, quod charitas est accidens animæ, qua proinde videtur imperfectior. Accidens enim non ex principijs subiecti, sed ex participatione superioris naturæ perfecta, sunt digniora subiecto, inquit Sanctus Thomas a. 2. ad 3. idque vel secundum quid, vt explicat Caietanus, vel etiam simpliciter, vt cenfer Valentia. De quo non est magnopere contendendum.

ASSERTIO III. Charitas, de qua agimus, est virtus supernaturalis & Theologica. Est extra controuersiam. Et primum patet ex Scriptura. Rom. 5. v. 5. *Charitas Dei diffusa est &c. per Spiritum sanctum*. 1. Ioann. 4. v. 7. *Charitas ex Deo est*. In quem sensum etiam Dionysius 4. de diuin. nom. dicit, *Omnium diuinorum diuinissimum esse amorem*. Eodem pertinet Concilium Tridentinum citatum assertionem I. Ratio sumitur ex vtroque tam materiali, quam formali obiecto supernaturali, de quo infra. Secundum patet ex dictis, quia immediate ac principaliter versatur circa Deum, tam vt obiectum Cui, vt magis infra declarabitur.

ASSERTIO IV. Est virtus specialis, & ab omnibus cæteris virtutibus distincta. Ita docent cū S. Thoma a. 4. omnes. Probatur tum ex 1. Cor. 13. v. 13. *Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc*. vbi charitas connumeratur specialibus virtutibus; tum ex obiecto proprio, quod est ipse Deus, vt est secundum se sumum bonum supernaturale adeoque amabile propter se amore beneuolentiæ seu amicitia, vt recte cum Scoto in 3. dist. 27. q. 1. habet communis.

Neque contrarium hic cit. a. 4. sentit S. Thomas, asserens obiectum ipsius esse *bonum diuinum, in quantum est beatitudinis obiectum*. Illud enim in quantum specificatiue solum, & non reduplicatiue accipiendum est, vt sensus sit, Deum esse obiectum charitatis, non præcise secundum vnum vel alterum speciale attributum, seu perfectionem suam; v. g. vt iustus, aut misericors est, sed secundum omnem suam rationem bonitatis & perfectionis, adeoque vt est supernaturale bonum vnde quaque sumum & perfectum: quo modo etiam est obiectum beatitudinis, salua interim differentia rationis formalis, secundum quam idem Deus aliter atque aliter est obiectum spei, seu beatitudinis & charitatis, quam vt per se claram ex q. 17. a. 8. & hac q. 23. a. 1. & 5. supposuit S. Thomas, vt pluribus Caietanus, Bannes, Arragonius & Valentia hic; & nos etiã supra q. 1. satis declarauimus.

Ex hoc ipso vero, quod charitas versatur circa Deum, vt est secundum se sumum bonum (non vt est bonum nostrum) eumque vt sic amat, sequitur, quod charitas versatur circa Deum, non amore concupiscentiæ, sed amicitia & beneuolentiæ, volendo illi omne bonum, ac imprimis suum ipsius increatum bonum, propter seipsum; quodque adeo charitas versetur circa Deum velut vltimum finem Cui; cum interim spes versetur circa eundem, vt est noster vltimus finis Cuius, seu Qui, vt dictum etiam q. 1. præcedente dub. 1.

ASSERTIO V. Charitas est vera amicitia erga Deum. Ita docet cū S. Thoma a. 1. communis, & sumitur nomen amicitia pro ipso amore reciproco inter amicos, non pro relatione inde subsequente. Probatur & declaratur ex Aristotele 8. & 9. Ethicorum, quia omnis amor beneuolentiæ mutuus, seu reciprocus, in quadam bonorum communicatione fundatus, est amicitia; sed charitas hominis erga Deum est talis amor: Ergo, &c. Minor quoad primam partem ex dictis patet: quoad se-

cundum

cundam probatur; quia nunquam amamus Deū, nisi prius ab eo amati; cum ipse amor noster erga Deum sit præcipuus effectus amoris Dei erga nos. Tertia pars probatur. Tum quia & Deus præter alia varia bona naturalia ac supernaturalia, suamet etiam beatitudinem homini communicat, proposito quidem in hac vita, re ipsa autem in altera: & homo vicissim, qui Deum amat, sua ipsi officia & obsequia ac honorem debitum defert.

12 Eadē assertio patet ex multis scripturæ locis psal. 13. v. 17. *Nimis honorati sunt amici tui Deus, Cant. 2. v. 13. Surge amica mea. Cant. 5. v. 16. Ipse est amicus meus. Sap. 7. v. 14. Participes facti sunt amicitia Dei. Ioann. 15. v. 14. Vos amici mei estis si feceritis ea, quæ præcipio vobis. Et ibidem v. 15. Jam non dicam vos seruos, sed amicos &c. Quæ loca cū proprie accipi possint, omnino debent; ad stipulantibus præsertim SS. Patribus, idemq; passim asserentibus.*

13 Ratio à posteriori est; quia omnia effecta ac proprietates amicitia loca habent inter Deum & hominē, vt sunt iuxta Aristotelē 8. & 9. Ethicorū I. vno quasi quedam & similitudo in ipsa natura. Nam non solum Deus ineffabiliter homo factus, sed & homo per gratiā ad participationem diuinæ naturæ euectus est, iuxta illud 1. Cor. 6. v. 17. *Qui adheret Domino, unus spiritus est. Ad Galat. 2. v. 20. Vno autem iam non ego, vivit vero in me Christus, &c. 2. Pet. 1. v. 4. Et efficiamini diuinæ consortes naturæ. 1. Ioann. 3. v. 1. Et filij Dei nominemur, & simus.*

II. Vniō voluntatum. Nam & Deus voluntatem imitantem se faciet, & exaudiet eos. Psal. 144. v. 19. Et homo iustus Dei voluntatem non solum quotidie fieri cupit, sed etiam curat.

14 III. Conuersatio securā, & mutua quedam in omnibus comunicatio; iuxta illud Prouerb. 8. v. 31. *Delectatio mea esse cū filiis hominū. Cant. 2. v. 16. Dilectus meus mihi, et ego illi. Ad Hebræos 1. v. 1. Multifariam multisq; modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis: nouissime diebus istis locutus est nobis in Filio. 1. Ioann. 4. v. 18. Perfecta charitas foras mittit timorem. Ad Philipp. 3. v. 20. Nostra autem conuersatio in caelis est. De qua re non nihil etiam Aristoteles lib. 10. Ethicorum. & lib. 1. ac 12. Metaph.*

15 IV. Mutua beneficentia; de qua 1. ad Cor. 3. v. 22. *Omnia enim vestra sunt &c. siue presentia, siue futura. Ad Roman. 8. v. 32. Quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Nos autem vicissim et si Deo conferre re ipsa nihil possumus, honorem tamen & subiectionem debitam ei præstamus: quia etiam in proximis quodammodo benefacimus, quando amamus; iuxta 2. Timoth. 2. v. 21. *Erit vas in honorem sanctificatum, & utile Domino, ad omne opus bonum paratum. Et Matth. 25. v. 40. Quod vni ex fratribus meis minimis fecistis, mihi fecistis.**

Quocirca etiam Aristoteles 8. Ethic. 1. 2. asserit, inter Deum & hominem esse quandā saltē imperfectā amicitia, fundatam in beneficentia benefici erga beneficiatum; similemque amicitia parentū in filios. Adde, tanto hac maiorem, quanto Deus de suis filiis certior, quantoque ampli⁹ de suo habet in hominē, quam parentes in filijs. Item, quanto in parentibus amandi ratio, ob diuersum principium actiuum & passiuum distractior, & ob ipsam huiusmodi animi angustia & mutabilitatē

tenuior, & inconstantior. Quā de causa etiam amicitia diuinā complecti potest multos, cū humana ad multos non ita facile extendatur.

16 Nec obstat primo, quod Aristoteles 8. Ethic. 6. 7. negare videtur, inter Deum & hominē, vt & inter regem & mancipiū, esse amicitia; ob summam eorum inæqualitatem. Procedit enim hoc quidē de homine, si is præcise, vt Aristoteles fecit, secundum se ac suam naturam, sine gratiæ ornatu spectetur. At supposita gratiā & dignatione Dei, quam Aristoteles non cognouit, nil obstat, quominus inter Deum & hominem sit amicitia quedam, non quidem absoluta æqualitatis, sed cuiusdā excellentiæ proportionalis: qualis etiā iuxta Aristotelem ibidem cernitur inter maritū & uxorem, principem & subditos, parentem & filios.

17 Secundo nō obstat, quod Deus omnia propter seipsum operetur. Prouerb. 16. v. 4. *Homini causa nihil; cui proinde non videtur posse affectus esse amore amicitia seu beneuolentia. Nam de ratione veræ amicitia non est, vt quis propter amicum operetur quidpiam, tanquam propter suum finem; sed vt ei seclusa propria vtilitate, velit bonum, idque si honesta amicitia est, propter vltimum finem, qui est Deus.*

18 ASSERTIO VI. Hæc amicitia hominis erga Deum ex suo genere est omnium perfectissima. Tradit idem S. Thomas q. 23. a. 1. ad 3. & communis. Probatur; quia cum iuxta Aristotelem 8. Ethic. 3. triplex sit amicitia, videlicet ob honestatem, ob vtilitatem, ob voluptatem: illa sine dubio perfectissima erit, quæ ita honestissima est, vt simul etiam sit vtilissima & iucundissima; qualem hanc diuinam esse, ex dictis colligi potest. Accedit, quod hæc omnium est firmissima, vt pote natura sua æterna.

19 ASSERTIO VII. Charitas, prout est virtus Theologica, qua diligimus Deum & proximum, est vna virtus speciē infima. Tradit S. Thomas q. 23. a. 5. & communis. Probatur ex scriptura, quæ & simpliciter eam virtutibus speciē infimæ annūmerat, vt supra dictum; & speciatim quoque innuat, eadem charitate Deum & proximum diligi.

20 1. Ioann. 4. v. 12. *Si diligamus inuicem, Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta est. Ib. v. 21. Et hoc mandatum habemus, vt qui diligit Deum, diligat & fratrem. Ib. v. 20. Qui enim non diligit fratrem, quem videt, Deum quem non videt, quomodo diliget? Ratio est. Quia amicitia, seu mutuus amicitia amor, non multiplicatur speciē, nisi vel pro diuersitate finis ac ratione amandi, quo modo constituuntur tres amicitia species, videlicet vtilis, Delectabilis, & Honestæ, ex Aristotele citat. 8. Ethic. 3. Vel pro diuersitate communicationum; quibus amicitia aliquo modo nititur; qua ratione alia dicitur amicitia consanguineorū, alia ciuiū, alia peregrinorum, seu comilitonū, de quo Aristoteles 8. Ethic. c. 11. & 12. Atqui charitas vnum duntaxat finē, adeoque & vnū obiectū formale, seu vnam rationē amandi habet, tam respectu Dei quam proximi, videlicet ipsam bonitatem diuinam; sicut & vnam solum communicationem, æternæ beatitudinis, ac bonorum eo pertinentium. Ergo, &c.*

21 Minor probatur. Quia propterea scripturæ & SS. Patres passim affirmant, Deum esse diligendum propter se, proximum autem propter Deum, ubi licet vocula *propter* denotare possit variam amoris habitudinem ad Deum, videlicet 1. ut ad præcipientem; 2. ad finem remotum & extrinsecum; 3. ad remunerantem; proprie tamen, & ex mente SS. Patrum, significat rationem formalem diligendi, ut videre est apud Augustinum 3. de Trinit. c. 8. & tract. 85, in Ioan. & serm. 51. de tempore, S. Gregorium l. 10. Moral. c. 6, 7. & 10. Bernardum opusc. de diligendo Deo.

22 Quod facile ita declaratur. Nam siue proximus diligatur propter inhærentem sibi bonitatem supernaturalem, ut est participatio quædam bonitatis increatæ; siue quatenus capax est eiusmodi bonitatis; siue etiam propter suam bonitatem naturalem, quatenus ea supernaturali regulæ diuinæ bonitatis conformatur, adeoque eam quoquo modo induit (quo modo etiam materia moralium virtutum, licet in se mere naturalis, per conformitatem tamen ad supernaturalem regulam induit rationem obiecti supernaturalis, ut alibi dictum,) siue ut præcise & res quædam Deum propter se supernaturaliter dilecti; quo modo cætera omnia diliguntur, quæcunq; extra Deum & proximum charitate diligimus, ut dicitur q. sequente, semper motium vltimum & formale dilectionis est diuina & increata bonitas. Et confirmatur. Quia ob eandem etiam causam, eadem specie virtute colimus imagines & prototypa, appetimus finem intrinsecum virtutis & media eiusdem. & Quæ vero hic obijci possunt, in secunda dubitationis parte explicabimus.

23 ASSERTIO VIII. Charitas est excellentissima virtutum. Tradunt cum S. Thoma quæst. 23. art. 6. omnes. Probatur ex scriptura 1. Cor. 12. vers. 31. *Excellentiorem viam vobis demonstro*, nempe charitatis, de qua mox in subsequentibus. Item c. 13. v. 13. ibid. Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc: *Maior autem horum est charitas*. Ratio est. Quia charitas in hac vita perfectissime attingit Deum; morales autem virtutes per se immediate Deum nullo modo attingunt, saltem excepta religione, quæ illum attingit solum ut obiectum Cui, non ut obiectum Quod: Fides & spes attingunt quidem, sed non præcise secundum se, sed cum quadam habitudine ad nos, siue per modum revelantis, siue per modum beatificantis seu auxiliantis. Charitas vero illum attingit secundum se, in eoque ut sic sistit, hoc ipso, quod versatur circa Deum formaliter, ut est noster finis Cui supernaturalis vltimus; qui ut sic ad nullum finem vltiorem referri potest; cum tamen ad eum alia omnia & quidem etiam ipse finis Cuius, saltem formaliter, aliquo modo referantur, ex dictis supra assertionem 4.

24 Interim tamen cum habitus voluntatis ex suo genere sint imperfectiores intellectualibus, efficitur, supremam in his virtutem, quæ est lumen gloriæ, saltem in ratione entis perfectiorem esse simpliciter charitate; Neque huic doctrinæ repugnat S. Thomas cit. a. 6. ad 1. loquitur enim de virtutibus intellectualibus huius vitæ, quæ

exercentur per species creatas, Martyrium vero præfertur quidem omnibus actibus externis charitatis, sed non actui interno, saltem in ratione virtutis, ac per se & absolute loquendo; cum ex interna charitate suam vim accipiat, iuxta illud 1. Corinth. 13. v. 3. *Si tradidero corpus meum, &c. charitatem autem non habuero, nihil sum*.

Atque ob hanc ipsam etiam causam, charitas per se ac ex sua natura tanquam omnium virtutum regina potest & solet imperare omnibus alijs virtutibus, eas videlicet applicando & mouendo ad operandum, earumq; actus referendo ad suum finem, iuxta S. Thomam cit. quæst. 23. a. 4. ad 2. & art. 8. & colligitur ex illo 1. Timoth. 1. vers. 5. *Finis autem præcepti est charitas*. & 1. Corinth. 13. vers. 4. *Charitas patiens est, benigna est &c.* cum è conuerso alia virtutes charitati proprie non imperent, ut iuxta S. Thomam q. 26. art. 7. & q. 81. a. 1. ad 1. & a. 5. ad 1. docet Caietanus q. 32. a. 1. vniuersim negans, virtutem inferiorem imperare superiori, etsi alij subinde aliter loquantur, nec in re negari possit, ex motione alterius virtutis v. g. spei, seu misericordiæ, per accidens subinde elici posse actum charitatis, eumq; ut sic velut vtilem ad eiusdem virtutis opus & obiectum aliquo modo referri; semper tamen cum virtuali saltem, aut habituali regressu ad proprium & formale obiectum ac motiuum charitatis.

Dices; Cur ergo sancti præscribunt, ut omnia nostra (quod per virtutem religionis fit) ad Dei gloriam & honorem referamus? Respondetur, id potissimum dici respectu moralium virtutum, seu actionum ab ipsis procedentium, quamuis suo modo etiã in charitate locum habeat, eo quod hac extrinsecarelatiõe ipsis etiã actibus charitatis noua bonitas accidentalis accedat, cum tamen interim ex sua natura non religio charitati, sed charitas religioni velut inferiori virtuti imperet. Cuius rei etiã hæc causa est; quia Religio etsi ipsi quoque; Deo velit bonum, non tamen omne, sed certum, idq; creatum, puta honorem, nec ob ipsam summam Dei bonitatem in se spectatam, gratuito quasi amicitia titulo; sed ob quandã rationem respectiua excellentiæ, ex debito seruitutis; quocirca etiam per Religionem refertur homo ad Deum, quasi seruus ad dominum; per charitatẽ, ut amicus ad amicũ, seu ut filius ad Patrẽ, qui est multo præstantior affectus, iuxta illud Ioann. 15. v. 15. *Iam non dicam vos seruos &c. vos autem dixi amicos*, Addi potest, illud ad Dei gloriam & honorem, generatim accipi, idemq; significare, quod ad beneplacitam Dei, ex quo in Deum honor & gloria redundat, ut hac ratione intentio illa charitatem non excludat, sed includat.

ASSERTIO IX. Licet absque charitate possint esse virtutes perfectæ quoad substantiam; non tamen quoad statum Christianæ virtutis. Ita cum S. Thoma q. 23. a. 7. communis: & primum patet ex dictis tomo 2. disp. 3. q. 2. & seqq. Secundum probatur ex illo 1. Cor. 13. v. 3. *Si distribuero in cibos pauperum, omnes facultates meas, &c. si tradidero corpus meum, ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*. Ratio est, quia sine charitate nulla virtus homini prodesse potest ad beatitudinem. De qua re supra disput. 1.

quæst. 8.

quæst. 8. dub. 4. & quæst. 6. dub. 2. & tom. 6. disp. 6. q. 4. dub. 3. & q. 5. dub. 2.

27 **ASSERTIO X.** Charitas est forma virtutum cæterarum. Ita S. Thomas q. 23. a. 8. ex communi; & patet tum ex præcedenti assertionem; tum ex dictis supra disp. 1. quæst. 6. dub. 2. vbi de hac re pluribus actum.

DVBIVM II.

An præter Charitatem, virtutem Theologicam, dentur alii habitus amoris amicitiae erga Deum vel proximum.

Ad S. Thomæ 2. 2. q. 23.

28 **P**RÆTER amorem supernaturalem amicitiae seu benevolentiae erga Deum, de quo hætenus egimus, dari etiã aliũ amorẽ concupiscentiæ honestum & supernaturalem erga eundem, diximus q. 1. dub. 1. An vero alius adhuc amor amicitiae erga eundem, vel etiam erga proximum detur, controuersum est.

Et primo quidem dubitatur, utrũ præter amorem supernaturalem amicitiae erga Deum, ad charitatem pertinentem, detur etiam alius naturalis amor amicitiae erga eundem Deum, seu velut authorem ac finem naturæ, seu etiam velut authorem ac finem & bonum supernaturale. Negatiuam sententiam fusè tuetur Vasquez 1. 2. tom. 2. disp. 195. cap. 2. 3. & 4. præsertim n. 7. vbi ait, sibi difficile visum esse, duo illa genera dilectionis Dei, distinguere; alterum Dei vt finis naturalis, alterum Dei vt finis supernaturalis, eo modo, quo aliqui distinguunt; & putare, facilius esse, amorem Dei naturalem & supernaturalem eo solũ modo distinguere, vt naturalis sit amor concupiscentiæ, quo Deũ nobis desideramus vt bonũ nostrum, sicut quando desideramus ipsũ videre; amor autem supernaturalis sit omnis amor amicitiae erga Deum, quo ipsum propter ipsũ diligimus. Vbi simul addit, naturalem amorem se vocare, non quia fiat ex solis viribus liberi arbitrij, sine vllõ auxilio gratiæ mouëtis; sed quia suapte natura non sit ordinis superioris, postulans principium & habitum sua natura infusum: contra vero supernaturalem amorem vocare, quia sua natura sit ordinis superioris, sicut cæteræ res supernaturales.

29 Et quia auctor hic non ignorabat, eã sententiã nouam esse, subiungit ibidem, eius sententiæ iudicium, quod S. Thomæ & Scholasticis alijs contraria esse videatur, alijs integrum relinquere: quamuis, inquit, ex schola etiam S. Thomæ non desint, qui dicant, amorẽ amicitiae erga Deum esse solũ amorem charitatis supernaturalem, & nullũ alium: ita enim sensisse Dominicum Bannem 2. 2. q. 23. a. 1. imo nec S. Thomam, quamuis concedat duplicem amorem Dei super omnia, alterum vt finis naturalis, alterum vt finis supernaturalis, vquam in summa docuisse, vtrumque esse amorem amicitiae. Eidem sententiæ vt fa-

uentes adducit ibidem & n. 24. Alensem 2. part. q. 30. mem. 1. a. 2. §. 2. ad 1. quasi omnẽ amorem amicitiae dicat esse ex charitate, & solũ amorẽ naturalem dicat esse concupiscentiæ erga Deum; item Albertũ 2. part. tract. 4. q. 14. memb. 4. a. 2. idem sentientem; item Antisiodorensẽ lib. 2. tract. 1. c. 4. & 6. vbi solum distinguit duplicem amorem amicitiae erga Deum penes hoc, quod alter procedat ab habitu, alter autem non; itẽ Scotum in 3. dist. 27. q. 1. §. Contra primã viã, vbi inanẽ existimat distinctionem illã finis naturalis, & supernaturalis in ipso Deo: nec is vsq̃ in amore amicitiae erga Deum eiusmodi distinctionem admittit. Huc etiã spectat Michael Baius proposit. 34. ex damnatis à Pio V. & Gregorio XIII. vbi eandẽ distinctionem aperte rejicit. Denique etiã Alphonsus Viruesius Philippica 5. & Bellarminus tom. 3. l. 6. de gratia c. 7. nihil distinguunt inter eiusmodi amores; imo de amore Dei, vt auctor est natura, intelligi vult Bellarminus testimonia scripturæ, quæ de charitate loquuntur. Omitto recentiores illos, qui cũ admittat quidem erga Deum amorẽ amicitiae naturalem & supernaturalem, negant tamen, eos distinguui ex parte obiecti, siue Dei vt auctoris ac boni naturalis, & supernaturalis, de quibus in fine huius dubitationis agemus.

Fundamẽta huius sententiæ sunt. I. In scriptura & Patribus nusquã inuenitur distinctus duplex amor amicitiae erga Deum, vnus naturalis erga Deum tanquam finem naturalem, alter supernaturalis tanquam erga finem supernaturalem, vt speciatim videre est apud Augustinum in illud Psalmi 53. *Voluntariẽ sacrificabo tibi*, & lib. 1. de disciplina Christi. c. 1. & ferm. 13. & 15. de verb. Apostoli, & epist. 113. & apud Bernardum toto lib. de diligendo Deo.

II. Si duo amores amicitiae erga Deum distinguerentur, alter erga Deum finem naturalem, alter circa Deum finem supernaturalem, sequeretur, aut amorem amicitiae erga Deum finem naturalem haberi posse sine gratia habituali, cum solo auxilio gratuito, in natura lapsa, sicut in natura integra; quod negauit S. Thomas 1. 2. quæst. 109. art. 3. & alij communiter; & ita vera esset sententia Marsilij in 2. q. 108. a. 2. & in 1. q. 20. art. 3. & Andrea Vegæ quæst. 10. de Iustificat. ad vltimum argument. qui docent, posse Deum hoc modo diligi cum solo auxilio gratiæ mouëtis, sine habituali gratia: aut sequeretur, solo illo amore tanquam vltima dispositione, hominem iustificari à statu peccati: aut denique statum peccati aliqua ex parte minuere: quæ videntur absurda.

III. Amor quicumque amicitiae erga Deum pugnat cum macula peccati; ac proinde suapte natura emundat & iustificat à peccato, estque vltima dispositio ad gratiã habituale: nihil autẽ horũ esse potest amor naturalis, sed solũ supernaturalis, Ergo omnis amor amicitiae est supernaturalis.

IV. Accedit ratio à priori, ex ipso obiecto dilectionis amicitiae desumpta. Nam quoties in obiecto formali alicuius affectus amoris, non potest distinguui duplex ratio, in quam affectus ipse feratur, frustra distinguuntur duplex affectus specie

diuersus: in Deo autem dilecto amore amicitia, non potest assignari duplex ratio, sub qua à nobis diligatur; ergo non debet distingui duplex amor amicitia erga ipsum. Minor probatur, quia ab obiecto formali sumitur distinctio specifica actuum: nec sufficit ad eam distinctionem sola diuersitas principij, siue id principium consideretur, ex parte voluntatis, eleuata per auxilium seu habitum supernaturalem: siue consideretur ex parte intellectus, ita ut sit cognitio ad intellectum pertinens. Non primum. Si enim ponatur, dilectionem erga Deum, hoc aut illo modo consideratum esse naturalem, (nulla ex parte obiecti specialis ratione obiectiua, qua à supernaturali dilectione differat existente) nulla causa erit, cur ipsa per se voluntas non sit sufficiens principium talis dilectionis; ac proinde voluntati non poterit addi habitus, aut qualitas supernaturalis, quæ ipsam eleuet ad eliciendum talem effectum, utpote naturalem quoad substantiam, nec indigum supernaturalis auxiliij.

32 Neque dici potest secundum, nam sola cognitio supernaturalis non potest sufficere, ut actus voluntatis, citra diuersitatem aliquam formalis obiecti, ex naturali fiat supernaturalis: quandoquidem cognitio solū est conditio afferens, & representans obiectum, siue interim efficienter concurrat ad eliciendum effectum, siue non. Quo fit, ut affectus circa eandem rationem boni sit eiusdem naturæ, siue ratio illa boni representetur per cognitionem supernaturalem fidei, siue per cognitionem naturalem. Quare si affectus amoris circa Deum, sub tali ratione boni consideratum ex lumine naturali, est naturalis, & hac ratione ipse Deus est finis noster naturalis, efficitur plane, amorem circa eundem sub eadem ratione boni consideratum per actum fidei esse etiam naturalem, & ipsum Deum hac etiam ratione esse finem naturalem amoris nostri.

Et confirmatur; quia ob eandem causam, amor charitatis, quo in via Deum amamus, & in patria, est eiusdem omnino rationis, licet cognitio Dei in via & in patria maxime differant; quia nimirum eadem est ratio boni utraque cognitione representata; cognitio autem est tantum conditio afferens obiectum: ex sola igitur cognitione non potest sumi differentia naturalis & supernaturalis, quoad substantiam, inter affectus amoris.

33 Minor eiusdem argumenti, scilicet in dilecto amore amicitia non posse assignari duplicem rationem obiectiuam, sub qua à nobis diligatur, duplici amore, naturali scilicet & supernaturali, probatur: Nam vno solum ex diuersis modis, hæc diuersa ratio in Deo diligendo excogitari potest. Primo, ita ut amor naturalis versetur circa Deum vnum, quam naturaliter cognoscere possumus; amor vero supernaturalis circa Deum trinum & vnum, quem sola fide & notitia supernaturali cognoscimus. Sed hæc ratio aperte falsa est: tum quia sequeretur, ante reuelatum mysterium Trinitatis, neminem potuisse affectu amoris supernaturalis in Deum ferri; quod est absurdum. Tum quia vnitas, aut trinitas, non est formalis ratio in quam fer-

tur amor amicitia, sed bonitas ipsius Dei, quæ conuenit Deo ut vni & secundum se, quamque naturali notitia assequi possumus.

34 Secundo excogitari posset diuersa ratio ex parte Dei dilecti, ad distinguendos hos amores; ita ut amor naturalis versetur circa Deū apprehensum ut finem naturalem nostrum, supernaturalem vero circa ipsum ut finem supernaturalem; vel quod eodem recidit, ut vnus versetur circa Deū, ut authorem naturæ, alius ut authorem gratia; quem modum philosophandi secuti videntur A. lensis 2. part. memb. 3. Richardus in 2. dist. 3. a. 7. q. 1. ad 1. & S. Thomas 2. 2. q. 109. a. 3. ad 1. & Antiochensis lib. 2. tract. 1. Sed hæc ratio non immerito improbata fuit à Scoto in 3. dist. 27. q. vn. eo quod licet hæc duæ rationes possent esse obiecta diuersorum affectuum concupiscentia, quatenus Deus consideratur ut diuersum bonum nostrum, nempe ut conseruans naturam, & donans gratiam & beatitudinem; tamen non videntur sufficere, ad constituendum diuersum amorem amicitia erga Deum; utpote quo Deus non amatur ut nobis bonus, sed ut in se bonus: eodem autem modo consideratur bonus, siue apprehendatur ut author naturæ, siue ut author gratia. Neque enim alia ratio bonitatis est in Deo, ut vno aut alio modo considerato: siquidem est vnicum attributum bonitatis, & eiusdem rationis.

35 V. Denique distincta illa ratio amandi Deum, admodum subtilis & in scholis tantum nota esse videtur, cum tamen prius etiam quam ad scholas accederemus, & has diuersas consideraciones audiremus, ex consideratione beneficiorum Dei naturalium, & omnipotentia ipsius, iuncta cum bonitate, siue proprio motu, siue concionatorum hortatu, concipere possemus dilectionem Dei supernaturalem: sicut etiam rudes facere id ipsum possunt. Iisdem vero argumentis multo magis probatur, non dari vllum amorem amicitia naturalem erga Deum ut est finis & bonum supernaturale.

36 Verum opposita sententia, dari duplicem amorem amicitia erga Deum, naturalem vnum, alterum supernaturalem, uti communis est Theologorum, ita longe verior est, ac merito retinenda; præsertim quia hoc per modum quasi cuiusdam principij in multis materijs Theologicis supponitur, ut cum de viribus naturæ, de iustificacione, de contritione, seu dolore de peccatis, alijsque similibus agitur: uti nos etiam tom. 2. disp. 6. q. 3. dub. 4. n. 105. id tanquam certum supposuimus. Ad quam sententiam magis confirmandam & declarandam, sequentes assertiones statuimus.

37 ASSERTIO I. Iure optimo ac necessario assignandus ac distinguendus est, secundum diuersam considerationem Dei, tum velut auctoris & finis, adeoque boni supernaturalis, tum etiam velut auctoris & finis, adeoque boni quasi naturalis, duplex amor amicitia erga Deum; supernaturalis vnus, alter naturalis: si modo simul ex parte obiecti, illic quidem spectetur conformatio cum regula supernaturali; hic vero cum regula naturali. Hæc assertio

est com-

est communis veterum ac recentiorum Scholasticorum, ut mox dicemus. Quæ proinde probatur primo auctoritate Doctorum. Nam vt ipsemet Vasquez agnoscit cit. disp. 115. cap. 3. num. 22. ita plane senserunt Alensis 2. part. quæstio 131. memb. 3. & q. 91. memb. 1. ad 7. Altisiodorensis lib. 2. sum. tract. 1. cap. 4. (in merito pro contraria sententia citati) item Richardus in 2. d. 3. a. 7. & dist. 28. a. 1. q. 1. Bonaventura in 2. dist. 3. a. 3. q. 1. ad 3. Ariminenfis in 2. dist. 39. q. 1. a. 2. Abulensis in c. 19. Matthæi q. 177. Sotus l. 1. de natura & gratia c. 22. Caietanus, Conradus, Medina, alijque Thomistæ recentiores l. 2. q. 109. a. 3. Canus relect. de poenitentia part. 5. Valentia tom. 2. q. 1. pun. 4.

Idem in primis docuit ipsemet S. Thomas pluribus in locis, quorum duo potissimum ex eius Summa ad rem magis confirmandam, & ne detur elusioni locus, placet referre. Primus locus habetur 1. par. q. 60. a. 5. vbi ait: *Quia bonum universale est ipse Deus, & sub hoc bono continetur etiam angelus, & homo, & omnis creatura naturaliter, secundum id, quod est, Dei est; sequitur, quod naturali dilectione, etiam Angelus & homo plus & principalis diligit Deum, quam seipsum.* Et ibidem ad 4. *Deus secundum quod est universale bonum, à quo dependet omne bonum naturale, diligitur naturali dilectione ab unoquoque: in quantum vero est bonum beatificans universaliter omnes, supernaturali beatitudine, sic diligitur dilectione charitatis.*

Vbi quidem sermonem esse de naturali amore amicitiae erga Deum, patet tum ex ipsa vocula *Dilectionis*, quæ proprie non significat amorem concupiscentiæ sed amicitiae; tum ex initio corporis eiusdem articuli, vbi expresse mouetur questio etiam de amore amicitiae erga Deum: imo de hoc solū proprie questio esse potest, quando amando Deum amore concupiscentiæ vel ut bonū nostrū, non plus amamus Deum, quam nos ipsos; cum in quouis amore concupiscentiæ magis quodammodo seu principalis ametur finis, seu subiectum cui bonum volumus, quam finis Cuius, seu bonum, quod eidem subiecto volumus.

Secundus locus S. Thomæ est in 1. 2. q. 190. a. 3. ad 1. vbi ait: *Charitas diligit Deum super omnia eminentius, quā natura: natura enim diligit Deū super omnia, prout est principium & finis naturalis boni; charitas autem secundum quod est obiectum beatitudinis, & secundum quod homo habet quandam societatem spiritualem cum Deo.* Ex quibus manifeste patet, in xta S. Thomæ, dari dilectionē seu amorē amicitiae naturalem erga Deum, prout est principium & finis naturalis boni; quod in merito negauit Vasquez.

E contrario vero ex mente S. Thomæ, dari etiā amorē concupiscentiæ supernaturalem erga Deum, fecus ac idē Vasquez superius dixerat, aperte patet ex eodē S. Thomæ 1. par. q. 162. a. 2. qui ait: *si aliquid sit supra naturā, voluntas in id ferri non potest, nisi ab aliquo alio supernaturali principio adiuta. Ostensum est autem supra, cum de Dei cognitione ageretur (q. 12. a. 4. & 5.) quod videre Deum per essentiam, in quo vltima beatitudo rationalis creaturæ consistit, est supra naturam cuiuslibet intellectus creati. Unde nulla creatura rationalis potest habere motum voluntatis ordinatum ad*

illam beatitudinem, nisi mota à supernaturali agente. Vbi cum sit sermo de visione Dei beatifica, clarū est, sermonē esse de motu voluntatis erga eundē Deum clare visum, spectante ad amorē concupiscentiæ, non amicitiae. Patet igitur, oppositā Vasquij sententiā S. Thomæ nullo modo consonam esse; sicut etiā hanc eius sententiæ partem, omnē amorem concupiscentiæ erga Deum esse naturalem, iam supra q. 1. dub. 1. & tom. 2. disp. 1. q. 5. à n. 26. & disp. 6. q. 3. in. 105. refutauimus.

Secundo probatur eadem assertio, auctoritate Ecclesiæ, ac Summorum Pontificū. Nam in speciali bulla Pij V. & Gregorij XIII. damnata est hæc propositio 34. Michaelis Baij: *Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur ut auctor naturæ; & gratuiti, quo Deus amatur, ut beatorum est, vana est, & commentitia, & ad illudendum sacris literis, & plurimis veteris testimonij, excogitata.* Et quamuis Vasquez cit. d. 195. c. 4. n. 24. respondeat, ibi nihil agi de materia propositiōis, quod spectat ad duplicem amorem, sed quod attinet ad nimis aucteri & seueri iudicij libertatē, qua perstringebat auctor ille Doctores, qui prædicta distinctione utebantur; existimo tamen in re graui, & cōmuni Doctorum sententiæ repugnante, nō satis tūm esse hoc perfugium: præsertim quando etiā Vasquez ex sua sententiā asserere cogitur, eiusmodi distinctionē esse inanē, & commentitiā, nec scripturæ ac Sanctis Patribus consonā; hoc ipso, quod scripturæ & Patribus incognitā fuisse contendit. Neq; ideo dicendum est, in ea propositiōe etiā damnari eos, qui asserunt, non posse Deum amari amore amicitiae sine gratia; quasi hic etiam tollant amorem naturalem, qui non sit gratuitus, & omnem dicant esse gratuitum. Nam vt ex opposito distinctionis membro patet, quod est amor naturalis, eo loco gratuitus amor non significat quemlibet amorem ex gratiæ auxilio profectum, sed intrinsece ac sua natura gratuitum & supernaturalem.

Tertio probatur assertio ratione; quia cum Deus cognosci ab homine possit, tum vt auctor naturæ est, nondū simul cognito eodē, vt est auctor & finis supernaturalis; tum vt est auctor & finis supernaturalis; ac simul etiā sub hac consideratione boni rationē habeat; vtq; aliud obiectum formale, etiam respectu voluntatis, duplex illa consideratio Dei constitui potest, ita vt aliud voluntatis seu amoris obiectum sit Deus, vt est auctor seu bonum quoddam quasi naturæ, aliud vt est auctor & bonum supernaturale. Et quia actus specificantur ab obiecto, necesse est, vt priori rationi obiectiæ, quæ naturalis est, respondeat actus voluntatis seu amoris naturalis: posteriori autem rationi obiectiæ supernaturali, respondeat actus & amor supernaturalis. Et confirmatur. Nam ratio naturalis, absque vlla reuelatione fidei, ostendit nobis esse Deum vnum, & summe bonum; adeoque summe dignum, qui diligatur amore amicitiae: Ergo aut omnis amor amicitiae naturalis esse debet, sequens rationem seu cognitionem naturalem; aut quia id absurdum est, saltem distinguendus est erga Deum duplex amor amicitiae, alter naturalis, alter supernaturalis.

42

Neque vero villo modo probatur, quod Vasquez cit. disp. 195. c. 4. ad hoc argumentum respondens ait, ratione quidem naturali cognosci à nobis bonitatem Dei; at vero per hanc rationem non ostendi nobis bonitatem Dei amandam esse amore amicitiae; sed hoc iudicium solummodo ad fidem diuinam, & supernaturalē pertinere, & in solis fidelibus reperiri; cum apud gentiles Philosophos nullū prorsus vestigiū inueniatur; quinimo Aristoteles amicitiam inter Deum & hominem negarit. Hæc, inquam, non probantur. Nam præterquam quod Aristoteles non omnino negauit amicitiam inter Deum & homines, vt dub. præcedenti assert. 5. retulimus; aliud est amor amicitiae, seu beneuolentiae, qui plus non requirit, quam vt alicui velimus bonum propter se, siue vt ipsi bene sit; aliud est ipsa amicitia simpliciter dicta; quæ præter reciprocum amorem beneuolentiae, plus requirit, vt eodem dubio dictum est; & nemini, vt opinor, Philosophorum Deum agnoscendum vnquam in mentem venit, Deum nõ esse amandum amore amicitiae seu beneuolentiae; cum oppositum ex ipsa ratione summi boni naturaliter cognita euidenter deducatur.

43

Quarto probatur assertio, ex simili doctrina ipsius Vasquez, præcipui authoris contrariæ sententiae, qui in 1. 2. disp. 86. c. 6. n. 25. naturalem habitum ac virtutem religionis à supernaturali habitu religionis distinguit; vt nimirum Deo tanquam authori naturæ & vitæ corporalis deferamus cultum, per religionem acquisitam: Deo autem authori gratiæ & vitæ spiritualis eundem cultum deferamus, per virtutem religionis infusam, vt retulimus etiam tom. 2. disp. 3. q. 4. dub. 2. n. 20. Quæ proinde diuersa consideratio Dei, si duplicem virtutem religionis constituit, naturalem vnā, supernaturalem alteram, cur non possit etiam, debito modo applicata, diuersam eiusmodi dilectionem Dei constituere? Quod vero in eadem assertione addidimus limitationem, de duplici regula, naturali, vel supernaturali, sequenti assertione declarabitur.

44

ASSERTIO II. Probabilissimum est, etiam dari naturalem amorem amicitiae erga Deum, velut authorem ac finem supernaturalem; non quidem reduplicatiue, sed specificatiue loquendo; seu quod idem est, non ita, vt supernaturalitas ex parte obiecti, sit ratio formalis obiectiua, sub qua Deus amorē terminet, sed vt sit pars materialis obiecti, re ipsa terminans actum amoris amicitiae erga Deum: Sicut è contrario dari potest actus dilectionis supernaturalis erga Deum velut authorem naturæ, si in eo obiecto attendatur conformitas cum regula supernaturali, adeoque honestas supernaturalis. Ita necessario sentiunt authores illi, qui admittentes naturalem amorem amicitiae erga Deum, asserunt, eum non necessario specificari ab obiecto, sed potius à principio effectiuo, quos referemus hoc dubio, quæsito vlt. n. 66. His accedunt etiam alij, qui in simili docent, posse fide naturali aut humana credi obiectum reuelatum & supernaturale etiam vt reuelatum, adeoque vna cū ipsa reuelatione; ita vt reuelatum non dicat rationem for-

malem obiecti, sed partē materialis obiecti, vt diximus etiam supra disp. 1. q. 1. dub. 3. & 4. & tom. 1. disp. 1. q. 3. dub. 2.

Vnde etiam primo probatur assertio à simili: negari enim non potest, fide humana & naturali credi posse obiecta supernaturalia, puta mysterium Trinitatis, Incarnationis, itemque cætera obiecta omnia fidei, etiam vt reuelata sunt, hoc est, vna cum ipsa reuelatione, non ita, vt vocula vt sit nota reduplicationis, dicens rationem formalem obiecti Quo, siue propter quod, sed vt sit nota specificationis, & pars obiecti materialis crediti: Cur ergo non possit etiam Deus vt bonum supernaturale similiter diligere amore & dilectione naturali?

Secundo, amore concupiscentiæ naturali amari potest Deus, vt est bonum ac finis nostræ, supernaturalis, vt concedit Vasquez, cur ergo non etiam ita amari possit amore naturali amicitiae, si sub eadem ratione bonitatis supernaturalis consideretur Deus, non vt nobis bonus est, sed vt in se sumum bonum supernaturale est?

Tertio accedit ratio à priori; quia sicut obiecta materialia aliarum virtutum duplicem rationem honestatis induunt, diuersumque virtutū genus constituunt, naturale vnū, supernaturale alterum, quatenus duplici diuersæ regulæ, naturali scilicet ac supernaturali conformantur, adeoque etiam diuersa cognitione naturali ac supernaturali voluntati, proponuntur, vt diximus tom. 2. disp. 3. q. 4. dub. 2. à n. 18. ita etiam Deus, vt bonum seu naturale, seu supernaturale, amabile amore amicitiae, diuersa ratione formalis obiecti & honestatis induit, quatenus diuersæ regulæ naturali vel supernaturali conformatur; ita quidem vt quatenus conforme est regulæ & cognitioni supernaturali, constituat actum & amorem supernaturalē, quatenus vero conforme est regulæ seu rationi naturali; constituat actum naturalem.

Et ob hanc etiam causam in præcedente assertione, ad supernaturalem dilectionem Dei, etiam regulam cognitionemque adeo supernaturalem requisuimus: præterquam quod voluntas ad supernaturale actum eliciendū sola cognitione naturali moueri nullo modo potest, sed supernaturali tantū, eiusdemque; adeo generis & ordinis: Sicut etiam cuius appetitui elicitio sua quædam certa cognitio responderet; nimirū sensitiuo appetitui cognitio sensitua; rationali appetitui cognitio intellectualis. Quo sensu proinde etiā intelligendū sunt illi, qui absolute docent, Deum vt bonū supernaturale constituere dilectionem supernaturalem; vt bonum vero est naturale, constituit dilectionem naturalem. Subintelligunt enim simul vtrinq; proportionatā regulā & cognitionē; vculamque; vt non solū pro nota specificationis, sed etiam formaliter & reduplicatiue accipiunt. Et sicut in virtutibus moralibus, obiectū materiale efficitur supernaturale, ex ipsa regula, cui actus conformatur; ita etiā Deus boni supernaturalis rationē induit, ex regula & cognitione supernaturali cui conformatur. Neque frustra S. Thomas cit. 1. 2. q. 109. a. 3. ad 1. asserens charitatis obiectū esse Deū, secundū quod est obiectū beatitudinis, addidit, &

secun-

secundū quod homo (per cognitionē scilicet supernaturalem) habet quandā societate spiritualem cū Deo.

47 Ex quibus ad argumenta contrarię sententię nō difficulter respondetur. Ad primū dico primo, si id argumentum quidquā probaret, etiā probaturum, non dari duplicē fidem de obiectis à Deo reuelatis, naturalem vnam, supernaturalem alterā; quando hæc in scripturis, & apud SS. Patres expresse & in actu quasi signato, non magis distinguuntur: consequens vero plane absurdum esse, omnes norunt. Respondeo secundo, etsi quidem in actu signato, hæc in scripturis, & apud SS. Patres non ita aperte distinguuntur; tamen hoc ipso virtualiter & in actu exercito satis distinguuntur quod Deus in scriptura, & apud SS. Patres, sub diuersis eiusmodi rationibus ac motiuis amandus proponitur, non solum nimirū vt finis & author est naturæ, sed etiam vt finis & author est boni ac ordinis supernaturalis: tum quia Patres, etiā loquendo de dilectione Dei, quę proprie actū amoris amicitię significat, eam, prout ad salutem necessaria est, quibusdā additis modificationibus determinant, vt dictū tom. 2. disp. 6. q. 3. dub. 4.

48 Ad secundū respondetur, concedendo, amorem amicitię naturalem haberi & existere posse, sine gratia habituali; cum dilectio hominem iustificans non sit naturalis, sed supernaturalis, vt diximus tom. 2. disp. 6. q. 4. dub. 3. & partim q. 3. dub. 4. vbi etiā explicauimus, an & qualis dilectio Dei haberi possit ex viribus naturę, sine auxilio gratię, quæ nō est opus hoc loco repetere.

Ad tertium respondetur negando assumptum. Non enim quicumque amor amicitię erga Deum pugnat cum macula peccati, nec adeo sua natura iustificat à peccato, nec est vltima dispositio ad gratiam habitualem; sed solum amor Dei supernaturalis ad charitatem pertinens, vt loco citat. diximus. Ratio est; quia peccatum non solum auertit à Deo velut sine naturali, sed etiam supernaturali; ad cuius proinde delectionē requiritur supernaturalis amor erga eundem Deum, velut bonum ac obiectum aliquo modo supernaturale.

49 Ad quartum respondetur, negando minorem. Iam enim superius explicatū est, Deum vt amabilem amore amicitię, quatenus diuersę regulę naturali vel supernaturali cōformatur, habere etiā diuersam rationem obiecti & honestatis, specificantis diuersos habitus, vnum naturalem, alterū supernaturalem. Neq; ideo quęlibet diuersitas cognitionis, cui actus voluntatis conformatur, diuersos specie actus voluntatis constituit; sed ea solum, quæ per modum regulę diuersam rationē honestatis actui confert; quod quidē in supernaturali cognitione Dei, quatenus vna est obscura ad fidem pertinens, altera clara ad visionē beatificam pertinens, circa actū dilectionis Dei nō accidit; quia eiusdē rationis est, amare Deū visū, & obscure cognitū, si modo vtraq; cognitio sit supernaturalis. Cetera, quę in eodē argumēto attinguntur prætermittimus, quia ad propositū nihil faciunt.

Illud solū adnotandū est, cū dicitur, Deū vt finē & authorē bonorū supernaturaliū, constituturē amorem supernaturalem, nō ita intelligendum, quasi Deus ea ratione consideretur vt nobis bo-

nus, seu vt nostrū bonū est, sed quia his vocibus ratione distinguimus, velut à posteriori, duplicē bonitatē, ob quā ipse Deus etiā per se amabilis est. Sicut ex eo, quod est auctor naturæ, cognoscim⁹ & apprehendimus in Deo quandā bonitatem, ad ordinē quasi naturæ spectantē, ob quā ipse itidē secundū se, proportioato ac naturali amore amabilis est. Et quamuis attributū bonitatis ad quate spectatū sit vnū; tamen nihil obstat, quo minus admodum explicatū, diuersa in Deo bonitas ratione nostra distinguatur: sicut etiam beati, non quidem per ipsam visionē beatificam, sed per cognitionem abstractiuam, duplicem eiusmodi rationem amandi distinguere, & sub vtraque ratione Deum amare possunt.

Ad quintū respondetur, distinctā illā rationem amandi, non ita obscurā ac subtilē esse, quin etiā vulgo nota esse soleat; quis enim non aliquando audiuit, aut legit, Deum vtraq; ratione bonū esse, simul nimirū vt est author naturæ, & vt author est gratię? Neq; vero suo muneri satisfacerēt cōcionatores, alijq; rerū spiritualiū magistri, si Deū solū sub motiuis naturali amandū proponerent. Esto interim in actu signato distinctio illa duplicis amoris, naturalis & supernaturalis, nō ita vulgo nota esse soleat, neq; etiā ita necessario sub ijs ipsis terminis vulgo exponenda sit: sufficit re ipsa vtraq; rationē amādi suo loco & tēpore explicare.

Secundo dubitatur, vtrū detur etiam habitus acquisitus illius amoris amicitię naturalis erga Deum, quē hactenus explicauimus. Negant Caietanus 1. 2. q. 62. a. 3. & q. 109. a. 3. & Valeria hic pun. 1. §. 4. ad amorē eiusmodi naturalem opus esse habitū; quod ita etiā olim docuit Altfiodorensis superius relatus initio huius dubitationis n. 29.

Sed ex cōmuni rectius affirmant alij, quos infra citabimus, speciatim Arragonius hic q. 25. a. 1. ad vltim. quia eiusmodi actus non solum est honestus, sed etiā plane excellēs, ardu⁹, & difficilis; præsertim ob tot passiones & ppenfiones vitiosas, huic amorī aduersantes; quo fit, vt nec sine peculiari gratię auxilio Deus ita super omnia amari possit, vt dictum 1. 2. disp. 6. q. 3. dub. 4.

Est autem hæc virtus inter morales seu acquiritas præstātissima; etsi respectu quidē ipsius Dei non habeat perfectam rationē amicitię; eo quod sistendo intra limites naturæ, nulla vera & perfecta coniunctio cū Deo velut amico esse potest. Ob quam etiam causam Aristoteles 1. 8. Ethic. c. 7. solum ad naturæ limites attendendo, negauit, inter Deum & homines esse amicitiam, etsi rursus alibi, videlicet c. 12. admisit esse, videlicet imperfectā. An vero hic habitus etiam complectatur aliquo modo proximum, dicitur dubio sequenti.

Dubitatur tertio, vtrum etiā amicitia humana ac naturalis inter homines, in quadam naturali honestate fundata, sit specialis virtus. De hac re Aristoteles 1. Ethic. 8. dubie ait, amicitia aut virtutem esse, aut sequi virtutem. Eodem modo S. Thomas, licet olim in 3. d. 27. q. 2. a. 2. negarit, esse virtutem ab alijs distinctā, tamen hic a. 3. dubie loquitur, significans vtrumq; esse probabile, & virtutē scilicet distinctā ab alijs esse (quod etiam indicat 8. Ethic. lect. 1.) & non esse.

Alij

Alij vero, vt Bannes cit. art. 3. Valentia loco cit. & apud eodẽdem Capreolus & Caietanus, simpliciter negant, esse specialem virtutem seu habitum; cum ad actus huius amicitie, etiam laudatissimos, sufficere videantur alie virtutes; ac præfertim, quia vera amicitia honestatem virtutis supponit, non adfert.

54 Sed probabilior videtur sententia Paludani in 3. dist. 27. Henrici quodlib. 10. quæst. 12. Buri-dani & Guidonis, quos citat & sequitur Arrag-onius hic a. 3. esse habitum virtutis distinctum ab alijs. Fundamentum præcipuum sumitur ex ob-iecto, & actu proprio ac distincto, eoque, non pa-rum difficili; nempe vt homines, qua & natura-similes, & virtute naturali præditi, aut certe vir-tutis capaces sunt, moderate diligentur, vitiosis vtrinque extremis vitatis. Neque vero honestatem aliarum virtutum ita supponunt, vt propriam ad-dere non possint.

55 Vnde ex analogia infusa charitatis hunc ha-bitum amplius declarando, sequentia pronunti-ata addimus. I. Etiam singularem illam dilectio-nem, quæ inter duos peculiare amicos cernitur, si modo in honestate fundata sit, ex hoc habitu existere: neque crediderim, ex diuersitate comu-nicationum, talem amicitiam in virtute, vt dixi-mus, fundatam, nisi materialiter aliquo modo variari: Secus si ipsa diligendi ratio varietur. Hæc enim sola diligendi habitus videtur essentialiter distinguere.

II. Quamuis perse alioqui non sit difficile, seipsum amare; probabilis tamen esse, etiam honestum & moderatum sui amorem naturalem, qui per accidens ob malam naturæ propensionem non parum sæpe difficilis est, ab eiusmodi virtu-tis habitu proficisci; ob similem rationem.

56 III. Eodem habitu, quo diligimus Deum ve-lut autorem naturæ, etiam diligere posse à nobis proximum, tum vt rem quandam Dei, tum eti-am vt amicum, si proximus consideretur velut Dei aliquo modo amicus, seu ipsius bonitatem aliquo modo participans: attamen si proximus præcise propter honestatem naturalem in eo in-hærentem absolute spectatam diligatur, amorem naturalem Dei & proximi esse à diuersis habitibus. Prima pars est communis. Ratio est. Quia vtrobiq; est eadẽ causa diligendi atque eodẽ simplici amore diligimus alterũ, & volumus eidem, vt res ipsi recte ac prospere habeant. Secundam partẽ tradit Arragonius q. 25. a. 2. ad vltimũ. Ratio est, quia causa seu ratio amandi est diuersa bonitas, scilicet alia naturalis Dei, alia proximi: non secus accu-m sancti ob propriam excellentiam coluntur.

57 Sed hinc dubitatur quarto, An non etiam detur virtus amicitie supernaturalis erga proxi-mum, à charitate, prout est virtus Theologica, distincta, qua videlicet proximus non propter confortium, seu participationẽ diuinæ naturæ ac bonitatis vt sic, sed absolute, propter suã bonitatem seu honestatẽ supernaturalẽ diligatur, quæque pro- inde nõ sit virtus Theologica, vt pote circa Deum diligendũ non versans, nec pro ratione diligendi habens increatã Dei bonitatẽ, sed moralis infusa. Afirmat Lessius l. 2. de Iust. c. 36. dub. 2. & alij

quidam recentiores, apud Arragonium q. 25. a. 1. eandemque sententiam probabilem censet Suarez tom. 1. disputat. 52. sect. 3. & videtur supponere Vasquez 3. parte disp. 44. n. 6. & l. 1. de adoratio-ne n. 157. vbi tamen significat, eam non esse vir-tutem aliquam specialem, sed generalem.

58 Probatur hæc sententia primo, quia virtus, qua coluntur sancti, propter suam propriam excellen-tiam, est distincta specie à religione, qua colitur Deus propter increatam excellentiã, vt habet cõ-munis sententia Doctorũ, contra Marsilium, qui duliam à religione non distinguit.

Secundo. Quia ex dictis alia est virtus acquisita, qua diligitur Deus vt auctor & finis naturalis, pro- pter bonitatem increatam, ab eã, qua diligitur proximus propter suam bonitatem seu honesta-tem naturalem.

Tertio; quia velle proximo supremã beatitu-dinem ex eius complacentia, & vt ipsi beneficit, nõ est actus charitatis Theologicæ; ne pariter dicen-dum sit, etiam amorẽ illum, quo nobis volumus beatitudinẽ ex nostri complacentia, & vt nobis bene sit, esse actum charitatis Theologicæ, contra dictã q. 1. dub. 1. Et nihilominus tamen actus ille est amor amicitie cuiusdam supernaturalis erga proximum; ad spem proinde seu amorẽ concupiscentiæ non pertinens, vt apparet: Ergo est actus virtutis supernaturalis distinctæ à spe & charitate.

59 Hæc sententia est quidem probabilis; sed con-traria est verior & communior, quam vbiq; sup-ponit S. Thomas, nimirum hic quæst. 23. a. 5. & quæst. 25. a. 1. & q. 81. a. 4. ad 3. & q. 102. a. 2. ad 3. & quæst. 103. art. 3. ad 2. Eandem sequuntur Valentia quæst. 1. pun. 1. & 2. Caietanus, Bannes, alijque Thomista hic q. 23. art. 5. & ex institu-to Arragonius loc. cit. Ratio esse debet. Quia omnis bonitas honesta supernaturalis ex sua pro-pria, speciali, & intrinseca ratione coniungit ho-minem cum Deo, & ad esse quoddam diuinũ eue-hit, iuxta illud 2. Petri 1. v. 4. *Maxima & præcipua nobis promissa donauit, vt per hæc efficiamini diuinæ con-sortes natura.* Quo fit, vt qui vere propter hanc, proxi-mum amat, idcirco nimirum amet, quia is Deo coniunctus est, adeoque sic pro vltimate ratione amandi habeat Deum, seu ipsam bonitatem diuinam, propter quam per charitatem diligimus Deum & proximum. Bonitas autem naturalis seu moralis hominis, quia ex sua ratione non ita cõ-iungit hominem cum Deo, potest etiam abstracte & secundum se spectata, esse ratio amandi pro-ximum.

60 Et sic patet responsio ad secundum. Ad primum S. Thomas vbiq; negat consequentiam; aliam tamen & aliam assignans rationem disparitatis in-ter amorem & honorem, vt facit etiam Suarez loc. cit. Breuiter dico, iuxta eã, quæ in dispu-tatione de adoratione thesi 42. & sequentibus fufus explicauit, & dicitur disp. 5. generatim lo-quendo, dupliciter honorari posse sanctos. Primo absolute & propter se, seu propriam suã excellen-tiã. Secundo relatiue, propter excellentiã increa-tam Dei, velut eius amicos, seruos, domesticos, &c. Ex his honor posterior (similis amori, quo amatur per charitatem proximus) non exigit virtutem à

religione distinctam, vt citata thesi 42. contra Vasquez diximus; sed prior, ad dulciæ virtutem pertinens, qui tamen multum differt ab amore erga proximum, de quo agimus, vt pote quo nunquam proximus amatur, nisi propter Deum, etsi is propter bonitatem supernaturalem ipsi inhærentem ametur, ob rationem supra assignatam. Alia ratio est honoris absoluti erga Sanctos, qui vt sic non respicit excellentiam increatam Dei, velut rationem honorandi, sed excellentiam creatam absolute, vt contra increatam condistinguitur; quandoquidē omnis honor absolutus erga aliquem respicit excellentiam vt aliquo modo propriam eius, qui honoratur, & ab alijs condistinctā, spectando non solum perfectionem, in qua fundatur excellentia, sed etiā proprium modum habendi eam perfectionē, cum ex vtroque simul talis excellentia adæquate spectata confurgat. Plura thesi 45.

61 Ad tertium Respondetur cum distinctione. Dupliciter enim proximo velle possumus supremam beatitudinem, ex eius complacentia, seu vt ipsi beneficit: primo spectando proximum, vt vnum quiddam nobiscum & secundum naturam, seu amorem naturalem &c. & hic amor ad spem pertinet, vt etiam de adoratione thesi 44 & supra q. 1. dub. 1. cum S. Thoma contra Vasquez docuimus. Eiusdem enim rationis est, nobis bonū velle, & alijs, prout vnum quiddam nobiscum sunt: qui amor licet sit amor concupiscentiæ erga Deum, est tamen amor amicitiaæ erga nos & nobis coniunctos, vt ibidem diximus.

62 Secundo spectari potest proximus, vt vnum quiddam cum Deo est, seu tanquam res quædam ipsius, seu vt amicus, seruus &c. & tunc amor ille pertinet ad charitatem Theologicā; quandoquidem ratio diligendi seu volendi bonum illud proximo, est Deus seu bonitas illius. Quod pariter etiam fieri posset, si nobis, non absolute spectatis, vt cōmuniter fieri solet, sed vt vnum quiddam cum Deo sumus, beatitudinem vellem⁹; quamquā in vtroq; casu, tunc bonum eiusmodi nobis aut proximis potius ex complacentia Dei, quam ex complacentia nostri vel proximorum, velle diceremur; nec tam vt nobis vel proximis bene esset, saltem vltimate ac principaliter, quam vt Deo ipsi bene esset, in cuius bonum vltimate ea voluntas tenderet.

63 Ex quibus omnibus patet, nullam esse causam sufficientem, præter amorem concupiscentiæ ad spem pertinentem, & amorem amicitiaæ ad charitatem spectantē, vllum alium amorem supernaturalem erga Deum vel proximum, ad specialem virtutem amicitiaæ supernaturalis pertinentē, admittendi: quod eo libentius tuemur, quod nec apud Theologos hæcenus, neq; in Catechismis Catholicis, præter spem & charitatem, vlla virtus alia supernaturalis assignatur, qua proximum diligamus.

64 Dubitatur quinto, an habitus & actus amicitiaæ siue dilectionis naturalis erga Deum, semper ac necessario ab habitu & actu charitatis, siue amicitiaæ supernaturalis differat ex parte obiecti saltem formalis: an potius vnū & idem obiectum

tam materiale, quam formale esse possit vtriusque habitus & actus, tam naturalis, quam supernaturalis; qui proinde actus non ab obiecto, sed aliunde, nimirum ex suo principio speciem & distinctionē accipiant. Ratio dubitandi est, tum quia sicut fides naturalis & acquisita esse potest de obiecto supernaturali, deque ipsa etiam reuelatione diuina supernaturali: ita pariter etiam esse potest amor & dilectio naturalis Dei, tanquam boni & principij supernaturalis; id quod de amore concupiscentiæ nos etiam supra quest. 1. dub. 1. n. 21. asseruimus. Tum quia in Deo, qui vndiq; naturā excedit, bonitas naturalis & supernaturalis non differunt.

65 Atque ita etiam hodie sentiunt recentiores quidam scriptores, qui vniuersim negant, omnem actum in substantia supernaturali habere obiectum formale specie distinctum ab omni actu secundum substantiam suam naturali: rati excellentiam, qua actus supernaturalis superat naturalem, non provenire semper ab obiecto formali quod sæpe in vtroque idem est, inquirunt; sed sæpissimē præcisē à principio effectiuo, siue ab auxilio supernaturali actuali vel habituali: atque ita etiam speciatim docent, amorem Dei naturalem & supernaturalem posse habere idem obiectum formale. Huius sententiæ videntur esse omnes illi, qui dum de habitu Theologiae & fidei differunt, præter obiectum formale quod & quo, ad distinctionem & specificationem actuum requirunt peculiarem rationem formalem sub qua, desumptam ex habitudine ad principium effectiuum, (quos retulimus & refutauimus partim tomo 1. disp. 1. q. 3. dub. 3. partim hoc tomo disp. 1. quest. 1. dub. 3.) idemq; aperte supponit Molina in Concord. disp. 7. 13. & 14. vbi fuse docet, nos posse viribus naturæ elicere actus fidei, spei, & dilectionis Dei, etsi insufficientes ad salutē, circa eadem obiecta, circa quæ eiusmodi actus, prout requiritur ad salutē, per auxilium gratiæ elicimus: & disput. 32. docet, actus supernaturales, quod tales sint, habere non à diuersitate obiecti, sed à singulari Dei auxilio actuali, quo producuntur. Accedit Hurcudus lib. de anim. disp. 5. §. 32. vbi docet, actus intellectus & voluntatis variare speciē, non solum ratione diuersi obiecti formalis, sed etiam ratione diuersi principij effectiuo, aut ratione diuersi modi, quo idem principium effectiuum tendit in idem obiectum.

66 Rationes & argumenta huius sententiæ sunt. I. Nam ita videtur sentire ipse Sanctus Thomas qui 2. 2. quest. 171. artic. 2. ad 3. & alibi sapius docet, dilectionem Dei naturalem & supernaturalem esse eadem secundum substantiam; nempe quia habent idē obiectū formale: quamuis alioqui substantialiter & intrinsece inter se differant. Eandem fere esse communem sententiam omnium antiquiorum Theologorum docet Molina disp. 13. & 14.

II. Quamuis duo actus habeant idē obiectum formale, si tamen vnus procedat à principio in ratione principij seu virtutis effectiæ essen-

tialiter

tialiter perfectiore, puta à potentia coniuncta habitui, alijsue auxilio secundum substantiam suam supernaturali, ipse erit essentialiter perfectior: Ergo sufficiens ratio essentialiter distinguendi eiusmodi actus est diuersitas principij effectiui.

67 III. Dilectio, qua Deus propter se diligitur, siue sit naturalis, siue supernaturalis, habet idem obiectum formale, scilicet bonitatem Dei, qua in se bonus est, quæ est eadem, siue quis diligit Deum amore naturali, siue supernaturali: quæ argumentatio includit utramque; rationem dubitandi superius propositam.

IV. Rationes siue considerationes illæ diuersæ Dei, prout est auctor rerum siue donorum supernaturalium, vel naturalium, possunt quidem excitare in nobis diuersos amores concupiscentiæ, quibus Deum diligimus tanquam nobis bonum; tamen sunt omnino impertinentes ad diuersitatem amorum amicitia, quibus Deus amatur, propter se, & qua in se bonus est; qua ratione omnino abstracta ab eo, quod sit author rerum naturalium, aut supernaturalium; nam qua talis, potius est bonus nobis, quam in se.

V. Sancti sæpe in feruentissimos actus amoris erumpunt ex consideratione creaturarum, non considerantes Deum ut authorem rerum supernaturalium: quem amorè tamen solum fuisse naturalem, incredibile est.

68 VI. Ponamus, Deum alicui solum dare auxilia necessaria, ad amorem in substantia naturali eliciendum; cui tamen simul proponatur Deus ut author ac bonum supernaturale est: talis certe adhuc poterit amare Deum amore naturali, cum tamen obiectum sit supernaturale.

VII. Idè clarissime patet in virtutibus moralibus. Si enim viribus naturæ seu potius naturali actu possum velle caste viuere, quia hoc homini honestum est; quare similiter non potero id velle, quia homini Christiano honestum est? qua ratione erit etiam obiectum castitatis infusæ.

69 VIII. Potentia effectiua essentialiter perfectior, habet etiam effectum essentialiter perfectiorem, præsertim quando influit in effectum quantum potest; Ergo etiam stante identitate obiecti formalis, dari possunt actus essentialiter distincti. Quod speciatim confirmatur exemplo Angelorum; è quibus si superior eandem cum aliquo inferiore Angelo animam rationalem videat, habet tamen intellectionem essentialiter perfectiorem, quam inferior.

70 IX. Amor simplicis complacentiæ, & desiderium inefficax, itemque spes circa idem obiectum creatum, puta scientiam aliquam aut dignitatem sunt actus diuersæ speciei, ob solam rationem tendendi, qua potentia in singulis actibus diuersimode in obiectum tendit: Ergo essentialis diuersitas actuum non semper supponit differentiam essentialem ex parte obiecti etiam formalis.

X. Actus supernaturales generant in nobis habitus naturales similes ijs, quos per actus mere naturales, circa idem obiectum elicitos acquirere mus, vt docent etiam Molina 1. part. quæstio. 1. art. 3. & Bergomensis in Concordant.

dub. 697. Ergo habent idem obiectum formale. Nihilominus contraria sententia, actus etiam voluntatis specificari ab obiecto, non autem præcise ab ipso principio effectiui, vt communis Doctorum, ita omnino vera ac retinenda est; ad quam explicandam & confirmandam, sequentè assertionem statuimus.

71 Assertio vnica. Amor Dei naturalis & supernaturalis siue amor concupiscentiæ sit, siue amicitia, possunt quidem habere, & re ipsa habent, vnum & idem obiectum materiale, sed non idem obiectum formale adæquate spectatum. Ita non solum docet Curiel 1. 2. q. 109. a. 3. sed etiam S. Thomas, Alensis, Richardus, & alij citati superius hoc dubio quæsto. assert. 1. Eademque est communis Theologorum ac philosophorum sententia, quorum hoc est quasi statum & ratum axioma, actus specificari ab obiecto, non quidem materiali, sed formali; siue id sit formale quod, siue formale quo, seu ratio formalis sub qua, iuxta variam distinctionem formalis obiecti, expositam à nobis tom. 1. disp. 3. q. 3. dub. 2. & 3. Quam sententiã aperte etiam supponit Vasquez relatus supran. 3. 1.

72 Probatur hæc sententia & assertio primo ex Aristotele libro 2. de anima capit. 4. text. 33. vbi ait: *Nam operationes actionesque, potentis vni- bus, quæ priores sunt ratione. Quod si ita sit, atque prius etiam obiecta, quam ista contemplari oportet; primum profecto de illis, propter eandem causam, vt de alimento, de sensibili, de intelligibili determinare oportet.* Quibus, verbis expresse docet Aristoteles, ipsas potentias ac vires, (adeoque ipsa actionum principia) secundum rationem nostram posteriores esse operationibus & actionibus ab iisdem procedentibus: eademque ratione operationes & actus posteriores esse obiectis, ad quæ terminantur. Et quia nihil speciem suam essentialem sumit ab eo, quod ratione posterius est, sed ab eo quod ratione prius est, necessario etiam sentit Aristoteles, neque obiecta ab actibus, neque actus à potentijs, seu principijs actiuis specificari; sed potius contra, potentias ab actibus, & actus ab obiecto.

73 Secundo probatur assertio ratione I. Nam actus secundum suam specificam rationem dicunt essentialem & intrinsicè ordinem ad obiecta, præsertim formalia; ita vt vnus & idem actus specie non possit versari circa idem obiectum materiale & formale; neque contra vnus detur actus essentialiter distinctus, quin habeat obiectum saltem formaliter distinctum, vt inductione patet, etiam in hisce casibus, de quibus est controuersia, vt inferius dicitur.

II. Effectus non sumunt suã specificã rationem à causis, à quibus effectiue producantur; cum iisdem specie effectus produci possint à causis diuersissimis, vt calor à sole & igne &c. & contra eadè causa producere possit effectus etiã specie diuersos, sicut sol ranã & murè producit. Ergo neque actus vitales specificantur ab habitu seu principio effectiui; præsertim quando iisdem actus sua natura non supponunt habitum, & procedere possunt à potentijs vitalibus, cum habitu, & sine habitu.

III. Actus, etiam in genere causæ efficientis, aut saltem dispositivæ, priores sunt habitibus: Ergo non specificantur ab habitibus, ac proinde nec à cæteris principijs effectivis superadditis potentia.

IV. Si in obiecto actus nulla inveniatur ratio, ob quam exigit principium supernaturale potius, quam naturale, nulla causa erit, cur à principio supernaturali procedat. Imò nulla ratio assignari poterit, qua colligatur, dari habitus & principia supernaturalia actuum, si in ijs, ex parte obiecti, nulla supernaturalitas reperitur, quæ necessario principium supernaturale exigit.

V. Si in actu naturali & supernaturali nulla est differentia ex parte obiecti, sed solum ex parte principij, non erit in potestate hominis, suo arbitratu, circa idem obiectum materiale, elicere actum vel naturalem tantum, vel supernaturalem; cum circa idem obiectum formale ut aiunt, ex æquo versari possit, tam principium naturale solum, quam supernaturale; nec homo quicquam facere possit, quo actus determinetur, circa idem obiectum, ad influxum supernaturalis potius, quam mere naturalis principij recipiendum. Neque dici potest, hominem iustum habentem charitatis habitum, non posse actum solummodo naturalis dilectionis suo arbitratu elicere; quando habitu utimur, quam volumus, & ex diversâ apprehensione siue propositione obiecti, ad hoc vel illud genus actus etiam circa idem obiectum materiale nos ipsos determinare solemus.

VI. Si actus naturalis & supernaturalis idem potest habere obiectum, tam materiale, quam formale, nulla ratio erit, qua homo etiam probabiliter cognoscat, se elicere actum potius supernaturalem, quam naturalem; ac proinde nec homo iustus probabiliter scire poterit, se elicere actum supernaturalem fidei, spei, charitatis; quandoquidem nec ipsam supernaturalitatem actus siue habitus producentis in se perspicit, & tam motiones diuinæ ad eundem actum concurrentes, quam actus ipsi, stante eadem formalitate obiecti, ex æquo naturales ac supernaturales esse possunt.

VII. Nullum principium particulare ad essentialem & specificam rationem actus naturalis requisitum potest esse supernaturale: obiectum formale actus est quoddam principium particulare ad essentialem & specificam rationem actus naturalis requisitum: Ergo impossibile est, ut obiectum formale naturalis actus sit supernaturale: ac proinde actus naturalis non potest habere idem obiectum formale cum actu supernaturali, cuius obiectum formale necessario est supernaturale.

VIII. Denique contraria sententia admittere cogitur, hominem naturali actu credere posse, omnes articulos fidei, etiam formaliter ut reuelatos à Deo, in Deumque sperare, ac diligere Deum actu naturali, etiam ut finis & bonum supernaturale est, non solum ita, ut vocula *ut* sit nota specificationis, sed etiam reduplicationis; dicatque non solum materiale obiectum, aut partem eiusdem, sed etiam obiectum formale Quo: con-

sequens autem videtur absurdum, ut dictum supra dis. 1. q. 1. dub. 1. & tom. 1. disp. 1. q. 3. dub. 2. Huc spectant etiam cætera quibus supra disp. 1. q. 1. dub. 3. & tom. 1. disp. 1. q. 3. dub. 3. probauimus, nullam dari rationem formalem sub qua specificantem actus, desumptam ab ipso habitu, seu principio effectiuo.

Atque ex dictis colligitur, omnes actus tam potentia cuiuslibet appetitiua, quam cognoscitiua, vltimate constitui & distingui penes ipsa obiecta præsertim formalia; ac proinde etiam actus omnes naturales & supernaturales, eam ipsam quoque differentiam naturalitatis ac supernaturalitatis primo & originaliter desumere ab ipsis obiectis formalibus, seu ratione formali obiectiua Qua, siue sub qua: quæ quidem in actibus voluntatis sæpe ab ipsa cognitione, velut regula cui actus conformatur, desumitur, ut de virtutibus infusis superius dictum. Interim non nego, actus naturales & supernaturales etiam differre ex parte principij, quando actus supernaturalis necessario requirit principium supernaturale; cum tamen actus naturalis sua natura principio solum naturali contentus sit.

Ad primum argumentum oppositæ sententiæ respondetur, immerito S. Thomam, veteresque scholasticos pro ea sententia citari. Hi enim, quamvis dicant, eundem actum quoad substantiam esse posse naturalem & supernaturalem; nõ tamen hoc intellexerunt de eadem numero entitate, aut specifica ratione actus, ex obiecto formali desumpta, sed de ratione generica actus, ex eodem obiecto materiali desumpta, quæ quasi substantialis quædam & fundamentalis ratio actus est; præsertim quia non pauci ex scholasticis actus intrinsece supernaturales virtutum non agnouerunt, ut suo loco dictum; & ipsemet Sanctus Thomas relatus supra quæsto 1. præsertim ex 1. 2. quæstione 109. articulo 3. ad 1. adeo aperte docet, naturali dilectione diligere Deum, super omnia prout est principium & finis boni supernaturalis; charitate autem & dilectione supernaturali, secundum quod est obiectum beatitudinis, seu visionis beatificæ: quam differentiam à Sancto Thoma ex parte obiecti assignatam esse, ex ipsis verbis evidens est: ut mirum sit, ea verba, *secundum quod est obiectum beatitudinis*, ita à nonnullis explicari, charitate diligere Deum amore ad consecutionem beatitudinis proportionato; quæ explicatio cum ipsis verbis nequaquam coheret.

Ad secundum respondetur ex dictis, si quis actus naturalis procedat à potentia solum naturali, alius vero simul ab adiuncto habitu seu auxilio intrinsece supernaturali, eos quidem actus fore essentialiter diuersos; attamen simul etiam habituros diuersam rationem formalem obiectiuam, per quam primo & formaliter constituuntur & distinguuntur.

Ad tertium & quartum respondetur, negando assumptum, ut fustius dictum quæsto 1. respon. ad 4.

Ad quintum respondetur, ex sola consideratione naturali creaturarum immediate nõ posse

elici actum supernaturalem dilectionis Dei; nec sanctos vnquam ita fuisse operatos; qui tamen à cognitione naturali incipiendo, sæpe & facile transire potuerunt ad cognitionem fidei, aliamue supernaturalem; cui si velut regulæ dilectio Dei etiam vt auctoris naturæ inniteretur, etiam ipsa hæc dilectio Dei vt auctoris naturæ supernaturalis esse potuit, vt superius dictum.

80 Ad sextum responderetur, posse quidem, absque auxilio intrinsece supernaturali, amari Deum, vt authorem bonorum supernaturalium, si vobula vt specificatiue accipiatur, & dicat solum conditionem materialem obiecti, non autem si accipiatur reduplicatiue, dicens rationem formalem obiectiuam, vt dictum superius quæsto 1. assert. 2.

Ad septimum responderetur, illud, quia homini Christiano honestum est, similiter dicere posse, vel conditionem materialis obiecti, si id ipsum cognitionem solum naturali proponatur; vel rationem formalem obiectiuam, si supernaturali assensu concipiatur: priori ratione potest terminare actum naturalem; posteriore non item; quia immediata regula actus supernaturalis debet esse actui proportionata, adeoque supernaturalis, non naturalis.

81 Ad octauum responderetur, absolute negando assumptum; quia lumen solis v. g. quamuis sit, virtus essentialiter perfectior, quam calor ignis, ac simul quatum potest in effectum influat, producit tamen eiusdem speciei calorem cum calore ab igne producto. Ad confirmationem dico, naturalem angeli superioris intellectionem circa idem obiectum, essentialiter perfectiorem esse, non præcise aut vltimate ob diuersitatem specificam principij, hoc est, potentia intellectiua; sed principaliter ac potissimum ob diuersitatem obiecti formalis Quo, omnibus obiectis cognitis communem, eamque desumptam ex diuerso modo intelligendi, seu diuersitate specierum, magis vel minus vniuersalium, quibus diuersimode idem obiectum vtrique repræsentatur, vt suo loco de angelis dictum.

82 Ad nonum responderetur, amorem simplicis complacentia, itemque desiderium inefficax, & spem circa idem obiectum creatum, prout actibus voluntatis conueniunt, non esse actus diuersæ speciei essentialis, sed solum accidentaliter differre; sicut nec appetitus concupiscibilis & irascibilis in voluntate differunt, vt dictum tomo 2. disp. 2. q. 4. dub. 1. Prout vero dicunt passiones appetitus sensitui, differunt quidem specie, non morali ex obiecto desumpta, sed naturali, desumpta ex diuersa corporis alteratione. Alioqui enim rationem presentis aut futuri, circa idem obiectum, constat solum esse differentiam accidentalem, vt diximus ibidem dub. 2.

Ad decimum negatur assumptum; per actus enim solum generantur habitus ipsis similes, adeoque eiusdem generis; neq; vero per actus supernaturales generari in nobis habitus naturales, ex instituto docuimus tom.

2. disp. 6. q. 4. dub.

1. n. 18.

DVBIVM III.

De subiecto Charitatis, tam proximo, quam remoto; spectatum, an eiusdem speciei & intensiois sit in via, & in patria.

S. Thomas 2. 2. q. 24. a. 1. & 7. ad 3.

83 **Q**uod ad subiectum proximum charitatis attinet, nulla est difficultas, aut controuersia. Constat enim ex dictis dubio præcedenti, charitatis subiectum proximum esse voluntatem, vt docet S. Thomas quæst. 24. a. 1. nemine repugnante. Ratio est; quia cum pro obiecto formali habeat bonum, idque non sensibile, sed intelligibile, actusque eius immediate elicitus sit amor eiusdem boni, vt dictum, necesse est, vt tam actus, quam habitus charitatis immediate sit in voluntate; quandoquidem in eadem potentia inest habitus, in qua est actus immediate per habitum elicitus.

84 Et quamuis ad feruentem amorem voluntatis, seu etiam delectationem de Deo ac bono diuino, per redundantiam quandam, in appetitu quoque sensitiuo subinde possint existere motus aliquo modo similes; non tamen ideo in appetitu sensitiuo vllus peculiaris habitus charitatis, aut charitati respondens, est ponendus; vt etiam docet Arragonius q. 24. art. 1. tum quia ipse quidem appetitus in obiectum charitatis secundum se nulla ratione tendere potest: tum quia propter eiusmodi actus, solum ex redundantia & sympathia quadam in potentia inferiori existentes, non est necessarius vllus peculiaris habitus; sed sufficit habitus, seu vis operatiua, potentia superioris, ex qua talis redundantia sequitur.

85 **Q**uod vero ad subiectum remotum charitatis attinet, certa & extra controuersiam sunt hæc sequentia. I. Subiectum remotum charitatis esse posse omnes viatores huius vitæ, quamuis sint peccatores, & præcisi seu reprobi; nam & hi capaces sunt iustitiæ & gratiæ sanctificantis, vt suo loco dictum; non autem dæmones, aut damnatos, qui omnis iustitiæ & gratiæ supernaturalis incapaces sunt, vt etiam de spe dictum quæst. præced. dub. 2.

86 II. Subiectum remotum charitatis, tam secundum actum, quam secundum habitum, actu ac re ipsa esse omnes iustos viatores, tam huius, quam alterius vitæ, etiam si in purgatorio existant; quandoquidem ipsa iustitia seu gratia sanctificans, vel in charitate consistit, vel ex lege Dei cum ea infallibiliter est connexa, vt suo loco de gratia dictum tom. 2. disp. 6. q. 4. dub. 2.

87 III. Sed & in Christo, ac Beatis omnibus, tam hominibus, quam Angelis, actu & re ipsa esse, tam actum, quam habitum aliquem charitatis; vt constat tum ex adducta ratione; tum ex illo Apostolici. Corinth. 13. v. 8. *Charitas*

nunquam excidit: quod proinde sine errore in fide negari non potest.

87 Hæc vero cum certa sint, & extra controuersiam, dubium tamen & controuersum est primo, an habitus & actus charitatis eiusdem speciei sint in via; & in patria. Et vero non desunt ex Scholasticis, qui negant, actum charitatis in via & in patria eiusdem speciei esse. Ita docent Scotus in 3. distinctione 3. r. q. vn. Lychetus ibidem, Capreolus in 1. distinctione 1. quæstione 3. Caietanus 1. part. q. 82. artic. 2. (licet aliter sentiat hic quæst. 24. a. 7.) Ferrariensis 3. cont. gent. c. 62. Pesantius 2. 2. q. 24. artic. 12. disp. 1. qui putant, Deum clare & obscure cognitum variare rationem formalem obiecti diligibilis: quod etiam significat Dionysius Carth. in 1. d. 17. q. 8. Contraria vero sententia est communis Theologorum, vt inferius dicitur.

88 Secundo controuersum est, an charitas viæ & patriæ, siue in eodem, siue in diuersis subiectis, sit, aut esse possit eiusdem, seu æqualis intentionis; adeoque eadem numero in utroque statu existens. De qua re sunt tres Doctorum sententiæ. Prima sententia absolute affirmat, tum æqualem, tum etiam maiorem intensiorem charitatis, tam quoad actum, quam quoad habitum, esse posse in aliquo viatore, quam in aliquo Beato; neque re ipsa charitatem cuiusque iusti, seu in actu, seu in habitu, quoad intensiorem esse maiorem, quam fuerat eadem eiusdem etiamnum in terris existentis. Ita sentire videtur Bonauentura tom. 2. myst. Theol. capit. 2. part. 2. vbi dicit, *amorem illum, quo sponsus in vita ista diligitur eundem esse numero cum illo, quo in æternitate beatificatorum omnium mentibus vnietur.* Idem aperte docent Vega libro 15. in Tridentinum capit. 15. grauiori tamen censura, quam par est, notans contrariam sententiam. Idem de habitu charitatis docet Azor tom. 1. libro 9. cap. 3. quæstione 8. post Gandauensem quodlib. 5. quæstio. 22. & Almainum, quem citat Arragonius hic quæstione 24. artic. 7. Idem, vt nunc video, tradit Suarez disp. 3. de charitate sect. 3. & 4. & alij quidam recentiores. Ratio est; tum quia status viæ, adeoque augmenti charitatis, finitur cum hac vita. Tum quia non apparet, à quo, & qua ratione destruat, habitus charitatis huius viæ in ingressu beate vitæ. Fauet etiam Apostolus loc. cit. vbi simpliciter pronuntiat, charitatem nunquam excidere.

90 Secunda sententia est Caietani hic quæst. 24. articulo 7. vbi distinguit in charitatis actu, alijsque formis & actibus animalibus, duplicem intensiorem, alteram ex parte obiecti, scilicet secundum maiorem approximationem ad obiectum; alteram ex parte subiecti secundum maiorem attentionem seu expeditionem subiecti, in hoc consistentem, quantum ad charitatem attinet, quod anima expedita à visione enigmatica, & posita in faciali visione DEI, in ipsum totaliter actualiter fertur; quod impossibile est conuenire viatori. Quo fit, inquit, vt quantumcunque aliquis proficendo in hac vita appropinquet ad Deum, magis ac magis in charitate crescendo, nunquam peruenire possit ad hoc, vt totaliter actualiter

amet Deum, sicut videns illum facie ad faciem. Et ita licet charitas viæ in B. Virgine fuerit quandoque maior, secundum illam quantitatem (ex parte obiecti) quam charitas Angelorum vel Archangelorum. Et c. nunquam tamen fuit in via eius charitas æqualis simpliciter, charitati minimi in patria, quia charitas patriæ est quanta duabus diuersarum rationum quantitativis, ad quarum alteram charitas viæ non potest peruenire. Ita Caietanus; quem sequitur Arragonius hic cit. q. 24. a. 7. Nec in re dissentit Bannes; nisi quod hic, ad verborum proprietatem & significationem magis accommodatè, asserit, charitatem patriæ necessario intensiorem esse ex parte obiecti, non subiecti, vt loquitur Caietanus: nimirum quia ab ipso obiecto, multo quam antea clarius cognito, prouenit maior intensio charitatis in patria.

Ratio huius sententiæ est; tum quia ex vna parte non leuis suadet ratio, vt dicamus, eandem esse intensiorem charitatis viæ & patriæ, vt dictum, ex altera vero parte ipsa maior & clarior cognitio diuinitatis in patria, maiorem etiam amorem arguit, vt dicemus: quorum vtrumque hæc sententia recte sibi videtur defendere. Tum quia etiam in visione, alijsque qualitativis, & actibus animalibus, duplex eiusmodi intensio necessario constituenda videtur. Aliam enim intensiorem visio habere videtur ex eo, quod obiectum clara luce collustratum conspicitur; aliam, quod oculus idem obiectum sub crepusculum magno conatu & nisu, quamuis non nisi subobscurè illuminatum, conspicit.

Tertia sententia simpliciter & absolute asserit, charitatem in patria simpliciter & absolute esse intensiorem. Ita cum alijs docet Azor tom. 1. libro 9. cap. 3. quæst. 8. vbi ait; *suo iudicio, communem esse Theologorum opinionem, vt constat, inquit, ex S. Thoma, Bonauentura, Richardo, Ockamo, Argentina, & Gabriele 3. dist. 27. & 28. & Henrico quodlib. 4. q. 25. actum charitatis in via nunquam posse ad tantum magnitudinis gradum peruenire, vt æquet magnitudinem amoris Beatorum; licet, vt ipse ibidem addit, habitus charitatis idem sit in via, & in patria; de qua re infra. Certe quidem hanc esse S. Thomæ, imo tandem etiam ipsius Caietani, sententiam, infra perspicue ostendemus, explicando nostram sententiam, quæ his assertionibus continetur.*

93 ASSERTIO I. Habitus charitatis in via, & in patria, est eiusdem speciei. Hæc est communis, & certa Theologorum sententia; quæ cum S. Thoma hic q. 24. a. 8. & 9. & in 1. 2. q. 97. a. 6. tradunt commentatores omnes. Probatur aperte ex illo Apostoli 1. Cor. 13. v. 8. *Charitas nunquam excidit; siue Prophetia euacuabuntur, siue lingua cessabunt, siue scientia destruetur.* Vbi Apostolus necessario loquitur de charitate, quam habemus in hac vita, secundum suam specificam rationem & essentiam spectata, vt ex antithesi patet; quando constat, scientiam, seu Prophetiam secundum rationem genericam, in cælis non esse desitutam. Ratio sumitur ex assertionem sequenti.

ASSERTIO II. Sed & actus charitatis in via, & in patria, eiusdem sunt speciei; ac, p. inde vniuersim.

charitas secundum suam rationem specificam, eadem permanebit in patria. Ita cum S. Thoma loc. cit. habet communior cæterorum Scholasticorum sententia, contra Scotum, Caietanum, & alios superius citatos; quam hodie defendunt plariq; recentiores, ac præter citatos, etiam Medina 3. part. q. 19. a. 3. Bannes 2. 2. q. 24. a. 8. Valentia tom. 2. disp. 5. q. 7. pun. 4. Suarez hic disp. 3. sect. 3. Vasquez 1. 2. disp. 2. c. 2. & d. 195. n. 19. & 3. par. d. 64. c. 3. & Luisius Turrianus hic disp. 77. dub. 6.

95 Probatur assertio ex eodem dicto Apostoli, ubi is loquitur de charitate huius vitæ, idq; maxime etiam considerata quoad actum secundum, ut sancti quoq; intellexerunt, & constat itidem ex adiecta antithesilinguarum, & prophetiæ; quæ vel solum, vel maxime ad actum secundum pertinent, ut suo loco dictum. Ratio est; tum quia ut dictum, habitus charitatis in via & in patria est eiusdem speciei: & valde improbabile videtur, quod nonnulli asserunt, habitum quidem charitatis utrobique esse eiusdem speciei; non tamen actus: cum tamen ex diuersitate specifica actuû defumatur distinctio specifica habituum, ita ut quando habitus aliquis nequit elicere actus eiusdem speciei, cum ijs, qui eliciuntur ab alio habitu, necessario etiam ipsi habitus specie distincti videantur. Tum quia in charitate viæ nihil imperfectionis est, quæ patriam dedecet. Tum quia utrobique manet idem obiectum formale, præcedenti dubio explicatum, nempe Deus vel ut summum in se bonum, amabile amore benevolentia seu amicitia: etiam si applicatio obiecti, nempe clara vel obscura visio, atq; etiam nonnullæ materiales conditiones obiecti vel actus, puta absentia, vel præsentia; libertas vel necessitas, &c. ad amoris essentiam per se impertinentes, diuersa sint.

Ex quo etiam soluitur fundamentum contrariæ sententiæ; quia Deus clare vel obscure cognitus, non variat rationem formalem vel essentialè obiecti diligibilis, ut putarunt Scotus & Caietanus; sed solum applicationem eiusdem obiecti; quandoquid ex veriori philosophia, actus intellectus, ad actus voluntatis consequentes solum intencurrunt per modum proponentis seu applicantis obiectum; qui proinde non mutant rationem essentialè actuû voluntatis; nisi simul ratio regulæ & motiui seu obiecti formalis mutetur, ut dictum dub. præced.

96 **ASSERTIO III.** Non datur duplex intentio in actu charitatis, vna ex parte obiecti, altera ex parte subiecti, ac proinde fieri non potest, ut actus charitatis in patria secundum vnâ intentionem sit maior charitate in via, secundum alteram vero sit æqualis, aut minor. Ita contra secundam sententiã superius relatam, circa controuersiam secundam, adeoq; contra Caietanum, Bannè, Arragoniũ, sentiunt cæteri auctores speciatim Suarez, Azor, Luisius, Vasquez, & ipsemet S. Thomas loc. cit. qui nusquam duplicis eiusmodi intentionis meminit. Eandem sententiã, mutata priori tandem docuit Caietanus hic quæst. 24. a. 7. ut inferius dicetur.

Ratio est. Tum quia perfectio intensiua actus, etsi pendeat aliquo modo, tum ex obiecto, tum ex subiecto, sicut & ipse actus; re tamen non dif-

fert ab ipsa indiuidua entitate actus; quæ cum sit vna per se, non potest ex duabus diuersis intentionibus, seu entitatibus diuersis intensiuis coalescere. Tum quia impossibile est, ut ex parte obiecti crescat intentio, nisi etiã ex parte subiecti accedat maior conatus seu perfectior influxus potentia, esto minuatur labor & difficultas influendi; ut etiam stante eadè applicatione obiecti, minui potest, ob maiorem perfectionem potentia: Ergo obiectum & potentia non constituunt duas diuersas intentiones, sed vnâ, cum quadam subordinatione; ita ut aliquando radix & prima causa intensiouis sit melior applicatio obiecti, aliquando maior conatus seu attentio potentia, stante æquali, aut minore applicatione obiecti; uti accidit in visione, per quam, stante eodè, aut minori lumine, ex parte obiecti, pro diuersitate maioris attentionis & conatus ex parte potentia, magis vel minus perspicue idem obiectum videtur.

Ex quo patet responsio ad fundamentum contrariæ sententiæ; quamuis enim in visione ex diuersis causis obiecto scilicet melius proposito, aut subiecto magis disposto vel satagente, oriri possit maior intentio; non tamen duplex, sed vna est eiusdem actus intensiouis.

Dices fieri posse, ut eadè visione clarius quidem videatur obiectum, utpote maiori lumine illustratum; cum tamen minus distincte videatur, quã si minori lumine esset illustratum; ergo duplex saltem est in visione perfectio intensiua; vna secundum claritatè visionis; altera secundum distinctionem. Respondeo negando consequentiã. Illud enim, clarius videri obiectum, maiori lumine illustratum, dupliciter habere potest sensum; primo, ut clarum denominet & afficiat visionem, ita ut ipsa visio sit clarior; secundo ut denominet solum obiectum, quod scilicet videtur magis illuminatum. Priori sensu non est necesse, ut quoties obiectum est magis illuminatum, id ipsum etiã videatur clarius; aut si clarius videtur, fieri non potest, quin simul etiam videatur distinctius: posteriori autè sensu, semper quidem obiectum magis illuminatum videtur etiam clarius: sed quæ claritas, hoc ipso, quod obiectum solum afficit, non arguit maiorem perfectionem intensiua visionis; sicut patet in noctuis & vesperilionibus, qui clara luce nihil, aut non nisi imperfectè & remisse vident; ut proinde neutro sensu admittenda sit in visione duplex perfectio intensiua, vna secundum claritatem, altera secundum distinctionem; siue obiectum dicatur videri clari⁹ priori modo, siue posteriori modo. Ea enim est perfectior & intensior visio, quæ clarius & distinctius idem obiectum conspicit; vnde cumq; demum ea perfectio oriatur. Et quamuis etiam in visione, seu actibus cognoscitiuis, aut hæc, aut alia quæpiam pluralitas intensiouis reperiretur, nulla tamen causa esset, cur eadem etiam actibus voluntatis, seu appetitus tribueretur, in quibus nulla talis occurrit ratio multiplicandi intentiones, ut rectè etiam motauit Suarez loc. cit.

99 **ASSERTIO IV.** Intentio charitatis tam secundum habitum, quam actum, est eiusdem rationis intrinsecæ ac essentialis in via, & in patria. Ita recentiores citati pro assertione præcedenti,

alijque

aliquae omnes, qui charitatem vitae & patriae, tam in via, quam in patria, dicunt eiuſdem eſſe ſpeciei, non ſolum quoad habitum, ſed etiam quoad actum; eſt nonnulli de actibus aliter ſentiant, vt dictum. Idem in poſteriori reſponſione expreſſe docet Caietanus hic q. 24. art. 7. vbi inter vtramque intenſionem ſolum accidentaliter diſcrimen collocat: *Ex eſſentialiter diuerſa rationis cognitione hic eſt in patria, conſequitur, inquit, charitas diuerſe rationis accidentaliter, quae conſtituit diuerſa rationis ſtatu in charitate, & conſequenter perfectionem & quantitatem, nempe accidentaliter diuerſam.* Et infra: *Remanet quantitas prior in ſuccedente, ſublato eo, quod erat imperfectionis: ſicut in viro remanet perfectio pueritiae, iuxta doctrinam Apoſtoli, Euacuatis hiis, quae erant paruuli. Sic autem remanere, non eſt proprie loquendo, duas quantitates, aut perfectiones diuerſarum rationum remanere; ſed vnā tantum ſimpliciter conſummatae, retinentem alteram ſecundum id, quod perfectionis habeat.* Vbi hoc ipſo, quod aſſerit, ex intenſione vitae, & ea, quae in patria de nouo accedit, vnā coaleſcere perfectionem intenſiuam, neceſſario ſentit, vtramque; intenſionem eiuſdem eſſe rationis ſpecificae & eſſentialis.

Ratio ſumitur ex dictis aſſertione 1. & 2. quia duae formae eiuſdem rationis ſpecificae, qualem diximus eſſe charitatem in via, & in patria, habent etiam intenſionem eiuſdem rationis ſpecificae; cum intenſio graduum alicuius formae fiat intra latitudinem ſpecificam eiuſdem; nec differentia ſecundum magis vel minus faciat differentiam eſſentialem ſpecificam. Neque huic aſſertioni repugnat S. Thomas hic q. 24. a. 7. ad 3. loquitur enim ſolum de diuerſa ratione accidentali perfectionis intenſiuae, deſumpta ex cognitione eſſentialiter diuerſa, vt inferius dicitur. Neque eſt vlla ratio, quae contrarium ſuadeat.

ASSERTIO V. Sed & probabile eſt, maiorem ſubinde eſſe poſſe perfectionem intenſiuam intrinſecam charitatis, tam ſecundum actum, quam habitum, in aliquo viatore, quam in aliquo Beato; imo & charitatem cuiusque iuſti, quoad intenſionem, maiorem non eſſe, quam fuerat eade eiuſdem in tertis: eſt quidem alia ratione vtique charitas etiam minima in patria tanquam perfectior ſuperet omnem charitatem in via. Primam & ſecundam partem, quam olim etiam in ſcholis velut probabiliorem docui, tradunt auctores pro ſecunda ſententia ſuperius citati, ſpeciatim Vega, Gandaueniſis, Almain, Suarez &c.

Ratio primae partis eſt; quia nemo facile dixerit, charitatem B. Virginis, aut etiam alterius eximie ſancti, in hac vita, quoad intenſionem intrinſecam, minorem, aut etiam non maiorem fuiſſe, quam eſt charitas alicuius infantis in patria, qui cum ſola gratia baptiſmali deceſſit, ſive de habitu loquamur, ſive de actu; eſt Vaſquez 1. 2. diſput. 11. numero 21. hac de re dubie loqui videtur.

Idem ſequitur ex ſecunda parte aſſertionis; cuius haec ratio eſt. Tum quia cum vita hominis terminatur via: Ergo & progreſſus in via conſiſtens in augmento charitatis. Tum quia alioqui ſequeretur, aut in caelis, ratione nouae intenſio-

nis, acquiri ius ad nouum gradum gloriae; aut gloriam non reſpondere gratiae & charitati; quorum vtrumque videtur abſurdum.

Neque vero hic diſtinguendum eſt, inter actum & habitum, vt videntur velle Arragonius & Azof locis cit. cum non ſit probabile, actus ſupernaturales in patria excedere intenſionem habituum, à quibus eliciuntur; tum ne alioqui dicamus, in pari gradu ſanctitatis conſtitutos, inaequaliter Deum poſſe diligere: tum ne fatendum ſit, actus diligendi in beatis non habere principium in actu primo completum; ſed defectum eiuſdem à Deo ſolum ſuppleri, per actualem concurſum; quod imperfectionem quandam in modo operandi ipſius cauſae ſecunda arguit, qualis à vita beata plane remouenda videtur.

Nec oppoſitum conuincere videtur, quod cognitio Dei, quam ſequitur amor, in patria multo perfectior eſt; quia ex ſola per ſe maiori cognitione, non ſequitur amor ſupernaturalis intenſior, niſi etiam principium amoris, qui eſt habitus, ſeu auxilium ſupernaturale, augeatur; quod in propoſito non accidere, rationibus antea adductis vtrumque probatum eſt.

Tertia pars aſſertionis eſt communis Doctorem; & colligitur ex ſcriptura, quae ſtatum gloriae comparat tum luci meridiane, Prouerb. 4. verſ. 18. *Iuſtorum autem ſemita quaſi lux ſplendens, procedit & creſcit uſque ad perfectum diem:* tum ſtatu & aetati virili cum pueritia comparato 1. Corinth. 13. verſ. 10. *Cum autem veneris quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt. Cum eſſem paruulus, loquebar vt paruulus, ſapiebam vt paruulus, cogitabam vt paruulus. Quando autem factus ſum vir, euacuavi quae erant paruuli; vt etiam interpretatur Sanctus Thomas ibidem lect. 3. Accedit ſingulare illud Matthaei 11. verſ. 11. *Qui autem minor eſt in Regno caelorum, maior eſt ille;* quod in hunc etiam ſenſum commodiſſime accipitur; quamuis non male etiam ad Chriſtum aetate, ſeu hominum aſtimatione tunc minorem reſertatur.*

Ratio eiuſdem partis aſſertionis eſt. Quia charitas & amor in patria conſtans, continuus, perpetuus, indiſtractus, ipſi habitui quoad intenſionem perfecte commenſuratus, imutabilis, neceſſarius, & ab omni peccati labe purus eſt; & perfectiſſimam cum Deo, velut amico, communicationem, & in communicatione ſummum gaudium coniunctum habet; quod in ipſum quoque appetitum ſenſituum copioſe redundabit; quando ſimul *cor eſt caro noſtra perfecte exultabit in Deum viuum*, Pfalm. 83. v. 3. cum tamen contraria omnia charitati vitae conueniant. Accedit quod cum amor charitatis ſit peculiatis quaedam participatio diuinæ naturae, & vnio hominis cum ipſo Deo, hinc ſit, vt in patria, vbi Deus perfecte poſſidetur, ſit quaſi domi ſuae, & in loco ac ſtatu ſibi connaturali; in via autem, vbi peregrinamur à Domino, ſit in ſtatu quaſi praeternaturali, vt loquitur etiam Caietanus loc. cit.

Atque ad hunc modum etiam intelligi poſſunt, tum alij, tum imprimis etiam S. Thomas 1. par. q. 117. a. 2. ad 3. & hic q. 24. a. 7. ad 3. dum

ait, non esse eandem rationem quantitatis charitatis via, quae sequitur cognitionem fidei, & charitatis patriae, quae sequitur visionem apertam; ac proinde non posse illam ad huius quantitatem (perfectionis scilicet vnde cunctaque spectata) peruenire.

105 ASSERTIO VI. Probabilius tamen videtur, charitatem cuiusque iusti, quoad actum secundum multo intensiorem esse in patria, quam fuerat eiusdem charitas in terris: esto nihilominus charitas B. Virginis, aut alterius cuiuspiam maximi Sancti, intensior fuerit in via, quam sit charitas alicuius infimi Sancti in caelis. Primam partem ex communi tradit Azor, cum alijs auctoribus citatis pro tertia sententia; eademque; meo iudicio est aperta sententia S. Thomae 1. 2. q. 67. a. 6. ad 3. vbi ait: *Charitas viae per augmentum non potest peruenire ad aequalitatem charitatis patriae, propter differentiam, quae est ex parte causae: visio enim est quaedam causa amoris, ut dicitur 9. Ethic. cap. 5. Deus autem quanto perfectius cognoscitur, tanto perfectius amatur.* Vbi 106 S. Thomas in primis etiam loquitur de perfectione intensiua, secundum quam potissimum augetur charitas in via, & de qua etiam procedit subiuncta ratio eiusdem S. Thomae.

Idem docet S. Thomas hic q. 24. a. 7 ad 3. vbi cum obiectum fuisse; cum charitas patriae sit quiddam finitum, si charitas viae in infinitum augetur potest, sequitur, quod charitas viae possit adaequare charitatem patriae; quod est inconueniens: Ergo. &c. non negat ipse minorem, uti oportebat, secundum oppositam sententiam; sed ea tacite concessa, negat sequelam maioris. Et ad principium illud, quod omne finitum, per continuum augmentum, possit pertingere ad quantitatem alterius finiti quantumcumque maioris, nisi forte id quod accedit per augmentum, semper sit minus & minus, iuxta Aristotelis 3. physic. text. 59. Respondet ipse, rationem illam procedere in his, quae habent quantitatem eiusdem rationis; non autem in his, quae habent diuersam rationem quantitatis: sicut linea quantumcumque crescat non attingit quantitatem superficiei. Non est autem eadem ratio (nempe accidentaliter, ex parte causae) quantitatis charitatis viae, quae sequitur cognitionem fidei, & charitatis patriae, quae sequitur visionem apertam.

107 Vnde ratio non sequitur. Ita S. Thomas; quem in primis loqui de augmento intensiuo, patet tum ex obiectione facta, tum ex titulo articuli, vbi quaeritur *utrum charitas augetur in infinitum*; quod de augmento intensiuo intelligendum, omnes consentiunt; sicut etiam articulis praecedentibus, nimirum 4. 5. 6. de eodem augmento sermo est. Sentit ergo S. Thomas, charitatem viae, saltem in eodem homine, non posse secundum intentionem aequalem esse charitati patriae; idque ob diuersam cognitionem fidei, & apertae visionis, quam sequitur amor, ut inferius dicitur.

108 Probatur eadem sententia, auctoritate Augustini, qui ita aperte docere videtur l. 1. de doctr. Christ. c. 38. vbi ait: *Itaque tria haec sunt, quibus & scientia omnis, & prophetia militat, fides, spes, charitas. Sed fidei succedit spes, quam videbimus; & spei succedit beatitudo ipsa, ad quam perueniuntur sumus. Charitas autem etiam istis decedentibus, augetur potius. Si enim credendo diligimus quod nondum videmus, quanto*

magis cum videre ceperimus? Et si sperando diligimus, quo nondum peruenimus, quanto magis cum peruenimus. &c. Aeternum enim ardentius diligitur adeptum, quam desideratum. Et infra c. 39. Ideo manent, inquit, fides, spes, charitas, tria haec, maior autem horum est charitas: quia & cum quisque ad aeterna peruenit, duobus istis decedentibus, charitas auctior & certior permanebit. Certe charitatem in patria augetur, auctioremque permanere, magisque illic Deum diligi, aperte maiorem intentionem charitatis significant.

Et lib. de spiritu & lit. c. 36. ait idem Augustinus: *Quis vero existimare audeat, cum eo ventum fuerit, quod ait, ut cognosciam, sicut & cognitus sum, tantam (non maiorem) Dei dilectionem, se re contemplatoribus eius, quanta fidelibus nunc est; aut illo modo hanc illi tanquam de proximo comparandam? Porro si quanto maior notitia, tanto erit maior dilectio; profectio nunc quantum deest dilectioni, tantum tunc perficienda iustitia deesse credendum est &c. At si credendum est, quod ad tantam dilectionem Sancti peruenire poterunt, &c. procul dubio & ipsa dilectio non solum supra, quam hic habemus, sed longe supra quam petimus, & supra quam intelligimus, erit. Et infra: Quamobrem debet homo, quamuis longe minus amet Deum, quam eum potest amare conspectum, nihil tamen appetere illicitum &c.* Vbi saepius tanquam eertum supponit Augustinus, charitatem viae in eodem homine multo minorem esse charitate patriae.

Ratio eiusdem doctrinae est duplex; vna à priori, altera à posteriori. Ratione à priori ex aequo eandem assignant S. Thomas, & Augustinus; quia cum cognitio boni sit causa amoris, consequens est, per se loquendo, & ceteris paribus, ac ex natura tanto quodlibet perfectius amari, quanto perfectius cognoscitur: cum ergo Deus in patria multo perfectius cognoscatur, quam in via; hic enim tantum obscure & per fide, illic autem facie ad facie, per ipsam visionem beatificam cognoscitur; plane fatendum est, charitatis actum in patria, saltem in eodem homine, multo intensiorem fore, quam fuerit in via. Quae ratio cum vniuersim procedat, de qualibet cognitione, etiam illa, quae ad amandum non necessitat; tum multo maiorem vim habet, de cognitione patriae, quae ad amandum etiam necessitat, amore utriusque ipsi cognitioni seu visioni beatificae proportionato; qui non potest non esse intensior amore huius vitae, ut dictum.

110 Neque satisfacit huic rationi responsio antea allata; quod ex sola per se maiori cognitione non sequatur amor supernaturalis intensior, nisi etiam principium amoris, qui est habitus, seu auxilium supernaturale, augetur; quod in proposito non accidat. &c. Cum enim adducta ratio efficaciter probet, quantum est ex natura rei, necessario sequi ex visione maiorem & intensiorem amorem quam in hac vita praecesserit, simul etiam firmiter probat, auxilium illud diuinum ad magis amandum necessarium, secundum debitum naturae ordinem, non posse deesse; siue illud in habitu consistat, siue in ipso actuali influxu Dei; non secus ac in hac vita proportionatum cognitioni amorem, etiam quoad intentionem, elicere satagenti, auxilium seu concursus Dei ad eam

rem necessarius nunquam denegatur: & vniuersim secundum generalem Dei legem, & prouidentiam, causis secundis ad agendum determinatis, aut sufficienter instructis, nunquam ex parte Dei requisitus concursus deest.

111 Ratio à posteriori est. Quia negari nulla ratione posse videtur, quin gaudium charitatis respectu eiusdem hominis, in patria multo sit intensius futurum, quam fuerit in via, iuxta illud Psalmi 35. v. 9. *Torrente voluptatis tua potabis eos;* & Matthei 25. v. 21. *Intra in gaudium* (velut maius, quam ab homine capiatur) *Domini tui.* &c. Ergo etiam negari non potest, amorem in patria intensiorem fore, quam in via. Consequenter probatur. Tum quia gaudium de bono amici, respondet amori eiusdem. Tum quia cum vterque sit eiusdem virtutis actus, supponit etiam idem principium; ac proinde si in patria non deest principium requisitum ad elicendum maius gaudium charitatis, non deerit etiam sufficiens principium ad elicendum maiorem amorem charitatis. Denique per se incredibile videtur, homines plerumque non nisi tepide Deum in hac vita amantes, etiam post beatitudinem adeptam, non amatuos esse ardentius & intensius.

Ad primam rationem præcedenti assertionem, pro secunda parte eiusdem allatam, respondeo, in hac quidem vita terminari progressum in augmento charitatis, quod nempe viatori competit, & in liberis actionibus eiusdem consistit; at vero non excludi terminum charitatis; qui in altera primum vita, ex vi eiusdem status aduenit; ita quidem, vt tunc homo in charitate non amplius progreditur, sed ad ipsum tamen vltimum charitatis terminum perueniat.

112 Ad secundam rationem, quasi consequens sit, aut in cœlis ratione nouæ intensiōis charitatis, acquiri ius ad nouum gradum gloriæ; aut gloriæ non respondere gratiæ & charitati; Respondeo, neutrum consequens esse. Nam ipsa maior intensio amoris, quia, vt dictum, ex natura rei sequitur ex ipsa gloria, seu visione beatifica, eiusque perfectione, non tribuit nouum ius ad gloriæ, sed ipsa potius est pars quædam ipsius gloriæ adæquate spectatæ; quæ gloria vel ob hanc ipsam causam (proportione quadam, non æqualitate arithmetica) respondet quantitati gratiæ & charitatis, etiam habitualis, quod simul cum ipso actu charitatis, ex consequenti confertur. proportionatum augmentum habitus eiusdem gratiæ & charitatis, vt mox dicetur; adeo vt hæc quatuor, habitus gratiæ sanctificantis, habitus charitatis, actus charitatis, gaudium charitatis, sibi inuicem in cœlis secundum intensiōem perfectissime respondeant. Cum vero tom. 2. disp. 6. q. 6. dub. 10. num. 255. negauit, nouos gradus gratiæ in altera primum vita accessuros, locutus fui de accessione gratiæ supra meritum huius vitæ; quale non est augmentum hoc, de quo loquimur; quod non secus ac ipsa gloria sub meritum huius vitæ cadit.

113 Secunda pars eiusdem assertionis est communis Doctorum, vt vidimus. Et quamuis secundum primam sententiam superius relatam, mul-

to facilius intelligatur, tamen etiam secundum hanc nostram sententiam ita commode explicatur. Licet enim, vt dictum, cæteris paribus, maior cognitio maiorem causet amorem, fieri tamen potest aliunde, ob summam inæqualitatem cæterorum, quæ ad amandum amorisque principium concurrunt, vt sunt præexistens habitus gratiæ & charitatis, auxilium gratiæ præuenientis, multitudo, præstantia, ac diuturnitas actuum, quibus charitatis habitus augeri potest, vt aliquando etiam stante æquali aut minori cognitione, maior sit intensio charitatis; quando præsertim charitatis intensio, tam in via, quam in patria, eiusdem est essentia & rationis specificæ.

114 Nec vt opinor contrarium sentit S. Thomas pro præcedenti parte citatus: cuius doctrina tum moraliter, & vt plurimum, tum etiam vniuersaliter respectu eiusdem hominis, accipienda est. Nec nimium premenda vel vrgenda est similitudo lineæ aut superficiæ; tum ne inde pariter deducatur, aut duplicem in patria esse intensiōem charitatis, aut certe essentialiter diuersam: tum ne dicendum sit, neque secundum absolutam, quidem Dei potentiam charitatem viæ vnquam intensiue æqualem esse posse charitati patriæ; quod nemo, vt opinor, dixerit.

115 ASSERTIO VII. Idem dicendum est de habitu charitatis & gratiæ sanctificantis: qui proinde manet quidem idem specie & numero, secundum totam suam entitatem, quæ habebat in via; ita tamē vt ei accedat maior intensio, æqualis ipsi intensiōi amoris in patria elicendi. Hęc quoad habitum charitatis, est sententia Caietani hic q. 24. a. 7. responsi. 2. ad 3. vbi loquens de charitate patriæ, præcipue secundum habitum, ait, *in patria remanere quantitatem priorē in succedente, sublato eo, quod erat imperfectionis sicut in viro remanet perfectio pueritiæ, iuxta doctrinam Apostoli, Euacuatis his, quæ erant paruuli. Sic autē remanere, non est, proprie loquendo, duas quantitates aut perfectiones diuersarum rationum remanere, sed vnā tantum simpliciter consummate, retinente alterā secundum id, quod perfectionis habebat. Et propterea non oportebat querere causas, aut modum corruptionis primæ perfectionis, & quantitatis, sed imperfectionis admittæ, (nimirum positæ tum in carentia maioris intensiōis, tum in imperfecto modo operandi, quem habebat in via, superius assert. 5. explicato) de qua non oportet sollicitari; quia scriptum est: Cum venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est.* Ita Caietanus; qui etiam charitatem patriæ & viæ comparat cum luce meridiana, & luce matutina, seu aurora; quas constat inter se non differre, nisi secundum intensiōem. Eadem est sententia S. Thomæ locis citat, qui nihil distinguit inter habitum & actum charitatis; quicquid distinguere videantur Arragonius & Azor, vt dictum assert. 5.

116 Ratio eiusdem assertionis sumitur ex dictis ibidem; quia rationi & naturis rerum admodum consentaneum est, vt actus supernaturales in patria non excedant intensiōem habituum à quibus eliciuntur; ob eam maxime causam, ne fatendum sit, beatos in actu primo non esse sufficienter instructos ad amandum Deum eo amore, qui illis in patria debitus est.

Accedit, quod cum actu intensiori charitatis etiam in via augeatur ipse habitus, ob eam proportionem, quam actus intensior ad eiusmodi augmentum habet, non est existimandum, Deum voluisse, vt in patria, perpetua sit & maneat improprio seu inæqualitas inter actum & habitum, charitatis; etsi maior illa intensio charitatis in patria non se habeat ad actum, velut præmium ad meritum; sed potius vel connaturale principium eiusdem, vt dictum.

117 Et quia charitatis habitus aut idè est cum gratia sanctificante, aut certe pari ac constanti proportionem & æqualitate sibi inuicem correspondet, fatendum est, etiam habitum gratiæ sanctificantis, quamuis in patria idè numero maneat, accessione tamen nouæ intensiois auctiorem fieri, ita vt ipsi charitati vndique sit æqualis.

118 **ASSERTIO VIII.** Actus tamen charitatis ordinariæ non manet idem numero in via, & in patria. Ita habet communis Doctorum sententia, quos citauimus; etsi contrarium significet Bonauentura loc. cit. sed qui tamen commode explicari & intelligi potest, de amore eodem numero ex parte habitus & obiecti, vt rectè notauit Lufius loc. cit. Ratio est; quia ordinariæ, ante instans mortis, simul cum vsu rationis intercepti ac interrumpi solet facultas rectè operandi. Accedit, quod cum vtriusque tam voluntatis, quam intellectus vsus & operatio in hac vita ordinariæ, pendere soleat à concursu phantasmatum, fieri vix potest, vt idem numero seu intellectus, seu voluntatis actus, à viatore elicitus, post hanc vitam permaneat.

119 An autem aliquando in extraordinario casu, puta in B. Virgine, aut alio eximie Sancto, per singulare Dei priuilegium, idem numero actus charitatis in via & in patria permanerit, aut permaneat, non est magnopere disputandum. Affirmat quidem Suarez loc. cit. nec dissentire videtur Lufius ibidem: estque sententia valde probabilis: quia idem numero actus voluntatis, etiam noua cognitione accedente, videtur posse idem numero permanere.

Sed mihi contrarium non minus videtur probabile. Aut enim idem numero manens, secundum intensioem cresceret; aut non: neutrum dici posse videtur. Non primum; quia actus voluntatis idem numero manens, non videtur ex noua ac substantialiter adeo diuersa propositione obiecti secundum intensioem posse crescere. Neque secundum; quia cum post instans mortis, anima immediate sit beata, ac proinde eliciat actum charitatis longe intensiorem, quam in via præcesserit, non est consentaneum rationi affirmare, eam simul habere & retinere actum charitatis eiusdem speciei remissiorem; præsertim quando hic non, nisi obscura fidei cognitione nititur, quæ mox in eodem instanti mortis desinit.

Quæres, qua proportionem charitas patriæ in eodem homine intensior futura sit charitate viæ. Respondeo, certam quidem vtique, & vniformem à Deo proportionem cum Beatis omnibus seruari; eamque sine dubio in magno excessus & excellentiæ gradu positam, quoad

scilicet, seruata debita proportione, excessus & excellentia claræ visionis, supra obscuram fidei cognitionem, velut exæquetur: at vero quamnam in particulari eius excessus sit proportio, ipsiusque proportionis quantitas, à nobis definiti non potest, sed soli Deo perspectum est. Vt ob hanc etiã causam verum sit illud Isaia 64. v. 4. & 1. Cor. 2. vers. 9. *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit DEVS ijs, qui diligunt illum.*

Atque ex dictis etiã colligi potest, an actus charitatis in quouis beato sit substantialiter perfectior, quouis actu cuiusvis viatoris. Cum enim vnum sit probabile, non posse eundem numero actum charitatis esse & permanere in via & in patria, consequenter eadem probabilitate dicendum erit, omnem actum charitatis in patria necessario esse numero, adeoque secundum rationem indiuiduam substantialiter distinctum, atque intra eandem speciem perfectiorè, quouis actu cuiusvis viatoris; præsertim quia amor beati non solum secundum intensioem, sed etiã secundum estimationem, ex clara visione infiniti boni proueniens, aliquo modo perfectior videtur; ita vt ex ipsa etiam vi talis amoris (seclusis alijs auxilijs gratiæ) nequeat in eodem subiecto vllum etiam vel minimum peccatum veniale admittere: quod nulli per se amoris huius vitæ quamuis intensissimo competit.

Dices, ex hoc ipso colligi etiã, hanc differentiam inter vtrumque actum esse specificam, duabus de causis. Primo, quia perfectio appetitiua amoris sequitur perfectionem appetitiuam ipsius cognitionis: cum ergo hæc in beatis sit altioris ordinis, & speciei perfectioris, appetitiue, cuiusvis cognitionis, quæ hic de Deo habere possumus; sequitur etiam appetitiuam amoris esse in ijs altioris & perfectioris speciei.

Secundo, quia quando duo ita sese inter se habent, vt quamuis vnum in suo ordine perficiatur, nunquam possit perungere ad perfectionem alterius, rectè colligitur, vnum esse altioris ordinis siue perfectioris speciei: atqui dicti amores ita se habent; quantumuis enim amor viæ perficiatur, nunquam perueniet ad perfectionem amoris patriæ: ergo hic est altioris ordinis specificus.

Respondeo ad primum, negando consequentiã; quia minor appetitiua amoris sequitur quidem ex maiori appetitiua cognitionis; sed non ita, vt ob diuersitatem specificam ipsius cognitionis, etiã amor secundum speciem necessario mutetur, vt superius dictum. Et potest intra eandem speciem, amor etiam huius vitæ secundum appetitiuam aliquo modo esse perfectior, vt dicemus q. 3. dub. 2.

Ad secundum Responderetur; negando maiorem: quia posita probabili philosophia, quod intra eandem speciem dentur indiuidua secundum rationem indiuiduam substantialiter perfectiora, pariter fatendum est, vnum in diuiduum, quantumuis in suo ordine perficiatur, nunquam tamen peruenire posse ad perfectionem alterius.

Dixi tamen, solum esse probabile, actum chari-

tatis in patria secundum rationem indiuiduam substantialiter perfectiore esse quavis dilectione viatoris. Nihilominus enim etiam oppositum probabile est: quando etiam in hac vita dilectio secundum appreciationem æqualis esse potest dilectioni patriæ: ita scilicet ut non solum Deum præferat omnibus, quæ cum illo pugnant, sed etiam omnibus omnino creaturis; adeo ut cum tali dilectione, nec minimum etiam veniale peccatum consistere possit. Quod autem dilectio in patria sit omnino imutabilis, & omnimodâ impeccabilitatem adiunctam habeat, id nõ ex vi ipsius per se dilectionis accidit, sed ex vi visionis beatificæ, quæ cessante etiam charitas desinere, ac peccatum subsequi posset, ut pluribus dictum tom. 2. disp. 1. q. 3. dub. 3.

DVBIVM IV.

De productione et augmento Charitatis: an à solo Deo producat; quomodo item, et quantum charitas augeri, siue intendi possit,

S. Thomas 2. 1. q. 24. 2. 2. 3. 4. 5. 7. 8. 9.

EGimus iam hac de re non nihil tom. 2. disp. 6. q. 4. dub. 1. & 4. & q. 6. dub. 8. ut iam eo breuius eam expedire liceat. Et quod ad causam efficientem attinet statuimus sequentia pronuntiata. I. Charitas tanquam virtus supernaturalis ac per se infusa, à solo Deo, velut principali causa efficiente physice producitur. Ita docet S. Thomas cit. q. 24. a. 2. iuxta Rom. 5. v. 5. *Charitas Dei diffusæ est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Et 1. Ioann. 4. v. 7. *Charitas ex Deo est.* Idem patet ex Concilio Mileuitano can. 4. & Arausicano canone 25. & Tridentino sess. 6. cap. 6. & 7. & canone 3. Ratio est: quia id commune est omni habitui supernaturali, ut à solo Deo tanquã causa efficiente principali producat, ut dictum cit. q. 4. dub. 1.

II. Quocirca etiam nec effectiue physice villo modo per actus nostros (saltè extra sacramentũ) producitur, vel etiã augetur; ut post S. Thomã 1. dist. 17. q. 2. a. 3. habet communis, sed solũ dispositiue, aut meritorie, ut etiã ibidẽ de gratia dictum, & magis infra patebit. Idem tradit Arragonius hic q. 24. a. 2. simul tamen asserens, contrarium non esse omnino impicabile; quod nõ probo ex dictis loc. cit.

III. Neque vero charitas à Deo infunditur homini, iuxta capacitatem seu proportionem naturalis perfectionis; neque adeo mensura eius conditioni seu perfectioni naturæ respõdet, nec ab ea villo modo dependet, sed primario quidẽ & simpliciter ex volũtate Spiritus sancti distributis sua dona, put vult. 1. Cor. 12. v. 11. Secundario autẽ & cõsequenter, adeoq; cũ quadã subordinatione ad primã causam, (in adultis) ex varietate dispositionis supernaturalis præuiã, ut ex cõmuni & certa docet S. Thomas hic q. 24. a. 3. Et patet ex illo ad

Ephes. 4. v. 7. *Unicuiq; nostrũ data est gratia, secundum mensurã donationis Christi.* Vnde etiã Matth. 11. dicitur v. 25. *Confiteor tibi Pater &c. quia abscondisti hæc à sapientibus et prudentibus, & reuelasti ea paruulis.* Et 1. Cor. 1. v. 26. *Videte vocationẽ vestrã, quia non multi sapientes, &c. secundũ carnem, &c. sed quia stulti sunt mundi elegit Deus &c.* Et Rom. 9. v. 16. *Non est volentis, neq; currentis, sed miserentis Dei.* Ratio est. Quia vniuersim forma cõmensuratur dispositioni vltimæ; cuius tamen ipsius primaria causa est Deus per gratiã præuenientẽ, quã suo arbitrio dispensat, ut dictũ tom. 2. d. 6. q. 4. d. 4. Et putat Caietan⁹ hic B. Virginẽ, licet omnibus sanctiorẽ, non solũ tamen Angelis, sed etiã quibusdã hominib⁹, quoad naturalẽ animæ perfectiõnẽ, fuisse inferiorẽ.

Nec refert, quod in Angelis gratiæ & charitatis mensura respondeat etiã naturali eorũ perfectiõni. Nã ut recte docet S. Thomas cit. a. 3. ad 3, quia Angeli (secus quã homines) ex natura sua agunt secundum omnes vires potentie, hinc factũ est, ut cũ Angeli natura perfectiores, maiore gratiã à Deo præueniẽ, intensiorẽ conatũ ad gratiã augmentũ adhiberẽt, gratiã, etiã præ alijs, iuxta excessum naturalis perfectiõnis, maiorẽ cõsequerentur, sicut etiã ob eandẽ causam ex Apostolicis Angelis tãto quiq; peiores euaserũt, quãto natura superiores erant, ut suo loco de Angelis dictũ tom. 1. q. 6. du. 1. Plura hac de re de grat. cit. q. 4. dub. 4.

Quod vero ad secundam partem huius dubitationis attinet, An scilicet, quomodo, & quantum charitas augeri siue intendi possit, sequentes assertiones statuimus, iuxta similem doctrinam de augmento gratiæ traditam cit. d. 6. quæstione 6. dub. 8.

ASSERTIO I. Charitatem in hac vita posse augeri & crescere, est de fide. Constat ex Concilio Tridentino sessione 6. capit. 10. & patet ad Philipp. 1. v. 9. *Et charitas vestra magis ac magis abundet.* Ad Ephesios 4. v. 15. *Veritatem autem facientes in charitate, crescemus in illo per omnia.* Et Ecclesia solemni oratione fidei, spei, & charitatis augmentũ postulat. Ratio: tum quia hæc est natura omnium habitũ, ex Aristotele in prædicamento Qualitatis: tum quia charitas est quãsi via, in qua dum à Domino peregrinamur, quotidie progredi debemus, iuxta 1. Cor. 12. v. 13. *Excellentiorem viam (Charitatis) vobis demonstro.*

ASSERTIO II. Charitas non augetur ex parte obiecti; sed ex parte subiecti, quoad intensiõnem. Ita docet S. Thomas cit. quæst. 24. art. 5. & communis. Probatur prima pars. Quia quilibet minima charitas, quantum est ex se extendit se ad omnia obiecta per charitatem diligibilia (in quibus nimirum solum reperitur diuersitas materialis, manente eadem ratione formali obiectiua;) secus quam scientia ad sua obiecta scibilia. Secunda pars colligitur tum ex præcedenti, cum non detur alius modus augmenti; tum quia hoc ipsum est cõmune omnibus habitibus, ut dictum.

Addit vero S. Thomas hic, & 1. 2. q. 52. a. 1. & 2. & in 3. parte q. 7. a. 9. & 12. hanc intensiõnẽ nõ fieri per accessiõnem nouæ entitatis; ut præter alios, ex parte etiam sentit Valentia q. 2. pun. 3. Sed

ego ex Philosophia suppono, omnem intensiōem fieri per additionē gradus ad gradum, à qua sententia etiam S. Thomam reipsa non fuisse alienum ostendere conatur Caietanus loc. cit. præsertim cum hic asserat, charitatem augeri etiam secundum essentiam; nempe indiuidualem, non specificam.

127

ASSERTIO III. Charitas nullum habet terminum intrinsecum suæ intensiōis; sed in hac vita semper etiam in infinitum syncategorematicè augeri potest. Ita docet S. Thomas hic cit. q. 24. a. 7. & communis. Probatur; quia quo minus aliqua forma possit semper augeri, id oritur, vel ex natura ipsius formæ, requirentis certam intensiōem, vt cernitur in pallore; vel ex conditione agentis remissi aut imperfecti; vel ex incapacitate subiecti inhabilis ad recipiendā maiorem semper intensiōem, vt accidit in aëre respectu caloris. Sed charitas non habet determinatū augmentum ex primo capite, cum ex sua natura sit participatio diuinæ bonitatis infinitæ (intellige non solum communi quadam ratione, vt omnes formæ alia, sed etiam in eodem ordine, eademque formali conuenientia, vt & reliquæ perfectiones simpliciter simplices) ad cuius æqualitatem, quomodocunque aucta peruenire nunquā poterit. Nec ex secundo capite. Quoniam charitatis effectus est solus Deus infinite potens. Nec ex tertio; quia capacitas subiecti charitatis, si de remota loquamur & obediētiā, quodammodo infinita est, & immutabilis, vt pote fundata in potentia infinita Dei agentis; propinqua vero & moralis non solum non expletur vlla noua intensiōe charitatis; sed etiam magis hoc ipso augetur & dilatatur, quod intensio præcedens, quasi via quædam est & dispositio ad subsequētem. Et confirmatur; quia nec visio beatificæ, nec actus charitatis, potest vnquam suo obiecto (Deo) penitus adequari.

128

Atque ex his facile refelluntur, sententiæ quædam, huic, vt diximus, communi, & veræ sententiæ Sancti Thomæ contrariæ: quarum prima est Scoti & Durandi 3. distinct. 13. Richardi & Egidij 1. distinct. 17. Gandauensis quodlib. 5. quæst. 22. qui dicunt, charitatem habere certum terminum intensiōis, quem in nullo subiecto possit excedere; moti fere communibus argumentis contra infinitum syncategorematicū, quæ alibi soluuntur tom. 1. disp. 2. q. 4. dub. 2. & q. 8. dub. 4. Eiusdem sententiæ vt recte notauit Bannes, est etiam Caietanus hic & 3. parte q. 7. a. 9. & q. 10. a. 4. dum male intellecta sententia S. Thomæ, Christo tribuit summam gratiam, & lumen gloriæ possibile.

129

Secunda sententia est Capreoli 3. dist. 13. q. 1. qui dicit, etsi charitas habeat certum terminum intrinsecum suæ intensiōis; posse tamen nihilominus absoluta Dei potentia in infinitum augeri: quæ duo non bene simul consistunt.

Tertia sententia tribuitur Bonauenturæ, Carthusiano, & quibusdam alijs in 3. dist. 13. asserentibus, charitatem quidem ex se non habere certum terminum intensiōis, & consequenter in diuersis subiectis posse in infinitum crescere; sed

non in eodem, ob infinitā eius capacitatem; quæ omnia ex dictis refelluntur.

ASSERTIO IV. Homo semper quidem in charitate crescere potest; idque etiam quantum præcise est ex natura charitatis, in infinitum, vtdictum est; absolute tamen loquendo, ac reipsa, ad quemuis perfectionis gradum peruenire non potest. Est communis. Et prima pars patet ex illo Ecclesiastici 18. vers. 22. *Ne ueraris usque ad mortem iustificari.* Et Apocal. 17. v. 11. *qui iustus est, iustificetur adhuc.* præter alia citata in assertione I. Ratio est. Quia homo viator semper debet posse pergere in sua via (quæ charitas est,) donec perueniat ad terminum.

Secunda pars declaratur, quia nullus homo potest excedere à Deo præfixum sibi terminum, tum communem, videlicet illum, qui est sanctitas Christi, & vt contra Vegam lib. 10. in Tridentinum cap. 2. communiter alij sentiunt, etiam sanctitas Beatæ Virginis, & forte etiam Ioannis Baptistæ, & nonnullorum aliorum, quorum sanctitatem, specialissimis priuilegiis nixam, nemo, iuxta ordinariam Dei legem, consequi potest; tum proprium, qui est determinatus ille gradus charitatis (eadem est ratio gratiæ & gloriæ) ad quem Deus hominem ab æterno prædestinauit, Deo videlicet semper, quidem providente cuiuslibet iusto necessaria auxilia ad proficiendum, attamen non talia omnibus, quæ ad quemcunque altissimum perfectionis gradum reipsa consequendum sint necessaria; nec omnino alia, quam quibus iustum scientiā conditionata præsciuerat ad destinatam antea charitatis mensuram perueniturum. Plura auget. 4. de grat. dub. 4. vbi de inæqualitate gratiæ egimus.

ASSERTIO V. Charitas in hac vita potest esse perfecta, non quasi vnquam adequetur obiecto diligibili, qui DEVS est; nec ea perfectione, quæ excludat vltiorem progressum, sed quæ præsentī statui diligentis sit commensurata. Ita Sanctus Thomas, quæst. 24. a. 8. & communis. Declaratur. Quia sola charitas infinita Dei, quæ seipsum amat, adæquat obiecto diligibili itidem infinito; perfectio autem charitatis, quæ in hominem cadere potest, alia est propria alterius vitæ, quæ Deus inmutabiliter & assidue reipsa ac in actu secundo amat: Alia vero huic vitæ competens, quæ nempe fit, vt homo totum tempus, quod à necessitatibus præsentis vitæ reliquum est, Deo rebusque diuinis, cum assiduo progrediendi studio (quod viatorum proprium est) impendat: Vel certè ita habitualiter ad Deum cōuersus maneat, vt nil contrarium charitati admittat, quorum posterius solam dicit perfectionem essentialē charitatis; ideoque commune est omnibus charitatem habentibus; prius vero non itè, sed perfectorum proprium est.

ASSERTIO VI. Recte in hac vita distinguuntur tres gradus charitatis, seu habentium charitatem; nempe incipientium, proficientium, & perfectorum. Ita docet S. Thomas q. 24. a. 9. ex Augustino tract. in 1. Epistolam Ioannis. Declaratur. Quia charitas incipiens, seu primum ade-

pta, in eo potissimum laborat, vt superatis vitijs & prauis concupiscentijs, peccatis resistat, atque seipsam saluam tueatur. Proficiens autem eo maxime tendit, vt homo in virtute proficiat, & in charitate roboretur. Perfecta autem seu perfectorum charitas studet principaliter Deo inhærere, eoque frui. Ac similis quædam distinctio cernitur etiam tum in ætate hominis, tum in quouis motu, vbi primum est recessus à termino à quo; secundum accessus ad terminum ad quem; tertium quies in termino. Neque dubium, singulos gradus, cum in indiuisibili non consistant, suam habere latitudinem, maioris cuiusdam, vel minoris perfectionis.

DVBIVM V.

*Utrum quolibet actu charitatis
charitas in hac vita augeatur,
& quomodo.*

S. Thomas 2. 2. q. 24. a. 6.

Hanc quæstionem iam in simili explicatè tractauimus de gratia quæst. 6. dub. 8. quam proinde hoc loco paucis absoluemus. Nec vero est quæstio de actibus charitatis intensioribus habitu præexistente; sed de actibus minus, aut certe non magis intensis, quam sit habitus charitatis præexistens, de quare sunt tres vniuersim sententia.

Prima sententia dicit, Omni quidem actu charitatis æque aut magis intenso, quam sit habitus præexistens, augeri charitatem: at si remissior sit, mereri quidem gloriam, non tamen vllum augmentum charitatis. Ita Durandus 1. dist. 17. quæst. 8. & fuit etiam quoad posteriorem partem olim sententia S. Thomæ 2. distinct. 27. quæst. 1. art. 5; item Alensis apud Arragonium hic art. 6. Idem videtur sentire Richardus 1. distinct. 17. art. 2. quæst. 3. nisi quod addit, probabile esse, cum voluntas tot actus multiplicauerit tales, vt omnes simul æquivalent vni actui intenso, tunc Deum in nobis augere charitatem.

Secunda sententia dicit, Omnem quidem actum charitatis, etiam remissum de condigno promereri augmentum charitatis, illud tamen non semper statim reipsa conferri, nisi cum actus ille meritorius fuerit intensior, quam habitus præexistens. Ita S. Thomas hic quæst. 24. a. 6. & in 1. 2. quæst. vlt. a. 8. ad 3. Scotus in 4. dist. 22. q. 1. Victoria relectione de augmento charitatis n. 19. et si valde dubius. Conradus 1. 2. q. 114. a. 8. Caietanus, & Bannes hic a. 6. Valentia q. 2. pun. 3. Azor tom. 1. lib. 9. c. 3. q. 7.

Differunt tamen hi auctores inter se multis modis. Quidam enim dicunt, hoc augmentum actibus remissis respondens, in hac quidem vita conferri tantum, cum exercetur actus intensior habitu præexistente. Ita Sanctus Thomas hic, Scotus, Caietanus, Bannes locis citatis. Alij dicunt, sufficere aut intensiorem, aut vnum

seu plures, in ratione meriti pares, aut superiores intensiore. Ita Victoria n. 14. & 29. & fere Valentia post Richardum, de quo supra.

Præterea in casu, quo aliquis in hac vita nunquam eliciat actum talem charitatis, qualis necessarius est ad actuale charitatis augmentum acquirendum, nonnulli quidem dicunt, id à Deo conferri primum in altera vita, vt Scotus; Alij affirmant, nunquam dari, vt Conradus, Bannes; idque colligitur ex Sancto Thoma hic. Quam tamen sententiam rursus nonnulli recentiores mitigare volentes, addunt, alij quidem; ipsum antiquum præmium iam alijs actibus debitum, superueniente eiusmodi actu remisso, conferri nouo titulo: Alij vero aiunt, nullum quidem his actibus remissis respondere nouum præmium essentialis gloriæ; at tamen augmentum gloriæ accidentaliter respondere.

Rursus nonnulli discrimen faciunt in proposito inter augmentum charitatis, & gratiæ. Hanc enim aiunt statim quolibet actu meritorio augeri, non illam, vt Victoria num. 12. cui Arragonius hic male addit Sotum lib. 1. de gratia cap. 7. Alij inter gratiam & charitatem nihil in proposito distinguunt, vt ceteri.

Denique multi recentiores Thomistæ apud Arragonium hic, & Zumel disp. 2. dicunt quidem, actu quolibet etiam remisso statim augeri gratiæ & charitatem in Esse gratiæ & amicitæ, sed non in esse qualitatis; adeoque secundum nullum esse intrinsecum, sed solum secundum extrinsecam quandam acceptationem Dei in ordine ad maiorem gloriam. Fundamentum autem generale huius sententiæ est, quod existimant, habitum charitatis augeri debere secundum modum atque proportionem habituum acquiritorum, qui solum per actus intensiores augentur & intenduntur, vt ipsi supponunt.

Nihilominus tertia sententia simpliciter & absolute asserit, quolibet actu charitatis quantumuis remisso, statim augeri charitatem, vt infra dicemus.

ASSERTIO I. Omnis actus charitatis, quantumuis remissus meretur augmentum gratiæ, charitatis, & gloriæ, in homine iusto. Est communis, & adeo certa, vt Arragonius hic iudicet, contrarium esse plus quam temerarium, & à fide alienum. Zumel quoque loco citato disp. 2. dicit, id absque magna temeritate defendi non posse. Probatur contra Durandum, tum ex vniuersalibus scripturæ locis, in quibus, operibus bonis, præcipue ex charitate factis, quâuis minimis, sua apud Deum merces promittitur, & quidem ipsa vita æterna, vt si quis potum aquæ frigidæ det in nomine Christi, vel discipuli, Matthæi 10. v. 24. Talia sunt etiam illa 2. Cor. 4. *Quod in presenti est momentaneum, & æternam gloria pondus operatur in nobis.* Et 1. ad Cor. 15. v. 58. *Abundantes in omni opere Domini semper scientes, quod labor vester non est inanis in Domino.* Tum ex Concilio Tridentino sess. 6. can. 32. vbi generatim dicitur: *si quis dixerit hominē iustificatū bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam & IESU Christi meritum, cuius viuū membrū est, fiunt,*

non vere mereri argumentum gratiæ (eadem est ratio charitatis) vitam æternam, & ipsius vita æterna, si tamen in gratia decesserit, consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum, anathema sit. Similia habentur cap. 14. quæ certe generatim pronuntiata, sine causa restringuntur ad actus solos charitatis intensiores. Ratio est. Quia valor operis ad merendum non tam pendet ex quantitate operis, quam dignitate & affectu operantis.

139 **ASSERTIO II.** Hoc augmentum charitatis, respondens actibus intensioribus habitu præexistente, statim confertur. Est communis, & extra controuersiam; quia commune est id omnibus actibus intensioribus, ut statim augeant habitus, à quibus eliciuntur, seu effectiue physice, si sint acquisiti; seu meritorie & dispositiue, si sint supernaturales, ut fit in proposito.

140 **ASSERTIO III.** Idem augmentum, etiam actibus remissis respondens, reipsa & infallibiliter quandoque confertur ijs, qui in gratia usque ad finem perseuerant, siue postea exerceant actum aliquem intensiorem, aut plures remissos ipsi æquiuales in ratione meriti, siue non. Est contra quosdam relatos pro secunda sententia, ut dictum, sed communis & certa Scoti, & aliorum, adeo ut Zumel loc. cit. disputat, 2. contrariam sententiam vocet *falsissimam*, & *valde periculosam*; idque ex censura etiam ipsius Academiæ Salmanticensis. Similia habet Arragonius hic. Probatur. Quia præmium ex iustitia promeritum non potest denegari ijs, qui nullum impedimentum eius consequendi habent, citra iniustitiam seu infidelitatem, iuxta illud ad Hebræos 6. v. 10. *Non enim iniustus est DEVS, ut obliuiscatur operis vestri.* Nec satisfaceret in humanis iustitiæ, si cui nouum præmium commerito. solum daretur antiquum, nouo titulo. Idem colligitur ex Concilio Tridentino loc. cit.

141 **ASSERTIO IV.** Distinguere in proposito inter gratiam & charitatem, in esse qualitatis, & in esse gratiæ & amicitiae, vanum est. Ita præter alios infra citandos etiam Arragonius & Zumel locis citatis, contra recentiores illos supra citatos. Probatur. Quia iuxta legem ordinariam DEI hæc non distinguuntur; sed eatenus ac in tantum gratia & charitas habent rationem gratiæ & amicitiae apud DEVM, quatenus & in quantum sunt tales qualitates homini inhærentes; cum homo de facto quidem sit gratus Deo, & amicus ipsius, per gratiam & charitatem inhærentem, ut constat ex Concilio Tridentino sessione 6. canone 11. Ergo magis grati & amici non reddimur, nisi per maiorem seu intensiorem gratiam & charitatem inhærentem: sicut enim se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis. Accedit, quod gloria essentialis quadam proportionem respondet ipsi entitati seu intensiori gratiæ & charitatis.

142 **ASSERTIO V.** Nihil etiam in proposito distinguendum inter gratiam & charitatem. Ita

etiam Arragonius & Zumel locis citatis, & alij communiter. Quia gratia & charitas aut sunt eadem reipsa qualitas, ut habet probabilis sententia Scoti, vel certe iuxta legem Dei ordinariam sibi inuicem commensurantur, ut in 1. 2. dictum, disputat. 6. quæstio. 4. dub. 2. idque secundum ipsam virtusque rei naturam; quia gratum esse DEO, & eius amicum esse, se mutuo consequuntur, ita ut quantum quisque est gratus Deo, tantum sit eius amicus per charitatem, & contra.

143 **ASSERTIO VI.** Multo verius est, augmentum charitatis & gratiæ cuius etiam remissio a Deo debitum, statim à Deo conferri. Ita Gabriel in 1. distinctio. 17. quæstio. 4. & in 2. d. 27. & in 4. d. 14. quæstio. 3. dub. 3. Maior in 1. distinctio. 22. quæstione 1. Almainus tract. 2. moral. capit. 11. Vega lib. 15. in Tridentinum cap. 19. Cordubensis libro 1. quæstione 9. dub. 2. & 3. Suarez opuscul. de reuiuifcentia meritorum disput. 1. sectione 3. n. 29. Arragonius hic articulo 6. Zumel 1. 2. quæst. 114. art. 8. disp. 3. licet in prima parte contrarium senserit esse verius; & nunc teste Cordubensi & Victoria (qui & ipse eam sententiam probabilem censet) communis receptionum. Probatur. Tum quia nullum aliud commodum tempus potest assignari, siue in hac vita, in qua sæpe nullus succedit actus intensior, ut dictum, nec in altera; in qua, veluti iam terminato viatoris statu, non est locus opportunus augendæ charitati, loquendo de augmento, quod viatoris statui competat: cum quia id consentaneum est diuinæ bonitati, ut præmium de condigno promeritum quamprimum homini conferatur, vbi nullum est impedimentum ex parte subiecti, vel status.

144 **ASSERTIO VII.** Per actus tamen eiusmodi remissos etiam charitas non augetur effectiue, augetur tamen meritorie; & forte etiam dispositiue. Ita communis; & speciatim Zumel loc. cit. qui sic etiam conatur interpretari S. Thomam, Ratio est. Quia ex comuni multorum sententia, nullus habitus effectiue vel dispositiue augetur, nisi per actus intensiores; quamquã nec ab his effectiue augetur habitus, qui per actus ipsos effectiue non producit, ut supra dictum. Quia tamen probabile est, habitus naturales effectiue aut dispositiue augeri per actus etiam remissos, ut docuimus tom. 2. disp. 3. q. 1. dub. 1. idcirco probabiliter etiam dici potest, charitatẽ per actus remissos augeri nõ quidem effectiue; hoc enim habitibus supernaturalibus non conuenit, ut dictum etiam de gratia q. 4. dub. 1. & q. 6. dub. 8. sed dispositiue.

145 **ASSERTIO VIII.** Actus quilibet charitatis secundum totam latitudinem suæ intensiõnis auget charitatem. Ita tradunt Zumel disputat. 4. Arragonius loc. cit. Suarez sect. 3. à n. 44. & videtur communis eorum, quos citauimus pro 6. assertione, ex qua etiam hæc aperte sequitur. Nam si quilibet actus quamuis remissus, v. g. solus intellectus ut vnus, auget charitatẽ: Ergo nullus erit gradus in aliquo actu quauis minimus, qui non item aliquo modo auget charitatẽ, seu ad ipsius augmentum conferat. Idem de gratia dictum cit. dub. 8.

146 **ASSERTIO IX.** An vero actus charitatis elicit, saltem qui in suo genere dignissimi sunt, secundum totam latitudinem suæ intensiōis, ad æqualitatem augeant habitum charitatis, ita ut actus intensus v.g. ut quatuor, augeat habitum ut quatuor. &c. non constat; imperatos quidem certum est, per se loquendo, non ita augere; quamvis utriusque augeant charitatem secundum totam latitudinem meriti ad æqualitatem. Prima pars asseritur à Suarez numero 45. & declaratur. Nam pars affirmatiua suaderi potest, eo quod actus eiusmodi elicit, videntur quoad præstantiam & dignitatem æquales esse habitui charitatis. Sed in contrarium, quod tuentur Zumel & Aragonius, est. Tum quod actus illi non videntur esse æqualis perfectionis & dignitatis, saltē cum gratia sanctificante; quæ tamen semper vna cum charitate pariter intenditur. Tum quod quantitas meriti non solum pendet ex intensiōe actus, sed etiam ex varijs alijs circumstantijs, v.g. dignitate operantis, duratione & difficultate operis. Quo fit, ut idem actus eodē modo intensus secundum diuersas eiusmodi circumstantias, habeat diuersum valorem meriti. Neque tamen admodum probabile est, actum aliquem charitatis, quamuis ex circumstantijs eius bonitas & valor crescat, promereri maius augmentum gratiæ & charitatis, quam sit tota præexistens eiusdem intensiōis magnitudo. Quod si ita est, euidenter sequitur, actum aliquem secundum circumstantias inferiorem, adeoq; minus meritorium in proportione, non posse augere charitatē, iuxta totam suæ latitudinis intensiōem ad æqualitatem; præterquam quod saltem illo augmento euidenter probatur, impossibile esse, ut quouis actu charitatis, etiā elicitō, ac in suo genere dignissimo, præcise ad æqualitatem intensiōis augeatur charitas; ita ut augmentum charitatis nec sit maius, nec minus intensiue, quam intensiō ipsius actus. Est probabiliter dici possit, nunquā esse minus, saltē si actus ille, ut dictum est, sit in suo genere dignissimus, ut etiam sentit Suarez loc. cit.

148 Secunda pars assertiōis est cōmunis apud citatos; & facile probatur. Quia ipsa dignitas actuum imperatorū à charitate per se non habet proportionem æqualitatis cum ipsa charitate, utpote quæ illis multo excellentior est.

Tertiam partem tradunt etiam Zumel, Aragonius, & Suarez loc. cit. Ratio patet. Quia siue valor meriti respondeat ad æqualitatem actus intensiōis, siue non, semper tamen in qualibet actus intensiōe, spectari debet valor & proportio meriti ad præmiū; cui proinde ad æquari debet præmiū, ipsumq; adeo etiā charitatis augmentū: ita ut si actus v.g. ratione suæ intensiōis, aliarumq; circumstantiarū, sit meritorius augmenti charitatis ut quatuor, augeat charitatem ad quatuor; si meritorius ut octo, augeat charitatē ut octo, & sic de cæteris. Neq; vero quoad hoc par ratio est huius augmenti, quod sit per modū meriti, cū eo, quod ab actu velut dispositiōe seu causa efficiente physica causatur: hic enim ex pbabili multorum sententia solū excessus actiuitatis, seu intensiōis; illic ipsē per se valor meriti absolute attenditur; ut

proinde nullum sit illud secundæ sententiæ fundamentum supra relatum. Plura cit. tom. 2. d. 6. q. 6. dub. 8. & disp. 3. qu. 1. dub. 3. vbi declarauimus, quomodo augeantur habitus naturales.

DVBIVM VI.

An, & quomodo charitas possit diminui, vel amitti, siue corrumpi.

S. Thomas 2. 2. q. 24. a. 10. 11. 12.

149 **Q**uod ad primū, nempe diminutionē charitatis attinet, sequentes assertiones statuimus. **ASSERTIO I.** Iuxta legem Dei ordinariam, charitas ab homine semel acquisita nullo modo potest diminui. Ita docet cum S. Thoma cit. q. 24. art. 10. communis Doctorum sententia ibidem, & in 1. dist. 17. contra obsoletam quandam sententiam Altiſiodorensis 3. parte tract. 5. cap. 5. & cuiusdam Parisiensis Doctoris apud Bannem, qui dixerunt, per peccata venialia minui charitatem quoad intensiōem; quod etiam probabile censuit Victoria relectiōe de augmento charitatis part. 2. Sed eam sententiam merito ut falsam, & plane improbabilem, ac fere temerariam rejiciunt Bannes, Valentia, & alij, ut dictum etiam, tom. 2. disp. 4. q. 5. dub. 2. & q. 10. dub. 2.

150 Probatur assertio. Quia vel minui posset charitas ex parte obiecti, seu quoad extensiōem in ordine ad sua obiecta; & hoc non: Cum qualibet etiam minima charitas extendat se ad omnia obiecta charitatis, ob vnitatem rationis formalis obiectiue, ut supra dictum dubio 1. vel ex parte subiecti, seu quoad intensiōem: Sed nec hoc dici potest. Quia nulla huius diminutionis causa potest assignari: Non Deus per se, ut qui non subtrahit homini gratiam, aliaque eiusmodi bona supernaturalia gratiæ habitualis ad sanctificationem hominis spectantia, nisi per modū pœnæ supponentis peccatum: Non ipsa etiam nuda per se omisiō actus, seclusa ratione peccati; quia per omisiōem solum corrumpuntur (per accidens) habitus acquisiti, qui ut in fieri pendunt ab actibus; ita etiam in conseruari: Nec denique peccatum; aut enim mortale est, & tunc charitatem ipsā penitus destruit, ut dicitur dubitationis parte secunda. Aut veniale; & hoc charitatē nō potest diminuere: Nec meritorie, quia *qui delinquit in minori, non debet puniri in maiori*, ut inquit S. Thomas: Nec effectiue, cum non aduersetur charitati; nec ex parte obiecti ipsius, seu ratione specificæ essentia, auertendo scilicet hominem à Deo; alioqui quolibet veniali destrueretur tota charitas: Nec ratione intensiōis, cum quodlibet peccatū veniale possit esse cum quauis intensiōe charitatis, ut notum est, & omnes fatentur. Accedit, quod si vnum peccatum veniale auferat vnum v.g. gradum charitatis, duo auferent duos, tria tres, & sic deinceps; adeoq; sæpius multiplicata, tandem auferent totam charitatem; quod est erroneum.

151 Neq; vero dici potest primo; hanc diminutionem fieri secundum partes proportionales, quæ sunt diuisibiles in infinitum: Sic enim inter-

peccata venialia priora & posteriora, quæ sæpe maiora esse solent, & ipsam diminutionem, nulla seruetur proportio.

Neque secundo dici potest, quod dixit Victoria, particulam vltimam charitatis tolli non posse, quantumvis multiplicatis venialibus; cum præcedentes gradus per æqualia, aut forte minora peccata sublata sint.

Neque tertio dici potest, ipsum veniale vltimum auferens totam charitatem, hoc ipso fieri mortale; hoc enim, vt recte dixit Bannes, plusquam falsum, & plane temerarium est; non solum quia venialia sola per se multiplicatione non fiunt mortalia, vt loc. cit. diximus; sed etiam quia, cum illud præcise instans inuincibiliter ignoretur, aut homo tunc excusabitur à peccato, aut se assidue exponet periculo peccandi mortaliter, ac proinde etiam peccans venialiter peccabit mortaliter.

153 Accedit, quod peccatū non ideo mortale est, quia gratiam & charitatem destruit, sed ideo destruit, quia mortale est: Ergo si aliunde mortale non sit, non destruet. &c.

Denique si per peccatum veniale diminuitur charitas, fieri poterit, vt in eodem instanti (quod tamen impossibile est) charitas simul intendatur & remittatur; cum nihil obstat, hominem exercere actum charitatis, & simul, saltem peccato omissionis, venialiter peccare, vt recte cum Victoria docet Valentia loc. cit. etsi neget Bannes.

154 ASSERTIO II. Per absolutam tamen Dei potentiam, nihil obstat, diminui charitatem quoad intensiōem; etsi non quoad extensiōem intrinsecam in ordine ad obiecta. Primum recte asseritur à Durando in 1. dist. 17. q. 10. & est extra controuersiam. Nulla enim est hic implicatio contradictionis. Secundum probatur. Quia est de essentia charitatis ex se, & in actu primo extēdi ad omnia obiecta diligibilia per charitatem, habentia scilicet vnam & eandem rationem formalem diligendi; licet interim Deus, seu destruendo obiectum aliquod, speciesq; eius representatiuas; seu subtrahendo suum concursum, facere vtique posset, vt charitas in actū secūdū, respectu vnus obiecti, prodire posset, & non respectu alterius.

155 ASSERTIO III. Quin etiam ex parte ipsius actus secundi, ac extrinsece, recte dici potest, charitatem reipsa diminui per peccata venialia. Est mens S. Thomæ hic q. 24. a. 10. cum ait: *Potest tamen indirecte dici diminutio charitatis, dispositio ad corruptionem ipsius, quæ fit vel per peccata venialia, vel etiam per cessationem ab exercitio operum charitatis.* Idem volunt Doctores alij. cū aiunt, non quidem quoad substantiam, sed quoad feruorem diminui charitatem, per venialia.

Declaratur assertio. Primo enim hoc ipso, quod peccatur venialiter, non solum regulariter loquendo, intermittitur, adeoque diminuitur exercitium actus charitatis, qui interim exerceri potuisset, idq; tanto magis, quo magis venialia multiplicantur: Sed etiā simul fit aliquid, quod nec actu, nec habitu ad finē charitatis referri potest, vt suo loco dictum tom. 2. disp. 1. q. 1. du. 4. n. 4. 1. quodq; perfectioni ipsius actus charitatis saltem

accidentali aliquo modo repugnat. Quamuis enim nihilominus, quantum est ex parte peccati venialis, Deus pro eo tempore diligi possit super omnia, quæ aduersantur ipsi charitati (quæ quidē est ipsa essentialis ratio charitatis diligētis Deum super omnia, vt recte declarat Valquez 1. 2. tom. 2. disp. 194. n. 19. & 20.) non tamen super omnia simpliciter, ac positine, quæ Deus non sunt; cum in actu quidem secundo nō præferatur Deus peccato veniali, seu obiecto ipsius, sed potius peccatum veniale, eiusq; obiectum præferatur particulari alicui legi diuinæ prohibēti peccatum veniale. Quo fit etiam, vt ipsum charitatis exercitium, velut ex se nobilissimi tritici seges, hoc peccati venialis lolio extrinsece quasi impuretur, sicq; adeo splendor ipse virtutis hac spuria commixtione dehonestetur. Quo spectat illud Augustini l. 10. Confess. c. 29. *Minus te amat, qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat:* licet hoc S. Thomas responsione ad secundum, solum ad peccatum mortale referat.

157 Secundo, peccata venialia indignum reddunt hominem specialioribus auxilijs gratiæ actualis, quib⁹ alioqui & à peccato mortali diuinitus fuisset defensus, & ad feruentiorem charitatis vsum impulsus; quamuis interim Deus hæc ipsa specialiora gratiæ auxilia pro sua gratuita bonitate nō statim, nec semper, ac infallibiliter homini ob venialia peccata reipsa deneget.

Tertio. Habitus vitiosos, adeoque inclinationes inordinatas ad creaturas augent, quæ non solum feruentem ac facilem charitatis vsum impediunt, sed non raro etiam ad peccatum mortale impellunt. Atque ob vtramq; illam causam fit etiam, vt peccata venialia indirecte disponant ad peccatum mortale, vt tradit S. Thomas hic a. 10. Quæ omnia fusius explicata sunt tomo 2. disp. 4. q. 5. dub. 2. & 3.

Quod vero ad amissionem seu corruptionem charitatis spectat, sequentibus assertionibus respondemus.

158 ASSERTIO I. Quælibet charitas vix amitti potest; patriæ non potest. Ita S. Thomas q. 24. a. 11. & est communis omnium, ac de fide, quoad vtramque partem. Et posterior patet ex æternitate beatitudinis, ad quam pertinet aut saltem necessario sequitur charitas. Plura tom. 2. disp. 1. q. 2. dub. 3. & q. 3. dub. 7.

Prior pars assertionis est contra Iouinianum apud Hieronymum in eundem, item contra Pelagium apud Augustinum de hæresibus cap. 88. & contra Begardos & Beguinas, Wicleffum & Caluinum lib. 3. Institut. cap. 4. quos refellunt Vega in Tridentinum toto fere lib. 12. Bellarminus lib. 3. de Iustificatione à c. 14. Valentia hic q. 2. punct. 3.

159 Probatur eadem pars assertionis ex scriptura. Ezechielis 18. v. 24. *Si autem auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominaciones, quas operari solet impius, numquid viuet? omnes iustitiæ eius, quas facerat, non recordabuntur.* Ioann. 15. v. 6. *Si quis in me nō manserit, mittetur foras sicut palmes, & arefcet, & colligent eū, & in igne mittent, & ardet.* Rom. 11. v. 22. *Si permanferis in bonitate*

mitate; alioquin & tu excideris. 1. Corinth. 10. v. 12. Itaque qui se existimat stare, videat ne cadat. Apoc. 2. v. 4. Sed habeo aduersum te, quod charitatem tuam primam reliquisti. Exempla sunt, Lucifer, Adam, Saul, Dauid, Salomon, Petrus, Iudas; quem aliquando iustum fuisse probat Hieronymus 3. cont. Pelagium ex Ioann. 17. v. 12. Quos dedisti mihi custodiri; & nemo ex eis periit, nisi filius perditionis. Idem etiam exemplis nonnullis patet, charitatem semel habitam etiam irreparabiliter amitti posse. Idem definitum est in Concilio Viennensi, Clementina *Ad nostrum*, de hæreticis, & in Tridentino sess. 6. c. 12. & 13. & canone 23. Ratio est. Quia iusti in hac vita, hoc ipso, quod Deum clare non vident, nec quoad exercitium, nec quoad specificationem necessitantur ad Deum diligendum.

160 Quæ autem contraria videntur scripture loca, aut significant tantum, iustum non posse peccare mortaliter, quatenus & quamdiu iustus est. Quale est illud 1. Ioann. 3. v. 9. *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est: aut charitatem quidem ipsam ex se nunquam excidere*. 1. Corinth. 13. v. 8. *charitas nunquam excidit: quin etiam vincere aduersa omnia*. Cant. 8. v. 7. *Aque multa non poterunt extinguere charitatem; nec flumina obruent illam*.

161 **ASSERTIO II.** Charitas & Gratia re ipsa amittitur ac destruitur quolibet peccato mortali. Ita S. Thomas q. 24. a. 12. ex communi; & est de fide ex Concilio Tridentino sessione 6. c. 15. contra Lutherum, qui subinde docuit, sola infidelitate hominem excidere ex gratia Dei, vt pluribus dictum tomo 2. disp. 4. q. 5. dub. 1.

Probatur assertio ex scriptura. Ezechielis 18. 20. *Anima que peccauerit, ipsa morietur*. &c. 33. v. 8. *Ipsè impius in iniquitate sua morietur*. Roman. 6. v. 23. *Stipendia enim peccati mors*. 1. Cor. 6. v. 9. *Neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores; neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledicti, neque rapaces regnum Dei possidebunt*. Iacobi 2. v. 10. *Quicumque autem totam legem serauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus*. Plura disp. 1. q. 6. dub. 2. vbi probauimus, fidem separari posse à charitate.

Ratio est. Quia habitus infusus perditur quolibet actu contrario, vt pote morale quasi quoddam obstaculum ponente influxui diuino, conseruanti eiusmodi habitus. Charitati autem habenti Deum pro ultimo fine, aduersatur quodlibet peccatum mortale, constituens finem ultimum in aliqua creatura. Ergo. &c.

162 **ASSERTIO III.** Charitas & gratia proprie effectiue physice per peccatum non expellitur. Est contra Caietanum, Bannem, & Arragonium hic q. 24. a. 12. Sotum lib. 2. de natura & gratia c. 18. Zumel 1. 2. q. 113. a. 2. disp. 4. Vasquium 1. 2. disp. 9. n. Azorium 1. 4. c. 24. q. 4. Valentiam hic punct. 3. quibus fauet nonnihil S. Thomas cit. q. 24. a. 10. Differunt tamen inter se non solum, quod Valentia id restringit ad peccatum, commissionis; sed etiam quia Caietanus ipsum etiam peccatum ratione malitiæ positiuæ realis

(quam tom. 2. disp. 2. q. 5. dub. 2. refutauimus) ait effectiue expellere gratiam & charitatem; Vasquez autem eum reprehendens n. 5. ait, peccatum ratione suæ malitiæ, qualiscunque demum illa sit, solum formaliter expellere gratiam; peccantem tamen nihilominus per peccatum effectiue physice corrumpere gratiam & charitatem. Fundamentum est. Quia peccatum mortale ex sua natura habet repugnantiam cum gratia & charitate, non minus, vel etiam magis, quam frigus cum calore; esto, alio quodam genere oppositionis, v. g. relatiuo, vt vult Vasquez; qui addit, mortale peccatum ita ex sua natura repugnare gratiæ & charitati, vt nec per absolutam Dei potentiam simul stare possint, cuius contrarium tom. 2. d. 6. q. 5. dub. 3. docuimus.

163 Nostram vero sententiam tradunt Richardus in 3. dist. 31. a. 1. q. 1. Scotus, & Gabriel d. 23. Conradus 1. 2. q. 71. a. 4. & vt fatetur Bannes, complures alij. Probatur. Quia si per peccatum effectiue physice corrumpetur gratia & charitas, id fieret, aut quatenus peccatum ens reale positiuum est, aut solū vt est priuatio, seu quoddam ens morale: Non priori modo; quia tota ipsius entitas realis positiua, nullam habet ex sua natura repugnantiam cum charitate, vel gratia; cum vt sic minime sit malum aliquod morale, vt contra Caietanum, Zumel, & non nullos alios probatum est loco supra cit. Neque secundo modo; quia hoc ipso, quod vt sic nullam habet entitatem realem, seu esse physicum, positiuum, non potest aut ipsum physice effectiue expellere gratiam & charitatem, aut esse medium, quo ab ipso peccante effectiue physice charitas expellatur. Sicut v. g. nec per tenebras physice effectiue lumen expelli recte dicitur; licet vt cunque valuas soli obijciens, saltem velut causa per accidens dici possit effectiue physice lumen corrumpere; eo quod ipsa valuarum obiectio, positiuum, physicum, & reale impedimentum est, realiterque obstat solis illuminationi. Cuius simile in proposito nihil potest assignari, vt ex factò discursu patet; qui æque etiam procedit de peccato habituali ac de actuali. Et confirmatur. Quia nulla hic cernitur proportio inter actum peccati, & gratiam, destruendam; cum quiuis etiam remissus peccati mortalis actus quamuis intensissimam gratiam corrumpat. Fundamenta vero cætera oppositæ sententiæ iam satis alibi suis locis refutauimus.

165 **ASSERTIO IV.** Gratia tamen nihilominus expellitur per peccatum mortale, non solum meritorie, sed etiam speciali quadam ratione effectiue moraliter. Sic intelligo S. Thomam cit. quæst. 24. artic. 10. cum absolute ait; *peccatum mortale effectiue & meritorie corrumpere charitatem*. Probatur. Quia peccatum ratione suæ inordinationis non solum per modum pœnæ meretur priuationem gratiæ; sed etiam hoc ipso, quod per illud creatura præfertur Deo, ex sua ratione, non quidem physice, sed moraliter repugnat charitati diligenti Deum super omnia, hominemque Deo subijcanti, & ad Deum refe-

renti omnia, vt declarauit etiam ipsemet S. Thomas a. 10. & 12. Accedit, quod peccati malitia non solum priuatiua est, seu in priuatione sita, sed etiam positiua moralis, repugnans Deo ac diuinæ amicitiae, vt dictum tom. 2. disp. 4. quæst. 1. dub. 2. Et confirmatur. Quia propterea non omnia peccata mortalia destruunt fidem & spem, quod cum illis non omnia habent propriam & specialem eiusmodi repugnantiam, licet alioqui ex se plane mereantur omnium donorum supernaturalium priuationem.

ASSERTIO V. Sicut ergo solus Deus est vera & realis causa. (saltem principalis efficiens) gratia & charitatis, eamque assiduo influxu conseruans; ita solus ille gratiam & charitatem per modum principij physici destruit, non positiua actione, sed priuatiue per negationem seu subtractionem sui concursus. Sequitur ex dictis. Quæ etiam pariter fidei & spei, respectu peccatorum, quibus illa destruuntur, accommodanda sunt.

QVÆSTIO III.

De obiectis & ordine Charitatis.

Sanctus Thomas 2. 2. q. 25. 26.

Absoluetur hæc quæstio quinque dubitationibus. I. Quot, & quam sint obiecta materialia Charitatis; speciatim quomodo diligendi sint inimici; seu ad quidnam obliget præceptum de diligendis inimicis. II. An & qualis in charitate sit ordo: speciatim, qua ratione Deus diligendus sit super omnia. III. In quo consistat amor Dei super omnia; quidue ad eum requiratur. IV. An, & qua ratione quoad bona spiritualia, nos ipsos potius, quam proximum amare debeamus: contra verò plus proximum quoad bona, seu temporalia, seu spiritualia, quam nos ipsos quoad bona temporalia. V. An & quis in ipsis proximis diligendis ordo seruandus sit.

DVBIVM I.

Quot, & quam sint obiecta materialia charitatis; speciatim quomodo diligendi sint inimici; seu ad quidnam obliget præceptum de diligendis inimicis.

S. Thomas 2. 2. q. 25. 23. 12.

Quod ad primam partem dubitationis attinet, vbi de obiecto charitatis generatim queritur, non est hic quæstio de obiecto formali charitatis, quod iam supra quæstione 1. dub. 1. & 2. explicatum est, sed de materiali. Pro quo supponendum, cum amare sit bonum alicui velle, dupliciter aliquid ex charitate diligere posse, vt docet Sanctus Thomas hic citat. quæst. 25. artic. 1. 2. 3. Primo per modum amici, cui volumus bonum. Secundo, tanquam bonum quod amico volumus. Ad hoc, vt aliquid priori modo ametur, opus est, vt sit natura quædam intelligens, & capax bonitatis diuinæ, ac supernaturalis beatitudinis; in cuius communicatione fundatur amor charitatis. Ad secundum opus est, vt res illa sit ordinabilis aliquo modo ad bonum diuinum, seu æternam beatitudinem amici; ita vt secundum rectam rationem simpliciter censeri possit bonum ipsius, in ordine ad beatitudinem æternam. Quo posito, sequentes assertiones statuimus.

ASSERTIO I. Velut amicum quisque diligere imprimis debet Deum, deinde seipsum, tertio proximum. Ita Sanctus Thomas artic. 1. & 4. & patet Matthæi 22. vers. 37. *Diliges Dominum DEVM tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.* Et vers. 28. *Hoc est maximum & primum mandatum.* Et vers. 39. *Secundum autem simile est huic. Diliges proximum tuum, sicut teipsum.* Vbi dilectio seu amor beneuolentiæ ad omnia tria supradicta obiecta extenditur. Ratio sumitur ex dictis; quia in his omnibus tribus obiectis inueniuntur conditiones requiritæ ad amoris amicitiae superius relatæ: quantus interim charitas, vt ad ipsum amantem terminatur, nõ propriè habeat denominationem amicitiae, vtpote quæ non est nisi ad alterum iuxta S. Thomam q. 25. a. 4. ex Gregorio hom. 17. in Euâgelia: quomodo autem hi actus dilectionis ad eandem virtutem spectent, dictum est q. 2. dub. 1. & 2.

ASSERTIO II. Proximi nomine intelliguntur, tum homines quilibet, etiam peccatores, & qui

nobis

nobis inimici sunt; tum etiam Angeli, modo æternæ beatitudinis capaces. Ita quoad primum S. Thomas quæstione 25. articulo 1. 6. & 8. & patet ex Matthæi 5. vers. 44. *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: & orate pro persequentibus & calumniantibus vos.* Item Ioann. 4. ex parabola Samaritani. Hic tamen amor non excludit odium sanctum erga peccatores, quia tales sunt, ut suo loco dicitur. Secundum habetur apud S. Thomam articulo 12. & expresse etiam apud Augustinum lib. 1. de doctrina Christiana cap. 30. Ratio patet ex dictis; quæ conuincit etiam, præceptum de diligendo inimico naturale esse; non obstante illo Matthæi 5. v. 44. *Dictum est antiquis odio habebis inimicum.* & c. siue illud referatur ad falsam interpretationem Phariseorum; siue ad persequendas, & delendas armis & bello gentes Chanaanorum; quibus cum ex mandato DEI iustum Israelitis bellum intercessit. De qua re optime disserit Molanus ibidem.

4 **ASSERTIO III.** Tanquam res, quas amico volumus, diliguntur à nobis primo ipsa charitas, ex S. Thoma q. 25. a. 2. Secundo, corpus nostrum & amici, quatenus & pars nostra est, & capax suo modo boni supernaturalis, & instrumentum Deo placendi per bona opera, ex eodem a. 5. iuxta illud ad Ephesios 5. v. 29. *Nemo enim unquam carnem suam odio habuit: sed nutrit & fouet eam.* Et ad Romanos 12. v. 1. *Ut exhibeatis corpora vestra hostiam uiuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.* Tertio, creaturæ irrationales quælibet seu animatæ, seu inanimatæ, quatenus ad obsequium Dei & salutem proximi promouendam conducunt, ex eod. S. Thoma a. 3. Quarto denique ipsi etiam demones & damnati, secundum suam naturam spectati, in quantum scilicet volumus illos in suis naturalibus conferuari ad gloriam Dei; ex S. Thoma a. 11. Ratio patet ex fundamento posito; quia hæc omnia suo modo ad bonum ac felicitatem amici referri & conducere possunt.

5 Confirmantur hæc omnia ex Augustino l. 1. de doctrina Christiana c. 23. & 26. quatuor obiecta charitatis constituinte, ut declarat S. Thomas a. 12. Primum, quod est supra nos, Deum. Secundum quod est vnū nobiscum, nos ipsos. Tertium, quod est iuxta nos, Proximū. Quartum, quod est infra nos, corpus propriū. Quo referri possunt cætera, quæ tantum ut res quædam amici diliguntur.

Cum his verò non pugnant, ut inepte volunt huius temporis sectarij, moderatæ corporis castigationes, spiritualis boni causa susceptæ, iuxta Apostolum 1. Cor. 9. v. 27. *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo: ne forte cum alijs predicauerim, ipse reprobis efficiar.* Imo verò hæc ipsa carnis castigatio subinde ad verum corporis amorem spectat, sicut ad amorem filij debita disciplina.

Quod ad secundam partem dubitationis attinet, quomodo diligendi sint inimici; intelliguntur hæc nomine, qui aduersus nos inimici sunt. Nam eos, ad quos proprie inimici nos simus, habere, nullos charitas patitur.

6 **ASSERTIO I.** Præceptum de diligendis inimicis iuxta S. Thomam q. 25. a. 7. & 8 obligat ad se-

quentia. Primo, ut eos nunquam odio habeant, seu postiuua odij signa illis exhibeam, iuxta infra dicende q. 5. de odio. Secundo, ut, cum generali affectu amoris Deum & proximos amamus, inimicos non excludamus. Tertio, ut nec ab externis signis & effectis dilectionis, quæ generatim & in communi exhibentur omnibus, excludatur inimicus; ut cum aliquis pro omnibus infidelibus orat, vel pro toto populo; aut cum aliquis beneficiū etiā gratuitum impendit toti communitati, cuius ipse inimicus pars est. Quarto, ut homo habeat animū paratum, etiam in particulari & speciatim inimico exhibendum affectum internū, tum externā signa, & effecta amoris, ubi & quando id necessitas postulat. Quinto, ut in casu necessitatis nostræ, vel alienæ, seu spiritualis, seu corporalis, adeoque etiam, cum id opus est, ad vitandum peccatum scandali, iuxta communes leges charitatis, de quibus infra 4. du. 4. & q. 4. du. 2. re ipsa talis affectus & effectus amoris inimicis exhibeatur, iuxta Prou. 25. v. 21. & Roman. 12. v. 20. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum si fuerit, da ei aquam bibere: prunas enim congregabis super caput eius, & Dominus reddet tibi.* Charitatis utriusque, iuxta Ambrosium, Hieronymum, Augustinum, Bedam, & S. Thomam ibidem: Non, supplicij æterni, ut exponunt Chrysostomus & Theophylactus.

ASSERTIO II. Quin etiam inimico veniam petente (quo casu ipse iam inimicus esse desinit) eā plane amoris signa ei exhibenda sunt, quæ sufficienter ostendant, depositum odiū, & instaurationem amicitia, saltem eam, quam ad quemuis proximum habere debemus. Ita Syluester V. *Charitas.* Nauarrus Manuali c. 14. n. 9. & 25. Valentia hic q. 3. pu. 2. Probatur ex illo Matthæi 18. v. 35. *Sic est Pater meus celestis faciet vobis, si non remiseritis vnus quisque fratri suo de cordibus vestris.* Luc. 17. v. 3. *Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum: & si penitentiam egerit, dimitte illi.* Ratio est. Quia hoc necessarium est, non solum ad vitandum scandalū; sed etiam ne aliqui morale signum odij proximo exhibeatur.

Interim tamen peculiaris amicitiaæ fœdus ac familiaritatem, ut non tenemur inire cum vllō; ita quoque possumus, si aliud nihil obstat, denegare inimico; & sæpe etiam potest esse necessarium, si familiaritas illa sit nobis noxia, vel periculosa, ut post Caietanū hic q. 25. a. 8. recte Nauarrus Man. n. 25. qui n. 9. recte etiam asserit, plerumque in his casibus sufficere amorem naturalem, nec requiri supernaturalem.

ASSERTIO III. Extrā casum vero necessitatis, specialem affectū & effectū amoris inimicis exhibere, pertinet quidem ad perfectionem charitatis, quæ in bono vincit malum, non tamen ad necessitatem salutis. Ita S. Thomas q. 25. art. 8. & 9. Ratio est. Quia nec amicis, nisi in necessitate, ad hoc obligati sumus.

ASSERTIO IV. Neque verò etiam tenemur inimico, quantumuis reconciliato, condonare ciuilem illam iniuriarum actionem, coram legitimo Magistratu, viaque legitima prosequendam, qua petatur compensatio illati damni, aut iniuriæ satisfactio nobis, aut nostris necessaria, vel utilis. Ita citati omnes. Ratio est. Quia in pari causa,

nemo tenetur suum comodum comodo proximi, etiam amici, postponere, vt patebit du. 4. Præterquam quod aliquando nec possumus quidem remittere talem satisfactionē, vt de restitutione dicetur. Cauendum tamen, ne compensatio aspere exigatur ab eo, qui post debitā diligentiam adhibitam, soluendo non est; ne incurratur pœna serui illius nequam, Matthæi 18. v. 34. *Nonne ergo oportuit se misereri conserui tui. &c.*

11 ASSERTIO V. Actionem vero criminalē contra inimicum, qui nos læsit, instituire, qua nempe sine vlla nostra, nostrorūque vtilitate satisfactio pœnalis, seruato iuris ordine, exigatur, etsi id quidem, si publici boni causa, ex zelo iustitiæ, non ex priuatæ vindictæ cupiditate fiat, atq; interim non solū odiū, sed etiam scandalum, odijq; periculum absint, per se malum non sit; attamen quia inter homines parū in virtute progressos, id vix vnquā sincero ac puro affectu iustitiæ, sine aliqua comixtione odij, seu priuatæ vindictæ cupiditate accidit; idcirco vbi de crimine in futurū pernicioso nō agitur, eiusmodi actiones comūniter sunt dissuadenda. Ita cum Syluestro V. *Charitas* q. 6. Valentia lo. cit. ex comūni Ratio primæ partis est; q̄a talem satisfactionē vt iuste irrogat iudex, ita per se licite procurare potest alius; idque etiam si reus offerat alioquin sufficientem satisfactionē extra iudiciū, vt docet ibidē Valentia, etsi aliud indicet Syluester Secundam partē tradunt iisdē, post Chrysostomum hom. 12. super epistolā ad Romanos, qui proinde tales actiones vniuersim reprehendit, conuenienter Apostolo 1. Cor. 6. v. 7. Ratio ex dictis patet.

12 Atq; ex his colligitur, an & qua ratione inimicos salutare vel resalutare, alloqui, vel colloqui cum iisdē teneamur. Cum enim hæc sint specialia ac particularia amoris signa, per se quidem, extra casum necessitatis, inimico exhibere nō tenemur. Attamen ratione scandali, aut ne prouocetur vel renouetur, sed potius vt superetur odiū in alterutro ex dissidentibus, sæpe id esse potest necessariū; præsertim si de resalutatione loquamur, quā idcirco denegare inimico, regulariter est peccatum, vt omnes comūniter notant; & quidem etiā mortale, si secundū patriæ consuetudinē, & qualitatem personarū, non resalutare habeatur pro notabili contemptu salutantis, aut alioqui grauis scandali causa esset, vt recte Bannes.

13 In particulari vero res tota ex circumstantijs prudentis viri, præsertim Confessarij iudicio, diligenter est expendenda, vt notarunt Caietanus, Valentia & Bannes hica. 8. Certe superior licite quandoq; inferiori, in iustam pœnam transgressionis præteritæ, sermonis commercium negare poterit; modo absit scandalum & necessitas priuati; exemplo Dauidis in Absolonem 2. Regum 14. Idem fieri posset, si inimicus aut irrisorie per contemptum, aut nocendi affectu, adeoque insidiosè ad perniciem quempiam saluaret. v. g. si procius Virginem. &c. quin etiam in casu necessitatis negare eiusmodi amoris officium proximo, ob leuitatem materiæ, attenta ratione personarum & circumstantiarum, vt inter pueros, &c. sæpe tantum veniale est.

DVBIVM II.

An, & qualia in charitate sit ordo; ac speciatim quaratione Deus diligendus sit super omnia.

S. Thomas 2. 2. q. 26. a. 1. 2. & 3.

14 **Q**uestio est de ordine charitatis, prout ad vāria sua obiecta materialia terminatur, de quibus actum quæstione præcedente; & sensus primi quæsti est, An & quomodo ex ijs alia magis, quam alia per charitatem diligenda sint.

ASSERTIO I. Est ordo aliquis in dilectione charitatis. Ita S. Thomas q. 26. artic. 1. & communis post Augustinum libro 1. de doct. Christ. c. 27. & 28. Probatur verbis sponsæ ex Cantic. 2. v. 4. *Ordinavit in me charitatem.* Ratio S. Thomæ est. Quia vbiq; vnū est principium & causa ceterorum, in illis cernitur aliquis ordo prioris & posterioris, inferioris aut potioris &c. sed in obiectis materialib⁹ charitatis est aliquod principium & causa bonitatis aliorum, adeoq; etiam ratio amandi alia: Ergo &c. Accedit, quandoq; ratio formalis obiecti ita se habet ad obiecta materialia alicuius habitus, vt quibusdam magis seu potius conueniat, quam alijs, cum habitus ille, qui per modū actus primi sic inclinatur in sua obiecta materialia, prout ea rationem obiecti formalis participant, ordine quodam prius vel perfectius tendit in quādam obiecta, quam in alia. Sed ita se habet ratio formalis obiecti charitatis, nempe bonitas diuina, quæ directe quidem & essentialiter est in solo Deo, in alijs autem tantum participatione quadam, seu extrinseca relatione & habitudine. Ergo &c.

15 **Q**uo fit, vt etsi habitus charitatis in se simplex sit, virtute tamen quasi heterogeneus sit, pluresque ac diuersas inclinationes, magis vel minus perfectas (intra eandem speciem) eminenter contineat.

Alia ratio est fidei circa obiecta materialia, quæ etsi dignitatis ordinem inter se habeant, tamen secundū participationē obiecti formalis, quæ est reuelatio diuina, non differunt. Quocirca, vt sic etiam omnia æqualiter creduntur, vt significat S. Thomas cit. a. 1. ad 2. & suo loco dictum disp. 1. q. 1. dub. 7.

16 Diuersa item est ratio spei, *respicendo ad eum, cui spes immititur*, cum æque omnia, quæ speramus, diuina ope acquirenda sperentur. Secus est, si in materialibus spei obiectis attendamus rationem bonitatis & beatitudinis, quæ speratur; tunc enim nil obstat, respectu eiusmodi obiectorum, ordinem quoq; aliquem constitui in spe, vt etiam ex S. Thoma a. 1. ad 1. colligi potest; quanquā hunc ordinē Theologi speciatim explicare non solent, vel quod in praxi non ita multum momenti habeat; actibus spei, cum plerumq; solum interni sint, non ita se mutuo excludentibus, vt sit in actibus externis charitatis, præsertim erga proximos, quorum hic in primis etiam habe-

tur ratio; vel quod ex ordine charitatis intelligi potest, seruata proportione.

17 **ASSERTIO II.** Tribus modis res aliqua magis amari potest, quam alia, per charitatem; videlicet intensiue, obiectiue, æstimatiue. Est communis apud Doctores hic & in 3. dist. 27. & 29. Declaratur. Nam tria possunt in charitate considerari, quæ aliquam latitudinem habent, ac proinde quendam inter se ordinem & comparisonem admittunt. Primo ipsa per se intensio amoris. Secundo, magnitudo bonorum, quæ alicui volumus. Tertio, ipsa persona, cui bonum volumus, prout iuxta æstimationem quandam alteri in amore amoris effectum potest præferri.

Ex primo capite, adeoque intensiue dicitur magis amari, quod intensiore actu diligitur; licet id interim fortasse alteri minus intense amato simplicitate postponatur: quo modo parentes magis amare solent minores natu filios; quam grandiores, quos tamen æstimatiue plus diligunt. Unde sicut per actum scientiæ, quamuis remissum, firmiter adhæretur obiecto, quam per actum opinionis, licet intensissimum; & per actum fidei certius, quam per vllum actum scientiæ; ita fieri potest, ut actu amoris, quamuis remissiori, firmiter quis adhæreat magno bono, quam per alium actum intensiore bono minori, cum intensio actus non oriatur ex sola maioris bonitate obiecti, sed etiam ex maiori cognitione ipsius, maiori que facilitate, suauitate atque conatu amandi. Idem in simili cernitur in appetitione finis & mediorum: semper enim finis ut sic appetitiue magis amatur, quam media, quæ tamen aliquando possunt amari intensius.

18 Ex secundo capite, dicitur aliquid magis amari, quam alterum obiectiue; id nempe, cui maiora bona amore quodam approbationis & complacentiæ diliguntur ex charitate, siue interim alicui rei alteri optemus maiora bona, siue non: qua quidem ratione per charitatem magis diligere non potest, nisi quod re ipsa melius est; etsi Bañes & nonnulli alij latius accipiant hunc terminum, ut videlicet idem sit, quod amore beneuolentiæ maiora bona alicui velle, seu complacendo de presentibus, seu optando & procurando absentia, extra casum tamen necessitatis; quo loquendi modo res itidem non habet difficultatem. Nam bona, quæ & quando nulli debita sunt, optare licet, cui quis malit; modo tamen ille, cui optantur, eorum vere sit capax; alioqui rationabiliter & absolute optari illi non poterunt, multo minus procurari.

19 Ex tertio capite, dicitur vnum magis amari æstimatiue, quam alterum, quando scilicet illud in amore alteri præferatur, plurisque fit & æstimatur; ac proinde etiam fortius, firmiter, ac immobilius ei per amorem adhæretur; ita ut si opus esset, cætera potius, quam illud relinquatur. Quod quidem fieri potest, non solum cum aliqua cum cæteris re ipsa comparatio instituitur, sed etiam citra vllam comparisonem expressam, cum simpliciter res aliqua, velut maius & excellentius bonum, iuxta amantis æstimationem amatur, ut dicemus.

20 Addunt nonnulli, in quibus videtur etiam esse Sotus in 4. distinctione 17. questione 2. artic. 4.

huic triplici modo magis amandi, alium, quem vocant, secundum maiorem reuerentiam & molliorem affectum. Sed hanc distinctionem refellit Vasquez 1. 2. disputatione 194. numero. 15. significans, hunc modum non differre à maiori intensiue. Sed licet hunc amandi modum in proposito distinguendum non censeam, ut dicitur, non tamen puto eundem esse cum amore intensiore. Videtur enim potius significare aliam quandam amoris conditionem, secundum quam amor aliquis sensuali, aut in appetitum sensituum redundans dicitur; qui amor respectu obiecti corporei sæpe periculosus esse potest, etiam si inhonestus non sit. Quocirca etiam huius amoris, ubi de ratione amandi spirituali agitur, non habetur ratio, nisi prout alio quodam sensu ipsam quoque spiritualis amoris dulcedinem & delectationem, amori coniunctam, significare potest; quæ tamen ipsa parum ad propositum facit, cum ea vix sit in nostra potestate.

Quod vero speciatim ad ordinem diligendi Deum, in secundo huius dubitationis quæsto propositum attinet, sequentes assertiones constituimus.

21 **ASSERTIO I.** Deus est diligendus super omnia, hoc est, plus quàm res omnes alia, est de fide. Constat Matth. 10. v. 37. Qui amat Patrem aut matrem plus quam me, non est meus dignus &c. Matthæi 22. v. 37. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc est maximum & primum mandatum. Luc. 14. v. 26. Si quis venit ad me, & non odit (minus diligit) patrem suum, & matrem &c. adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Idem docet Augustinus loc. cit. l. 1. de doct. Christi.

22 Ratio S. Thomæ q. 26. art. 2. est primo. Quia in qualibet amicitia præcipue diligitur ille, qui est causa & principium eius boni in cuius communicatione fundatur amicitia, ut in politica amicitia Princeps. Atqui Deus est causa & principium beatitudinis cœlestis, in cuius communicatione fundatur amicitia charitatis, Ergo &c. Secundo, Charitas cum sit ordinatus amor, natura sua magis inclinatur ad amandum Deum, quam seipsum, vel res alias: Ergo iuxta inclinationem charitatis magis amandus est Deus, quam nos ipsi, aut res alia. Antecedens probatur. Quia omnis pars natura sua magis diligit bonum totius, quam particulare & proprium: Sed Deus est commune bonum omnium rerum, tum naturalium, tum supernaturalium; atque omnes in illo continentur, & ad illum referuntur. Ergo &c. Idem patet in politicis membris, hoc est, ciuibus, qui si virtutibus politicis præditi sint, pro bono communi vitam & fortunas exponunt. Adde, quod Deus est ratio diligendi cætera, item summum & infinitum bonum, adeoque maxime diligibile.

23 **ASSERTIO II.** Deus non est ex præcepto diligendus super omnia intensiue; etsi maxime conueniat, ut amor Dei etiam intensiue maior, aut certe minor non sit, quam amor creaturæ. Ita Gabriel in 3. distinct. 27. quæst. 1. a. 1. Maior q. 2. a. 4. Sotus in 4. d. 17. q. 2. a. 4. Nauarrus est c. 11.

num. 6. Ioannes Medina Codice de penitentia, q. 5. Vasquez 1. 2. disp. 194. n. 13. Arragonius hic a. 2. Valentia q. 4. punct. 1. Azor lib. 9. c. 4. q. 3. qui duo addunt, hanc esse communem Doctorum in 3. dist. 27. & 29. eandemque supponit S. Thomas in 4. dist. 17. q. 2. a. 5. etsi contrarium dixerint Scotus in 3. dist. 27. q. 1. Durandus dist. 29. quest. 1. & apud Azorium loc. cit. Petrus Sotus, & Adrianus, rati Deum ex præcepto magis etiam intensius diligendum esse, quam res alias. Quin etiam Bannes hic ait, *contrarium vix fieri posse absq; peccato veniali.*

24 Sed probatur prior illa pars assertionis primo, quia habitualis charitas tam erga Deum, quam proximum est eiusdem intensiois, cum nullus in charitate sit gradus, quin ad Deum simul & proximum diligendum inclinet: Ergo etiã actualis dilectio erga vtrumque sine vitio eque intensã esse potest; cum vtiq; habitus recte elicere possit actum sibi secundum intensioem æqualem, circa quodcunque obiectum materiale. Secundo; Adhuc sufficienter intelligitur, quomodo firmitus & perfectius, quam vlla creatura etiam intensius amata, ametur Deus, secluso illo intensiois excessu, vt dicitur.

Tertio, vix potest negari, charitatem in patria, secundum omnem intensioem suam ferri ad amandum, tum Deum, tum proximum, propter Deum; etsi ad illũ necessario, ad hunc in particulari libere &c. Cur ergo idem nõ possit fieri in via? Quarto, Deus vno & eodem simplicissimo actu se pariter, & omnes res creatas diligit, adeoque non intensius vnum obiectum, quam aliud, vt plurib⁹ declarat Vasquez 1. parte, disp. 80. n. 121.

25 Quinto; Intensio gradualis actuum nobis est ignotissima, ita vt moraliter scire non possimus, quanta sit in hoc, aut illo actu intensio, seu compare, seu absolute loquamur. Ergo non est credibile, Deum voluisse homines ad certam intensioem in operando adstringere; vt sanẽ quidem etiam minime adstrinxit in actibus fidei, aut aliarum virtutum. Sexto, respectu aliorum obiectorum materialium charitatis, puta patris & fratris, fratris & condiscipuli &c. non est ista intensiois differentia necessaria; Ergo nec respectu Dei & proximi.

Accedit, quod hoc præceptum nullum habet in scriptura & SS. Patribus fundamentum: censendum est ergo, nullam certam intensioem charitatis in præcepto esse; præsertim cũ nec ipse quidem Spiritus sanctus videatur semper in suis excitationibus hunc ordinem seruare, vt ad diligendũ Deum intensiores inspirationes imittat; ad proximi amorem excitandum minus intensas.

26 Secunda pars assertionis est communis, apud citatos; quia conueniens est; vt quanto bonum aliquod melius est, tanto etiam intensiori affectu ametur, aut certe non minus intenso, quam res alia inferior. Vnde si contrarium fiat, adeoque intensius ametur creatura, quam Deus, actus quidem erit negatiue minus perfectus, sed non priuatiue inordinatus; imo si vtriusque amor, iuxta latitudinem totam intensiois, quæ est in habitu, sit æque intensus, nullam omni-

no imperfectionem adiunctam habebit, vt ex dictis patet.

Objicitur primo, quod SS. Patres subinde dammare videntur intensiorem amorem creaturæ, quam Dei; quin etiam S. Thomas q. 26. a. 6. ad 1. & a. 7. & sequentibus, dicit, *esse magis secundum intensioem actus diligenda ea, quæ ex charitate magis diligebent.* Respondeo cum citatis, S. Thomam, cum alioqui tres illos modos diligendi magis Deum non distinguat, nõmen intensiois latius accepisse; videlicet pro excessu æstimationis, vt ex circumstantijs colligi potest. Eodem modo loquuntur SS. Patres; præterquam quod subinde speciatim agunt de amore creaturarum sensuali (etiã si per se inhonestus non sit) & ad charitatem Theologicam non spectante; qui si valde intensus sit facile potest hominem conijcere in periculum penitus deferendi Deum; ratione cuius proinde nimis ille excessus vtiq; cauendus est.

Objicit secundo Bannes; Proximus per charitatem semper diligitur propter Deum: Ergo charitas ex sua natura inclinatur ad Deum intensius amandum, quam proximum: Ergo nec fieri quidem potest, vt per ipsum saltem charitatis habitum proximus diligitur intensius, quam Deus. Quod etiam significat Arragonius hic articulo 2. Sed negatur vtraque consequentia. Inde enim solum probatur, DEVM per charitatem magis æstimate diligi; sicut etiam opus non est, vt quis intensius assentiatur principijs, quam conclusioni; quicquid dicat Bannes.

ASSERTIO III. Deus amandus est super omnia, tum obiectiue, tum appreciatiue, seu æstimate. Est extra controuersiam. Et primum patet ex dictis quæsito præcedenti. Nulli enim alteri velle possumus, vt sit bonum infinitum per essentiam.

Secundum expresse tradunt Gabriel in 3. dist. 37. q. 1. art. 2. Maior in 4. dist. 24. q. 2. Ioannes Medina Codice de penitentia q. 5. Sotus in 4. d. 17. q. 2. a. 4. Nauarrus Manuali c. 1. n. 20. Valentia, Bannes, Arragonius, & omnes recentiores hic q. 26. a. 2. & 3. Vasquez 1. 2. cit. disp. 194. num. 14. idemq; volunt S. Thomas hic q. 26. & alij veteres Doctores, cum absolute docent, Deum esse diligendum super omnia, etsi vocabulo *appreciatiue* seu *æstimate* non vtantur.

Probat. Tum quia hoc maxime requiritur infinitum bonum, vt in amore rebus omnibus cæteris præferatur, adeoque secundum affectum nostrum maiori in pretio habeatur, quam res aliæ omnes: tum quia alias simpliciter Deus non diligeretur super omnia, etiã si intensius vel obiectiue plus diligatur. &c. Tum quia huius contrarium aperte reprehendit Scriptura Ierem. 2. vers. 12. & 13. *Obstupescite cali super hoc, & porta eius desolamini vehementer, dicit Dominus. Duo enim mala fecit populus meus: Ne dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas. Idem volunt cætera Scriptura loca, pro prima assertionem citata. Et confirmatur: quia in hoc ipso possi-*

num consistit malitia peccati mortalis, quod creatura Deo in amore præfertur, ut pluribus dictum tom. 2. disp. 1. quæst. 1. dub. 5. & disp. 4. q. 1. dub. 2.

D V B I V M III.

In quo consistat amor Dei super omnia; quidue ad eum requiratur: & an sit secundum naturalem hominis inclinationem.

S. Thomas 2. 2. q. 26. a. 2. & 3.

Quam necessarium est diligere Deum, saltem æstimatiue, super omnia, ut dubio præcedente dictum; tam difficile est intelligere, in quonam consistat hic amor Dei super omnia; quam rem proinde sequentibus assertionibus declaramus.

31 **ASSERTIO I.** Hæc dilectio super omnia non dicit, nec requirit æqualem comparationem Dei cum rebus cæteris, ut nempe quis expresse statuatur, potius quodlibet malum pati, seu quavis alia re carere, amoremque ipsius deserere, quam aliquid contra Deum, aut eius amorem, admittere; sed consistit in ipsa ratione amoris amicitiae erga Deum, velut bonum vnde quaque summum & infinitum, videlicet non solum in ordine rerum naturalium, sed etiam supernaturalium. Ita recte Vasquez 1. 2. disputat. 194. num. 14. & 19. & est ex mente communi Doctorum.

Ratio est. Tum quia tametsi quidem comparatiuus ille affectus sit sufficiens signum amoris Dei super omnia, non tamen est necessarius, nec adeo semper præfens, quoties *Deus* amatur super omnia, ut etiam in simili de contritione docetur, in materia de penitentia. Tum quia hoc ipso, quod *Deus* amatur velut summum ac infinitum bonum, etiam iuxta æstimationem amantis, plura fit ipso affectu *Deus*, quam res aliæ omnes. Tum quia sola per se cognitio Dei, velut summi ac infiniti boni, seclusa omni creaturarum cognitione, potest utique causare amorem ipsi obiecto proportionatum ac debitum, qualis est amor eius super omnia. Denique idem docet praxis & experientia: & vero moraliter impossibile est, quoties Deus pro debito amandus est, comparationem cum cæteris rebus omnibus instituire.

32 **ASSERTIO II.** Nihilominus dilectio Dei super omnia, seu formaliter, seu virtualiter, duo includit: unum negatiuum, ut scilicet appreciativæ non solum nihil supra Deum, sed etiam nihil æquè diligamus ac Deum; alterum positiuum, ut ipso affectu Deum habeamus tanquam finem ultimum Cui, ad quem cætera omnia formaliter aut virtualiter aliquo modo referamus. Ita recte Arragonius quæst. 26. artic. 2. ex communi. Primum patet; quia per charitatem Deus, diligi debet tanquam summum

& infinitum bonum, cui proinde secundum æstimationem nec præferri quidquam debet, nec æquiparari. Secundum consequitur ex præcedenti. Hoc enim ipso, quod diligitur *Deus* velut summum per se bonum, habetur ac diligitur etiam ipse tanquam finis ultimus Cui, ut dictum etiam quæst. 2. dubio 1. & tom. 2. disp. 1. quæst. 1. dub. 3.

33 **ASSERTIO III.** Huic dilectioni quoad utramque partem simpliciter & absolute loquendo, solum repugnat peccatum mortale; non autem veniale. Est communis apud citatos, & declaratur. Quia solum peccatum mortale constituit ultimum finem in creatura; peccatum autem veniale, vult ac diligit quidem aliquid aliud præter Deum, attamen non velut ultimum finem, aut summum bonum, ut dictum etiam tomo 2. disp. 1. quæst. 1. dub. 5. Atque in hoc ipso etiam consistit essentialis ratio dilectionis Dei super omnia, ut nihil diligatur contrarium charitati seu gratiæ sanctificanti, in quo fundatur amicitia erga Deum.

34 **ASSERTIO IV.** Ipsum tamen etiam peccatum veniale obstat perfectioni cuidam accidentali amoris Dei super omnia, seu ad Deum velut ultimum finem Cui referentis omnia. Est communis ex dictis q. 2. dubio 6. Declaratur. Quia dupliciter intelligi potest, ad Deum velut ultimum finem positiue aliquo modo referri cætera omnia. Primo, ut stante amore charitatis erga Deum, vocula *Omnia* comprehendat ea solum, quæ referibilia sunt, etiam si aliquid interim ametur, quod ad Deum referibile non sit, nec adeo ad Deum villo modo referatur. Et hoc est de essentia amoris Dei super omnia, nec per peccatum veniale villo modo impeditur, ut patet. Secundo potest vocula *omnia* comprehendere vniuersim omnia extra Deum; & hoc sane modo peccans venialiter, hoc ipso, quod aliquid appetit seu admittit, quod ad Deum nullo modo referibile est (nempe ipsum peccatum veniale, ut tomo 2. disp. 1. q. 1. dub. 4. dictum) caret hac perfectione amoris Dei super omnia, quæ tamen solum extrinseca quodammodo est & accidentalis, ut pluribus dictum q. 2. dub. 6. Quocirca etiam Caietanus 1. 2. q. 109. a. 3. vocat hunc amorem venialiter peccatis solum *super omnia secundum quid*; illum autem alterum *super omnia simpliciter*; quem tamen loquendi modum non cenfeo imitandum.

Et secundum hæc quoque intelligi debet Vasquez 1. 2. cit. disp. 194. n. 19. cum ait, illud, *super omnia* non debere referri ad quæcunque bona, quæ diligimus, sed ad contraria; cū quo nimirum amore verus amor Dei amicitiae constare nequit, &c.

35 **ASSERTIO V.** Solus charitatis Theologicæ mor erga Deum, est simpliciter & absolute super omnia. Ita supponit Vasquez n. 113, nec in re dissentiant alij. Probat. Quia, ut dictum q. 1. du. 1. & q. 2. dubio 2. duplex est amor Dei, amicitiae scilicet, & concupiscentiæ: ille rursus vel naturalis est, vel supernaturalis, ad charitatem Theologicam spectans. Ex his amor concupiscentiæ erga Deum propterea non est simpliciter super omnia, non solum quia ex se non excludit peccatū

mortale.

mortale, præferens creaturam Deo; sed etiam quia præcise per ipsum Deum absolute non plus diligitur, quam ipse diligens, cum per hunc quidem amorem homo diligit seipsum, ut finem. Cui, Deum ut finem Qui seu Cuius, qui ad finem Cui aliquo modo refertur.

Amor quoque naturalis erga Deum, quantumvis sit amor benevolentiae seu amicitiae erga eundem (quem idcirco etiam Sotus infra, Caietanus, Medina, Zumel, & alij Thomista recentiores 1. 2. q. 109. a. 3. cum S. Thoma ibidem ad 1. vocant *super omnia*, nempe in suo ordine ac genere) nec ipse tamen simpliciter est *super omnia*. Tum quia nec ipse simpliciter tollit peccatum mortale repugnans amori Dei *super omnia*; quicquid dicat Vasquez disput. 195. cap. 2. & 3. omnem amorem amicitiae erga Deum, esse amorem charitatis, impossibilem cum peccato, contra S. Thomam, & omnes fere Theologos, ut dictum citat. *quest. 2. dub. 2. & tomo 2. disp. 6. quaestione 3. dub. 3. & videre est apud eundem.* Tum quia per illum amorem Dei naturalem præferitur quidem Deus rebus omnibus alijs eiusdem ordinis, videlicet naturalibus, non tamen supernaturalibus; cum ad hoc genus rerum amor ille nec formaliter, nec virtualiter extendatur, utpote consistens solum intra metas ordinis naturalis.

38 **ASSERTIO VI.** Omnis verus amor charitatis erga Deum est *super omnia*; & quidem etiam efficax; etsi non eodem modo. Prima pars est communis Doctorum, quos citauimus, eamque tradit etiam Vasquez 1. 2. disp. 194. & colligitur ex dictis. Omnis enim amor amicitiae erga Deum, ut summum & infinitum vnde quaque bonum, est amor Dei *super omnia*, ut dictum: atqui omnis amor charitatis erga Deum, est amor amicitiae erga eundem, velut summum vnde quaque; & infinitum bonum. Ergo. &c.

39 Secunda pars asseritur ab eodem disp. 194. n. 36. contra Sotum, ut apparet lib. 1. de natura & gratia cap. 22. & quosdam recentiores Thomistas 1. 2. quaestio. 109. articulo 3. vbi Zumel disp. 3. conclusione 4. qui dicunt, ipsum etiam amorem *super omnia* erga Deum, ut bonum ac finem supernaturalem, alium esse efficacem, in ordine scilicet ad propulsanda peccata contraria diuinæ amicitiae: alium inefficacem; hunc explicant per actum conditionatum, *vellem DEO placere in omnibus & per omnia*; quem actum etiam asserunt elici posse sine auxilio gratiae; illum per absolutum actum *volo*.

40 Sed probatur assertio. Tum quia inefficax amor erga Deum non potest esse *super omnia*; quandoquidem stare potest cum affectu peccati mortalis, ut fatentur illi auctores. Tum quia omnis amor charitatis, debet esse absolutus quidam affectus, quo quis velit DEO velut amico bonum, ex studio & complacentia ipsius, & propter ipsum; quoque proinde etiam absolute quis velit Deo in omnibus, ne quid impedire possit amicitiam eius, placere. Quo fit, ut sicut recte notat Vasquez, ex vi illius, occurrente quavis occasione, efficiatur quicquid ad

hoc necessarium est, & quavis transgressio præcepti insignis eo impediatur, aut talis amor cessare debeat. Omnis igitur amor ex se efficax est ad seruandum in futurum quoduis præceptum, nisi sponte cedat contrarijs. Tum quia conditionatus ille actus per se reuera non est vltimus præfens ac verus amor charitatis erga Deum, sed ut summum (iuxta dicta tom. 2. disputatione 2. quaestione 3. dub. 1.) complacentia quædam simplex de absente: qualem proinde auctores illi etiam viribus naturæ haberi posse concedunt; quod tamen de amore charitatis nullo modo admitti potest, ut dictum suo loco de gratia *quest. 3. dub. 3.* Tum quia alias fatendum esset, non quemuis amorem charitatis repugnare peccato mortali, idque delere, quod tamen videtur nouum in Theologia. Vnde etiam Zumel tandem conclus. 7. asserit, affectum illum inefficacem specie distingui ab affectu supernaturalis charitatis. Accedit illud S. Gregorij homil. 30. in Euang. *Nunquam est Dei amor otiosus: operatur enim magna. si est: si vero operari renuit, amor non est.*

Interim non nego, amorem Dei in genere, & late loquendo, alium dici posse efficacem, alium inefficacem, cum hanc distinctionem etiam in 1. 2. loco citato de gratia secutus sim. Sed nego, amorem, qui sit verus actus charitatis, posse esse inefficacem intrinsece; etsi ab euentu omnis ille inefficax quodammodo dici possit, qui quantumuis in seipso, atque in actu primo efficax, reipso per peccatum mortale vincitur; quod est per accidens, & ad propositum impertinens; cum id cuiuslibet charitati viæ, quamuis perfectissima, conuenire possit, ut supra dictum.

Dices; Potest homo habere simplicem affectum complacentiæ de Deo, velut summo bono & supernaturali; ita scilicet, ut affectu benevolentiae, complacere alicui, Deum esse summum bonum etiam supernaturale, ac finem nostrum, quo omnia referri debeant: hic autem affectus non videtur esse efficax; & tamen est affectus charitatis. Respondeo, si hic sit verus affectus complacentiæ, esse quendam affectum absolutum, quo quis simpliciter velit Deum esse summum bonum supernaturale, ac supremum finem omnis creaturæ; qui affectus cum nequeat stare cum peccato mortali, non potest esse inefficax.

Vbi simul notanda est differentia inter affectum simplicis complacentiæ de alio bono finito, & de bono diuino. Cum enim creatura sua natura non sit bonum infinitum, & finis Cui, respectu operantis, non est necesse, ut amor eiusdem formaliter aut virtualiter includat relationem ipsius operantis, omniumque actuum eiusdem ad ipsam creaturam, velut vltimum finem Cui, neque ut excludat omnem affectum erga aliam creaturam, quantumuis fructioni prioris creaturæ repugnantem; sæpe enim videmus hominem simplici affectu ferri in voluptates carnis; cum tamen simul habeat oppositum affectum honoris, excludentem affectum seu intentionem efficacem erga voluptates carnis. At vero hoc ipso quod bonum diuinum summum & infinitum, suam naturam finis est omnis creaturæ, necessarius amor eiusdem virtualiter

includit.

44 includit relationem hominis ad eundem Deum, veluti finem Cui; ac simul eadem ratione excludit omnem affectum contrarium amori eiusdem boni, adeoque affectum peccati mortalis; non autem venialis utpote cum Deo sine ultimo eiusque amore non pugnantis.

Nihilominus tertia pars assertiois ita facile declaratur. Quia tamen, ut dictum, omnis verus amor charitatis erga Deum ex se efficax sit; est tamen simul quædam in ipso differentia, quod alius reipsa concipitur, & habet se per modum intentionis, cuius vi hic & nunc reipsa efficaciter media opportuna applicantur ad amicitiam Dei conferuandam. Alius vero concipi potest abstracte & absolute, per modum simplicis amoris, sine respectu ad media hic & nunc ex vi illius amoris eligenda, ut patet, quorum iste respectu prioris minus efficax est; ille magis, ut in simili etiam de actibus spei dictum. q. 1. dub. 1.

45 **ASSERTIO VII.** Homo naturaliter magis inclinatur ad amandum Deum naturæ finem, quam seipsum; ac proinde amor Dei super omnia est secundum inclinationem naturalem hominis. Ita S. Thomas hic q. 26. a. 3. & 1. parte q. 60. a. 5. Caietanus, Bannes, Arragonius, alijque Thomistæ ibidem, Scotus in 3. dist. 27. Richardus & Durandus dist. 29. Gandauenfis quodl. 4. q. 11. Sorus l. 1. de natura & gratia c. 6. & 22. Valentia hic punct. 2. Vasquez t. 2. disp. 194. etsi contrarium dixerint Alensis 3. parte q. 30. memb. 1. Albertus, Gabriel, Bonaventura in 3. dist. 25. Altiisiodorensis lib. 3. summæ tract. 5. c. 3. q. 1.

46 Probaturs assertio primo, Charitas supernaturalis & gratia non evertit, sed perficit naturam: sed illa magis inclinatur ad amandum Deum supernaturaliter, ex dictis: Ergo & hæc ad magis amandum naturaliter. Secundo; voluntas cum sit appetitus rationalis, naturaliter inclinatur ad id, quod ratio naturalis dicitur, & præcipit: sed hæc præcipit, Deum esse diligendum super omnia. Ergo, &c. Tertio, Omnis res naturaliter fertur præcipua quadam inclinatione in suum finem: Deus est finis naturæ hominis: Ergo, &c. Quarto; Inclinatio naturalis hominis non est per se mala & inordinata, adeoque nec ad per se malum inclinatur, cum sit à Deo auctore naturæ; sed inclinatio ad magis amandum se, quam Deum, per se & intrinsece mala est: Ergo, &c. Quinto; Omne peccatum est contra naturam hominis, in quantum rationalis est, ex 1. 2. Ergo etiam inordinata illa inclinatio ad seipsum: Ergo contraria est secundum naturam.

47 Nec obstat primo. Quod appetitus saltem sensitivus dicitur propendere ad malum naturaliter. Nam primo etiam iste per se ac formaliter solum inclinatur ad obiecta sensibilia, quatenus secundum se bona quædam naturæ sunt, non autem ut per accidens ob circumstantias extrinsecas sunt mala, & cum ratione pugnantia. Secundo; Alia ratio est appetitus sensitivi, alia rationalis: hic enim per se fertur in bonum rationis, quod nunquam potest esse inhonestum; ille in bonum sensus.

48 Nec secundo obstat, quod *amicabilia ad alterum, sunt ex amicabilibus ad se*, ex Aristotele 9. Ethic. 9. hoc enim, ut recte notavit Sanctus Thomas quæst. 26. art. 3. ad 1. intelligitur de bonis alienis particularibus, non autem de fonte omnibus boni, qui est Deus; hic enim est potius ratio amandialis.

Nec tertio obstat, quod naturaliter homo magis propendet ad amandas res sibi coniunctiores. Verum enim est hoc, cæteris paribus; non autem si cætera sint valde imparia, ut in proposito.

49 Nec quarto difficultas eiusmodi amoris obstat, ac præsertim, quod per vires naturæ Deum super omnia diligere nullo modo possumus, ut in materia de gratia dictum; hæc enim difficultas & impotentia non oritur ex contraria per se naturæ inclinatione; sed solum ex inclinatione appetitus sensitivi, contraria per accidens & materialiter, ut & ex malis passionibus & habitibus. Quo sensu etiam Valentia loco citato asserit, si solum ad naturam hominis respiciamus, & ad nil aliud, unde oriatur difficultas, posse Deum, ut auctorem naturæ super omnia diligere per vires naturæ, de quo suo loco de gratia ex instituto actum quæst. 3. dub. 3.

DVBIVM IV.

An, & qua ratione, quoad bona spiritualia, nos ipsos potius, quam proximum amare debeamus: contra vero plus proximum quoad bona spiritualia, vel etiam temporalia, quam nos quoad bona temporalia.

S. Thomas 2. 2. q. 26. a. 4. & 5.

50 **Q**uod ad ordinem charitatis inter nos & proximos attinet, tres quæstiones distinguendæ & ordine resoluendæ sunt. Primo quæritur, an & qua ratione quoad bona spiritualia nos ipsos potius, quam proximum amare debeamus; loquendo nimirum semper de maiori amore appreciativæ. De qua re sequentes assertiones statuimus.

51 **ASSERTIO I.** Cæteris paribus, semper charitas inclinatur ad magis amandum seipsum quoad bona spiritualia, quam proximum. Ita S. Thomas hic quæst. 26. art. 4. & communis. Probaturs ex Matthæi 22. vers. 39. *Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* ubi velut exemplar fraternæ dilectionis constituitur amor erga se. Ergo hic potius, & magis à charitate intentus est. Idem colligitur ex Aristotele 9. Ethicorum 9. asserente, *amicabile ad alterum esse ex amicabilibus ad se.* Ratio est. Quia charitas hoc ipso, quod per se maxime inclinatur ad amandum Deum, & unionem cum ipso, per se etiam inclinatur ad ea bona sibi met potius, quam alteri procuranda, per quæ

fit talis vnio: hæc autem sunt bona spiritualia. Ergo. &c.

52 Vnde colligitur etiam, quicquid Capreolus infra dixerit, charitatem magis etiam, cæteris paribus, inclinare hominem ad diligendum quoad spiritualia bona seipsum, quam communitatem, vt indicat etiam Caietanus hic articulo 4. præsertim cum communitas non habeat se in genere rerum spiritualium, per modum causæ principalis, vt alioqui accidit in vita politica, vt post eundem recte notat Valentia quæstione 4. punct. 3. post quartam assertionem. Idem de B. Virgine asserit Bannes articulo 4. et si de Christo gratiæ & charitatis fonte secus opinetur, ob contrariam rationem: habet enim se Christus quasi per modum totius, ex dictis dub. 1.

53 ASSERTIO II. Quoad bona spiritualia, necessaria in ordine ad vltimum finem, adeoque etiam quantum ad immunitatem à peccato, magis tenetur quisque seipsum, quam proximum, aut etiam communitatem diligere; vt proinde nullo casu liceat, cum aliquo peccato etiam veniali minime salutem proximi procurare; et si totius mundi salus hinc pendere videretur, Ita cum S. Thoma hic q. 26. a. 4. & Augustino in psalm. 5. docent omnes. Patet ex illo Matthæi 16. v. 26. *Quid enim prodest homini, si mundum vniuersum lucratur, anima vero suæ detrimentum patitur?* Ratio est. Tum quia contradictionem implicat, peccatum vlllo casu licitum esse. Tum quia Deus super omnia diligendus, vetat tali medio honorem suum procurari. Tum quia charitas nunquam inclinatur ad aliquid, quod vel directe vel indirecte tendat ad sui destructionem.

54 ASSERTIO III. Nullo etiam casu, aut sine licitum est, absoluta voluntate velle carere gratia & charitate, etiam ad tempus solum; aut in perpetuum æterna beatitudine, etiam posito, quod ea carentia sine omni peccato stare posset. Ita Valentia quæst. 4. punct. 3. Caietanus, Bannes, & Arragonius hic q. 26. a. 4. contra Capreolum in 3. dist. 27. q. 1. a. 3. qui vniuersim existimans, secluso peccato, teneri quemque bonum spirituale commune anteferre bono spirituali proprio; existimat etiam, quemque posse ac debere, si peccatum abesset, velle carere beatitudine, si quidem id necessarium foret ad bonum spirituale commune.

Sed contrarium colligitur ex ratione primæ assertionis. Accedit quod quamuis carentia illa peccato vacare, adeoque formaliter mala non esse ponatur, est tamen secundum se obiectiue mala, vt homicidium inuoluntarium; quod proinde velle non licet, ex materia de peccatis quæst. 8. dub. 7.

55 Illud Moylis Exodi 32. vers. 31. & 32. *Aui mitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti:* vel hyperbolice & secundum quandam exaggerationem dictum accipiendum est; aut sermo est de libro principum Israël, vt videre est apud Vasquez 1. part. q. 24. Illud vero Apostoli ad Roman. 9. v. 3. *Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo, pro fratribus meis, ad præteritum solum tempus, quo Apostolus perfe-*

quebatur Christum & Ecclesiam, refertur, vt cum Hieronymo & Caietano notarunt Sa ibidè, Vasquez loc. cit. & significatur in ipsi Biblijs Romanis loco citato in margine.

56 ASSERTIO IV. Licet tamen est, habere conditionatam voluntatem illis carenti, si hoc Deo placeret. Ita Valentia loc. citat. Quia talis conditio adiecta purgat malitiam talis actus, vt tomo 2. de peccatis dictum q. 8. dub. 7. estque simul hic affectus, signum animi Deo plane subiecti, nec in vllis bonis creatis, qua præcise hominis bona sunt, vltimate conuiescentis.

57 ASSERTIO V. Bona illa spiritualia, quæ sub præceptum non cadunt, nec ad salutem animæ necessaria sunt, possunt, & nonnunquam etiam debent, propter salutem spiritualem, aut etiam temporalem proximi negligi. Ita ex communi Valentia loc. cit. Arragonius hic a. 4. Talia sunt ingressus religionis, oratio vel meditatio, hic & nunc non debita &c. Et in specie Arragonius: *Probabile, inquit, est, quod pro salute spirituali communi alicuius Reipublicæ, potest quis esse debet ad certum tempus velle pati aliquam iacturam (circa culpam tamen) in bonis spiritualibus. Itaque si aliquis concunator, inquit, ex eo, quod vacat concionibus, & curat aliorum salutem, experitur se esse minus feruendum in oratione, quam cum vacabat vita omnino contemplatiua, ille poterit & debet (si intelligit suam doctrinam esse necessariam) pati huiusmodi iacturam deuotionis, propter communem aliorum salutem.*

58 Prima pars assertionis de posse patet. Quia quod hic & nunc nulla lege præcipitur, potest ob bonum finem prætermitti; & vero etiam ipsa præcepta humana subinde, ob præsentem necessitatem propriam, vel alienam, desinere obligare; in materia de legibus dictum est, quæst. 6. dub. 5.

59 Secunda pars, quod debeant &c. Probatur ex illo ad Philippenfes 1. vers. 23. & 24. *Coarctor autem è duobus: desiderium habens dissolui, esse cum CHRISTO, multo magis melius: permanere autem in carne necessarium, propter vos.* Ratio est. Quia aliquando necessitas proximi, omnibus spectatis, adeo præponderat proprio eiusmodi commodo, vt recta ratio hoc illi plane postponendum iudicet; præsertim cum alias etiam saepe actus ex obiecto minus fructuosi & boni, præ alijs præstantioribus sub præceptum cadant; nec tam spirituale bonum proprium tali casu negligatur, quam in aliud commutetur. Id vero in particulari quando accidat, partim ex particularibus circumstantijs, facta comparatione spiritualis damni nostri, & necessitatis proximi, prudenti iudicio discernendum est, partim alibi in varijs locis dicendum.

Secundo quaeritur, An & quomodo teneamur bona spiritualia proximorum anteferre proprijs bonis temporalibus. De hac re esto

59 ASSERTIO I. Absolute loquendo, magis tenemur amare proximum quoad animam, quam nosipfos quoad corpus, & bona temporalia. Ita Sanctus Thomas quæstione 26. articulo 5. & communis, post S. Augustinum lib. 1. de doctr. Christ. cap. 27. vbi hoc ordine obiecta à nobis

diligenda.

diligenda commemorat, Deum, animam nostrā, animam proximi, & corpus nostrū, ac proximi. Probatur. Quia illud magis ex charitate diligendū est, quod habet perfectiorem rationē diligibilis ex charitate: Sed consociatio in plena & intellectuali participatione beatitudinis, quæ est ratio diligendi proximum, est maior ratio diligendi ex charitate, quam participatio beatitudinis per redundantiam, quæ est ratio diligendi proprium corpus. Ergo &c.

60 **ASSERTIO II.** In extrema necessitate spirituali proximi, si spes certa sit eum iuuandi, nec aliundē maius incommodū ex subuentione timeatur, quibusque, si aliter iuuari proximus non possit, tenetur etiam vitam pro eo exponere. Ita S. Thomas loc. cit. ad 3. & q. 44. a. ult. ad 2 Bannes, Arragonius ibidē, Valentia q. 4. punct. 3. Et communis Doctorum in 3. dist. 27. & 29. Probatur ex illo 1. Ioann. 3. v. 16. *Et nos debemus pro fratribus animas ponere.* Item Ioann. 15. v. 12. *Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi vos.* Et Augustinus de mendacio cap. 6. *Temporalem, inquit, vitam suam pro æterna vita proximi non dubitabit Christianus amittere.* Ratio colligitur ex dictis; quia absolute magis tenemur amare salutem spiritualem proximi, quam corpus nostrum & vitam, ut assert. præced. dictum.

61 Vocatur autem extrema necessitas spiritualis, quando proximus est in certo æternæ damnationis periculo constitutus, à quo seipsum moraliter non possit eripere. In quali periculo v. g. versantur multi infideles, præsertim apud Indos, habentes inuincibilem ignorantiam fidei Christianæ, ut rectè dixit Nauarrus cap. 24. Manualis n. 10. Eadem necessitas sæpe contingeret, si quando occulte hæresis in aliquo populo rudi spargatur. In eodem periculo versatur infans moribundus nondum baptizatus, qui proinde etiam cum vitæ periculo baptizandus est, iuxta Bannem hic a. 5. & Valentiam cit. punct. 3. contra Sotum lib. de regendo secreto memb. 2. q. 2. cuius sententiam probabilem censet Sa V. Charitas.

62 Dixi tamen in conclusione, *si spes certa sit &c.* Nam si spes inæerta sit, vix vnquam ex charitate obligabitur quispiam, ad tantum onus, ut supponunt omnes, etsi ratione officij etiam cum probabili tantum spe subueniendi, in extrema necessitate, obligari videantur Episcopi, parochi, & Prælati, respectu subditorum, ut ijdem significant.

Dixi secundò, *Nec aliundē &c.* Nam si vel mea opera alijs sit magis utilis & necessaria, aut alioqui maius damnum alijs, aut Reipublicæ, ex subuentione oriturū sit, maius aliud bonū impediendum, tum potius minus illud malum permitteretur, ut euitetur maius.

63 **ASSERTIO III.** In graui solūm, eaque priuata necessitate spirituali proximi, in qua videlicet is non absque magna quadam difficultate salutis suæ consulere potest, etsi quisque, cum potest, ex charitate teneatur ei subuenire, etiam cum nonnullo dispendio bonorum temporalium; non tamen cum probabili vitæ periculo. Ita citati. Prima pars colligitur ex 1. assertione. Secunda patet ex eo, quia contrarium nusquam probatur, nec est sine fun-

damento suauē per se onus charitatis tantopere aggrauandum.

Dixi tamen primò, *in priuata.* Quia in communi est alia ratio, eo quod grauis necessitas spiritualis communitatis, nunquam ferè est sine extrema priuatorum. Dixi secundò, *Ex charitate.* Quia aliundē potest esse obligatio, ut infra dicitur. Vnde colligitur, inuasorem iniquum, etsi perpetuò damnandum, si ad defensionem propriæ vitæ opus sit, licitè occidi, ut rectè citati. Quia iste non est in extrema necessitate spirituali, sed potius in extrema malitia.

64 **ASSERTIO IV.** Episcopi, parochi, & Prælati, ex officio curam animarum habentes, tenentur ratione officij, pro sibi commissis, & spirituali eorum salute, etiam in graui solūm necessitate, vitam suam exponere, si spes certa sit subueniendi. Ita communis apud citatos. Ratio est. Quia isti ex iustitia & officio, adeoque longè arctius tenentur subuenire sibi commissis. Non ausim tamen asserere, eos ad hoc teneri, si non sit spes certa iuuandi, licet id asseruerim suprā in casu extremæ necessitatis, in quo conueniens est, ut magis obligentur, quàm in graui tantum.

65 **ASSERTIO V.** Pastores proinde animarum tempore pestis nec fugere licitè possunt, nec officium deserere; sed obligantur ad sacramenta, aliaque necessaria subsidia spiritualia suis ouibus administranda. Ita citati. Et colligitur ex præcedenti assertione. Accedit illud Ioann. 10. v. 11. *Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis: mercenarius autem fugit.* Confirmatur. Quia ob hoc maximè dato stipendio conducuntur à subditis, ut in necessitate spirituali subsidium ab eis habeant. Quocirca nec magis eis fugere licet, quàm militibus ad bellum conductis, hoste imminente. Quod si tamen idoneus aliquis ad obeundum munus pastorale se offerret, ei posset alter licitè munus id committere, aut resignare, nec id merito possent agreferre subditi, ut ex communi rectè notauit Valentia cit. q. 4. punct. 3.

66 **ASSERTIO VI.** In quacunque necessitate spirituali, quibus tenetur salutis proximi providere, dum facile & sine magno dispendio suo, vel rei temporalis potest. Ita citati Et probatur ex Ecclesiastici 17. v. 12. *Et mandauit illis, unicuique de proximo suo.* Matthæi 18. v. 5. *Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum &c.* Ad Ephesios 4. v. 32. *Estote inuicem benigni, misericordes &c.* Et præcedit ratio ibidem. v. 25. *Quoniam sumus inuicem membra &c.* Ratio est. Quia etiam in temporali necessitate ad hoc tenemur, seruata proportionē. Exodi 23. v. 5. *Si videris asinum odientis te iacere sub onere, non pertransibis, sed subleuabis eum.*

Quòd si tamen necessitas proximi sit leuis, communiter non erit plus quàm veniale, hoc charitatis officium prætermittere; nisi cum quis ex officio curam animarum habet, qui etiam in casu magnæ solūm utilitatis, ex graui obligatione, postulantis subditis adesse tenetur, utpote ad hoc ipsum etiam stipendio conductus, ut de sacramentis docetur.

67 **ASSERTIO VII.** Nemo tamen, per se loquendo, teneretur inquirere in eiusmodi necessitates; nisi quis sit Episcopus, Parochus, aut Prælati, hi enim in necessitates suorum subditorum etiam inquirere tenerentur: alijs sufficit, si vltro occurrentibus modo explicato subueniant. Ita etiam citati. Quo fit, vt multis modis illi strictius obligentur ad subueniendum, quàm cæteri. Plura inferius de correctione fraterna, & scandalo.

68 Tertiò quæritur, an & quomodo possimus aut debeamus, etiam quoad bona temporalia, proximum nobis anteferre.

69 **ASSERTIO I.** Bonum commune, in his bonis, per se loquendo, præferendum est proprio. Ita S. Thomas q. 32. a. 6. & significat hic q. 26. a. 3. 4. Caietanus, Valentia, communis ibidem. Pars enim naturaliter magis diligit bonum totius, quàm proprium, in ijs scilicet rebus, quæ à bono totius propriè dependent.

70 **ASSERTIO II.** In extrema proinde necessitate etiam merè temporali, subinde à priuatis etiam vita exponenda est, pro salute Reipublicæ. Significat S. Thomas loc. cit. & est communis apud Valentiam q. 4. p. 3. & extra controuersiam, si loquamur in casu, quo quis ex speciali officio seu pacto Reipublicam defendere teneretur, vt miles in bello, dux in exercitu &c. Ad hoc enim illi conducti sunt, vt cum vitæ periculo Reipub. defendant.

71 **ASSERTIO III.** An verò, seclusa obligatione speciali eiusmodi officij seu pacti, adeoque ex nuda obligatione charitatis, in necessitate merè temporali, quamuis extrema Reipublicæ, teneatur quis vitam exponere, non constat. Richardus quidem in 4. dist. 45. a. 2. q. 5. & Syluester V. *Ecclesia* n. 2. significant, id esse tantum consilij, quo modo ferè etiam loquitur S. Thomas q. 32. a. 6. Durandus autem in 4. dist. 17. q. 6. simpliciter negat, pro communi bono temporali & politico mortem oppetendam esse; etsi fateatur, teneri quemque pro conseruatione boni communis (eius solum Reipublicæ, cuius ipse pars est) in quo etiam bonum proprium includatur, subinde se obijcere mortis periculo, ex quo tamen verisimiliter speret se euasurum. E contrario Aristoteles 9. *Ethic.* cap. 8. & Cicero de Amicitia, naturalis rationis ductu, simpliciter videntur sentire, cuiuslibet ciui pro incolumitate Reipublicæ etiam mortem oppetendam, cum id necessitas postulat. E quibus nulla sententia ita certa est, vt alijs suam probabilitatè adimat.

72 **ASSERTIO IV.** Etsi quidem quoad vitam, famam, libertatem, aliaque eiusmodi bona necessaria, si sola hæc inter se conferantur, magis sit charitatis inclinationi consentaneum, cæteris paribus, seipsum potius, quàm proximum diligere; attamen per se loquendo, vbi vita solum cum vita comparatur, honestum ac laudabile est, intuitu amicitia, pro amico seu quolibet proximo etiam mortem oppetere. Prima pars est communis apud Valentiam. Quia amor honestus sui, est regula amoris proximorum, vt dictum.

73 Secundam partem tradit S. Thomas in 3. dist. 29. q. 1. a. 5. ad 3. & lib. 1. de regimine Principum, idemque significat hic q. 26. a. 4. ad 2. Consentiant Bannes & Arragonius ibidem, Valentia

q. 4. punct. 3. Victoria relectione de homicidio. Et est doctrina ac sensus SS. Patrum, atque etiam Philosophorum apud eosdem, præcipuè Aristotelis loc. cit. quicquid nonnulli in contrarium dixerint, in quibus Durandus loc. cit. n. 12. asserit, licitum esse, probabili solum, non autem certo vitæ periculo, pro amico & bono communi temporali se exponere. Paludanus quoque in 4. dist. 15. q. 1. docet, nullo modo esse licitum negligere propriam vitam, pro conseruanda vita proximi; quem *communiter*, inquit Arragonius, *sequitur ferè maior pars Neotericorum.* Sed probatur assertio ex Ioannis 15. v. 13. *Maiorem hæc dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amico suo.*

Ratio est. Quia qui honestatis amore ductus, tam eximio officio colit amicitiam, adhuc simpliciter loquendo, seipsum plus diligit, quàm proximum, vt prudenter etiam Aristoteles ibidem, & S. Thomas citatus in 3. notârunt. Accedit, quòd nemo tenetur tanta cum difficultate, quanta est in proximi interitu negligendo, vitam seruare, vt nec per exquisitissima quædam & preciosissima, aut acerbissimi doloris remedia v. g. in membri abscissione perferenda. Eadem ratione allerit Sa V. *Homicidium* n. 17. & 18. post alios, neminem teneri occidere vnum, vt vel seipsum, vel etiam alterum, quamuis innocentem defendat; etsi possit, saluo moderamine inculpatæ tutelæ, de quo suo loco de homicidio. Accedunt exempla Sanctorum, vt Paulini, qui pro altero seruituti se addixit, & Sanctuli presbyteri, qui pro diacono ceruicem gladio subiecit, apud S. Gregorium 3. *Dialog.* cap. 1. & 37 Admirabilis minusque imitandum est exemplum S. Emerani Episcopi, qui in dignitate Ecclesiastica constitutus, non solum vitam, sed etiam famam pro salute corporali nocentis hominis, quantum in se erat perdidit. Plura infra de Elemosyna.

DVBIVM V.

An, & quis in ipsis proximis diligendis ordo seruandus sit; & an ordo charitatis maneat in patria.

S. Thomas q. 26. a. 6. 7. 8. 9. 10. 11. & 12. 13.

ASSERTIO I. Est in ipsis quoque proximis diligendis ordo quidam seruandus, non solum quoad externum beneficentiæ & charitatis effectum, sed etiam quoad internum amoris affectum. Ita ex communi, & certa S. Thomas hic q. 26. a. 6. post Aristotelem 9. *Ethic.* 2. quicquid nonnulli apud Magistrum, & S. Thomam ibidem, de interno amoris affectu in contrarium dixerint, quibus non nihil fauet Augustinus lib. 1. de doct. *Christi.* cap. 28. vbi dicit, *omnes homines aequè diligendos esse.* Sed vbi accepit voculam *aquè* non pro æqualiter, sed pro *pariter*, hoc est, omnes sine exceptione: cum tamen in ipso effectum non omnibus sæpe subueniri possit, vt ibidem declaratur.

Proba-

Probatum assertio ex 1. ad Timotheum 5. v. 8. si quis autem suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli desertior. & ad Galatas 6. v. 10. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. ubi licet quidem præcipue de externis effectibus amoris sermo sit, ex consequenti idem colligitur de affectu interno, ex quo externa amoris signa proficiscuntur. Ratio est. Quia ratio diligendi, quæ est coniunctio vel cum Deo, vel cum amante, in diuersis diuersa est.

76 ASSERTIO II. Magis quidem obiectiue, amore complacentiæ, amandi sunt meliores & sanctiores, adeoque Deo coniunctiores, attamen interim coniunctioribus nobis, quantum in nobis est, desiderare atque etiam procurare possumus maiora bona spiritualia. Ita cum S. Thoma q. 26. a. 7. Caietanus, Bannes, Arragonius ibidem, & Valentia q. 4. punct. 5. ex communi, contra Durandû in 3. dist. 29. q. 1. quia posteriori parte dissentire videntur. Ratio est. Quia istis ex vnâ parte non est capacitas eiusmodi bonorum: ex alterâ parte hoc ipso, quod coniunctiores sunt, rectè alijs possunt præferri.

77 ASSERTIO III. Per se loquendo, & cæteris paribus, non solum in necessitate corporali & temporali quacunque; sed etiam in spiritali, saltem extremâ, sanctioribus & quibuscunque alijs, etiam spiritali coniunctione nobis propinquis, simpliciter anteferendi, adeoque magis quam alij appreciatuè diligendi videntur carnali coniunctione, nobis proximè coniuncti, vt parentes, filij, fratres carnales, maritus, vxor. Colligitur ex S. Thoma q. 26. a. 7. & 8.

Et prima pars, quoad necessitatem temporalem, est communis, & certa adeo, vt hic ordo in graui materiâ etiam sub mortali obliget. Ratio est. Quia vt ex Aristotele 9. Ethic. 2. rectè docet S. Thomas q. 26. a. 8. in quolibet bonorum ordine, per se loquendo, magis diligendi sunt coniunctiores nobis secundum eundem ordinem, adeoque in ijs, quæ ad naturam spectant, magis consanguinei: in ijs, quæ pertinent ad ciuilem conuersationem, conuicues: in rebus bellicis, commilitones, adeoque dux exercitus magis, quam parentes.

78 Secundam partem tradit Bannes q. 26. a. 8. rectè tamen addens, hunc ordinem peruertere per se, non esse graue peccatum; non solum quia excessus coniunctionis in hoc genere non est admodum notabilis; naturalis enim coniunctio prior quidem est, antiquior, firmitior, magis intrinseca, & sic etiam absolute loquendo maior, quæ est nostræ sententiæ ratio; spiritalis tamen coniunctio est dignior & perseverantior: sed etiam quia contrarium non improbabiler absolute asserunt Caietanus ibidem, & Valentia loc. cit.

Dixi tamen primò, cæteris paribus, adeoque seruata debitâ proportionem coniunctionis in vtroque ordine, nam alioqui probabilius est, filium spirituale v. g. præferendum fratri carnali. Dixi secundò, in extremâ necessitate, quia extra necessitatem extremam, rectius præferuntur filij spirituales carnalibus, vt colligitur ex S. Thoma a. 8. ad 2. quia illis ex proprio officio ad hoc obstringimur.

79 ASSERTIO IV. Quoad bona spiritualia, cæteris omnibus, præter consanguineos proximos iam dictos, præferendi sunt spiritaliter nobis coniuncti, vt spiritaliter patres, filij, fratres. Ita cum S. Thoma cit. a. 8. ad 2. omnes. Ratio patet ex dictis; quia in hoc bonorum genere isti sunt nobis magis coniuncti.

80 ASSERTIO V. Secundum bona debita seu necessaria magis diligendus est benefactor, quam ille cui benefecisti, licet hunc alioqui diligere facilius sit. Ita S. Thomas q. 26. a. 12. præsertim ad 2. ex communi. Probatum. Quia ad benefaciendum benefactori, præter communem legem charitatis, obligat peculiare debitum gratitudinis, ad benefaciendum alijs non item.

81 ASSERTIO VI. Omnibus benefactoribus per se loquendo, præferendi sunt parentes, & filij. Primum de parentibus ex communi docent S. Thomas q. 26. a. 9. & infra q. 3. 1. a. 3. ad 3. Magister in 3. dist. 29. & apud eundem Origenes & Hieronymus, & insinuat Aristoteles 8. Ethic. vlt. & lib. 9. cap. 2. idque contra quendam Gerardum fufius defendit Buridanus 9. Ethic. q. 3. Ratio sumitur ex summo & tam diuturno beneficio & affectu parentum in filios.

Secundum de filijs intelligitur tum ex naturali propensione parentis in filium; tum quia hic maximè coniunctus est parenti. Interim si quis benefactorem, cuius periculo vitam ipse seruauit, filio præferret, absolute damnandus non esset; cum res non adeo sit certa.

82 Qua de causa etiam Arragonius q. 26. a. 8. post Victoriam, Canum, & Sotum ait: *Quod si fiat comparatio inter amicum redemptorem, & filium, ambobus in extrema necessitate existentibus, pro libito possit vnusquisq; huic vel illi subuenire, quin etiam per accidens fieri potest, vt tam parentibus, quam filijs, iure præferri possit, etsi non debeat, insignis eiusmodi benefactor, si nimirum parens è contrario admodum fuerit erga filium impius & crudelis, aut hic erga illum contumax, vt ex communi docent Valentia & Bannes: idque multò verius est in fratribus, quos tamen ipsos fortasse nemo quantumuis magno benefactori extraneo posthabere teneatur, etsi contrarium sentiant Bannes & Arragonius loc. cit. Secus est de alijs consanguineis minus coniunctis, his enim fieri potest, vt etiam sub mortali peccato tenearis alium insignem benefactorem præferre, vt docent iidem Bannes & Arragonius, post S. Thomam q. 26. a. 10. & Ambrosium apud Magistrum in 3. d. 29. asserentem bonos domesticos esse malis filijs præferendos.*

83 ASSERTIO VII. Comparando ipsos consanguineos inter se, in extremâ necessitate, patri ante omnes, hinc matri, deinde filijs, postea marito vel vxori, postremò fratribus subueniendum videtur. Ita Bannes, Valentia & Arragonius loc. cit. & colligitur ex S. Thoma q. 26. a. 9. 10. & 11. & q. 3. 1. a. 3. ad 4. Magistro in 3. dist. 29. Bonauentura q. 4. Gabriele q. 1. quicquid isti duo alioqui dicant, naturam magis ferri in filium, quam in patrem. Ratio est. Quia saltem moraliter rem æstimando, excellentior & potior ad illos, quam ad istos videtur esse coniunctio esto alioquin physicè

magis quodammodo diligenti coniunctus sit filius, quam pater, ut docet S. Thomas cit. a. 9. ex Aristotele 9. Eth. c. 12. 1. quia Parentes diligunt filios, ut aliquid sui existentes. 2. quia Parentes magis sciunt, aliquos esse suos filios, quam è conuerso. 3. quia filius est magis propinquus parenti, utpote pars existens, quam pater filio ad quem habet habitudinem principij. 4. quia parentes diutius amauerunt: his enim omnibus cedit, quod filius habet suum esse à parentibus: in quibus ipsis cum Pater habeat rationem principij actiui & nobilioris, iure præferatur matri, iuxta S. Thomam art. 10.

Et præcipue notandum, quod ait S. Thomas a. 9. ad 3. *In necessitatis articulo obligatus est filius ex beneficijs susceptis, ut parentibus maxime prouideat.* Quocirca etiam hanc conclusionem ex eius mente extendendam esse putarim ad quamuis notabile corporis necessitatem, seruata proportione, & cæteris paribus, licet Arragonius a. 11. putet, extra casum extremæ necessitatis, magis subueniendum coniugij; quin etiam Sa v. Charitas n. 3. simpliciter uxorem matri præferat.

84 **ASSERTIO VIII.** Extra talem necessitatem, quoad bonum temporalia, tum spiritualia, quæ spectant ad perficiendum, aut promouendum bonum illud, quod habet homo ultra suum esse, filij Parentibus, & coniunx quoad mutuam cohabitationem, & domesticam obsequia, tam filijs, quam parentibus præferendi sunt. Ita docent citati, Et colligitur ex Aristotele 3. Eth. 2. & S. Thoma loc cit præcipue a. 9. ubi ait; *Parentibus magis debetur honor, filijs autem magis cura provisionis.*

Ratio primæ partis est; quia filij non debent thesaurizare parentibus, sed parentes filijs. 2. Corinth. 12. v. 14. *Secunda pars patet ex Genes. 2. v. 24. Quamobrem relinquet homo Patrem suum, & matrem, & adhaerebit uxori suæ.* Imò & filijs, extra necessitatem extremam, simpliciter præferendam esse coniugem, nonnulli putant, & indicat Caietanusa. 11.

85 **ASSERTIO IX.** Ea, quæ hæctenus dicta sunt, intelligenda sunt per se, & cæteris paribus, adeoque respectu eiusdem necessitatis & gradus, licet in diverso coniunctionis genere, ut rectè etiam indicauit S. Thomas a. 10. & apertius q. 3. a. 3. Alioqui enim dubium non est, potius extraneo in extrema necessitate, quam consanguineo in leuiore, & in spiritali extrema cuius proximo potius, quam parentibus etiam in extrema corporali subuenien-

dum esse. Similiter quoque, si dispar sit coniunctionis gradus, semper inter humana solum coniunctione nobis coniunctos insignis aliquis amicus, aut Pater spiritalis præferri poterit, & non nunquam etiam debet consanguineis, non nisi remotiore gradu nobis propinquis, ut superius diximus, & notauit etiam Valentia loc. cit.

ASSERTIO X. Quinetiam his non obstantibus, si quis præscripto quoad consanguineos ordine neglecto, filios parentibus, aut matrem patri, aut coniugem tam parentibus, quam filijs bona fide præponeret, is non esset peccati mortalis condemnandus. Supponunt hoc communiter omnes, speciatim Arragonius a. 11. Ratio est non solum, quod in re non admodum manifestâ, facile excusari potest ignorantia, & bona fides; quin etiam per accidens interuenire aliquid, ob quod secus agendû, quam dictû est: Sed etiam quia non videtur tantus excessus coniunctionis, seu amabilitatis in istis, ut sufficiat ad obligationem adeo grauem inducendam. Unde etiam S. Thomas hac de re differens ait; *hoc diuersa ratione semutuo excedere, & à se vicissim excedi, ita quidem, ut parentes sint obiectum melius & præstantius, adeoque ex parte obiecti magis amandi, quam filius & coniunx, sed minus tamen ratione coniunctionis ad ipsum diligentem, seu ex parte diligentis.*

87 Quod ad secundam partem dubitationis attinet, utrum videlicet ordo charitatis maneat in patria. Respondeo cum S. Thoma q. 26. a. 13. manere quidem eatenus, quatenus & illic Deus super omnia diligendus, & obiectiuè, amore videlicet complacentiæ, plus diligendi illi, qui sanctiores & beatiores, & intensius, id est, firmitus, & magis appetitiuè ipsimet diligens, quam cæteri beati: attamen factâ comparatione ipsorum beatorum inter se, non omnino eodem modo rem se habere. sicut se habet in viâ, hic enim sanctioribus simpliciter præferuntur in amore, quoad æstimationem, coniunctiores nobis, quia videlicet isti indigi & capaces esse possunt maioris boni, quam habeat re ipsa nunc sanctiores: at in coelis, ubi omnis eiusmodi indigentia & capacitas cessat, sanctiores absolute & simpliciter præferri coniunctioribus, ita ut rationabiliter non possimus nobis coniunctioribus maiora bona velle vel optare, quia non sunt eorum capaces, sed quisque beatus sua sorte & conditione contentus est, ut diximus tom. 2. disp. 1. q. 4. dub. 1.

Q V Æ S T I O I V.

De actibus & effectibus internis & externis Charitatis; adeoque etiam de Misericordia & Beneficentia, deque dono Sapientiæ Charitati respondente, ac præceptis charitatis.

S. Thomas 2. 2. q. 27. 28. 29. 30. 31. 44. 45. & 46.

Absoluetur hæc questio quatuor dubitationibus. I. De varijs actibus & effectibus charitatis speciatim internis, ut amore, gaudio, & pace. II. De Misericordia & Beneficentia ad externos charitatis actus spectantibus. III. De dono Sapientiæ Charitati respondente. IV. De præceptis Charitatis, speciatim quod est quotuplex de dilectione præceptum extet, & num in hac vita impleri possit, & quandom obliget.

DVBIVM

D V B I V M I.

De varijs actibus & effectibus
charitatis; speciatim internis; ut
amore, gaudio, & pace.

S. Thomas 2. 2. q. 27. 28. 29.

1 **H**abent omnes actus & effectus charitatis magnam inter se connexionem; nec prolixam explicationem deposcunt; quos proinde facile hoc & sequenti dubio declarabimus, doctrinâ S. Thomæ hac de re velut in summam contrahendo; & ubi opus erit, additis notationibus illustrando. Queritur primo, quinam & quotuplices sint actus charitatis. Respondetur ex doctrina S. Thomæ locis cit. sequentibus assertionibus. I. Actus charitatis generatim sunt duplices; interni scilicet & externi. Habetur ex S. Thomæ q. 27 & 31. Ratio sumitur ex similitudine aliarum virtutum; quarum actus quidem præcipui & immediate elicit, sunt interni: alij verò, quia in materiam seu effectum externum transeunt, nec in ea recipiuntur potentia, in qua est ipse virtutis habitus, vocantur externi, itemque secundo elicit, seu per se primo imperati, ut dictum disput. 1. q. 7. dub. 1.

2 **ASSERTIO II.** Actus interni charitatis rursus varij & multiplices sunt, quidam enim in prosecutione boni diuini per se amabilis consistunt: alij in fuga oppositi mali. Ex internis primarius, & quasi fons ac origo cæterorum, est amor amicitie, in voluntate situs, quo diligimus Deum propter se, & nos ipsos, ac proximum propter Deum, ut dictum q. 2. dub. 1. & q. 3. dub. 1. Secundus est desiderium boni absentis, in gratiam ipsius Dei propter se amati: Tertius est gaudium de bono amici. Actus in fuga consistentes sunt, odium, timor, & dolor de peccato, prout formaliter malum quoddam Dei est.

3 Colligitur ex S. Thomæ q. 27. ubi dilectionem principalem actum charitatis vocat. Et q. 28. a. 4. & q. 29. a. 4. optime docet, eiusdem virtutis esse, ferri in suum obiectum, tum absolute actu amoris, tum actu desiderij, quatenus nondum possidetur; tum actu delectationis siue gaudij, quatenus seu perfecte seu imperfecte possidetur. Et rursus q. 28. a. 1. ad 2. docet, ad eandem virtutem pertinere aliquod bonum prosequi, & malum ei oppositum refugere, ut docuimus etiam supra de spe q. 1. dub. 1. & 3.

Sub desiderio autem comprehenditur etiam spes ipsius boni diuini per se amabilis; quia in appetitu rationali spes & desiderium non differunt, ut suo loco dictum. Alia verò est spes ad amorem concupiscentie pertinet, ut dictum q. 1. dub. 1. Ad supra dictos actus charitatis maxime verò ad amorè pertinet etiam pax, ut inferius ex S. Thomæ dicitur.

4 **ASSERTIO III.** Actus externus charitatis communi nomine beneficentia dicitur: quæ tamen rursus varios actus amoris continet; tum qui directe corpori proximorū, tum qui animæ profunt: sub quibus proinde comprehenduntur etiam opera misericordie, tam corporalia, quam spiritualia. Colligitur ex S. Thomæ q. 31. initio, ubi ait: *De-*

inde considerandum est de exterioribus actibus, vel effectibus charitatis. Et primo de beneficentia; secundo de eleemosyna, quæ est quadam pars beneficentia; tertio de correctione fraterna, quæ est quadam eleemosyna.

Vbi tamen notandum, eleemosynam dici partem beneficentia, non quod formaliter, quatenus actus eleemosynæ seu misericordie est, sit actus charitatis, sub beneficentia comprehensus; siquidem misericordie, cuius actus formaliter est eleemosyna, virtus est à charitate distincta, ut docet S. Thomæ quæst. 30. a. 3. ad 3. & inferius pluribus dicitur: sed quia certe eleemosyna utraque, tam corporalis, quam spiritualis, materialiter est, aut sane esse potest actus charitatis, adeoque pars quadam subiectiua beneficentia.

5 Queritur secundò, quid sentiendum sit de principali illo actu charitatis, qui est amor; quis & qualis sit &c. Respondetur ex doctrina S. Thomæ seqq. assertionibus. **ASSERTIO I.** Amor benevolentia ad charitatem pertinet generatim non est nuda benevolentia, qua alteri bonum volumus, sed est benevolentia coniuncta cum quadam vniuersione affectus erga rem amatam. Ita ex Aristotele 9. Ethic. cap. 4. & 5. docet S. Thomæ quæst. 27. a. 2. afferens exemplum de duobus pugilibus, quorum alteri sæpe victoriam cupimus, licet eum interim non dicamur amare. Ratio est; quia velle bonum alteri, accidit varijs de causis; non solum ex affectu seu inclinatione ad personam amatam, quod proprium est amoris benevolentia, sed etiam propter bonum nostrum, aut amici, vel ob spectatam eiusdem miseriam, &c.

6 **ASSERTIO II.** Charitatis magis proprium est amare, aut velle amare, quam amari, aut velle amari. Ita S. Thomæ quæst. 27. a. 1. ex Aristotele 8. Ethic. cap. 8. ubi ait: *Amicitiam magis consistere in amare, quam in amari.* Ratio est; quia magis conuenit vnicuique, quod conuenit ei per se & substantialiter, quam quod conuenit ei per aliud: sed charitati per se conuenit amare, cum sit hic actus eius proprius, ad quem secundum essentiam suam habet inclinationem: amari autem solum conuenit ei per aliud, prout ab eo, velut obiecto, alius ad actum charitatis mouetur. Accedit duplex eius rei signum: 1. quia amici magis laudantur ex hoc, quod amant quam ex hoc, quod amantur: quin imo si non amant & amantur, vituperantur, 2. Quia matres, quæ maxime amant, plus quærunt amare, quam amari, ut docet etiam Aristoteles lib. 8. Ethic. cap. 8. Nec obstat, quod propter amari aliqui amant, iuxta Augustinum lib. de catechizandis rudibus cap. 4. hoc enim fit non quod amari sit finis eius, quod est amare, sed quia est via quadam & motuum ad hoc inducens, ut homo amet; ita scilicet ut vocula propter, non dicat causalitatem finis, sed causalitatem motui inducentis ad amandum (ad causam materiale spectantis) ut docet S. Thomæ eodem a. 1. ad 3.

7 **ASSERTIO III.** Deus per charitatem amatur propter se, tanquam summum & infinitum, bonum per se amabile; ita ut in nullo genere causæ ametur propter aliud tanquam ob causam amandi; nec in genere causæ formalis, quia ratio formalis est ipsa infinita Dei bonitas; nec finalis,

quia Deus ipse per charitatem diligitur tanquam supremus finis cui, omnis creatura, ad quem referimus omnia ut dictum q. 2. dub. 1. neque in genere, causæ efficientis, quia Deo bonitas conuenit, non ab alio, sed ab ipso omnibus alijs: nec in genere causæ materialis; quia ratio amandi non est bonitas in alios effusa, sed in ipso Deo formaliter existens. Ita S. Thomas q. 27. a. 3. & constat ex dictis q. 2. dub. 1.

8 **ASSERTIO IV.** Potest tamen amari Deus etiam amore charitatis propter beneficia in nos collata, velut ob motiuum ac dispositionem quandam, ex parte subiecti amantis (quæ ad causam materialem reuocatur) prouocantem ad amorem. Ita S. Thomas ibidem. Ratio est; quia ratio formalis & vltimata amandi, quæ est in ipso Deo, non excludit motiua subordinata, & dispositionem ex parte nostra, quæ ad amandum prouocet; qualia solent maxime esse accepta beneficia. Nihilominus enim ratio formalis & vltimata Deum amandi amore charitatis, semper est ipsa Dei bonitas per se amabilis, abstrahendo ab omnibus bonis, quæ nobis à Deo proueniunt.

9 Interim verò posse etiam Deum, non quidem amore charitatis, sed amore concupiscentiæ ad spem pertinente, amari, aliaque bona opera fieri, etiam propter præmium vitæ æternæ obtinendum, colligitur ex dictis q. 1. dub. 1. & est de fide ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 11. & canon. 31. contra sectarios huius temporis. Et patet ex scriptura Psalm. 118. v. 112. *Inclinavi cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum, propter retributionem.* Eccli. 18. v. 22. *Ne verearis usque ad mortem iustificari, quoniam merces Dei manet in æternum.* Matthæi 4. v. 17. *Exinde cepit Iesus predicare & dicere, penitentiam agite; appropinquauit enim regnum cælorum.* Et Lucæ 16. v. 9. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis: ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Ratio est; quia vita æterna est finis fidei, & operum nostrorum Rom. 6. v. 22. & 1. Petri 1. v. 9. Ergo licet propter illum operamur.

10 **Quin etiam propter temporale commodum honestum, non solum tanquam ob motiuum extrinsecum, sed etiam ob finem proximum, non vltimum, licitum esse operari, simili ratione probari potest; quia omne obiectum licitum potest per licita media procurari, ergo & intendi: modo interim caueatur, ne vltimate sistatur in vlla mercede, seu bono nostro; ita ut quis operari bonum præceptum nolle, si merces non esset: hoc enim peruersum esse, significat etiam Concilium Tridentinum loc. cit. Malum autem per se non est, bonum maius ordinare in bonum minus, tanquam in proximum finem cui, non vltimum, ut patet ex Incarnatione Christi in hominum salutem ordinata. De qua re actum est etiam supra q. 1. dub. 1. & 3. & à videri potest Bellarminus lib. 5. de iustificat. cap. 8.**

11 **ASSERTIO V.** Etsi non nisi mediate Deum in via cognoscamus, ipsum tamen charitatis dilectione immediate diligimus. Ita S. Thomas quæst. 27. a. 4. Colligitur ex illo 1. Cor. 13. v. 8. *Charitas nunquam excidit, scilicet in patria, in qua immediate Deum diligi, nemo negauerit.* Ratio est; quia actus appetitiuæ virtutis fertur in rem ipsam, secundum conditionem eiusdem: actus autem

cognoscitiuæ virtutis est, secundum modum cognoscitiuæ: quo fit, ut Deum quidem in hac vita non cognoscamus, nisi mediate & per alia, nempe sicut causam per effectus, vel per modum eminentiæ, vel negationis; iuxta Dionysium lib. de diuin. nomin. cap. 4. part. 1. nihilominus tamen charitas primo ac immediate feratur in ipsum Deum, deinde vero ex ipso deriuetur ad alia.

12 **ASSERTIO VI.** Etsi quidem à nobis possit amari Deus totaliter, tum ex parte ipsius Dei, quatenus omnia quæ in Deo sunt, vel ad Deum pertinent, per charitatem amamus; tum ex parte diligenti; quatenus tantum amamus Deum, quantum in hac vita possumus, adeoque ex toto corde; non potest tamen amari à nobis totaliter ex parte modi amandi, ut videlicet tantum amemus Deum, quantum absolute amabilis est, cum hac ratione solus ipse seipsum totaliter, hoc est, in infinito modo amet. Ita docet S. Thomas q. 27. a. 5. Et ratio singularum partium satis per se constat.

13 **ASSERTIO VII.** Modus diligendi Deum, est sine modo diligere. Ita ex S. Bernardo lib. de diligendo Deum in principio, docet S. Thomas q. 27. a. 6. Ratio sumitur ex dictis; quia modus nos teramandi Deum, nunquam potest eius amabilitatem adæquare.

Accedit etiam hæc generalis ratio: quia iuxta Aristotelem lib. 1. Polit. cap. 6. *appetitus finis, in omnibus actibus, est absque fine & termino: eorum autem quæ sunt ad finem, est aliquis terminus.* Non enim medicus ponit aliquem terminum sanitati, sed facit eam perfectam quantumcumque potest. Medicinæ verò ponit terminum; quia non dat tantum medicinæ, quantum potest, sed secundum proportionem ad sanitatem, quam si medicina excederet, vel ab ea deficeret, esset immoderata. Finis autem omnium actionum humanarum & affectiuus, est dilectio Dei per quam maxime attingimus vltimum finem: & ideo in dilectione Dei non potest accipi modus, sicut in re mensurata, ut sit in ea accipere plus & minus, sed sicut inuenitur modus in mensura, in qua non potest esse excessus, sed quanto plus attingitur, tanto melius est: & ita quanto plus Deum diligitur tanto est dilectio melior: Neque eadem est ratio exteriorum actuum charitatis. Nam interior actus charitatis habet rationem finis; quia vltimum boni hominis consistit in hoc, quod anima Deo inhaereat: exteriores autem actus sunt sicut ad finem; & ideo sunt commensurandi, & secundum charitatem, & secundum rationem. Ita S. Thomas loc. cit.

14 **ASSERTIO VIII.** Ex parte obiecti, & simpliciter loquendo, ex suo genere perfectior, magisque meritoria est dilectio amici, quam sit dilectio inimici: ex parte verò rationis, ob quã vterque diligitur, itemque ex parte subiecti, in diligendo inimico speciale difficultatē habentis, perfectior sæpe est, aut saltem esse potest dilectio inimici, quam dilectio amici. Ita S. Thomas q. 27. a. 7. eiusque sectatores communiter, licet Albertus, Bonauentura, Durandus, Gabriel, Argentina in 3. dist. 30. existimant, dilectionem inimici simpliciter esse perfectiorem dilectione amici. Ratio est; quia dignitas & præstantia actus potissimum, adeoque simpliciter sumitur ex obiecto præstantiori: amicus verò & melior est, & magis coniunctus diligenti, ac amore dignior, quam

inimicus: Ergo & amor amici melior est, quam inimici. Sicut etiam peius est odisse amicum, quam inimicum. Et plus facit ad rationem meriti & virtutis, bonum quam difficile. Iuxta S. Thomam a. 8. ad 3. Nihilominus quia dilectionis amici potest esse alia ratio, quam Deus; sed dilectionis inimici solus Deus est ratio, hinc fit, ut ex parte rationis amandi, sæpe sit perfectior dilectio inimici, quam amici.

15
16
17
18

ASSERTIO IX. Etsi quidem si vtraque dilectio Dei & proximi seorsim spectetur, perfectior, & magis meritoria sit dilectio Dei, quam dilectio proximi, vt ex dictis constat: si tamen dilectio Dei accipiatur, vt qua solus ipse diligitur; dilectio autem proximi velut qua proximus diligitur propter Deum, sic dilectio proximi perfectior est, ac magis meritoria, quam dilectio solius Dei. Ita S. Thomas q. 27. a. 8. Ratio posterioris partis est; quia dilectio proximi hac ratione includit dilectionem Dei, sed dilectio Dei non includit dilectionem proximi. Quo fit, vt hac ratione dilectio Dei perfecta, quæ extendit se etiam ad proximum, comparetur ad dilectionem Dei insufficientem & imperfectam; quia hoc mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligat & fratrem suum. Quod non existimo intelligendum de amore charitatis erga Deum: hæc enim nunquam excludit dilectionem proximi: sed de naturali quadam & imperfecta dilectione Dei, quæ sine charitate esse potest. Alioqui diligere Deum super omnia propter se, videtur perfectior actus, quam diligere proximum, propter Deum: quia in priori actu obiectum quod & quo est Deus; in posteriori obiectum quod directe amatum solum est proximus.

Illud denique etiam obiter notandum ex S. Thomæ responsione ad 2. cum ait: *Quod Deus diligitur propter seipsum non diminuit meritum, sed hoc constituit totam meriti rationem.* De qua re tomo 2. disp. 6. q. 6. dub. 4. vbi etiam probauimus ex mente sancti Thomæ requiri ad meritum saltem virtutalem relationem actus ad Deum per charitatem.

Quæritur tertio, quid sint gaudium, & pax, quos inter internos actus & effectus charitatis numerari diximus. Assertio I. Gaudium charitatis in hoc consistit, vt quis lætetur de bono diuino per se amabili, siue considerato, vt est in ipso Deo, siue vt in proximis, aut in nobis ipsis relucet; nec est virtus à charitate distincta, sed quidam ipsius charitatis actus seu effectus. Ita S. Thomas q. 28. art. 1. & 4. Ratio constat ex dictis. Quibus accedit scriptura ad Galatas 5. v. 22. vbi post charitatem, inter fructus Spiritus sancti, numerantur *gaudium, pax &c.* Aliud vero est gaudium ad spem pertinens, quo gaudemus de bono diuino, prout à nobis participatur, vt dictum q. 1. dub. 1. & notauit S. Thomas hic cit. a. 1. ad 3.

ASSERTIO II. Etsi gaudium, quod ex diuina charitate nascitur, nullam per se tristitiam admittit habeat, iuxta illud Sapientia 8. v. 16. *Non habet amaritudinem conuersatio illius, nec tadum conuictus illius, sed lætitiã & gaudium.* per accidens tamen contingit spirituali gaudio tristitiam admisceri, quod proinde non in hac vita, sed in altera primum ita complebitur, vt in eo omne nostrum desiderium conquireat. Ita S. Thomas a. 2. q. 28. a. 2. & 3. Probatur vtraque pars posterior ex scriptura Ioan-

nis 16. v. 21. & 22. *Mulier cum parit tristitiam habet, &c. Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis.* Idem patet in Christo saluatore, qui inter gaudium etiam de ipsa visione beatifica tristis fuit vsque ad mortem, Matthæi 26. Marci 14. Lucæ 22. & pluribus dictum tom. 2. disp. 2. q. 4. dub. 3. Item Ioannis 15. v. 11. *Hæc loquutus sum, vt gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur.*

Ratio est, quia in hac vita velut in via, Deus nondum perfecte possidetur, nec desunt multa mala bonis permitta, quæ hominem affligant. Sed quando iam ad beatitudinem perfectam peruentum fuerit nihil amplius desiderandum restabit: quia ibi erit plena Dei fruitio in qua homo obtinebit, quidquid etiam circa alia bona desiderauerit, secundum illud, Psalm. 102. v. 5. *Qui replet in bonis desiderium tuum.* Et ideo quiescet desiderium, non solum quo desideramus Deum, sed etiam erit omnium desideriorum, quies. Vnde gaudium beatorum est perfecte plenum. Est etiam super plenum; quia plus obtinebunt, quæ desiderare sufficiunt. *Non enim in cor hominis ascendit, quæ preparauit Deus diligentibus se.* 1. Cor. 2. v. 9. Et hoc est etiam, quod dicitur Lucæ 6. v. 38. *Dante & dabitur vobis: mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum.*

Quia tamen nulla creatura est capax gaudij de Deo eidem condigni (seu æqualis, quod vocatur gaudium plenum ex parte ipsius obiecti, cuius Deus solus capax est) hinc fit vt istud gaudium omnino plenum non capiatur in homine, sed potius homo intrat in ipsum, secundum illud Matthæi 25. v. 21. *Intra in gaudium Domini tui.* Ita S. Thomas cit. a. 3.

ASSERTIO III. Pax, quæ in præfenti non solum concordiam, hoc est, vnionem plurium appetituum in diuersis appetentibus, ad idem bonum seu beneplacitum diuinum, sed etiam vnionem diuersorum appetituum, potissimum sensitiui & intellectiui in eodem homine significat, non est Virtus à charitate distincta, sed ipsius charitatis effectus & actus. Ita S. Thomas q. 29. a. 1. 2. 3. & 4. Probatur & declaratur. Cum enim vt dictum, duplex vnio sit de ratione pacis, nimirum vna, qua diuersi appetitus vnus & eiusdem hominis inter se vniantur, ita vt appetitus sensitiuus, vt eorum natura postulat, appetitui rationali subiaceat, nec eidem dominetur, esto non nunquam bellum moueat iuxta istud Rom. 6. v. 13. *Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediat concupiscentijs eius.* Et Rom 7. v. 25. *Ego ipse mente seruo legi Dei: carne autem legi peccati:* alia, qua appetitus operantis cum appetitu alterius vnitur, puta non tantum proximi recte appetentis, sed etiam ipsius Dei, vtramque eam vnionem efficit charitas. primam quidem, & partem posteriorem secundæ, quatenus Deus diligitur ex toto corde; vt dum scilicet omnia referimus in ipsum, omnes appetitus nostri ferantur in vnum. vnde Apostolus Rom. 5. v. 1. *Iustificati ex fide pacem habeamus ad Deum.* Alteram vero secundum priorem partem: quatenus per charitatem diligimus proximum, sicut nos ipsos; quo fit vt homo velit implere voluntatem proximi, sicut & suam ipsius.

Qua de causa etiam inter amicabilia, seu quæ ad amicitiam pertinent, ponitur identitas electionis, apud Aristotelem 9. Ethic. cap. 4. & Ciceronem

lib. de amicitia ubi ait: *Amicorum esse, idem velle, & nolle. Idem patet ex illo psal. 118. v. 165. Pax multa diligentibus legem tuam.*

Nec obstat, quod sancti nonnunquam inter se dissenserunt, tum in iis quæ agenda essent, ut inter Paulum & Barnabam accidit Act. 15. tum maxime in quibusdam opinionibus, ut inter Hieronymum & Augustinum videre est epist. 8. 9. & 11. inter opera Augustini. Ad amicitiam enim iuxta Aristotelem 9. Ethic. cap. 6. non pertinet concordia in opinionibus; sed concordia in bonis conferentibus ad vitam, & præcipue in magnis: quia dissentire in aliquibus parvis, quasi videtur non esse dissensus. Et propter hoc nihil prohibet, aliquos charitatem habentes in opinionibus dissentire. Nec hoc repugnat paci; quia opiniones pertinent ad intellectum, qui præcedit appetitum, qui per pacem vnitur.

22 *Similiter etiam existente concordia in principalibus bonis, dissensus in aliquibus parvis non est contra charitatem. Proccedit enim talis dissensus ex diversitate opinionum; dum unus æstimat hoc de quo est dissensus, pertinere ad illud bonum in quo conveniunt; & alius æstimat, non pertinere. Et secundum hoc talis dissensus de minimis, & de opinionibus repugnat quidem paci perfectæ, in qua plene veritas cognoscitur & omnis appetitus complebitur: non tamen repugnat paci imperfectæ, qualis habetur in via. Ita S. Thomas q. 29. a. 3. ad 2. Ex quo intelligitur, qua ratione tum in Theologia, tum in cæteris scientiis, esse possit inter diversos, tum eiusdem, tum diversorum ordinum Magistros quædam opinionum dissensus, salva pace & charitate.*

23 Nec obstat secundo, quod pax est effectus iustitiæ, iuxta illud Isaia 32. v. 17. *Erit opus iustitiæ pax;* nec quod pax relationem potius dicat, quam actum. Præterquam enim quod cit. loco iustitia accipi potest pro ipsa charitate iustificante; recte respondet S. Thomas ibidem ad 3. pacem esse *opus iustitiæ indirecte, in quantum remouet prohibens;* cum tamen directe sit opus charitatis.

Et quamuis pax significet etiam relationem unionis appetitionum, consequentem actum charitatis; qua ratione Caietanus hic a. 4. putat, pacem à S. Thoma dictam esse actum charitatis *solum causaliter* quasi tantum sit sensus, illam consequi ex causa, quæ sit actus quidam charitatis: significat tamen etiam ipsum fundamentum proximum talis relationis, quod est vnum idemque velle & nolle; qui est actus charitatis, quasi per se imperatus, aut secundo elicitus; utpote ex ipso amore charitatis & affectuum unionis proxime ac per se consequens, ut dictum.

24 Et consentiunt cum hac doctrina, quæ scriptura & SS. Patres de pace tradunt. Ut nimirum primo cum S. Dionysius cap. 11. de diuin. nomin. ait, pacem esse *omnium unitiuam, & consensus operatiuam.* Et S. Augustinus lib. 19. de ciuit. cap. 13. dicit pacem esse *tranquillitatem ordinis.* Et lib. 18. de ciuit. cap. 13. *Pacem hominum esse ordinatam concordiam.*

Secundo cum S. Thomas a. 2. ad 3. docet, in hominibus peccatoribus non esse veram, sed solum apparentem pacem; utpote qui non in vero sed apparenti solum bono consentiunt, iuxta illud Sapientia 14. v. 22. *Non suffecerat errasse eos circa Dei scientiam: sed & in magno viuentes inscientia bello, tot*

& tam magna mala pacem appellant. Et Isaia 57. v. 21. *Non est pax impijs dicit Dominus Deus.* Et Ieremie 8. v. 11. *Dicentes, pax pax, & non erat pax.*

Tertio cum scriptura pacem tanquam nobis valde necessariam commendat, ut patet Marci 9. v. 50. *Pacem habete inter vos.* Luc. 2. v. 14. *In terra pax hominibus.* Lucæ 24. v. 36. & Ioannis 20. v. 21. & 26. *Pax vobis.* Denique Ioannis 14. v. 27. *Pacem reliquo vobis; pacem meam da vobis, &c.*

Denique cum S. Thomas cit. q. 29. a. 2. docet, omniam pacem appetere, in quantum scilicet *omne appetens appetit tranquille, & sine impedimento peruenire, & quiescere in eo, quod appetit; in quo consistit ratio pacis.* Quod adeo verum est, ut etiam bellando non nisi pax quaeratur, ne quid scilicet sit, quod bellantis voluntati repugnet, ut docet etiam Augustinus lib. 19. de ciuit. cap. 12.

D V B I V M II.

De virtute Misericordiae charitatis affini; & Beneficentia velut externo actu charitatis.

S. Thomas 2. 2. q. 30. 31.

25 **P**ost explicatam essentiam, obiectum, ordinem, & actus internos charitatis, tractat S. Thomas de Misericordiâ velut de virtute charitati multum affini; deque beneficentia velut externo actu charitatis: de quibus etiam nobis breuiter agendum; sed coniunctim, quia & ipsa inter se coniuncta, & admodum similia sunt.

Quæritur primo, quid, & qualis virtus sit misericordia; cuius actus & opera etiam inter externos effectus charitatis recenseri diximus dub. præcedenti.

ASSERTIO I. Misericordia est virtus specialis, & à charitate distincta; cuius obiectum seu motiuum proprium ac formale est, miseria alterius velut nostra voluntate, ac si fieri possit ope subleuanda, ob ipsam præcisè ipsius naturæ communionem. Ita S. Thomas q. 30. a. 1. & 3. Ratio est. Dicitur enim misericordia ex eo, quod aliquis habet miserum (seu potius miserans) *cor super miseria alterius:* quo fit, ut misericordia circa miseriâ alterius versetur; utiq; non eam appetendo, sed potius quantum in miserante est, efficaciter depellendo; idque non formaliter, quia alter amicus est, cui ob affectus unionem bene cupiamus; sed quia miser est, à quo ob communionem eiusdem naturæ, mala abesse cupiamus.

Qua in re cum propria quædam honestas cernatur, fatendum est, misericordiam esse virtutem specialem; secus quam de gaudio & pace dictum; quæ cum nihil adijciat super rationem boni, quod est obiectum charitatis, non requirunt alias virtutes, quam charitatem. Sed misericordia respicit quandam specialem rationem, scilicet *miseriam eius, cuius miseretur;* ut ait S. Thomas cit. a. 3. ad 3. De cuius actu etiam Augustinus lib. 9. de ciuit. Dei cap. 5. ait: *Iste motus animi, scilicet misericordia, seruit rationi, quando ita præbetur misericordia, ut conseruetur iustitia;*

fine

sive cum indigenti tribuitur, sive cum ignoscitur penitenti.

26

ASSERTIO II. Quamvis misericordia sit virtus moralis, circa passiones existens, iuxta S. Thomam q. 30. a. 3. ad 4. nempe quia in nobis saltem ex consequenti (non per se) tristitia passionē moderatur; cuius moderatio per se ad patientiā pertinet, ut suo loco dicitur. Actus tamen eius elicited & principalis, est motus appetitus intellectivi, secundum quod alicui displicet malum alterius, iuxta S. Thomam ibidem in corpore. Ratio est: quia appetitus sensitivus per se non fertur ad depellendum malū alienum, seu dolendum de eodem, ubi nulla carnalis coniunctio intercedit, inter patientem & dolentē: licet ex sympathia naturali, ob naturæ similitudinē facile etiam in appetitu dolor excitetur. Idem docuimus tom. 1. disp. 2. q. 10. dub. 2. n. 17.

27

ASSERTIO III. Sicut misericordia non est proprie ad seipsum, sed dolor; puta cum patimur aliquid crudele in nobis: ita etiam cum personæ nobis admodum coniunctæ, puta filij, aut parentes malum patiuntur, non tam misereri dicimur, quam dolere; non secus ac in malis & vulneribus proprijs. Ita S. Thomas q. 30. a. 1. ad 2. Quo sensu Aristoteles 2. Rhetor. cap. 8. dixit. *Dirum (quod appetitui velut crudele vehementer repugnat) esse expulsum miserationis*: licet improprie & per quandam similitudinem, quatenus homo consideratur secundum diuersas partes, tum iustitia ex Aristotele 5. Ethic. cap. vi. tum etiam misericordia ad se ipsum nonnunquam esse dicitur, iuxta illud Eccli. 30. v. 29. *Miserere anima tuæ placens Deo, & contine*. Ex quibus etiam colligitur, Misericordiā proprie esse ad alterum; etsi contrarium significat S. Thomas hic q. 30. a. 3. ad 4. sed qui sibi in hac materia non satis constat, ut pluribus dictum tom. 2. disp. 3. q. 4. dub. 3.

28

ASSERTIO IV. Defectus alterius (generatim loquendo) mouet ad miserendum, vel in quantum aliquis defectum alicuius reputat suum, propter unionem amoris; vel propter possibilitatem similia patiendi. Ita S. Thomas q. 30. a. 2. Declaratur: quia cum dolor non fit nisi de proprio malo; ideo etiam misericordia est tristitia seu dolor de miseria aliena, in quantum ea apprehenditur velut propria; hoc autem non fit, nisi duobus modis explicatis. E quibus respectu primi Aristoteles 9. Ethic. cap. 3. inter alia amabilia ponit, *condolere amico*. Et Apostolus Rom. 12. v. 15. *gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus*: quia ratio miserationis non est actus ad charitatem distinctus, ut pote idem formale motiuum cum charitate habens.

Respectu autem posterioris modi, idem Aristoteles 2. Ethic. cap. 3. dicit, homines misericordia moueri erga illos, qui sunt eis coniuncti & similes: quia per hoc concipiunt iudicium, se etiam posse similia pati. Quo fit etiam ut *senes & sapientes*, qui considerant, se quoque posse in mala incidere: itemque *debiles & formidolosi*, sint magis misericordes.

E contrario autem illi, qui se felices æstimant, tamquā supra communem sortem euectos, ut nihil mali se posse pati existiment, parum solent misericordiam tangi. Sicut etiam superbi, iracundi, &

qui sunt in contumeliam dispositione, hoc ipso, quod elato sunt animo, & ad vindicandum composito, non sunt idonei ad miserandum, iuxta Aristotelem 2. Rhetor. cap. 8. Cui consonat scriptura Prouerb. 27. v. 4. *Ira non habet misericordiam nec erumpens furor*. Et S. Gregorius homil. 34. in Euangelia cum ait: *Falsa iustitia (scilicet superbiorum) non habet compassionem, sed deignationem*. Absolute tamen loquendo, existimo misericordie proprium actū esse posse etiam sine illa formidine & apprehensione similia patiendi. Considerata solum naturæ similitudine in eo qui patitur, ut dictū affert 1.

29

ASSERTIO V. Misericordia quamvis secundum se maxima virtus sit; respectu tamen habentis solum in Deo maxima est; in cæteris autem charitas maior est, quam misericordia. Ita S. Thomas q. 30. a. 4. Probatur prima pars, quia ad misericordiam pertinet, ut alijs beneficiat; & quod plus est, ut defectus aliorum subleuet: & hoc maxime superioris est, & quasi altioris & præcellentioris cuiusdam naturæ.

Secunda pars probatur; quia misereri velut proprium Deo tribuitur; in quo eius omnipotentia maxime manifestetur, ut in Collecta Dominicæ X. post Pentecosten dicitur, nimirum quia Deus & ex seipso maxime ad miserendum pronus est; nec vlla miseria vincitur; & suam perfectionem ac magnitudinē in miserando potissimum demonstrat. Vnde in scriptura super cæteras eius virtutes & opera commendatur misericordia. Ut psalm. 144. v. 9. *Miserationes eius super omnia opera eius*. Ratio est, quia misericordia, hoc ipso, quod quandam excellentiā & superioritatem in miserante significat, non est maxima, nisi ille qui habet, sit maximus, qui nullū supra se habeat, sed omnes sub se, qualis est solus Deus.

30

Vbi etiam supponitur, in Deo proprie esse misericordiam, uti etiam cum S. Thoma docuimus tom. 1. disp. 2. q. 10. dub. 2. n. 17. Idque nullā difficultatem habet, si loquamur de misericordia generatim, prout etiam charitatis motiuum complectitur, quo respexisse videtur S. Thomas hic a. 2. ad 1. cum ait: *Deus non miseretur nisi propter amorem, in quantum amat nos tanquam aliquid sui*. Verum S. Thomas ibi solum excludit alterum motiuum miserandi, nempe capacitatem defectus in miserente, non autem propriam rationem formalem obiectionis miserationis, quæ est subleuatio miserationis alienæ, ob naturæ quandam similitudinem.

Tertia pars probatur. *Etenim, qui supra se aliquid habet, maius est, & melius, coniungi superiori, quam supplere defectum inferioris. Et ideo quantum ad hominem, qui habet Deum superiorem, charitas, per quam Deo vnitur, est potior, quam misericordia, per quam defectus proximorum supplet, iuxta illud Coloss. 3. vers. 13. ubi cum Apostolus dixisset: Induite vos sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordie, benignitatem &c. subiungit: super omnia autem hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.*

Ex quibus colligitur, charitatem simpliciter & absolute præstantiorem esse misericordiam: hanc vero non nisi secundum quid præstantiorem dici charitate; si nimirum præcise & abstracte, actus utrius-

31

que

que virtutis inter se comparentur, (abstrahendo ab obiecto & subiecto) nimirum amare, & aliorum miseras subleuare. In Deo vero maximam dici intelligo, non comparatiue aut quia vel in ipso Deo præstantior sit charitate, qua Deus seipsum diligit; sed absolute, & in suo genere: ita vt etiam secundum abstractam rationem in homine non sit maxima, in Deo vero sit maxima, & vndiquaque perfecta, etsi Caietanus & Bannes hic q. 30. a. 4. & Gregorius de Valentia q. 7. pun. 3. aliter atque aliter mentem S. Thomæ interpretentur.

32 **ASSERTIO VI.** Inter omnes tamen virtutes, quæ proprie ad proximum pertinent, potissima est misericordia; sicut etiam est potioris actus. Ita S. Thomas cit. a. 4. Ratio est. Nam supplere defectum alterius in quantum est huiusmodi, est superioris & melioris. In eundem etiam sensum Augustinus lib. 9 de ciuit. cap. 5. ex Cicerone contra Stoicos differens ait: *Longe melius est humanius, & piorum sensibus accommodatius Cicero in Casarum laude locutus est, ubi ait: Nulla de virtutibus tuis nec admirabilior, nec gratior misericordia est.* Sicut etiam summa Religionis Christianæ in misericordia & pietate consistit; nempe quantum ad exteriora opera, iuxta Glossam Ambrosij super illud 1. ad Timoth. 4. *Pietas ad omnia utilis est.*

Interior tamen affectio charitatis, qua coniungimur Deo, eique per affectum vnimur, ac similes reddimur, præponderat est dilectioni, & misericordie in proximis, per quam assimilamur Deo secundum similitudinem operationis. Quamuis autem misericordia per se virtute Religionis inferior sit, sit tamen sæpe, vt magis necessarius sit misericordie actus quam Religionis, iuxta illud Osee 6. & Matthæi 12. *Misericordiam volo, & non sacrificium.*

33 **Quæritur secundo, an & qualis virtus, seu virtutis actus, sit beneficentia.** **ASSERTIO I.** Beneficentia non est virtus specialis, & à Charitate distincta; sed est specialis actus & effectus externus charitatis. Ita S. Thomas q. 31. a. 1. & 4. ex Aristotele 9. Ethic. cap. 4. vbi inter alios amicitie actus refert, *operari bonum ad amicos.* Ratio est, quia beneficentia, qua alteri benefacimus, immediate oritur ex benevolentia seu actu dilectionis, qua volumus bonum amico. Cum quo non pugnat, quo minus bonum exhibeatur alteri, sub aliqua peculiari ratione, etiam per alias virtutes, puta misericordiam, iustitiam, &c. Sicut enim charitas respicit in beneficio collato *communem rationem boni* (seu vt bene sit amico) ita iustitia respicit ibi rationem debiti: misericordia vero respicit rationem *releuantis miseriam* vel defectum, iuxta S. Thomam q. 31. a. 1. in corpore, & ad 3.

34 **ASSERTIO II.** Cum omnibus quidem benefaciendum est, tum magis his, qui sunt nobis magis coniuncti; seruato in omnibus debito charitatis ordine. Ita S. Thomas q. 31. a. 2. & 3. Patet ex illo ad Galat. cap. 6. v. 10. *Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei.* Ratio est, quia sicut interior affectus charitatis, seruato debito ordine, complectitur omnes, vt superius dictum; ita etiam beneficentia, velut effectus internæ amoris ad omnes extenditur, eodem ordine seruato, vt dictum hac q. 3. dub. 1. & 2.

ASSERTIO III. Beneficentia actus materialiter iidem sunt, cum actibus externis misericordie & Eleemosynæ, tum corporalis, tum spiritualis: qui proinde eodem modo diuiduntur. Supponit S. Thomas q. 32. & 33. vbi de eleemosyna, & correctione fraterna, velut actibus externis charitatis agit; & patet ex quæsito 1. assertionem 1. vbi simul ostendimus, qua ratione actus beneficentia & misericordie inter se formaliter differant.

DVBIVM III.

De dono sapientie Charitati respondentem.

S. Thomas 2. 2. q. 45. & 46.

36 **Q**uamuis de dono sapientie charitati respondente longe inferius primum agat S. Thomas, etiam post vitia Charitati opposita, vt tamen occasione virtutis misericordie, omnes habitus Charitati adiuncti & affines hoc loco pertractentur, visum est consultius, tractationem de dono sapientie misericordie subiungere. Quæritur igitur primo, quid & quale sit donum sapientie charitati respondens; & qua ratione eidem opponatur stultitia.

ASSERTIO I. Sapientia est donum Spiritus sancti, quo homo à Spiritu sancto motus secundum regulas diuinas, velut ex quadam naturæ consensione, de Deo rebusque omnibus recte iudicat. Ita S. Thomas q. 45. a. 1. & 4. Probatur ex illo Ilaie 11. v. 2. *Requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientie & intellectus.* Vbi sapientia inter dona Spiritus sancti numeratur.

37 **Ratio est;** quia sicut generatim ad sapientiam pertinet, considerare causam altissimam, per quam certissime de alijs iudicatur, & secundum quam omnia ordinari necesse est; siue ea causa, ac sapientia, ad quam pertinet, sit talis simpliciter, siue solum in aliquo certo genere: ita ad sapientem simpliciter, modoque perfectissimo pertinet, vt cognoscat *causam altissimam simpliciter*; quæ est Deus, ita vt per regulas diuinas omnia possit iudicare & ordinare; idque non ex nuda speculatione & consideratione rerum; talis enim sapientia valde imperfecta est, & hominibus etiam stultis, hoc est, peccatoribus communis; sed etiam ex quadam *connaturate* siue interna coniunctione mentis cum Deo, ac rebus diuinis, vt inferius magis declarabitur.

Huiusmodi autem iudicium homo non consequitur, nisi per Spiritum sanctum, iuxta illud 1. Cor. 2. v. 14. *Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei: stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur, spiritualis autem iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur.* Quia nimirum, vt ibidem dicitur, *Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei.* Patet ergo sapientiam de qua agimus, esse donum Spiritus sancti.

38 **ASSERTIO II.** Sapientia, quæ donum est Spiritus sancti, non modo speculatiua, sed etiam practica est. Ita S. Thomas q. 45. a. 3. Probatur, ex illo ad Coloss. 4. v. 5. *In sapientia ambulare ad eos, qui foris sunt, tempus redimentes: quod ad actionem pertinet.* Idem probatur ex Augustino lib. 12. de

Trinitate

Trinitate cap. 14. ubi ait: Superior pars rationis sapientia deputatur; inferior autem scientia. Superior autem ratio videtur cit. lib. cap. 7. ait, intendit rationibus supernis (scilicet diuinis) & conspiciendis, & consulendis: conspiciendis quidem secundum quod diuina in seipsis contemplatur, consulendis autem, secundum quod per diuina iudicat de humanis actibus, per diuinas regulas dirigens actus humanos, vt bene explicat sanctus Thomas. Ratio est; quia quanto aliqua virtus est altior, tanto ad plura se extendit, vt habetur lib. de causis proposit. 10. Quare hoc ipso, quod sapientia, quæ est donum, est excellentior quam sapientia, quæ est virtus intellectualis, vt pote magis de propinquo (seu speciali quadam ratione) Deum attingens, per quamdam spiritus vnionem, (quæ scilicet fit per charitatem) anima ad ipsum; habet quod non solum dirigat in contemplatione, sed etiam in actione; ita tamen vt ad sapientiam prius pertineat contemplatio diuinorum, quæ est visio principij; & posterior, dirigere actus humanos secundum rationes diuinas. Et quamuis diuina in se quidem sint necessaria & æterna, sunt tamen regula contingentium, quæ humanis actibus subsunt.

Nec obstat quod Sapientia 8. v. 16. dicitur: Non habet amaritudinem conversatio illius, (sapientia) nec eadum conuictus illius; sed letitiam & gaudium; Cum tamen Gregorius lib. 6. Moral. cap. 28. dicat. In contemplatione principium quod Deus est queritur: in operatione autem sub graui necessitatis fasce laboratur. Quia si qua est in actibus humanis amaritudo, ea non prouenit ex directione Sapientia, sed potius amaritudo propter sapientia vertitur in dulcedinem, & labor in requiem, vt ait S. Thomas ibidem.

Queritur secundo, quodnam sit subiectum, tum propinquum tum remotum sapientia.

ASSERTIO I. Sapientia proprie & formaliter est in intellectu; etsi in voluntate charitatem velut causam supponat. Prior pars patet; quia iudicium ad intellectum pertinet.

Posterior assertionis pars declaratur. Restitudo enim iudicij, qualis ad sapientiam pertinet, potest contingere dupliciter. Vno modo secundum perfectum usum rationis (siue accuratam ipsius rei considerationem); alio modo, propter connaturalitatem quandam ad ea, de quibus est iudicandum. Sicut de his, quæ ad castitatem pertinent, per rationis inquisitionem recte iudicat ille, qui didicit scientiam moralem, sed per quamdam connaturalitatem ad ipsam, recte iudicat de eis ille, qui habet habitum castitatis. Eodem igitur modo circa res diuinas, ex rationis inquisitione rectum iudicium habere, pertinet ad sapientiam, quæ est virtus intellectualis: sed rectum iudicium habere de eis, secundum quandam connaturalitatem ad ipsas, pertinet ad sapientiam, secundum quod donum est Spiritus Sancti. Quo sensu Dionysius cap. 2. de diuin. nomin. part. 1. de Hierotheo dixit; eum fuisse perfectum in diuinis, non solum discens, sed & patientem diuina. Huiusmodi autem compassio (mentisque consensus) siue connaturalitas ad res diuinas super charitatem, quæ Deo nos vnit, eiusdemque naturæ participes nos quodammodo facit, secundum illud 1. ad Cor. 6. v. 17. Qui adheret Domino (per charitatem) vnus spiritus est. Sic ergo sapientia, quæ est donum, causam quidem habet

in voluntate, scilicet charitatem, sed essentiam habet in intellectu, cuius actus est recte iudicare. Ita S. Thomas ibidem.

Nec obstat primo illud Iob 28. v. 28. Timor Domini ipsa est sapientia, & recedere à malo intelligentia. Vbi Augustinus lib. 14. de Trinitate cap. 1. & lib. 12. cap. 14. legit: Et pietas (græce θεοσεβεια) ipsa est sapientia. Nam vt recte ait S. Thomas cit. q. 45. a. 1. ad 3. hoc ea solum ratione dicitur; quia tam pietas, quam timor, manifestat sapientiam; ita vt per figuram metonymiæ signum pro signato ponatur. Per hoc enim ostenditur homo rectum iudicium de diuinis habere, quod Deum timet & colit. Ad quem modum etiam, ponendo causam pro effectu, dicit Augustinus lib. de gratia noui Testamenti cap. 18. sapientiam esse charitatem Dei.

Nec obstat secundo, quod Eccli. 6. dicitur vers. 13. sapientia doctrina secundum nomen est eius. Dicitur enim sapientia quasi sapida scientia; quod videtur ad affectum pertinere; ad quem pertinet experiri spirituales delectationes siue dulcedines. Ad hoc enim primo respondet S. Thomas a. 2. ad 2. eam non videri veram expositionem eius loci scripturæ; quia talis expositio, inquit, non conuenit nisi secundum nomen quod habet sapientia in latina lingua. In græco autem non competit, & forte nec in alijs linguis. Vnde potius videtur nomen sapientia accipi pro eius fama, qua à cunctis commendatur, vt sensus sit, Sapientiam non esse sua fama minorem. Respondeo secundò etiam si ea etymologia admittatur, ex ea solum colligi, sapientiam in obliquo etiam connotare suauem affectum charitatis erga Deum, quod iam antea concessimus.

ASSERTIO II. Donum Sapientia non est in peccatoribus; sed in omnibus gratiam & charitatem habentibus. Ita S. Thomas quæst. 45. a. 4. & 5. ex communi. Prima pars patet Sapientia 1. vers. 4. In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Spiritus enim sanctus disciplina effugiet fictum. Ratio sumitur ex dictis; quia sapientia causat rectitudinem iudicij circa res diuinas, vel per regulas diuinas, de alijs ex quadam connaturalitate, siue vnione ad diuina, quæ est per charitatem; adeo vt sapientia præsupponat charitatem; charitas autem non potest esse cum peccato mortali vt suo loco dictum.

Secunda pars probatur ex Sapientia 7. v. 27. & v. 28. Sapientia per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei & Prophetas constituit. Neminem enim diligit Deus, nisi eum, qui cum sapientia inhabitat. Ratio est, tum quia sapientia, vt dictum, proxime causatur à charitate: tum quia omnibus iustis necessarium est, habere rectum iudicium, tam in contemplatione diuinorum, quam etiam in ordinatione rerum humanarum, secundum diuinas regulas, & ex vnione ad diuina, quantum ad propria personæ directionem sufficit. Quod si natura non deficit in necessarijs, multo minus gratia. Vnde dicitur 1. Ioannis 2. v. 27. Functio eius docet vos de omnibus.

Alia est sapientia, quam non omnes iusti, sed solum quidam à Deo percipiunt, tum quantum ad contemplationem diuinorum, vt altiora quædam mysteria & cognoscere, & alijs manifestare possint;

tum

tum quantum ad directionem humanorum secundum regulas diuinas, ut secundum eas non solum seipsos, sed etiam alios regere possint, qui sapientiae gradus & modus ad gratias gratis datas pertinet, secundum illud 1. Cor. 12. v. 8. *Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiae.* De qua re actum disp. I. q. 7. dub. 6.

Queritur tertio, quonam modo donum sapientiae tum ad charitatem, ceterosque habitus, tum ad septimam beatitudinem comparetur.

48 **ASSERTIO I.** Donum sapientiae est quidem tum à sapientia acquisita, tum à fide, tum à dono intellectus, & scientiae, tum etiam à charitate distinctum; sed quod tamē charitati merito respondere dicitur. Ita S. Thomas cit. q. 45. a. 1. ad 2. & a. 2. ad 3. & a. 4. ad 3. ubi ita rem hanc declarat. Nam sapientia, quae ponitur virtus intellectualis acquisita, *acquiritur studio humano*; hæc autē quae est donum Spiritus sancti, est *desursum descendens* ut dicitur Iacobi 3. v. 15.

Similiter etiam differt à fide, nam fides assentit veritati diuinæ secundum seipsam: sed iudicium quod est secundum veritatem diuinam, (seu æstimatio recta, quae de singulis rebus ex diuinis regulis concipitur) pertinet ad donum sapientiae. Et ideo donum sapientiae præsupponit fidem: quia *unusquisque bene iudicat, quia cognoscit*, ut dicitur 1. Ethic. cap. 3.

49 Differt itidē à dono intellectus & scientiae, iuxta S. Thomam a. 2. ad 3. Nā intellectus habet *duos actus* scilicet *percipere*, (veritatem) & *iudicare* seu æstimare quanti vnaquæque res facienda sit: ad quorum primū ordinatur *donum intellectus*; ad secundū autem, *secundū rationes diuinas, donum sapientiae*, sed *secundū rationes humanas donum scientiae*. Vbi per iudicium intelligenda videtur quaedam æstimatio mentis ut dictū, qua quisque ex rationibus diuinis iudicat, quanti faciendū sint singula, seu de agibili, seu de rebus alijs sermo sit: quod quidem etiā iudicium, quatenus ex peculiari motione Spiritus sancti procedit, dono Sapientiae tribuitur iuxta eaque vniuersim de donis Spiritus sancti dixim⁹ tom. 2. disp. 3. q. 6. dub. 1.

50 A charitate autem differt, tum alijs modis, ut ex dictis patet: tum quia præsupponit charitatem velut causam, qua proximē nititur iudicium ad sapientiam perinens, ut dictum; quae etiam causa est, cur donum sapientiae respondeat charitati.

51 **ASSERTIO II.** Sed & septima beatitudo qua in Euangelio pacifici beati pronuntiantur, sapientiae dono quantum ad meritum, & quantum ad præmiū congrue respondet. Ita S. Thomas q. 45. art. 6. ex Augustino lib. 1. de Sermonibus Domini in monte c. 9. ubi ait: *Sapientia conuenit pacificis, in quibus nullus motus est rebellis, sed obtemperans rationi.*

Probat & declaratur, Nam ad meritū quidem eius beatitudinis pertinet, quod dicitur: *Beati pacifici.* Pacifici autē dicuntur, quasi *pacem facientes* (græce *εὐνοοῦντες*) vel in seipsis, vel etiam in alijs; quorum *utrumque* contingit per hoc, quod ea, in quibus pax constituitur, ad debitum ordinem rediguntur. Nam pax est tranquillitas ordinis, iuxta Augustinum 19. de Ciuit. Dei cap. 13. *Ordinare autem pertinet ad sapientiam*, ut patet ex Aristotele in principio metaph. Et ideo esse pacificum, conuenienter attribuitur sapientiae.

Ad præmiū autem eiusdem beatitudinis pertinet, quod dicitur, *Filij Dei vocabuntur.* Dicuntur autem aliqui *Filij Dei*, in quantum participant similitudinem filij

unigeniti & naturalis, secundum illud Rom. 8. v. 29. *Quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, ut si ipse primogenitus in multo fratribus* qui quidē naturalis Dei filius est sapientia genita. Et ideo participatio donum sapientiae, ad Dei filiationem homo pingit.

Nec obstat, quod Iacobi 3. v. 17 non solum pax, sed etiā plures alij virtutum actus sapientiae tribuuntur. *Quae autem desursum est sapientia, primum pudica est, deinde pacifica, modesta, suauis, bonis consentiens, plena misericordia & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione.* Fructus autem iustitiae in pace seminatur facientibus pacem. Nam ut sapienter docet S. Thomas cit. q. 45. a. 6. ad 3. ad donum sapientiae pertinet, non solum contemplari diuina, sed etiam *regularē humanos actus*. In qua quidem directione sapientiae; vnde occurrit merito à malis, quae aduersantur sapientiae; vnde imo dicitur esse *initium sapientiae*, in quantum facit recedere à malis. Vltimū autem est *sicut finis*, quo omnia ad debitum ordinē rediguntur, quod perinet ad rationē pacis. Et ideo conuenienter Iacobus dicit, *Sapientia quae desursum est, quae est donum Spiritus sancti, primò esse pudicā, quasi vitam corruptelas peccati; deinde autem pacificam; quod est finalis effectus sapientiae, propter quod ponitur beatitudo.*

53 Tam vero omnia, quae sequuntur manifestant ea per quae sapientia ad pacem perducit, & ordine congruo, Nam homini per pudicitiam à corruptelis recedenti, primo occurrit, ut *quantiū ex se potest, modis omnibus teneat*; & quantum ad hoc dicitur, *modesta*. Secundo, ut in his, in quibus ipse sibi non sufficit, *aliorum motis acquiescat*, & quantum ad hoc subdit, *suauis*. Et hæc duo pertinent ad hoc, ut homo consequatur pacē in seipso. Sed vterius ad hoc, ut homo sit pacificus etiam alijs, primo requiritur, ut bonis eorum non repugnet, & hoc est, quod dicit, *bonis consentiens*. Secundo, ut deficiat⁹ proximi & compatiatur affectu, & subueniat effectui; & hoc est quod dicitur, *iudicans sine simulatione*; ne scilicet *correctionem prætendens, odium intendat expleat*. Ita S. Thomas loc cit. Quartur quarto, quænam vitia seu peccata opponantur sapientiae. De hæc re esto.

54 **ASSERTIO I.** Sapientiae diuinæ opponitur, tum triplex sapientia mundana & falsa, nimirum terrena, animalis, diabolica; tum stultitia, in falso iudicio de rebus diuinis posita. Ita S. Thomas q. 45. a. 1. ad 1. & q. 46. a. 1. Prima pars sumitur ex illo Iacobi 3. v. 15. *Non est enim ista sapientia desursum descendens sed terrena, animalis, diabolica.* Ratio est, sicut enim circa ea, quae sunt vere bona, inuenitur aliqua *alijfima causa*, quae est summum bonum & vltim⁹ finis, cui⁹ cognitione dicitur homo *vere sapiens*: ita etiā in malis est inuenire aliquid, ad quod alia referatur, velut vltimū finē, cuius cognitione homo dicitur esse *sapiens ad mala agendū*, secundū illud Ierem. 4. *Sapientes sunt, ut faciant mala: bene autem facere nesciunt.*

Id autem fit tripliciter. Quicquid enim auertitur à fine debito, necesse est, ut alique finem indebitū sibi præstituat; quia *omne agens agit propter finem*. Vnde si præstituat sibi finē in bonis terrenis exterioribus, vocatur *sapientia terrena*: si autē in bonis corporalibus, vocatur *sapientia animalis*: si autē in aliqua excellentia, vocatur *sapientia diabolica*, propter imitationem *superbia diaboli*, de quo dicitur Iob. 41. v. 25. *Ipse est Rex super vniuersos filios superbia.*

55 Posterior pars assertionis traditur à S. Gregorio lib. 2. Morali cap. 36. vbi ait: *Donum sapientia datur contra stultitiam.* Declaratur. Nomen enim stultitiæ à *stupore* videtur desumptum, quando Isidorus lib. 10. Etym. cap. 18. dicit: *Stultus est, qui propter stuporem non mouetur.* Et differt stultitia à fatuitate, sicut ibidem dicitur: Quia stultitia importat hebetudinē cordis, & obtusionem sensuum, (scilicet internorum mentis,) fatuitas autem importat totaliter spirituales sensus privationem: & ideo conuenienter stultitia sapientiæ opponitur. Sapiens enim, vt ibidem notat Isidorus, dicitur à *sapere*; quia sicut stultus est aptus ad discretionem saporis ciborum: sic sapiens ad dignoscendam verum atq. causarum: adeo vt stultitia opponatur sapientiæ, sicut contrarium; fatuitas autem sicut pura negatio. Nam fatuus caret sensu iudicandi: stultus autem habet sensum, sed hebetatum, sapiens autem subtilem & perspicacem.

Præcipue autem videtur aliquis esse stultus, quando patitur defectum in sapientia iudicij, quæ attenditur secundum causam alijssimam. Nam si deficiat in iudicio circa aliquid medicum, non ideo vocatur aliquis stultus.

56 Alia verò est stultitia laudabilis, de qua Apostolus 1. ad Cor. 3. v. 18. *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, vt sit sapiens.* Huic enim opponitur sapientia huius mundi, quæ ibidem stultitia apud Deum dicitur; quia constituit & habet pro causa altissima & sine vltime aliquod terrenum bonum vt dictum. Sicut ergo hæc est falsa quadam & mala sapientia, ita etiam est aliqua stultitia bona eidē sapientiæ opposita, per quam quis terrena contemnit.

57 **ASSERTIO II.** Stultitia illa carnalis, diuinæ sapientiæ opposita, qua quis ita se rebus terrenis immergit, vt ad res diuinis percipiendas ineptus reddatur, iuxta illud 1. Cor. 2. v. 14. *Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei: stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur, est peccatum, & quidem ex luxuria nasci solitum.* Ita S. Thomas q. 46. a. 2. & 3. Ratio est; quia homo diuina lege tenetur scire & intelligere diuina, pro suæ quisque personæ conditione. Et quamuis stultitia secundum se & directe nemo velit, vult tamen ea, ad qua consequitur esse stultum, scilicet abstrahere sensum suum à spiritualibus, & immergere terrenis; quo fit, vt stultitia saltem indirecte sit voluntaria.

58 Et quia dum mens hominis immergitur ad terrena per luxuriam, cuius delectationibus anima absorbetur, simul etiam fit ineptus ad spiritualia diiudicanda, ideo stultitia, quæ est peccatum, maxime nascitur ex luxuria.

Hoc vero peccatum stultitiæ committunt omnes peccantes mortaliter iuxta illud Eccles. 1. v. 13. *Stultorum infinitus est numerus, etiamsi per se ac vniuersim non sit peccatum speciale ac distinctum ab eo, in cuius materia peccatur, iuxta ea quæ de ignorantia docuimus tom. 2. disp. 4.*

q. 9. dub. 1. vbi de hac re plura.

DVBIVM IV.

De præceptis charitatis, speciatim quod, & quotuplex, tam de ipsa dilectione, quam de ordine diligendi præceptum extet; & num in hac vita impleri possit; ac quandonam obliget.

S. Thomas 2.2. q. 44. aa. 8.

59 Sicut aliarum virtutum, ita etiam charitatis præcepta duplicis sunt generis, quedam affirmatiua, quibus actus charitatis præcipiuntur; alia negatiua, quibus vitia charitati opposita prohibentur. De negatiuis autem non est in præsentī sermo; hæc enim inferius, vbi speciatim de singulis vitij charitati oppositis agitur, tractanda sunt: sed est sermo solum de præceptis affirmatiuis, ac ijs potissimum, quæ circa ipsum actum amandi versantur.

Quæ etiam causa est, cur quamuis S. Thomas de præceptis Charitatis primum agat sub finem huius materiæ de Charitate, nos tamen hoc loco post internos charitatis actus explicatos, de hac re agendū duxerimus. De obligatione verò externi actus beneficentiæ patebit ex ijs, quæ de elemosyna & correptione fraterna quæstione sequenti tractabuntur, cum eadem actus elemosynæ, & beneficentiæ, quoad obligationem sit ratio, seu proportio.

Porro omnia quæ de præceptis charitatis S. Thomas cit. q. 44. tractat, ad sequentia quæ sita reuocantur 1. quodnam & quotuplex sit præceptum charitatis de ipsa dilectione. 2. vtrum etiam ordo charitatis cadat sub præcepto. 3. vtrum præceptum de diligendo Deo in hac vita possit impleri, de quibus omnibus breuiter sequentes assertiones statuimus.

60 **ASSERTIO I.** Conueniens fuit, vt aliquid de charitatis dilectione erga Deum daretur præceptum. Ita S. Thomas cit. q. 44. a. 1. Patet ex scriptura, ex qua constat, re ipsa tale præceptum à Deo fuisse traditū Deuteron. 10. v. 12. & Matthæi 22. v. 37. Ratio est. Quia in quolibet genere, id quod est per se, potius est, magisq; necessariū eo, quod est propter aliud, ac proinde in vnoquoq; negotio magis debitum est id, quod est finis cæterorum, quam media, que non nisi propter aliud debita sunt: at verò actus dilectionis erga Deum, qua homo per charitatem vnitur Deo, habet se per modum finis, respectu aliorum actuum virtutis; eo enim velut ad finem ordinantur omnia, quæ pertinent ad spiritualem vitam.

61 Vnde & Apostolus dicit 1. ad Timoth. 1. v. 5. *Finis præcepti est charitas, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.* Omnes enim virtutes, de quarum actibus dantur præcepta, ordinantur vel ad purificandū cor à turbinationibus passionū, sicut virtutes, quæ sunt circa passionem: vel saltem ad habendam bonam conscientiam, sicut virtutes, quæ sunt circa operationes: vel ad habendam rectam fidem, sicut illæ, quæ pertinent ad diuinum cultum. Et hæc tria requiruntur ad diligendum Deum: Nam cor impurum à Dei dilectione abstrahitur, propter passionem inclinantem ad terrena. Conscientia verò mala facit horrere diuinam iusticiam, propter timorem pænæ. Fides autem ficta trahit affectum

in id, quod de Deo fingitur, separans à Dei veritate.

Certe omnia reliqua præcepta ad charitatem, vel obtinendam, vel conferuendam, sicut & ad ipsum obiectum charitatis, qui est Deus vltimus finis cui, referuntur. Cum ergo de cæteris virtutum actibus præcepta extent, multo magis de ipsa charitatis dilectione erga Deum præceptum dari necesse fuit, vt quod vel ob hanc ipsam etiam causam vocatur *maximum præceptum* cit. Matthæi 22. Et quamuis modus dilectionis non cadat sub illa præcepta, quæ dantur de alijs actibus virtutum; siquidem sub præceptum honorandi patrem vel matrem non cadit, vt hoc ex charitate fiat; cadit tamen actus dilectionis sub præceptis specialibus, vt ait S. Thomas eodem a. 1. ad 1. & pluribus dictum tom. 2. disp. 5. q. 3. dub. 3.

62 **ASSERTIO II.** Non tamen necessarium, aut conueniens fuit, præcepta charitatis numerari inter præcepta decalogi. Ita S. Thomas ibidem a. 1. ad 3. Ratio est: Quia omnia præcepta decalogi ordinantur ad dilectionem Dei & proximi; & ideo præcepta charitatis supponuntur à præceptis decalogi, & quasi virtute in omnibus includuntur; non autem inter ea connumerantur: præsertim quia in decalogo ea solum præcepta ponuntur, quæ velut conclusiones præctica ex alijs principijs vniuersalioribus, non sine quadam difficultate deducuntur; cum tamè præceptum illud de diligendo Deo habeat se per modum principij omnibus noti, vt etiam diximus tom. 2. disp. 5. q. 3. dub. 2. num. 21.

63 **ASSERTIO III.** Non solum de dilectione Dei dandum fuit præceptum, sed propter minus eruditos, adungi oportuit expressum præceptum de dilectione proximi; ac proinde duplex est præceptum charitatis in scripturis expressum; vnum de diligendo Deo; alterum de diligendo proximo. Ita S. Thomas q. 44 a. 2. Patet ex scriptura cit. Matthæi 22. & 1. Ioannis 4. v. 21. *Hoc mandatum habemus à Deo vt qui diligit Deum diligit & fratrem suum.* Ratio est Quia tamen si dilectio Dei, respectu dilectionis proximi habeat se per modum finis, ex quo veluti principio etiã ipsa dilectio proximi tanquã necessaria deducitur; quia tamen non omnes, qui cognoscunt principia, sufficiunt considerare, quicquid in principijs virtute continetur, necessarium fuit, propter minus capaces, non solum dari præceptum de dilectione Dei, sed etiam de dilectione proximi; sicut in scientijs non solum traduntur principia, sed etiam conclusiones ex principijs deductæ.

64 **ASSERTIO IV.** Præter duo illa præcepta charitatis, de diligendo Deo, & proximo, non datur aliud præceptum de ipso actu diligendi. Ita S. Thomas q. 44 a. 3. Patet ex scriptura Matthæi 22. vbi duo solum hæc præcepta traduntur, & additur v. 40. *In his duobus mandatis vniuersa lex pendet, & Propheta.* Ratio est. Cum enim dilectio & amor sit boni; bonum autem sit vel finis, vel id quod est ad finem; conuenienter de charitate duo præcepta sufficiunt; vnũ quidem, quo inducimur ad Deum diligendum, sicut finem; aliud quo inducimur ad diligendum proximum, propter Deum, sicut propter finem.

Nec obstat, quod præter Deum & proximum, etiam nos ipsos & corpus nostrum ex charitate diligere tenemur, vt dictum dub. 1. Nam de dilectione sui, & proprii corporis nulla peculiaris præcepta

danda erant; ad hoc enim sua quisq; natura fertur adeo vt quantumlibet homo a charitate excidat, remaneat tamen illi dilectio sui, & dilectio corporis sui. Modus autem diligendi præcipiendus est homini, vt scilicet ordinatè se diligit, & corpus proprium: quod quidem fit per hoc, quod homo diligit Deum, & proximum, vt docet S. Thomas ibidem.

Fatendum tamen est, etiam de alijs actibus charitatis, propter tardiores, expressa præcepta fuisse tradita. De gaudio quidem Philipp. q. 4. v. 4. *Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete.* De pace Heb. 12. v. 14. *Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum.* De beneficentia ad Galat. 6. v. 10. *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.* De singulis item beneficentia precibus inueniuntur præcepta tradita in sacra scriptura, vt patet diligenter consideranti, inquit S. Thomas ibidem ad 2.

Sicut & præcepta negatiua contra vitia charitati opposita, peculiariter in scripturis præcepta extant. Nam contra odium dicitur Leuitici 19. v. 17. *Non oderis fratrem tuum in corde tuo.* Contra acedia Ecclesi. 6. v. 26. *Ne accideris in vinculis eius.* Contra inuidiam Gal. 5. v. 26. *Non efficiamur inanis gloria cupiditatem prouocantes, inuicem inuidentes.* Contra discordia verò 1. Cor. 1. v. 10. *Id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata.* Contra scandalum ad Rom. 14. v. 13. *Ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum.* Ita S. Thomas ibidem ad 3. & magis declarabitur infra, de vitijs charitati oppositis.

66 **ASSERTIO V.** In præcepto de diligendo Deo recte præcipitur, vt Deus diligatur ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota fortitudine. Ita S. Thomas q. 44 a. 4. & 5. Patet ex scriptura Deuteronom. 6. v. 5. *Diliges Dominum Deum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.* Quibus similia habentur apud Euangelistas Matthæi 22. v. 37. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.* Hoc est maximum ac primum mandatum. Marci 12. v. 29. *Primum omnium mandatum est. Audi Israel Dominus Deus tuus vnus est; & diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua.* Hoc est primum mandatum. Lucæ 10. v. 23. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua.*

67 Ratio est; quia ad actum virtutis requiritur non solum vt cadat super debitam materiam, sed etiam vt vestiat debitis circumstantijs; quibus fit proportionatus tali materię: quæ quidem circumstantiæ circa actum dilectionis Dei, recensitis illis particulis exprimentur. Nam primò quia Deus est diligendus sicut finis vltimus, ad quem omnia sunt referenda, dicitur, *Diliges ex toto corde.* Vbi nomine cordis significatur voluntas. Nam sicut cor corporale est principium omnium corporalium motuum, ita etiam voluntas, & maxime quantum ad intentionem finis vltimi, qui est obiectum charitatis, est principium omnium spiritualium motuum. In qua proinde particula omnes scripturæ textus superius relati consentiunt.

68 Deinde verò quia ex motione voluntatis, etiã ceterę animi vires ad eandem Dei dilectionem, eundeq; finem ac dilectionis obiectum, qui est Deus, referendæ sunt, subiunguntur aliæ particule, ad easdẽ vires

seu potentias spectantes; in quibus tamen scripturæ textus non nihil variant. Nam sicut retulimus, Deuteronomij loc. cit. ponuntur tria, scilicet, ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota fortitudine. Apud Mattheum ex his ponuntur duo solum, scilicet ex toto corde, & in tota anima: & omittitur, ex tota fortitudine: sed additur. In tota mente. Apud Marcum ponuntur quatuor, scilicet ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, ex tota virtute, quæ est idem cum fortitudine. Et hæc etiam quatuor tanguntur apud Lucam. Nam loco fortitudinis seu virtutis ponitur: *Ex omnibus viribus tuis*. Quare præter particulam iam antea explicatam, ex toto corde, omnibus textibus communem, trii etiam reliquorum ex potentijs voluntati subordinatis ratio est assignanda. Nam quod alicubi vnum intelligitur in alijs.

69 Tria igitur sunt principia actuum in genere, seu potentia, quæ mouentur à voluntate, scilicet intellectus, qui significatur per mentem; vis appetitiua inferior, quæ significatur per animam; & vis executiua exterior, quæ significatur per fortitudinem, seu virtutem, siue vires. Præcipitur ergo nobis, vt tota nostra intentio feratur in Deum, quod est, ex toto corde, & vt intellectus noster subdatur Deo, quod est, ex tota mente; & vt appetitus noster reguletur secundum Deum, quod est, ex tota anima: & vt exterior actus noster obediat Deo, quod est, ex tota fortitudine, vel virtute, vel viribus Deum diligere. Ita S. Thomas cit. a. 5.

70 Vbi tamen etiam aliorum explicationes subiungens, ait: *Chrysostomus*, seu auctor operis imperfecti in Mattheum homil. 4. 2. accipit e contrariis cor & animam, hanc scilicet pro amore voluntatis; illam pro amore appetitus sensitiui; est promiscue simul animam etiã pro intellectu Deo per fidem adhaerente interpretatur. *Augustinus* verò lib. 1. de doctrina Christiana cap. 22. refert cor ad cognitiones; & animam ad vitam, mentem ad intellectum. *Quidam* autem dicunt, ex toto corde, id est, intellectu; anima, id est, voluntate; mente, id est, memoria. Vel secundum *Gregorium Nyssenum*, per cor significat (scriptura) animam vegetabile: per animam, sensitiuam; per mentem, intellectuam: quia hoc, quod nutrimur, sentimus, & intelligimus, debemus ad Deum referre. Vt proinde omnes in eo consentiant, ijs verbis significari, diligendum esse à nobis Deum, tum internis actibus, tum externo opere, quantum possumus.

Et quamuis sub præceptum, quod datur de actu alicuius virtutis, non cadat modus quem habet ille actus ex alia superiori virtute, cadit tamen sub præceptum modus ille, qui pertinet ad rationem propria virtutis; qualis circa actum charitatis significatur supradictis particulis, vt notauit S. Thomas ibidem a. 4. ad 1. & dictum cit. tom. 2. disp. 5. q. 3. dub. 3.

71 Nec obstat primo, quod ex dicta explicatione sequi videtur, etiã peccatum veniale, esse contra præceptum diligendi Deum; quia peccatum illud non pertinet, nec refertur ad Dei dilectionem; quod tamen requiritur ijs verbis, ex toto corde Deum diligere. Nam vt respondet S. Thomas a. 4. ad 2. Ex toto corde Deum diligere, omniaq; ad Deum referre, dupliciter accidit. Vno quidem modo, in actu, id est vt totum cor hominis semper actualiter in Deum feratur: & ista est perfectio patriæ. Alio modo, vt habitualiter totum cor hominis in Deum feratur, ita vt nihil contra Dei dilectionem cor hominis recipiat: & hæc est perfectio viæ; cui non con-

trariatur peccatum veniale; quia non tollit habitum charitatis; cum non tendat in oppositum obiectum; sed solum impedit charitatis usum. In quem sensum etiam supra q. 3. dub. 2. explicauimus illud, Deum diligendum esse super omnia.

72 Nec obstat secundo, quod hac ratione nullus relinqui videatur locus operibus perfectionis, quæ sunt in consilio. Nam perfectio charitatis, ad quam ordinantur consilia, est media inter duas perfectiones, paulo ante declaratas, quæ itidem sub præceptum non cadit; vt scilicet homo quantum possibile est, se abstrahat à rebus temporalibus, etiam licitis, quæ occupando animum, impediunt actualem motum cordis in Deum, vt recte notauit S. Thomas eodem a. 4 ad 3.

73 ASSERTIO VI. Sed & præceptum de dilectione proximi recte exprimitur Matthei 22. v. 39. Secundum autem præceptum simile est huic: diliges proximum tuum sicut te ipsum. Ita S. Thomas q. 44. a. 7. Probatur & declaratur. Nam ijs verbis & diligendi ratio, & dilectionis modus traditur. Illa quidem, dum proximus nominatur. Propter hoc enim ex charitate diligere debemus alios, quia sunt nobis proximi & secundum naturale Dei imaginem, & secundum capacitatem gloria. Nec refert, vtrum dicatur proximus, vel frater, vt habetur 1. Ioannis 2. v. 10. & 11. & cap. 4. v. 20. & 21. vel amicum, vt habetur Leuitici 19. v. 18. quia per omnia hæc eadem affinitas (seu coniunctio) designatur.

74 Modus autem dilectionis tangitur, cum dicitur, sicut te ipsum. Quod non est intelligendum, quantum ad hoc, vt aliquis proximum sibi equaliter diligit, sed similiter sibi (hoc est, simili modo, quo se ipsum diligit) & hoc tripliciter. Primo quidem ex parte finis, vt scilicet aliquis diligit proximum propter Deum; sicut seipsum debet propter Deum diligere: vt sic fit dilectio proximi sancta. Secundo ex parte dilectionis (seu etiam obiecti, quod proximo diligendo volumus) vt scilicet aliquis non condescendat proximo in aliquo malo, sed solum in bonis: sicut & suæ voluntati satisfacere debet homo solum in bonis: vt sic fit dilectio proximi iusta. Tertio ex parte rationis dilectionis, vt scilicet aliquis non diligit proximum propter propria utilitatem, vel delectationem; sed ea ratione, quod velit proximo bonum, sicut vult bonum sibi ipsi: vt sic dilectio proximi sit vera. Nam cum quis diligit proximum propter suam utilitatem, vel delectationem, non verè diligit proximum, sed se ipsum. Ita S. Thomas cit. a. 7.

75 ASSERTIO VII. Sed & ordo charitatis cadit sub præceptum. Ita S. Thomas q. 44. a. 8. Patet ex scriptura 1. Ioannis 3. v. 16. vbi iubemur pro fratribus animam ponere; adeoq; significatur, proximum plus diligendum esse, quam corpus proprium. Similiter etiã cum mandatur ad Gal. 6. v. 10. Vt maxime operemur bonum ad domesticos fidei; & dum 1. ad Timoth. 5. v. 8. vituperatur, qui non habet curam suorum, & maxime domesticorum; significatur, inter proximos, meliores, & magis propinquos magis esse diligendos. Ratio est; quia modus, qui pertinet ad rationem virtuosi actus, cadit sub id ipsum præceptum, quod de actu virtutis datur: ordo autem charitatis pertinet ad ipsam rationem eiusdem virtutis; cum accipiatur secundum proportionem dilectionis ad diligibile. De quare satis actum dub. 2.

ASSERTIO VIII. Præceptum dilectionis Dei in hac vita impleri potest, quantum pro ratione viæ satis est. Hæc est mens S. Thomæ q. 44. a. 6. Probatur

in id, quod de Deo fingitur, separans à Dei veritate.

Certe omnia reliqua præcepta ad charitatem, vel obtinendam, vel conferuandam, sicut & ad ipsum obiectum charitatis, qui est Deus vltimus finis cui, referuntur. Cum ergo de cæteris virtutum actibus præcepta extent, multo magis de ipsa charitatis dilectione erga Deum præceptum dari necesse fuit; vt quod vel ob hanc ipsam etiam causam vocatur *maximum præceptum* cit. Matthæi 22. Et quamuis modus dilectionis non cadat sub illa præcepta, quæ dantur de alijs actibus virtutum; siquidem sub præceptum honorandi patrem vel matrem non cadit, vt hoc ex charitate fiat; cadit tamen actus dilectionis sub præceptis specialibus, vt ait S. Thomas eodem a. 1. ad 1. & pluribus dictum tom. 2. disp. 5. q. 3. dub. 3.

62 **ASSERTIO II.** Non tamen necessarium, aut conueniens fuit, præcepta charitatis numerari inter præcepta decalogi. Ita S. Thomas ibidem a. 1. ad 3. Ratio est: Quia omnia præcepta decalogi ordinantur ad dilectionem Dei & proximi; & ideo præcepta charitatis supponuntur à præceptis decalogi, & quasi virtute in omnibus includuntur; non autem inter ea connumerantur: præsertim quia in decalogo ea solum præcepta ponuntur, quæ velut conclusiones præctica ex alijs principijs vniuersalioribus, non sine quadam difficultate deducuntur; cum tamè præceptum illud de diligendo Deo habeat se per modum principij omnibus noti, vt etiam diximus tom. 2. disp. 5. q. 3. dub. 2. num. 21.

63 **ASSERTIO III.** Non solum de dilectione Dei dandum fuit præceptum, sed propter minus eruditos, adungi oportuit expressum præceptum de dilectione proximi; ac proinde duplex est præceptum charitatis in scripturis expressum; vnum de diligendo Deo; alterum de diligendo proximo. Ita S. Thomas q. 44 a. 2. Patet ex scriptura cit. Matthæi 22. & 1. Ioannis 4. v. 21. *Hoc mandatum habemus à Deo vt qui diligit Deum diligit & fratrem suum.* Ratio est Quia tametsi dilectio Dei, respectu dilectionis proximi habeat se per modum finis, ex quo veluti principio etiã ipsa dilectio proximi tanquã necessaria deducitur; quia tamen non omnes, qui cognoscunt principia, sufficiunt considerare, quicquid in principijs virtute continetur, necessarium fuit, propter minus capaces, non solum dari præceptum de dilectione Dei, sed etiam de dilectione proximi; sicut in scientijs non solum traduntur principia, sed etiam conclusiones ex principijs deductæ.

64 **ASSERTIO IV.** Præter duo illa præcepta charitatis, de diligendo Deo, & proximo, non datur aliud præceptum de ipso actu diligendi. Ita S. Thomas q. 44 a. 3. Patet ex scriptura Matthæi 22. vbi duo solum hæc præcepta traduntur, & additur v. 40. *In his duobus mandatis vniuersa lex pendet, & Propheta.* Ratio est. Cum enim dilectio & amor sit boni; bonum autem sit vel finis, vel id quod est ad finem; conuenienter de charitate duo præcepta sufficiunt; vñ quidem, quo inducimur ad Deum diligendum, sicut finem; aliud quo inducimur ad diligendum proximum, propter Deum, sicut propter finem.

Nec obstat, quod præter Deum & proximum, etiam nos ipsos & corpus nostrum ex charitate diligere tenemur, vt dictum dub. 1. Nam de dilectione sui, & proprii corporis nulla peculiaria præcepta

danda erant; ad hoc enim sua quisq; natura fertur adeo vt quantumlibet homo a charitate excidat, remaneat tamen illi dilectio sui, & dilectio corporis sui. Modus autem diligendi præcipiendus est homini, vt scilicet ordinatè se diligit, & corpus proprium: quod quidem fit per hoc, quod homo diligit Deum, & proximum, vt docet S. Thomas ibidem.

Fatendum tamen est, etiam de alijs actibus charitatis, propter tardiores, expressa præcepta fuisse tradita. De gaudio quidem Philipp. q. 4. v. 4. *Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete.* De pace Heb. 12. v. 14. *Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum.* De beneficentia ad Galat. 6. v. 10. *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.* De singulis item beneficentia præceptis inueniuntur præcepta tradita in sacra scriptura, vt patet diligenter consideranti, inquit S. Thomas ibidem ad 2.

Sicut & præcepta negatiua contra vitia charitati opposita, peculiaria in scripturis præcepta extant. Nam contra odium dicitur Leuitici 19. v. 17. *Non oderis fratrem tuum in corde tuo.* Contra acedia Ecclesi. 6. v. 26. *Ne accideris in vinculis eius.* Contra inuidiam Gal. 5. v. 26. *Non efficiamur inanis gloria cupiditatis, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.* Contra discordia verò 1. Cor. 1. v. 10. *Id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata.* Contra scandalum ad Rom. 14. v. 13. *Ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum.* Ita S. Thomas ibidem ad 3. & magis declarabitur infra, de vitijs charitati oppositis.

66 **ASSERTIO V.** In præcepto de diligendo Deo recte præcipitur, vt Deus diligatur ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota fortitudine. Ita S. Thomas q. 44 a. 4. & 5. Patet ex scriptura Deuteronomio 6. v. 5. *Diliges Dominum Deum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.* Quibus similia habentur apud Euangelistas Matthæi 22. v. 37. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.* Hoc est maximum ac primum mandatum. Marci 12. v. 29. *Primum omnium mandatum est. Audi Israel Dominus Deus tuus vnus est; & diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua.* Hoc est primum mandatum. Luca 10. v. 23. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua.*

67 Ratio est, quia ad actum virtutis requiritur non solum vt cadat super debitam materiam, sed etiam vt vestiatur debitis circumstantijs; quibus fit proportionatus tali materię: quæ quidem circumstantiæ circa actum dilectionis Dei, recensitis illis particulis exprimentur. Nam primò quia Deus est diligendus sicut finis vltimus, ad quem omnia sunt referenda, dicitur, *Diliges ex toto corde.* Vbi nomine cordis significatur voluntas. Nam sicut cor corporale est principium omnium corporalium motuum, ita etiam voluntas, & maxime quantum ad intentionem finis vltimi, qui est obiectum charitatis, est principium omnium spiritualium motuum. In qua proinde particula omnes scripturæ textus superius relati consentiunt.

68 Deinde verò quia ex motione voluntatis, etiã ceterę animi vires ad eandem Dei dilectionem, eundeq; finem ac dilectionis obiectum, qui est Deus, referendæ sunt, subiunguntur aliæ particule, ad easdẽ vires

seu potentias spectantes; in quibus tamen scripturæ textus non nihil variant. Nam sicut retulimus, Deuteronomij loc. cit. ponuntur tria, scilicet, ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota fortitudine. Apud Mattheum ex his ponuntur duo solum, scilicet ex toto corde, & in tota anima: & omittitur, ex tota fortitudine: sed additur. In tota mente. Apud Marcum ponuntur quatuor, scilicet ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, ex tota virtute, quæ est idem cum fortitudine. Et hæc etiam quatuor tanguntur apud Lucam. Nam loco fortitudinis seu virtutis ponitur: *Ex omnibus viribus tuis*. Quare præter particulam iam antea explicatam, ex toto corde, omnibus textibus communem, trii etiam reliquorum ex potentijs voluntati subordinatis ratio est assignanda. Nam quod alicubi vnum horum omittitur, ideo factum est, quia vnum intelligitur in alijs.

69 Tria igitur sunt principia actuum in genere, seu potentia, quæ mouentur à voluntate, scilicet intellectus, qui significatur per mentem; vis appetitiua inferior, quæ significatur per animam; & vis executiua exterior, quæ significatur per fortitudinem, seu virtutem, siue vires. Præcipitur ergo nobis, vt tota nostra intentio feratur in Deum, quod est, ex toto corde, & vt intellectus noster subdat Deo, quod est, ex tota mente; & vt appetitus noster reguletur secundum Deum, quod est, ex tota anima: & vt exterior actus noster obediat Deo. quod est, ex tota fortitudine, vel virtute, vel viribus Deum diligere. Ita S. Thomas cit. a. 5.

70 Vbi tamen etiam aliorum explicationes subiungens, ait: *Chrysostomus*, seu auctor operis imperfecti in Mathæum homil. 4. 2. accipit è contrario cor & animam, hanc scilicet pro amore voluntatis; illam pro amore appetitus sensitui; et si promiscue simul animam etiã pro intellectu Deo per fidem adherentem interpretetur. *Augustinus* verò lib. 1. de doctrina Christiana cap. 2. 2. refert cor ad cognitiones; & animam ad vitam, mentem ad intellectum. *Quidam* autè dicunt, ex toto corde, id est, intellectu; anima, id est, voluntate; mente, id est, memoria. Vel secundum *Gregorium Nyssenum*, per cor significat (scriptura) animam vegetabile: per animam, sensitiuam, per mentem, intellectuam: quia hoc, quod nutrimur, sentimus, & intelligimus, debemus ad Deum referre. Vt proinde omnes in eo consentiant, ijs verbis significari, diligendum esse à nobis Deum, tum internis actibus, tum externo opere, quantum possumus.

Et quamuis sub præceptum, quod datur de actu alicuius virtutis, non cadat modus quem habet ille actus ex alia superiori virtute, cadit tamen sub præceptum modus ille, qui pertinet ad rationem propria virtutis; qualis circa actum charitatis significatur supradictis particulis, vt notauit S. Thomas ibidem a. 4. ad 1. & dictum cit. tom. 2. disp. 5. q. 3. dub. 3.

71 Nec obstat primo, quod ex dicta explicatione sequi videtur, etiã peccatum veniale, esse contra præceptum diligendi Deum; quia peccatum illud non pertinet, nec refertur ad Dei dilectionem; quod tamen requiritur ijs verbis, ex toto corde Deum diligere. Nam vt respondet S. Thomas a. 4. ad 2. Ex toto corde Deum diligere, omniaq; ad Deum referre, dupliciter accidit. Vno quidem modo, in actu, id est vt totum cor hominis semper actualiter in Deum feratur: & ista est perfectio patrie. Alio modo, vt habitualiter totum cor hominis in Deum feratur, ita vt nihil contra Dei dilectionem cor hominis recipiat: & hæc est perfectio vite; cui non con-

trariatur peccatum veniale; quia non tollit habitum charitatis; cum non tendat in oppositum obiectum; sed solum impedit charitatis usum. In quem sensum etiam supra q. 3. dub. 2. explicauimus illud, Deum diligendum esse super omnia.

72 Nec obstat secundo, quod hac ratione nullus relinqui videatur locus operibus perfectionis, quæ sunt in consilio. Nam perfectio charitatis, ad quam ordinantur consilia, est media inter duas perfectiones, paulo ante declaratas, quæ itidem sub præceptum non cadit; vt scilicet homo quantum possibile est, se abstrahat à rebus temporalibus, etiam licitis, quæ occupando animam, impediunt actualem motum cordis in Deum, vt rectè notauit S. Thomas eodem a. 4. ad 3.

73 ASSERTIO VI. Sed & præceptum de dilectione proximi rectè exprimitur Matthæi 22. v. 39. *Secundum autè præceptum simile est huic: diliges proximum tuum sicut te ipsum*. Ita S. Thomas q. 44. a. 7. Probatur & declaratur. Nam ijs verbis & diligendi ratio, & dilectionis modus traditur. Illa quidem, dum proximus nominatur. Propter hoc enim ex charitate diligere debemus alios, quia sunt nobis proximi & secundum naturam Dei imaginè, & secundum capacitatem gloriae. Nec refert, vt trum dicatur proximus, vel frater, vt habetur 1. Ioannis 2. v. 10. & 11. & cap. 4. v. 20. & 21. vel amicum, vt habetur Levitici 19. v. 18. quia per omnia hæc eadem affinitas (seu coniunctio) designatur.

74 Modus autem dilectionis tangitur, cum dicitur, sicut te ipsum. Quod non est intelligendum, quantum ad hoc, vt aliquis proximum sibi equaliter diligat, sed similiter sibi (hoc est, simili modo, quo se ipsum diligit) & hoc tripliciter. Primo quidem ex parte finis, vt scilicet aliquis diligat proximum propter Deum; sicut se ipsum debet propter Deum diligere: vt sic fit dilectio proximi sancta. Secundo ex parte dilectionis (seu etiam obiecti, quod proximo diligendo volumus) vt scilicet aliquis non condescendat proximo in aliquo malo, sed solum in bonis: sicut & suæ voluntati satisfacere debet homo solum in bonis: vt sic fit dilectio proximi iusta. Tertio ex parte rationis dilectionis, vt scilicet aliquis non diligat proximum propter propria utilitatem, vel delectationem; sed ea ratione, quod velit proximo bonum, sicut vult bonum sibi ipsi: vt sic dilectio proximi sit vera. Nam cum quis diligit proximum propter suam utilitatem, vel delectationem, non verè diligit proximum, sed se ipsum. Ita S. Thomas cit. a. 7.

75 ASSERTIO VII. Sed & ordo charitatis cadit sub præceptum. Ita S. Thomas q. 44. a. 8. Patet ex scriptura 1. Ioannis 3. v. 16. vbi iubemur pro fratribus animam ponere; adeoq; significatur, proximum plus diligendum esse, quam corpus proprium. Similiter etiã cum mandatur ad Gal. 6. v. 10. Vt maxime operemur bonum ad domesticos fidei; & dum 1. ad Timoth. 5. v. 8. vituperatur, qui non habet curam suorum, & maxime domesticorum; significatur, inter proximos, meliores, & magis propinquos magis esse diligendos. Ratio est; quia modus, qui pertinet ad rationem virtuosi actus, cadit sub id ipsum præceptum, quod de actu virtutis datur: ordo autè charitatis pertinet ad ipsam rationem eiusdem virtutis; cum accipiatur secundum proportionem dilectionis ad diligibile. De quare satis actum dub. 2.

ASSERTIO VIII. Præceptum dilectionis Dei in hac vita impleri potest, quantum pro ratione vite satis est. Hæc est mens S. Thomæ q. 44. a. 6. Probatur

& declaratur. Præceptum enim aliquod dupliciter potest impleri. Vno modo perfecte; alio modo imperfecte. Perfec̄te quidem impletur præceptum, quando peruenitur ad finem, quem intendit præcipiens. Impletur autem, sed imperfecte, quando etsi non pertingat ad finem præcipientis, non tamen recediatur ab ordine ad finem. Sicut si Dux exercitus præcipiat militibus, vt pugnent, ille perfecte implet præceptum, qui pugnando hostem vincit, quod Dux intendit; ille autem implet, sed imperfecte, cuius pugna ad victoriam non pertingit; non tamen contra disciplinam militarē agit. Intendit autem Deus per hoc præceptum, vt homo Deo totaliter vniatur; quod fiet in patria, quando Deus erit omnia in omnibus, vt dicitur 1. ad Cor. 15. Et ideo plene & perfecte in patria implebitur hoc præceptum: in via autem impletur, sed imperfecte. Et tamen in via tanto vnus alio perfectius implet, quanto magis accedit, per quandam similitudinem, ad patriæ perfectionem. Ita S. Thomas cit. a. 6.

Summa est; impleri posse, quantum ad id, quod directe in hac vita sub præcepto cadit, etsi non impleatur, quoad finem præcepti in altera primū vita consequendum; qui directe & immediate sub præceptū non cadit, vt pluribus dictum tom. 2. disp. 6. q. 3. dub. 6. & non nihil disp. 4. q. 8. dub. 3. Hactenus doctrina S. Thomæ de præceptis charitatis.

77 Illud verò adhuc dubium restat; an & quando nā præceptum de interna dilectione Dei, vel proximi obliget. Ad hoc respōdeo sequētibus assertionibus.

ASSERTIO I. Tenemur aliquando super omnia amare Deum, non solū vt auctore naturæ, amore naturali, sed etiam quatenus per fidem, aut supernaturalē cognitionē nobis, vt auctor supernaturalium bonorum proponitur, amore supernaturali. Colligitur tū ex illo, 1. Ioannis 3. v. 14. *Qui non diligit, manet in morte.* tum ex Matthæi 22. v. 37. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c.* Quæ etsi apud S. Thomam hic q. 44. a. 5. ex varijs varie explicentur vt vidimus, re ipsa tamen aliud non significant, quam vt Deus diligatur ex omnibus viribus, & super omnia, tanquam finis noster vltimus, cui nihil anteponamus. Præterquam quod vero simile est, particulas illas diuersas nihil diuersum significare, sed maioris tantum explicationis & emphasis causa positas, vt videre est apud Maldonatum ibidem, & Gregorium de Valentia hic q. 19. punct. 1. Ratio sumitur ex dictis superius assert. 1.

78 ASSERTIO II. Præceptum hoc dilectionis obligat, tum in articulo mortis, adeoque tempore subeundi Martyrij; tum etiam quando primū post rationis vsum quis animaduertit rationes, quibus ad amandum Deum super omnia, suaque omnia ad Deū referenda merito moueri potest, aut sane paulo post. Ita habet cōmunis sententia Doctorum, apud citatos, & fustius dictū tom. 2. disp. 5. q. 5. dub. 4. sub fin. Ratio est, quia vtroque hoc tempore imprimis opus est, vt affectus cum Deo vniatur: præsertim quando eodē tempore simul obligat præceptū perfecte contritionis, quæ aut est ipse actus charitatis, aut certe actum charitatis amoremque Dei super omnia supponit, vt dicitur suo loco.

79 ASSERTIO III. Quin etiam præceptum dilectionis Dei super omnia insuper in vita perfecte, ali-

quoties obligat; quamuis incertum sit, quibusnam præcise temporibus obliget.

Primum tradit cōmunis Doctorū sententia, idque satis colligitur ex citatis scripturis; & vltius probatur ex eo, quod nemo censeri potest amici officij explere, qui non aliquoties ac iterato amoris affectū erga amicum renouet. Et postulant hoc in super etiam innumera beneficia Dei. Deniq; præcipuū mediū, quo ad supremam beatitudinē contenditur, est ipsa dilectio Dei super omnia: ergo ipsa ratio hominis viatoris postulat, vt hoc mediū sapius in vita reuerteretur. Hinc sanē qui per multos annos nullū eiusmodi actum dilectionis Dei eliciuisset, à peccato non foret immunis; etsi certo temporis intervallo obligatio hæc præcise definiri non possit, vt mox declarabitur.

Secundam partē recte tradunt Bannes hic q. 44. a. 1. dub. 1. Azor tom. 1. lib. 9. c. 4. & Sa v. charitas; eaq; patet vel ex ipsa sententiarum diuersitate, quæ hæc de re inter Doctores reperitur. Etenim primo Nauarrus Manuali c. 11 n. 7. dicit, obligare, cum primū homo ad rationis vsum peruenit: quæ est etiam sententia S. Thomæ 1. 2. q. 89. a. 6. & aliorū. Sed quam, vt sonat, de ipso præcise instanti primo vsum rationis acceptā ibidē tom. 2. disp. 4. q. 5. dub. 4. cum Soto, Banne, Valentia, & plerisque alijs refutauimus.

Secundo Sotus lib. 1. de nat. & grat. cap. 22. & lib. 2. de iustitia q. 3. a. 10. quem sequitur Valentia hic q. 19. punct. 1. asserit, præceptum illud obligare, dum baptismus suscipitur, vel singulare beneficium à Deo confertur. Sed hoc velut sine sufficienti ratione dictum, non recipiunt Nauarrus, & Azor locis cit. Sufficit enim ad baptismum attritio; & pro beneficio, gratiarum actio.

Tertio Sotus, Nauarrus, Valentia locis cit. id ipsū asserunt, quando honor Dei aduersus blasphemias defendendus est. Sed is actus ad Religionē spectans, cur actum illū amoris exigit, non apparet: cum ipse etiam Sotus tradat, per se loquendo, sufficere actionem illam externā, qua diuinus honor vindicetur, etiamsi ab interna charitate non proficiatur.

Quarto Sotus in 3. dist. 27. Angelus, & Tabiena v. feria existimant obligare omnibus diebus festis. Sed hoc quia nulla firma ratione nititur, ex cōmuni reijciunt citati. Vnde colliges, vt peccato non vacat ille, qui nunquam, aut per multos annos nullum actum amoris Dei elicit, vt ante dictum, ita per se loquendo, non facile damnandum, qui in vita subinde se ad amandum Deum exercet.

ASSERTIO IV. Per accidens vero hoc præceptum obligat, quando actus ille dilectionis Dei super omnia ad aliud quoddam opus, vel alterius virtutis actum exercendū necessarius est. Ita habet cōmunis Doctorū sententia. Ratio est; tum quia qui præcipit actum, etiam præcipit ea, quæ ad illum hic & nunc requisita sunt. Tum quia sancta sanctè eragenda: ergo si quo casu opus aliquod exercere placeat, quod hic & nunc sine dilectione Dei super omnia recte & sanctè obire non liceat, necessarium erit actum illum dilectionis non prætermittere.

Qua quidem ratione Caietanus 1. 2. q. 89. a. 6. ite Nauarrus, Valentia, Sa locis cit. & alij communiter asserunt, præceptū obligare, dum contritionis actus eliciendus est; velut qui ex amore Dei super omnia

proficisci debeat, de qua resuo loco tom. 4 Ita etiam Sotus loc. cit. putat obligare quando valde arduum opus suscipiendum est; aut alioquin ob tentationis vim, animæ salus periclitatur. Sed cum etiam orationis, aut alterius virtutis actu robur impetrari possit, tentatioque vincit, non est cur determinate ac vniuersim actus dilectionis Dei requiratur, vt recte notauit Azor loc cit. Quia ratione etiam is actus vix vnquã ad alia opera externa virtutum determinate necessarius erit. Alia ratio est susceptionis Sacramentorum, ad quam rite obeundam, nonnunquã in homine peccatore necessaria esse potest perfecta contritio, & consequenter etiam dilectio Dei saltè virtualis super omnia, vt dictum. Neque vero omissio huius actus hoc casu est peccatum speciale & distinctum ab eo peccato, ad quod vitandum requirebatur: Secus est in ijs casibus, in quibus hoc præceptum per se obligare diximus.

84 **ASSERTIO V.** Sed & aliquando necessarius est actus dilectionis supernaturalis proximi. Ita habet communis Doctorum sententia apud citatos; quicquid in contrarium dixerit Caietanus loc. cit. Colligitur ex cit. Matthæi 19. *Diliges proximum tuum sicut te ipsum* Ratio est; quia proximo efficaciter velle debemus bona supernaturalia, hæcque eidem pro loco & tempore ex affectu charitatis procurare. Tum quia proximus est verè amicus per charitatē, vt superius dictum; ergo tenemur subinde amorem amicitiae erga eundem per charitatem elicere, vt in simili de dilectione Dei dictum.

85 **ASSERTIO VI.** Hic tamen actus per se non ita necessarius est, vt in eo sistatur; sed solum vel ob exercendum actum aliquem externum charitatis erga proximum, vel ob vitandum ipsius odiū. Significat Valentia hic q. 19. punct. 2. Ratio est; quia hic actus internus per se neque notus est proximo, neque utilis: cum tamen amor internus Dei & notus sit ipsi, & per se quidam ipsius cultus, merito proinde re-

quisitus, etiam sine vilo respectu ad actū externum.

Dices primò; hinc consequens esse, aliquem Eremitam, qui solus absque omni consortio humano habitet, nunquã teneri tota vita sua elicere actum dilectionis proximi; vt pote cui nullum ipse externum charitatis officiū præstare potest. Respondeo negando sequelã; tenetur enim talis nihilominus orare, pro salute proximorū; quæ oratio dicitur externus actus charitatis, quia est actus diuersæ virtutis atque etiam potentiae, quamuis ex motiuo charitatis profectus.

Dices secundo, externū actum charitatis non esse proximo exhibendū ex præcepto, nisi in casu necessitatis; fieri autē potest, vt alicui tota vita sua nullus talis casus necessitatis occurrat. Respondeo, in tali casu sufficere comunem notitiam necessitatis proximorū in genere, saltè vt orare pro eodem teneamur.

Dices tertio, hac ratione probat actū dilectionis eliciendum esse erga omnes homines; maximè quia omnes sunt amici; id verò non videtur vsu receptū. Respondeo, concedendo sequelam: id enim ipse Christus faciendum indicauit, quando in oratione dominica nos generatim pro omnibus orare docuit. Neque enim pro nobis ipsis tantum singuli, sed generatim pro omnibus hominibus oramus; *Pater noster etc. Adueniat regnū tuū. Dimitte nobis debita nostra.*

88 Dices quarto, officia externa charitatis, ipsamque etiam orationē sufficienter exhiberi & peragi posse absque interno affectu & dilectione proximi. Respondeo constanter admodum & efficaciter non posse, si nunquã intercedat actus internus charitatis. Quo fit, vt etsi opus non sit, quoties externū officiū charitatis proximo exhibemus, actum internū dilectionis, præsertim supernaturalis, erga eundem elicere, opus sit tamen aliquando, & quidem iterato eundē subinde exercere. In qua tamen re fatendum est, vel ob eam ipsam causam, non leuiter subinde peccari; vt vere dici possit; *Quoniam; frigesces charitas multorum,* Matth. 24. v. 12.

Q V Æ S T I O V.

De Eleemolyna tam corporali, quam spiritali; adeoque de correptione fraternā.

S. Thomas 2. 2. q. 32. & 33.

Absoluetur hæc quæstio quinque dubitationibus. I. Quid in genere est quotuplex, cuiusque utilitas sit Eleemolyna. II. De præcepto Eleemolynæ corporalis; an est quando obliget; itemque de quibus rebus, à quibus, & quanta fieri possit eleemolyna. III. An expediat, sine discrimine quosuis pauperes ad eleemolynarum acceptionem, petitionemque, vbiuis locorum admittere. IV. An est quando, seu quibuscum circumstantijs fraterna correptio sit in præcepto. V. An est quis in Correptione fraternā ordo sit seruandus.

D V B I V M I.

Quid in genere, & quotuplex, cuiusque utilitas sit Eleemolyna.

S. Thomas 2. 2. q. 32. a. 1. 2. 3. & 4.

85 **Q**uantum ad primū attinet, Eleemolyna per se & immediatè est actus misericordiae; vt quæst. præced. dub. vlt. dictū, & patet ex ipsa notione nominis, græcè à miserendo deriuati. Quo tamen non obstante, mediatè & imperatiuè potest esse actus tū charitatis, ex dictis ibidem; tum religionis, Heb 13.

v. 16. *Talibus hostijs promeretur Deus;* tum etiam poenitentiae siue iustitiae; ex Dan 4. v. 24. *Peccata tua Eleemolynis redime.* Definitur, opus, quo subuenitur indigenti, ex compassione, propter Deum, iuxta S. Thomam q. 32. a. 1. Sed vbi de ipsa per se eleemolyna sermo est, vltima particula rectius omittitur.

nam tuam reperunt à te: quæ autem parasti, cuius erunt? Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum dives. Lucæ 16. Epulo in Lazarum immisericors damnatur. 1. ad Timoth. ultimo v. 17. & 18. Diuitibus huius sæculi præcipe, non sublimè sapere, neq. sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo &c. facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum ut apprehendant veram vitam. Huc etiam ex parte spectant illæ in diuites cominationes. Luc. 6. v. 24. *Ve vobis diuitibus, quia habetis consolationem vestram.* Luc. 18. v. 25. *Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum Dei.* Iacob. 5. v. 1. *Agite nunc diuites, plorate ululantes in miserijs vestris quæ aduenient vobis.* Nimirum quia cum diuitijs facile coniuncta esse solet immoderata cupiditas, quæ hominẽ à religionis & misericordiæ studio auertit. Ratio est. Quia charitas exigit, ut quãdo comode & facile possumus, necessitati proximi subueniamus: tum quia graues & leues necessitates proximi vix satis inter se discerni possunt: tum quia valde necessarium est Reipub. in qua sæpe maior pars pauperum est, ut communes eiusmodi necessitates subleuentur.

15 Ex dictis colligitur, etsi in singulis particularibus casibus, ob paritatem materiæ, nõ sit plus quàm veniale, comunem & leuẽ necessitatẽ patienti, elemosynã negare; modo vbi facultas suppetit, nulla grauis scienter negligatur, & aliquando etiã nullum, si quis prudenter differat, ut cum omnib⁹ non possit, alij cui malit, aut etiã egentiori tribuat, ut habetur ex S. Thomã cit. q. 66. a. 7. nihilomin⁹ tamẽ ex illorum auctorit. quos secuti sum⁹, sententia, mortale peccatũ esse, si quis superflua habens statuat, in comunib⁹ necessitatib⁹ pauperum nullã vnquã elemosynã facere; aut si, quod moraliter tantundẽ est, saltẽ cum implicito eiusmodi proposito, reipsa nullã vnquã in tali casu de superfluis elemosynã faciat; quia materia & debitum hoc, etsi respectu singulorum leue sit, graue tamen est respectu communitatis, ut recte notauit Valentia loc. cit.

16 Notanda tamẽ interim duo. Primum, necessaria ad statum dici illa ex S. Thomã hic q. 3. a. 6. & Caietano ibidẽ, sine quib⁹ non potest vita conuenienter agi, secundum conditionẽ & statum presentem, aut probabiliter per licita media acquirendum, tam ppriã personæ, quàm aliorum, quorũ cura nõ bis incumbit; spectata quidẽ hac in re, nõ solum presentis necessitate, sed etiã prõbabiliter, prudentis viri iudicio, futurã; ita ut hac in re non habeatur quidẽ ratio omnium, quæ absolute possunt contingere in futurum; hoc enim esset de craftino superflue cogitare, contra præceptum Christi Matthæi 6. sed eorum tantum, quæ probabiliter, & ut in plurib⁹ occurrunt, ut recte notauit S. Thomã a. 5. ad 3. Quo fit, ut eiusmodi necessarium non consistat in indiuisibili, sed habeat magnã latitudinẽ; ita ut sæpe multis additis, non possit iudicari superfluum; & multis etiã sublati, adhuc cõseri possit necessariũ utcunq; remanere, ut etiam notauit S. Thomã cit. a. 6.

17 Notandum secundo, non tamen ideo superflua habentib⁹ prohibitum esse, opes suas ad alios etiam honestos vsus cõuertere, v. g. ad ædificationẽ seu ornatum templorum, ad conuiuia moderata amicorum; ad liberalẽ ac moderatã donationẽ, & non solum quia hæc ipsa possunt ad decentiã status specta-

re, sed etiam quia templum potest aliquãdo magis esse necessarium bono comuni, quàm multorum etiam pauperum in leuib⁹ eiusmodi necessitatibus subleuatio. Accedit, quod qui donat, aut indigenti donat, & sic saltem quoad substantiã elemosynã facit; aut non indigenti, & tunc onus dandi elemosynã cum pecunijs in alterum transfert, sine damno pauperum. Ex quibus facile soluitur contrariã sententiã fundamenta.

Quæritur secundo an præceptum Elemosynæ omnes ex æquo obliget; quibusue casib⁹ obligare desinat: & an sufficiat aliquãdo indigenti mutui dare.

ASSERTIO I. In prædictis casibus, ad dandam elemosynã multo strictius, quàm alij seculares, obligantur personæ Ecclesiasticæ, habentes redditus Ecclesiasticos; & in his maximè Episcopi, & animarũ pastores. Ita docent ex certa & communi omnium sententia Bannes, Valentia, loc. cit. Et colligitur ex 1. ad Timoth. 3. v. 2. *Operet Episcopus esse &c. hospitalem &c. non cupidũ.* Idẽ habetur ex S. Gregorio hom. 14. in Eccl. & Concilio Tridentino sessione 23. de Reformat. c. 1. vbi dicitur, *præcepto diuino mandatum esse omnibus, quibus animarũ cura commissã est &c. etiã pauperũ aliarũq; miserabilũ personarũ curã paternã gerere.*

Vnde etiam sumitur ratio ab officio petita: præterquã quod iuxta canones, redditus Ecclesiastici peculiari ratione sunt pauperib⁹ obligati; adeo ut vel beneficiarij non sint dñi bonorum superfluum, sed dispensatores tantũ, de quo inferius d. 4. vel certè si dominũ habent, ideo habent, ut in ideo pauperes subleuent; idq; tum ex intentione Fundatorũ; tum ex legum Ecclesiasticarum decreto; ut prout saltem ex strictissimo præcepto misericordiã pauperibus subuenire teneantur, iuxta eõdem.

Vnde Bannes: *Ego sane, inquit, nullum Episcopum Hispania absoluerem, nisi saltem quartam partem redditũ in elemosynas expenderet.* Et addit, in grauioribus necessitatibus famis, aut pestis, etiã ad amplius teneri, ita ut aliquando teneantur ex propria suppellectile, & vasis argenteis elemosynam facere. Quæ de re multi canones existunt apud Gratianũ causa 10. q. 1. & causa 12. & causa 16. q. 1. & causa 22. q. 4. Similis est ratio quarundam Religionum, & Monasteriorum seu religiosarũ domũ, quæ ex speciali ratione fundationis seu instituti ad elemosynas & hospitalitatem obstringuntur.

ASSERTIO II. Omnes tamen obligationes superius relatæ cessant; Primo quãdo pro tempore, quocunq; demũ casu, facultas subueniendi deest; nemo enim tenetur ad impossibile. Secundo quãdo proximi necessitas plane ignoratur. Nam etiã tunc subleuari nõ potest; nec vero in eã vllus tenetur inquirere, nisi prælatus, paterfamilias, & alij quib⁹ ex officio subditorum cura incumbit; esset enim alioqui id onus plane intolerabile; nec est hæc rerũ particularium cognitio p se vsquam præcepta. Tertio, cum quis probabiliter scit, eã necessitatẽ p alium opportune subleuatũ iri, quia tunc proxim⁹ meo opẽ nõ indiget. Quarto, quãdo aliquis non potest subleuare personã priuatã miseriam, nisi vel quoad se, vel quoad sibi coniunctos, partẽ aut maiorẽ necessitatẽ incurrat, iuxta dictã de ordine charitatis q. 3. dub. 4. conuenienter S. Thomã hic q. 3. a. 6. & 9. Caietano, Banni ibidem Valentia q. 9. punct. 4.

20 **ASSERTIO III.** Si proximus indigens habet alibi bona; aut saltē eius conditionis sit, vt probabiliter existimetur acquiratur; aut vsu tantum rei vsu nō cōsumptibilis indigeat; aut quoties res magni pretij, v. g. 20. aureorum, ad præsēntē necessitatē subleuandā est expendenda, non est necessarium indigenti absolute donare, sed satis est mutuo dare, vt is datum restituat sub cōditiōe, cum aliquando possit. Ita Nauarrus c. 24. Manual. n. 5. Couaruias in reg. peccatum part. 2. §. 1. n. 3. & 4. post Adrianum in 4. de restitut. qui absolute docent, satis esse, si quis tempore praecepti eleemosynae, aut donando, aut mutuando proximo subueniat.

Sed hoc velut alienum à cōmuni sensu piorum vniuersim nō placet, vt supponit non solum antiqui Doctores in 4. dist. 15. & 16. sed etiā aperre notarunt Sotus in 4. de Iustitia q. 7. a. 1. Bannes, & Valentia loc. cit. qui in tribus solum prioribus casibus notant sufficere mutuum; sed ego probabiliter etiā extendi hoc existimo ad vltimum, cum Lessio lib. 2. de Iustitia c. 16. dub. 1. n. 11. Licet enim vbi nullum intercessit pactum, in extrema necessitate quisque possit sibi necessarium ad vitam vnde cumq; sumere (saluo ordine charitatis, consulto etiam prius Dño, si commodē fieri potest, ex S. Thoma a. 7. ad 3.) idq; etiā sine obligatione restituendi, quicquid dixerit Nauarrus; tamē in re magni pretij, non iniuste videtur imponi illa per se non grauis obligatio accipienti, vt restituat, si aliquando possit, tum vt hac ratione suauis sit eleemosynae onus, tum vt indigentes ipsi ad maiorem industriam excitentur.

21 **Quæritur secundo, de quibus rebus; à quibus & quanta fieri possit Eleemosyna.** Respondetur sequētib; assertionibus. **ASSERTIO I.** De rebus alienis, seu iuxta præsentes circumstantias, omnib; spectatis, restitutioni obnoxij, absque consensu expresso vel interpretatio Dñi seu creditoris, non est licitum facere eleemosynas; nisi in extrema necessitate. Ita S. Thomas q. 3. 2. a. 7. Colligitur ex Eccl. 3. 4. & Proverb. 3. v. 9. *Honora Dominum de tua substantia.* Ratio est. Quia debitum iustitiæ preponderat debito misericordiae. Vnde colliges, eleemosynas, quib; se quis impotentiē reddit ad restitutionē debiti, nec iuste dari, nec iuste accipi; ac proinde restitutioni obnoxias esse, de quo alibi.

Excipitur tamen extrema necessitas; quia in hac omnia fiunt cōmunia; in qua proinde quilibet potest ac debet etiam de alieno (consulto tamen prius, si commodē fieri potest, Dño, vt superius dictū) subuenire, si ppria non habeat; nec propterea tenetur ad vllā restitutionē, vt iuxta S. Thomam ibidē recte notauit Valentia q. 9. pun. 5. & 6. ex cōmuni, licet quis iam ante necessitatē eiusmodi extremā, rem alienā alteriue debitā furto aut vsura abstulerit, vt ex dictis colligitur, etsi nonnulli dubitent. Addit Sa V. Eleemosyna n. 8. *Possē etiā grauius indigenti rapere alienā non magni momenti rem, dicunt quidā; nec improbabilius.* Sed certe hoc est contra cōmunē. S. Thomae, & aliorum cit. a. 7. qui id solum permittunt in extrema necessitate; in qua sola omnia fiūt cōmunia.

22 **ASSERTIO II.** De rebus quidem illicite partis licitum est facere eleemosynam; modo earum dominium à possidente fuerit acquisitum; aut certe non egedē numero, sed specie tantū restitutioni obnoxie

sint. Ita cōmunis, & colligitur ex S. Thoma ibidem a. 7. Itaq; de meretricio fieri potest eleemosyna, & secluso scandalo, etiā oblatio ad altare, iuxta S. Thomā q. 86. a. 3. ad 1. etsi id olim lege postriua fuerit prohibitū Deut. 23. Ex vsuraria etiam pecunia, seu lucro, cui; p cōmixtionē (de qua suo loco) acquiritū fuerit dominiū, quodue nō numero, sed specie solū idē est restituendū, potest fieri eleemosyna, salua obligatione restituēdi equalēs: per simoniā deniq; acquisitū nō solū potest, sed etiā debet erogari in eleemosynā, ex peculiari dispositione iuris positui, vt notauit etiā S. Thom. cit. a. 7. & suo loco dicitur.

23 **ASSERTIO III.** Ille qui est in potestate alteri; cōstitut; extra casum extremæ necessitatis, (in quo, vt dictū, omnia fiunt cōmunia) nō potest facere eleemosynā, absq; superioris explicito, aut probabiliter præsumpto, seu interpretatio consensu, nisi habeat aliquid, ratione cuius potestati superioris non subdit. Ita S. Thomas q. 3. 2. a. 8. & communis. Ratio patet; quia de re aliena, aut altari obstricta, nemo potest disponere sine consensu alterius; nisi vt in extrema necessitate accidit, iam non sit propria solum alterius, sed communis.

24 Vnde colligitur, maritatas dare posse eleemosynā in his casibus, vt conformiter S. Thomae hic tradūt Syluester & Sa verbo *Eleemosyna*, Nauarrus c. 17. n. 353. Primo de bonis paraphernalib; (nempe alijs, præter dotē, & cōmunia) & de reb; sibi à viro ad victū assignatis; vt & de ijs, quas sua nō debita industria acquisierunt. Secundo vbi est consuetudo, vt tales dent eleemosynas, iuxta Syluestrum & Sa loc. cit. etsi Nauarrus ex Antonino talem consuetudinē non agnoscat. Tertio, viro absente, quantum ille præsens dare solebat, aut debebat. Quarto, si familiā gubernet, viro consentiente. Quinto, tali necessitate occurrente, cui vir teneatur nec tamen velit subuenire: tunc enim quoad hoc in viri quasi locū succedit, eiusq; defectū supplet. Sexto, pro tuenda salute viri, exemplo Abigail 1. Reg. 25. Septimo, si maritus sit decoctor; tum enim potest clam sibi suæque familiæ subtrahere necessaria, ad vsus seu temporales, seu spirituales.

25 Similiter etiā filij familias, & Religiosi poterunt iuxta eosdē de reb; sibi permissis facere eleemosynā. Primo, si ex voluntate Patris, aut Prælati in peregrinatione, aut exteris scholis versentur; censetur enim tunc superior consentire, vt more aliorū honestorū peregrinorū & Scholarium eleemosynas faciāt. Secundo, si quā ex superiorū consensu administrationē habent, ob eandē causam. Tertio, ex assignatis sibi rebus pro victu, seu ad alios vsus arbitrarios, vt de religiosis speciatim etiam docet Nauarrus in cap. *Nondicaris* n. 40. In quo tamen Religionis cuiusque leges & mores seruandi. Videri potest Basilius in regulis breuioribus q. 82. & 100.

26 Quarto, potest etiam filius facere eleemosynā peculiariter sua auctoritate, ex peculio Castrensi, quod videlicet ratione militiæ acquisiuit, vel quasi Castrensi, vt sunt acquisita per publicum officium liberale, v. g. Aduocati, Medici, vel per Regis donationem; non autem ex profectiis, quæ ratione personæ, vel honorum. Patris sunt acquisita, vt quorum dominium est parentis; nec ex aduentitijs, quæ aut sua opera, aut per aliorum

dona-

donationē, sine respectu Patris, fili⁹ acquisiuit; quia istorū saltē vsus fruct⁹ ad Patrem pertinet. De quib⁹ fufē Syluester verbo *Eleemosyna*, & verbo *peculium*.

Deniq; ad eundē modum, etiā famuli & ancillæ eleemosynā facere possunt, aut de rebus paruis, sub quadā rati habitatione, quæ ex circumstantijs colligēda erit; vel de esculentis siue retrimētis, quæ alioqui inutiliter perirent; vel ex ijs rebus, quas de suo sibi victu subtrahūt; vel de pprio peculio, si quod habēt.

28 **ASSERTIO IV.** Quod si bona quædam sint communia; possideanturq; in comūni particulariter, ita videlicet, vt singula eius comūnitatis membra determinatū ius aliquod habeant ad aliquā eiufmodi bonorū partē, vt fit in collegijs Canonicorū, tunc ad faciendā ex his eleemosynā, extra casum extreme necessitatis, requiritur consensus singulorum ex ea comūnitate: at si possideantur in comūni collegialiter, quæ videlicet ab ipsa comūnitate, vel rectore comūnitatis libere dispensantur, ita vt singuli nō habeant determinatum aliquod ius ad quandā eiufmodi bonorum portionē, qualia sunt bona monasteriorū, tunc requiritur consensus aut maioris partis, aut eorum, qui curā comūnitatis gerunt, iuxta variam gubernationis rationem, & speciales leges singulorum ordinum. Ita ex comūni Ioannes Medina de eleemosynā q. 4. Valentia pun. 5. ex cap. *Cum omnes*, extra de constitutionibus, & cap. *Cum in cunctis*, De ijs, quæ fiunt à maiori parte capituli.

29 **ASSERTIO V.** Potest constitutus dispensator eleemosynarum, si vere egeat, etiam sibi ipsi facere eleemosynam. Ita S. Thomas a. 9. ad 3. Ratio patet; quia ipse non est deterioris conditionis, quam alij pauperes: & mens Dñi est, vt in quouis verē egentes & pauperes fiat distributio, modo non totū nec plus sibi, quam alteri paris conditionis largiatur.

30 **ASSERTIO VI.** Abundanter eleemosynā facere, vt indigentia suppleat recipientis, & sit secundum propriæ facultatis proportionē facta, laudabile est: non autē ita vt ipse recipiens superflū habeat. Ita S. Thomas q. 32 a. 10. Probatum tum ex illo Tob. 4. v. 9. *Si multū tibi fuerit, abundanter tribue*: tum ex illo 2. Cor. 8. v. 13. *Non vt alijs remissio, vobis autem sit tribulatio sed ex æqualitate.*

Quem locum expendens S. Thomas ibidē ad 3. ait. *Auctoritas inducta quantum ad hoc, quod dicit: Non vt alijs sit remissio vel refrigerium, loquitur de abundantia eleemosynæ quæ superexcedit necessitatem recipientis; cui non est danda eleemosyna, vt inde luxurietur, sed vt inde sustentetur. Circa quod tamē est discretio adhibenda, propter diuersas condiciones hominum, quorū quidā delicatius nutriti, indigent magis delicatis cibis aut vestibus. Vnde Ambrosius lib. 1. de offic. cap. 20. dicit: Consideranda est in largiendo ætas atq; debilitas. Nonnunquā etiam verecūdia, quæ ingenuas prodit naturales, aut si quis ex diuitijs in egestatē cecidit, sine vitio suo. Quantum vero ad id, quod subditur, vobis autem tribulatio, loquitur de abundantia ex parte dantis, sed sicut glossa ibidem dicit, non hoc ideo dicit, quia melius esset, scilicet abundanter dare; sed de infirmis timet, quos sic dare monet, vt egestatē non patiantur. Ita S. Thomas, indicans scilicet ob altiorē ac spirituale fidem, etiā necessaria erogare laudabile esse, vt dictū cit. q. 3. dub. 4. Ratio sumitur tum ex ordine charitatis ibidem explicato tum ex fine eleemosynæ, qui est subleuatio indigentæ alienæ.*

Quis autem ordo ac modus in eleemosynis dandis seruandus, de qua re agit S. Thomas a. 9. & 10. constat ex dictis de ordine charitatis q. 3. dub. 4. Recte vero monet Caietanus a. 10. consultius ac melius esse eleemosynas erogare dum viuus, quæ erogandas legare post mortem: non solum quia illæ certiores, & ex se magis voluntariæ sunt; sed etiam quia plus profunt eroganti; qui hac ratione sæpe etiam à peccatis mortalibus, ipsoq; infernalis pœne reatu liberari potest: quod post hanc vitam fieri non potest.

D V B I V M III.

An expediat, sine discrimine quous pauperes ad eleemosynarū largitionem petitionemue vbiuis locorum admittere.

S. Thomas 2. 2. q. 32. a. 8 & 9.

AD hanc rem explicandam, Quæritur primo an conueniat priuatis, multū examinare eos, qui eleemosynā postulant, de morib⁹ & vitæ conditione, ne forsā indigni admittantur. Respondetur negatiue, satis enim est, non constare de indigentia petentis seu recipientis eleemosynā. Ita passim docent SS. Patres, speciatim August. l. 5. harel. qui ait: *Discite Christiani, sine diuotione exhibere hospitalitatē, ne forte cui domū clauseritis, ipse sit Christus, quē excluditis.*

Et seuerius Chrysostomus hom. 31. ad Antioch. siue potius homil. 11. in epist. ad Heb. c. 6. vt etiā ex parte referunt cap. quiescamus d. 42. ait: *Quiescamus ab hac absurda & diabolica curiositate. Si in clerum electū se dicit; si sacerdotē se nominat; scrutare. Non enim sine periculo in talibus indiscussa communicatio est: circa maiora periculum vertitur; non enim das, sed accipis. Si vero pro nuncurimento postulat, ne hic examines &c. Si Abraham scrutator esset, refugientes ad se angelos nunquam hospitio suscepisset. Et infra: *At simulat, in quib⁹ tremore & infirmitate: non times, ne fulmen ab hoc verbo caluit accensum in te feratur? nec Christi times tribunal illud horrendū? nam etsi simulat, ex necessitate & egestate simulat, propter tuā sanctitā & inhumanitatem. Quis enim tam miser & ærumnosus est, vt nulla premente necessitate, pro solo pane, velit ita deturpari ac plangere, talemq; personā sustinere? Igitur illius simulatio, inhumanitatis tuæ præco fertur. Similia ex Chrysostomo hom. 11. in epist. ad Heb. cap. 6. referuntur cap. Quiescamus dist. 42.**

Idem Chrysostomus in illud Apostoli Coloss 3. *Induite vos viscera misericordiæ* ita scribit: *Vide quomodo vult nos esse misericordes: non dixit misericordem simpliciter, sed induite vos; vt quemadmodū vestimentū semper nobiscum est, sic & eleemosyna. Nec simpliciter dixit misericordiam, sed viscera misericordiæ, vt naturalem imitemur amorem. At nos contrarium facimus, & si vnum quis petens obulum accedit, contumelios & conuictijs insectamur & impostorem vocamus. Non horret homo, nec erubescit, impostorem propter panem vocari? Si vero talis imposturam facit, ob hoc ipsum, dignus est, cui misericordia tribuatur, quod ita fame premitur, vt talem habeat personam. Quis & hæcnostræ crudelitatis est redarguit; nam cum facile dare non sustinemus, innumeratas coguntur artes excogitare, vt inhumanitatem nostram fallere possint, & emollire sanctitatem.*

Ibidem

34 Idem Chrysoſtomus Hom. 2. i. in Epist. ad Rom. Ne tu, inquit, pauperes curiose inquiras; propter Christi ipsos suscipis. Quod si perpetuo curiose scrutatus fueris pauperes, fiet, ut sepe probatum coram Deo virum praetermittas, mercedemque quam ex eo habiturus eras, perdas. Ne scrutaris igitur curiose pauperum vitam atque negotia. Nam extrema illud insolentia est, pro uno pane, totam miseri hominis vitam curiose inquirere.

35 Et Gregorius Nazianzenus orat. in obitum patris. Multo, inquit praestat, ob eos qui opem merentur, immeritis, quoque perrigere, quam dum metuimus, ne in indignos beneficium conferamus, dignis etiam misericordia officia denegare. Atque eo pertinere videtur, quod scriptura inquit, panem in aquam quoque mittendam esse; ut pote nec defluxurum, nec periturum apud iustum harum rerum ponderatorem (Deum); sed eo periturum, ubi omnia nostra collocantur, et tempestive occurrunt, ut nunquam aliter existimemus.

36 Item Isidorus lib. 3. sent. siue de fumo bono c. 64. Quicumque egenus possit, etiamsi indignum simulat, extoro corde illi commisereri oportet. Et licet ille falsam praese indigentis speciem ferat, si tamen, qui simpliciter imperit, fructum misericordiae non amittit.

Ex quibus patet, SS. Patres eiusmodi egenorum scrutinia velut absurda & periculosa, & a Christiana simplicitate plane aliena, magnopere detestari, ut bene obseruauit etiam Theodorus Peltanus I. de elemos. c. 9. additis fere etiam frequentibus rationibus, I. Quia elemosinae fructus non nititur meritis ac virtute eius, qui elemosinam accipit, sed deuotione & charitate largientis. II. In eiusmodi examine incaute saepe multa quaeruntur, quae iure quaeri non possunt, ne in legitimo quidem iudicio, ne dum extra omne forum. Omitto probra & contumelias, quae non sine grandi iniuria saepe adiunguntur. III.

37 Etiam qui miseriae & infirmitates simulant, ut elemosinas emungant, communiter tamen vere miseri esse solent, ut pote quos non nisi grandis necessitas, ad tam abiectam mendicationis sortem solet compellere, ut supra ex Chrysoſtomo diximus. IV. Facile sub hac examinis specie, excluduntur etiam digni, & vere pauperes. V. Alienum est hoc a caelestis Patris exemplo, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos, & iniustos. Matth. 5. v. 45. Denique aliud est, esse misericordem, aliud scelerum vindicem: misericordiam Deus exigit ab omnibus, vindictam non item.

38 Quae tamen nil obstant, quo minus per viros probos, a magistratu ad hoc designatos, communia, & quasi publica quaedam ab ignotis pauperibus exquirantur. Puta vnde veniant, quo vadant, cuius sine regionis vel Religionis aliaque eiusmodi, quae ab ignotis hominibus exquiri solent. Istud enim, inquit Peltanus loc. cit. adeo non est peccatum hoc tempore, quo tam multi impostores circumcursitant, ut omnino videatur necessarium, ne dum de alijs bene mereri studemus, ciuitatem in aliquod periculum conijciamus.

39 Sed & quos aperte constat, in suam, aut aliorum perniciem elemosinae praesidijs abuti, isthaec omnino deneganda sunt, iuxta illud Eccli. 12. v. 4. Da misericordiam, & ne suscipias peccatorem, &c. Da bono, & non receperis peccatorem. Benefac humili, & non dederis impio: prohibe panes illi dari, ne potentior te sis: nam duplicia mala inuenies in omnibus bonis, quae cumq; feceris illi:

quoniam & altissimus odio habet peccatores, & impijs reddet vindictam. Vnde Ambrosius lib. 1. off. c. 30. Pulchrum est bene velle, & eo largiri consilio, ut proffis, non ut noceas. Nam si luxurioso ad luxuriam effusionem, ad ultro ad mercedem adulterij largientium putas, non est beneficentia ista, ubi nulla est benevolentia; officere est enim illud, non prodesse alteri. Non sunt igitur illi elemosynis fouendi, qui in luxuriam, vel superbiam, vel aliud quodcunq; vitium, istiusmodi fomentis abuti dignoscuntur, ut bene etiam docuit Peltanus loc. cit.

Et Augustinus Epist. 48. ad Vincentium, ut refertur etiā c. Non omnis, causa 5. q. 5. Filius, inquit, es orienti panis tollitur, si de cibo securus in iustitia negligit; quae es orienti panis frangitur, ut iniustitia seductus acquirat.

40 Quæritur secundo, an iusta vel expediens sit lex, qua quibusdam in locis cauetur, ne quis pauperum publice vel ostiatim mendicet. De hac re ita differit Peltanus loc. cit. Extra omnem, inquit, controuerſiam esse, eiusmodi leges edi & conscribi posse; modo tamen pauperibus opidanis domi manentibus ita prospiciatur, ut nihil necessarium illis desit.

41 Cum vero quaeritur, expediat ne eiusmodi leges edere; mihi sane, inquit, illarum ciuitatum consilium magis probatur, quae pauperibus ciuibus liberam mendicandi potestatem faciunt; quod ipse ibidem pluribus rationibus probat; quarum summa est. I. Quia citra publicum ararium pauperibus domi manentibus prospici commode non potest: sufficiens autem eiusmodi ararium non facile inuenitur. II. Plura incommoda, ac praesertim vestitus inopiam experiuntur pauperes qui publico sumptu domi aluntur. III. Incidunt in magna saepe commoda, qui publice mendicantes domos obeunt, quibus carent, illi qui domi detinentur. IV. Plura impetrant, qui suas miseras coram representant, quam qui absentes iuuantur. V. Multa ibi pereunt, ubi nulli sunt pauperes, qui cibum publice quaerunt. VI. Plurimum; diuites mensarum aut vestium reliquias dare malunt, quam pecunias. VII. Pauperes ostiatim circumcursitantes multis occasionem praebent salutaris misericordiae, saltem interno affectu exercendae. VIII. Etiam famuli ancillae, ac liberi ad misericordiam pronocantur, cum alias soli fere patres familias in commune pauperum ararium conferant. IX. Spectaculum est multo iucundissimum, Deoque & hominibus longe gratissimum, cernere numerosos pauperum greges magnatum ianuis assistere ciboque & potu recreatos inde decedere. X. Denique leges, quae elemosynarum studium infirmant aut extenuant, Reipublicae non sunt vitales ac salutaris.

42 Propter has itaque, inquit Peltanus, loc. cit. aliaque eiusmodi rationes, earum ciuitatum institutum magis probandum estimo, quae verè pauperibus publicè mendicandi facultatem faciunt; et si interim aliarum, quae eam potestatem egenis ciuibus suis non faciunt, iudicium condemnare non audeam, modo tamen pauperibus domesticis rectius provideatur, quam communiter provideri consuevit. Ita Peltanus.

43 Quod iudicium itidem mihi comprobatur. Solū addo, ipso etiam diuinae legis veteris exemplo constare, medicationis publicae usum, per se loquendo, si modo pauperibus aliunde satis prospiciatur, non male phiberi; quādo Deus ipse Deut. 15. v. 4. eum improbasse videtur, cum ait: Et omnino indigens, & mendicis

non erit inter vos, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in terra, quam traditurus est tibi in possessionem. Vbi quidem Deus directe mendicationem non prohibet; sed vult tamen adeo liberalē esse pauperū subventionem; ijsq; à ditioribus aut ipso magistratu ita prouideri, vt publica mendicatione non egeant.

46 Quæritur tertio, an iure & conuenienter quarūdam Rerum publicarū legibus à ciuitatū, pagorum, oppidorū ingressu, publica; mendicatione prohibeantur pauperes externi. De hac re sunt duæ inter Doctores sententiæ. Prima pauperū etiā externorū causam strenue agit, & defendit, quasi peregrini & aduenæ mendici nullo iure ab ingressu ciuitatū, oppidorū, pagorū, publica; mendicatione prohibeantur. In hanc sententiā prolixè & studiose differit Peltanus noster lib. 1. de Eleemosyna cap. 9. vbi inter cætera ait: Natæ sunt alicubi leges & constitutiones, veris pauperibus parū comodæ, Christianæ; charitati, & rationis quoq; legi parū consentaneæ. 47 Comperiuntur enim Res publicæ, quæ nullū omnino exterum mendicū admittunt; & si de illius miseria aperte constet, Aliæ, quæ tales quidē ad aliquot dies admittunt; verū id cum tanta cautione, tantaq; de tota miserorū vita, statu, & conditione, indagine & inquisitione, vt dubitare queas, fatius ne sit Eleemosynariū aliquod subsidiū ab eiusmodi loco expectare, an tam exactū, non absq; pœnæ periculo, sicubi lapsus, aut à vero aberrasse deprehensus fuerit, examē subire. Aliæ tandē, quæ alias, prout singulæ in suo sensu abundant, in peregrinorū egenorum receptione leges & cautiones adhibent, Quæ omnia etsi bono zelo fiant, aut fieri certe queant, aliquam tamen iniquitatis speciem præferunt.

48 Id quod sequentibus argumentis comprobatur. I. Loca publica, vt sunt viæ regiæ, ciuitates, oppida, pagi, iure gentium omnibus ex equo patere debent, nullusq; eo iuris beneficio citra culpam priuari potest. Cum ergo exteri mendici, vt tales, noxa vacent, non possunt communi illo iuris beneficio spoliari.

II. Nunc ab hac, iterum ab illa, rursus ab alia ciuitate arceri, aliud nihil esse videtur, quam quoddā partiale exilium, seu peculiari quædā proscriptio, quæ sine culpa nulli irroganda est.

III. Quamuis id non sit veri nominis exilium, at tamen ita ad natale solū amandari, vt nusquam alibi admittaris, est quiddam vero exilio cognatum, & manifesta comunis iuris violatio, magna; infontiū vexatio; dum illi in perpetua quadā peregrinatione versari, & sæpe in itinere omni ope destituti e-mori coguntur.

49 IV. Plurimi reperiuntur, qui in patrio solo nec habent vnde viuant, nec habere possunt. Eiusmodi ergo statutis intra patriæ limites eosdem coërcere, nihil aliud est, quam innoxios contra omne ius & fas dura fame enecare.

V. Sicut ciuicus magistratus ciuitatis incolis, qui se aliter nequeunt alere, nullo iure interdiceret potest, ne domo exeant, diuitumq; ædes eleemosynarum causa adeant, nisi necessaria vitæ alimenta ministrent; ita etiam prouinciarum rectores, locorū steriliū incolis, ne extra victum quaerant, iuste inhibere nequaquam possunt.

50 VI. In scriptura admodum commendatur omnib; & inculcatur hospitalitas Exodi 23. v. 9. Peregrino

molestus non eris; scitis enim peregrinorum animas, quia & ipsi peregrini fuistis in terra Aegypti. Et Leu. 23. v. 22. Non secabitis segetem terra vestra vsq; ad solum, ne remanentes spicas colligatis, sed peregrinis dimittetis eas. Ego sum Dominus Deus vester. Et Deut. cap. 10. v. 17. Dominus personam non accipit, nec munera, facit iudicium pupillo & viduæ, amat peregrinū, & dat ei victum atq; vestitum; & vos ergo amate peregrinos, quia & ipsi fuistis aduenæ, in terra Aegypti. Et infra: Peregrino qui intra portas tuas est, da vt comedat. Absque iure igitur peregrini pauperes hospitio eleemosynarū; prohibentur.

VII. Severe itidem Ambrosius eiusmodi legibus obistere videtur lib. 3. offic. c. 7. vbi ait. Sed & illi, q; peregrinos vrbe prohibent, nequaquā probandi: expellere eo tempore, quo debent inuare: separare à commercijs comunis parentis, suos omnibus partus negare: imita iā consortia viuendi auertere: cum quibus fuerint communia iura, cum his nolle in tempore necessitatis subsidia partiri. Fera non expellunt feræ, & homines expellunt homines? Fera ac bestia communē putant omnibus victū, quæ terra subministrat, illa etiam consorti sui generis adhibent, homo impugnat, qui nihil à se alienū debet credere quidquid humani est. Quamtu ille rectius, qui cum iam perfecta processisset arate, & famem toleraret ciuitas, atq; vrin talibus solet, peterent vulgo, vt peregrini vrbe prohiberentur, præfectura urbana curam ceteris maiorem sustinens, conuocauit honoratos, & locupletiores viros, proposuit, vt in medium consulerent, dicens, tam inhumanū esse, peregrinos eijs, quam hominem ex homine excus, qui cibum morienti negaret. Canes ante mensam impatijs esse non patimur, & homines extrudimus? Hæc ille contra eos, qui grassant fame, peregrinos vrbe receptos esse vrbe eijscere studebant. At eiusdem inhumanitatis est, inquit Peltanus, receptos eijscere, & recipipientes non admittere.

Verum quamuis hæc speciose & vero similiter differantur, contraria tamē sententiæ & grauissimis virorum sapientum præiudicijs, & passim quotidiana praxi stabilitur, qua in Rebus pub. quibusq; optime constitutis peregrini & aduenæ mendici, à ciuitatum ac oppidorum accessu ac publica mendicatione prohibentur. Mea vero sententiæ in sequentibus pronuntiatis consistit.

ASSERTIO I. Vagi & validi mendici, quibus sola ignauia mendicationē suadet, merito vbiuis à mendicatione arcentur. Est extra controuersia; de quibus etiam Peltanus loc. cit. ita differit: sed neque illi quoq; Eleemosynario præsidio digni sunt, qui etsi neminem concutiant, aut publice lædant, nulliusq; thorum violent, nihilominus laborem, quo alere se poterant, & iure quoque se alere debebant, auersantes, ignauia; & otij commoda de industria sectantes mentiendo & mendicando orbem obambulant, varia; artes & imposturas, quo id, quod sibi præfixum habent, consequantur excogitant. Etenim quo copiosiore eleemosynam extorqueat, adeoq; mollius cutem euret, hic se à latronibus spoliatum confingit; ille naufragio vel incendio omnibus fortunæ bonis se exutum asserit; alius iniusto exilio se multatum comminiscitur, alius rursum hoc vel illo occulto morbo se grauari caufatur; alius tandem aliud nugatur, prout vnusquisque mentiendi fucumque faciendi euasit doctor,

55 Hos quod felicitatem in mendicitate ponant, ipsaque mendicitate certa quadam ratione diuites existant, quidam non omnino ineptè *πρωχρησισεις* vocant, iuriū antisites, cum vagabundos, tum validos quoque mendicos appellant. Verum utcumque appelles, digniores plerumque sunt, in quos magistratus publice animaduertat, quam in quos magnas elemosynas conferat, ut qui non solum sint ignaui, & ab omni honesto studio prorsus alieni, sed reipublicæ quoque saepenumero exitiosi.

56 Nam cum istiusmodi homines sint otiosi & curiosi, & ventris causa quiduis pati & agere parati, prout vitiorum omnium mater & nutrix est otium, sua turpitudine non contenti, alijs quoque morum suorum scabiem affricant. Et ut cæteris suis sordibus nihil obessent, veris tamē pauperibus magnum præiudicium afferunt. Nam & Elemosynarū præsidia illis intercipiunt frequenter, & vulgo eisdem exofos reddunt, multique conuicti & probris exponunt.

57 Denique præter diuinas humanasque leges, quæ id hominum genus passim detestantur, multæ graues extant causæ, cur eiusmodi vagos validosque mendicos è ciuitatibus proscribi, & si minæ & admonitiones fat non sunt, multis quoque & pœnis à turpi illa vita coerceri conueniat. Ita Peltanus. Atque huc præter communes leges spectat etiam ex Iure municipali Buarico lib. 5. tit. 5. articulus 1. qui est de validis & peregrinis mendicis, leprosis, stationarijs, & vagabundis, alijsque eiusmodi suspectis hominibus, in prouincia non tolerandis.

58 **ASSERTIO II.** Sed nec alij peregrini mendici, sine discrimine & præuio examine, in vrribus, alijsque communitatibus admittendi. Est itidem certum. Ratio patet, quia alioqui digni cum indignis admitterentur promiscue, & facile Prouinciæ ac Respublicæ periculis exponerentur, ut superius quæsitio 1. dictum. Eandemque etiam ob causam ratio exigit, ut sine publico testimonio, siue consensu, tales ad ciuitates non admittantur: nec improbandū publici ministrorum officium, ad hoc examē destinatū, modo illi officio suo probe & fideliter fungantur.

59 **ASSERTIO III.** Sed nec in extrema, vel quasi extrema necessitate, necessarium subsidium negandū peregrinis quibusuis, ab ijs, qui eam necessitatē perspectam habent, nec aliunde releuandā existimant. Est itidem extra controuersiam; quia extreme, vel quasi extreme egenti, siue is probus sit & Christianus, siue improbus & paganus, Elemosyna non deneganda est, iuxta historiam Samaritani, & illud Christi Matth. 5. *Benefacite his qui oderunt vos*: quicquid Wicleffus apud Waldensem tom. 3. lib. 2. doctrin. cap. 81. dixerit, non esse peccatoribus dandam elemosynam.

Et in casu, quo forsan tales, nisi adiuuentur, non solum secundum corpus, sed etiam secundum animam perituri videantur, cæteris etiam melioribus, de salute spirituali non ita periclitantibus, præferendi sunt, ut ex dictis de ordine charitatis patet, & recte etiam notauit Peltanus loc. cit. Et ob eandem causam, magistratus est prouidere, per ministros ad hanc rem designatos, qui scilicet pauperum examini præfunt, ut debita huiusmodi Elemosynæ subsidia adeo egentibus, quāuis peregrinis, non desint: quia nulla magistratus autoritate fieri potest, ut

obligatio illa naturalis ac diuini Iuris desinat: quin potius eiusdem est procurare, ne humanis legibus, executio naturalis ac diuinæ legis interuerratur.

60 **ASSERTIO IV.** Vbi tamen prædicta cautio adhibetur, vniuersim improbandæ non videntur leges illæ, quæ peregrinos & vagos eiusmodi mendicos à publica mendicatione prohibent. Hæc assertio probatur, cum autoritate & exemplo sapientum virorum, ac Rerumpublicarum, in quibus passim eiusmodi leges statutz reperuntur; speciatim tum in Iure Cæsareo, tum etiam Prouinciali Buarico loc. cit. Vbi dicitur; *Cum speciatim etiam in quibusdam Comitibus Imperialibus statutum fuerit, ut quisque magistratus prouideat, quo unaquæque ciuitas, communitas, siue territorium suos mendicos sustentet, nec peregrinis permittat, in quouis loco mendicare, quod quidem in nostris ditionibus admodum necessarium est, siquidem talium peregrinorum & validorum mendicorum discursus, & quotidianus incurfus, subditis nostris, ac speciatim pauperi rusticana plebi, magnū grauamen, ac insuper vere egentibus ac morbidis, quibus necessario ex elemosyna victitandum, graue præiudicium & incommodum parunt. Ideo habita cum Prouincialibus nostris consultatione, ordinamus & mandamus serio, ut imposterum omnibus peregrinis & externis mendicis, leprosis, Iacobicolis, & similibus, qui passim ex una prouincia in aliam vagantur, sicuti etiam sub pietatis prætextu peregrinantibus, si qui ignoti, nec alibi perspectum domicilium, vel fide dignum testimonium habent, vel non directa via ad destinatum peregrinationis terminum pergunt, in principatibus nostris interdicta sit mendicandi facultas, nec ij mendicare ullo modo permittantur, sed ubiq; ex ditionibus nostris abire iubeantur, & ne eas posthac ingrediantur, in ipsis statim finibus ab ingressu prohibeantur, sicut iam antea in speciali ac publico nostro mandato decreuimus & mandauimus. Vbi plura in eundem sensum adduntur.*

61 Eiusmodi vero leges (in re publicam politiam concernente) virorū adeo sapientum proborumque iudicio comprobatas, vniuersim improbare & cōdemnare, admodum durum est, præsertim quando ijs ipsis multa experientia edoctis viris nihil aliud propositum fuit, quam priuato pauperum, non secus ac publico bono recte consultum ire. Quare etiam Peltanus, cit. lib. 1. de Elemos. cap. 9. etsi multis antea in contrariū disseruisset, ne tamen velut contra torrentem niti videretur, tandem hanc moderationem subiunxit: Neque; tamen, inquit, ea de causa hæc dico, aut disputo hoc loco, quasi leges vel constitutiones, quæ contra externos mendicos alicubi extant, condemnem: absit hoc, verum ut moneam, eiusmodi sanctiones ea seueritate vrgendas non esse, ut peregrinorum mendicorum curam, tanquam nihil ad nos pertinentem, penitus abiecissemus videamur. Et Gregorius de Valentia q. 9. pun. 7. de hac ipsa re disserens, eiusmodi leges non absolute improbat, sed iudicio vult opus esse, ut statuatur, quantum liceat vel non liceat ciuitatibus excludere peregrinos pauperes. Sunt enim in ea re, inquit, diligenter ponderandæ circumstantiæ pauperū & boni communis Rerumpublicarū, & in primis etiam in eo genere cauendum est scandalum. Quæ omnia pendent ex circumstantijs casuum particularium. Ita Valentia.

62 Rationes eiusdem assertionis fere ex dictis colli-

guntur; quarum hæ sunt potissima. I. Næ ex quo in Christiano orbe, præsertim in Imperio ac circûiacentibus provincijs, tot passim imposturæ & hæreses, ac in ijs aliqua, quæ consulto latibula & secretos recessus amant, quales sunt Pickarditarû, Anabaptistarû, Schwenckfeldianorum, admodû inualuere, qui sub specie pietatis aut necessitatis, simplices quosq; , præsertim rûricos, facillime seducunt, sedisq; hæresibus velut peste inficiunt: postquã etiam tot & continua passim bella vndequaq; grassantur, quæ & proditores quamplures requirunt, quos ad omnia, præsertim munitiora loca vndiq; emittant, & innumeros latrones prædonesq; pariunt, quibus nihil facilius, quã sub specie mendicitatis pestilens suum propositum effectum dare, vix vllum examen siue cautio sufficiens esse potest, ad eiuſmodi impostores & Rerumpubl. pestes auertendas, nisi peregrini & ignoti eiuſmodi mendici penitus ab ingressu vrbium & prouinciarû arceantur: non secus ac grassante peste, non solum peste infecti, sed etiã de contagione suspecti, & qui vel transeundo saltẽ loca infecta attigerunt, ab ingressu ciuitatum ac prouinciarum seuerè prohibentur.

63 II. Ea vagorum mendicorû tolerantia comunitè in graue præiudicium indigenarum pauperum ac mendicorum cedit, quibus vnus cuiusque patria, cæteris paribus, ad benefaciendum magis obstricta est, quam externis ac alienigenis; iuxta dicta de ord. Charit. & illud Ambrosij lib. I. offic. cap. 30. *Est illa probanda liberalitas, ut proximos sanguinis tui non despicias, si egerè cognoscas: melius est enim, ut ipse subuenias tuis, quibus pudor est, ab alijs sumptum deposcere.* Et illud Apostoli I. Tim. 5. *Si quis suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit &c.* v. pluribus persequitur S. Thomas q. 3. 2. a. 9. Sane cum vnaqueq; comunitas suis proprijs pauperibus abundet, quibus nõnunquã satisfieri ægre potest, cumq; externi plerunque, præsertim aduersus simplices rûricos, & in petendo multo importuniores ac procaciores sint, & ad quaslibet fraudes confingendas aptiores, quam indigenæ pauperes, facile fit, vt in elemosynis illi priores ferant, non sine graui pauperum indigenarum præiudicio.

64 III. Grandè id plerumq; esset ciuium ac prouincialium grauem, à tot pauperibus alienigenis. singulis quasi horis & momentis perpetuo molestari, seu satisfacere ijs velint, seu, quod ob tenuitatẽ rei familiaris plerumq; faciendum foret, postulatam elemosynam ac subuentionẽ denegare, à qua vagabundi illi non facile inanes dimitti sese patiuntur, nisi contumelias & calumnias quasi pro stipendio negatæ stipsis reponant, & nonnunquã etiam damnâ furtis ac incendijs inferant.

65 IV. Præceptum Elemosynæ ac misericordiæ hoc non requirit, vt pauperes peregrini aliunde vndiq; in patriâ pelliciantur, & ipsa quasi promptitudine succurrendi aduocentur; sed vt præsentibus, ac quouis casu superuenientibus, si verè indigeant, subueniatur: Ergo per se loquendo, contra misericordiam non peccatur, etsi publici magistratus curâ, pro bono Reipubl. ab vrbium & prouinciarum aditu arceantur.

66 V. Cum nulla prouincia, siue patria proprijs, ijsq; multis pauperibus careat, ipsa ratio postulat, vt

vnaqueq; prouincia seu patria suos ipsa pauperes aliat; quando nihil fere cuiquam à sua patria ac natiuitatis principio magis debetur, quam alimonia, ita vt inde suam vitam conferuet, vnde accepit. Quod si vbiuis locorum obseruetur, vti par est, nulla erit causa, cur pauperibus ad mendicandû alienæ prouinciæ ac territoria pateant. Quod si alicubi non fiat, id ijs ipsis eorundẽ locorû magistratibus potius & dominis, quã alienis territorijs imputandû erit.

Qua de causa etiam in Constitutionibus Bavaricis lib. 5. tit. 5. a. 3. in hunc modum cauetur: *Indigenis quosq; in locis, quos constat citra mendicationem, ex labore manuum sustentationem habere posse, posthac ne mendicationis facultas concedatur: sed vnusquisq; magistratus in ciuitatibus, oppidis, & pagis prouideat, vt vere pauperes & egentes, qui ob ætatem, egritudinem, aliamque miseriam sine elemosyna viuere non possunt, ijs solum locis, vbi nati sunt, vel antebac diu habitauerunt, siue in ciuitatibus, siue in oppidis, aut pagis Elemosynarum præstatione sustententur, neque sinantur alijs locis mendicationis causa discurrere. Vbi simul etiam plures cautellæ adiunguntur.*

Et ibidem articulus 5. sic habet: *Singulorû item locorum magistratus, nempe Officiales nostri in suis territorijs, Prouinciales in suis dominijs, & Hoffmarchys, itemque consules & senatores in ciuitatibus & oppidis, curam adhibeant, vt mendicorum filij, qui per ætatem, & valitudinem ad suum panem lucrandum idonei sunt, vel ad seruitia adhibeantur, vel ad discenda artificia aduocentur, vt tempestiue à mendicantibus parentibus abacti, labori ac seruitijs assueſcant, neq; mendicationi perpetuo inhaerant.*

Optimus est etiam eiuſdem loci articulus 7. vbi statuitur: *Cum etiam frequentis adeo mendicationis causa non minima sit, quod plebei homines, tam in ciuitatibus & oppidis, quam in pagis, liberos suos mendicationi aut otio assueſcere sinunt; eosque nec ad discenda artificia, nec ad aliud quidpiam, vnde se honeste alere quandoque possint, aduocent, eaque interim sic cordia parentum, non solum in liberorum, sed etiam in Reipublica aliorumque multiplex damnum & grauiamen cedit: ideo serio mandamus, vt parentes liberos suos, vbi ad laborandum siue discendum idoneam ætatem attigerint, nullo modo in otio educant, sed tempestiue ad discendum aut laborandum, & si ipsi ad propria opificia non indigeant, ad seruiendum adigant; & si forsitan ipsi occasionem non habeant, applicandi liberos ad discendum, laborandum, aut seruiendum, id ipsum magistratus significent, cuius opẽ ac promotionem implerent. Qui vero parentes hoc mandatû nostrû neglexerint, suos liberos ad laborandum & discendum idoneos per vacordiam & negligentiam in mendicatione vel otio instituerint, per magistratû loci, à ciuitate, oppido, territorio, pago, vbi habitabant, in aliorum exemplum, sine remedio eiciantur. Quæ quidẽ si in singulis ditionibus ac prouincijs obseruarentur, iã pauperibus cuiusq; loci satis de alimonia prospectû foret; præsertim quando vbi subditi & plebei admodû sunt tenues & egentes, domini fere eo solent esse opulentiores ac ditiores, quorû hoc ipso etiã est, prouidere, ne plures vnoquoq; loco incolẽ admittantur, quã qui ibidẽ comode ali possint.*

Ex quibus etiam facile ad rationes in contrarium oppositas responderi potest. Ad primû responderetur, loca & vias publicas, iure gentium omnibus patere

debere,

debere, nisi ex certa personarum conditione morale damnus & periculum Reipub. immineat; vt tempore infectionis seu pestis accidit, &c.

71 Ad secundum & tertium respondetur, exiliū non esse, ad suam patriam mendicantes ablegare. Quod si per accidens nonnunquam tales mors præoccupet, id publico bono iure posthabetur, nec alienis prouincijs, siue Dominis, sed sibi illi, suæque patriæ imputare debent.

Ad quartū respondetur ex dictis, non deesse modum, quo vnaquæque patria suis pauperibus prouideat. Quod si extraordinaria necessitas interuenierit, vicinorum erit, pro Christianæ charitatis debito, eidem pro viribus succurrere.

Ad quintum respondetur, disparitatem esse; nam indigenas pauperes vnaquæque patria de suo alere tenetur, non ita externos.

Ad sextum. Hospitalitas laude digna, ac in præcepto est vbi sine præiudicio ac damno Reipublicæ & domesticorum exhiberi potest.

Ad septimum dico, Ambrosium agere non de peregrinis & externis, sed de indigenis seu incolis, qui tempore famis ex patria eijci non debent. Alioqui nulla Respubl. tenetur, quibuslibet aduenis & peregrinis ius ciuitatis aut domicilij concedere, vt patet. Cætera incommoda auertentur, si id, quod assertionem tertia notauimus, obseruetur.

DVBIVM IV.

An, & quando, seu quibuscum circumstantijs fraterna correptio sit in præcepto.

S. Thomas 2. 2. q. 33. a. 2. 3. 4. 5. & 6.

72 **S**upponendum ex S. Thoma cit. q. 33. correptionem aliam esse iuridicam, quæ scilicet per se & directè spectat bonum publicū; aliam esse fraternā, quæ per se ac directè spectat emendationē & bonū ipsius peccātis, ad eoque ordinatur in remediū peccati, quatenus quoddā ipsius peccantis malum est, quæque vt ait S. Thomas cit. q. 33. a. 6. non habet conditionē, sed simplicē admonitionē. Illa spectat ad iudicē, & ad tractatum de Iustitia: hæc velut opus misericordie spiritualis (ex quo etiam aliorum consimilium operum obligatio faciliè patescit; præter ea, quæ de ijs in proprijs locis dicuntur) cuiquam, etiam priuato conuenit, & ad hunc locum pertinet. Estq; vel actus elicitus misericordie, vel charitatis, secundum diuersa motiua; vt de elemosyna dictum dub. 1. & 2. Hoc supposito, quod ad præceptum correptionis fraternæ attinet, est

73 **ASSERTIO I.** Est aliquod præceptum de correptione fraterna, sub peccato mortali obligans. Est mens S. Thomæ q. 33. a. 2. & communis. Probatur ex Leuit. 19. v. 17. *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice (cum opus est) argue eum; ne habeas super illo peccatum.* Ecclesiastici 17. v. 12. *Et mandauit illi (Deus protoparentibus) unicuique de proximo suo.* Et cap. 19. v. 14. *Corripe amicum: sæpe enim fit commissio.* 1. Timoth. 5. v. 20. *Peccantes coram omnibus argue, vt & ceteri timorem habeant &c.* Matth. 18. v. 15. *Si autem peccauerit in te frater tuus uade, & corripe eum in ter te & ipsum solum.* Luc. 17. v. 3. *Si peccauerit in te*

frater tuus, increpa illum. Vbi uocula in te, vel idem est, quod, *coram te*, seu sciēte te; hoc ipso enim sua natura peccatum offendit, quod cognoscitur: vel ex paritate rationis, ad quodlibet peccati genus accommodari debet.

74 Idem ex instituto tradit Augustinus libro de corrept. & grat. Et lib. 1. de ciuit. cap. 9. hanc ipsam etiam inter alias causam esse docet, cur cum malis sæpe flagellentur & boni; qui cum boni sint, sæpe tamen ex humano timore malos non corripiunt, vt debent. Ratio est; quia tenemur, qua possumus ratione, non minus miseriam proximi spiritualem, in peccati nocumento potissimum sitam, quā temporalem auertere & subleuare: commodissima autem ratio est correptio fraterna, per quam intelligitur omnis admonitio, obtestatio, informatio & instructio, ad corrigendū proximi peccatum ordinata. Quæ ratio etiam probat, hoc præceptum esse naturale; vt recte docet Valentia q. 10. p. 2. iuxta Aristotelem 6. Eth. cap. 3.

75 **ASSERTIO II.** Hoc præceptum, cum affirmatiuū sit, obligat non pro semper, sed pro certo tantum tempore, certisq; circumstantijs, quarū aliæ requiruntur ex parte materiæ, seu peccati corrigendi; aliæ ex parte personæ corrigentis; aliæ ex parte personæ corrigendæ. Ita S. Thomas loc. cit. & communis. Primum patet; quia hoc præcepto præcipitur, non prohibetur actus positius. Ratio secundū est, quia id est commune omnibus præceptis affirmatiuis. Accedit quod alias inutilis, sæpe etiam noxia foret correptio, vt mox patebit, ex seqq. assertionibus.

76 **ASSERTIO III.** Vt præceptum hoc sub mortali obliget ex parte materiæ requiritur primo, vt id, vel secundum se sit peccatum mortale, vel certe aliqui in graue nocumentum spirituale proximi cedat; vt si peccatum aliquod veniale sit alicui propinqua occasio peccandi mortaliter; aut si in religione venialia quædam adeo sint in viridi obseruantia, vt à plerisque impune committantur. Est enim talis libertas & licentia magnum malum religiosi ordinis, & graue impedimentum perfectionis; quod proinde saltem Prælati ordinum tenentur sub mortali pro viribus emendare. Alioqui veniale per se (cæteris circumstantijs concurrentibus) sub veniali quidem corrigendum est, vt recte Syluester V. *Correptio*; Caietanus, Bannes, & Valentia hic q. 33. a. 2. iuxta illud Ioann. 13. v. 14. *Et vos debetis alter alterius lauare pedes*; attamen non sub mortali, ex communi, quia materia leuis est.

77 Circa peccata verò, in quibus ignorantia excusat proximum à culpa mortali, hæc capita sunt notanda. Primo; publicus Doctor siue concionator generatim tenetur necessariam doctrinam de peccatis vitandis pro ratione officij tradere, iuxta illud 1. Corinth. 9. v. 16. *Va enim mihi est, si non euangelizauero.* Secundo; Si admonitio seu instructio particularis non credatur profutura, sed potius obfutura, omittenda est; nisi fortè ignorantia cedat in aliorū damnus, seu periculum, cuius potior habenda sit ratio. Tertio; in causis matrimonialibus, inuincibilis ignorantia facti particularis, vel etiam obscuri iuris; ob quod accidit matrimonium contractum esse nullum, regulariter dissimulanda est, ob securum scandalū, iuxta cap. *Quia circa*, de consanguinitate,

Quartò; quando admonitio, omnibus spectatis, utilis existimatur futura, nulliq; damnosa, adhibenda est. Quintò; quando alicui utilis est, alijs damnosa, seruandus ordo charitatis. Hæc & plura alia Valentia q. 10. p. 2. Arragonius hic a. 6. post Nauarrũ de poenitentia dist. 7. & manual. c. 24. n. 12. Couarruuiam in epitom. Canum relectione de poenit. Medinam Cod. de Confess. Sotum in 4. dist. 18. q. 2. a. 2.

78 Secundo requiritur, vt peccatũ hoc nondũ sit emendatũ ac deletum: siue alias adhuc in fieri consistat, siue in facto esse: adeoq; etiã siue adhuc in futurũ pendeat, siue iam plenẽ tranfactũ sit, ex comuni apud Valentia cit. pun. 2. Quia tamen ex peccato deleto sæpe remanet quoddã recidivæ periculũ, Superioris erit videre, vbi ad hoc tollendũ opus sit paterna correptione & providentia, iuxta Glossam in *Can. si peccaverit* 2. q. 1. & cap. *Qui alios*, de hæreticis.

79 Tertio requiritur vt peccatũ hoc tibi sit cognitũ. Alias enim non potes corrigere; iudicia autẽ temeraria, & suspensiones vane, ne in hoc miserie spiritalis genere, bona existimatio proximo debita temerẽ lædatur, diligentissimẽ cauenda, vt suo loco de Iustitia dicitur.

Qua de causã etiam probabilius existimo, vniuersim, & perse loquendo non sufficere probabile cõiecturã de peccato proximi, sed requiri cognitionẽ moraliter certã, ne nimis odiosos nos apud pximũ reddamus, vt docet etiã Arragonius hic a. 2. et si cõtrariũ cũ Adriano asserat Valentia loc. cit. Cuius opinio locũ habet, tum in casu peccati grauis & periculosi cõmunitati, vt rectẽ Arragonius; tũ etiã vbi facultas adesset ita circũspectẽ corripiendi pximũ, vt ei, si reus esset, vtilis futura putaretur correptio; si secus, nec proditura qdẽ suspiciõnẽ. In aliorũ verò peccata non debent inquirere priuati, sed soli superiores, vt ex cõmuni S. Th. a. 2. iuxta August. serm. 16. de verbis domini, vt dictũ etiã in simili dubio 2.

80 ASSERTIO IV. Ex parte corrigentis requiritur primò potẽtia, vt possit corrigere, vt in simili de elemosyna dictũ dub. 2. & 3. Poterit autẽ, adeoq; debet etiã priuatus ex S. Th. a. 3. & scripturis ad ductis, idq; etiã si sit peccator, ex cõmuni S. Thomã a. 5. post Augustinũ lib. de catechizandis rudibus c. 14. & l. 2. de sermone Domini in monte c. 30. modò interim debita ab eo moderatio adhibeatur, vt iisdem notant, ita vt humilitas ac benignitas correptionis, vanitatis & contẽptus suspiciõnẽ amoliat, & peccator, cum opus est, prius etiã scandalũ tollat, ac p loco & tempore seipsum non negligat, iuxta illud Matt. 7. v. 5. *Hypocrita, eijce primum trabẽ de oculo tuo; & tunc videbis eijcere festucam de oculo fratris tui.* Et ad Rom. 2. v. 1. *In quo enim iudicas alterum, seipsum condemnas: eadem enim agis qua iudicas.* Quinquã perse alias, & ob finẽ correptionis præcisẽ, poenitentiã ipse prius agere non tenetur, vt iuxta S. Th. cit. a. 5. rectẽ post Sorũ docent Bannes, & Valẽtia; et si contrariũ docuerit Richardus, fauentibus etiam quibusdã alijs Scholasticis in 4. dist. 19. id quod etiam de prædicatione publica rectẽ contra Caietanum & Syluestrum notauit Arragonius hic a. 5. cum Soto.

81 Secundo requiritur, vt nullũ inde sibi vel alijs timeat nocumentũ, cuius meritò potior habeatur ratio; ex dictis de ordine charitatis q. 3. dub. 4. Alias periculũ corporis, aut fortunarũ vniuersim à corre-

ptione non excusat, ex S. Thoma hic q. 33. a. 3. quicquid Mayron apud Valentiam, & Victoria dixisse ferantur. contra Augustinũ in prima conclusione citatũ. Certẽ quicq; priuatus, alijs circumstantijs concurrentibus, sub mortali tenetur corripere fratrem existentem in graui necessitate, dummodo id tacere possit sine graui periculo vitæ, famæ, vel bonorum temporalium, vt rectẽ docet Arragonius a. 2. cit. q. 33.

ASSERTIO V. Ex parte corrigendi, requiritur primò necessitas siue indigentia, nempe vt is nõ existimetur probabiliter aliunde, sua vel alterius ope, oportunẽ ac tempestiue corrigendus, vt rectẽ Caietanus V. *Correptio*, & Valentia loc. cit. ex cõmuni, & in simili dictũ est dub. 2. Existimata autẽ post diuturni primũ temporis motam, absq; meo interuentu, futura emendatio, perse non excusat; tum ppter varia mortis pericula, quẽ interim possunt occurrere: tum quia sine graui damno, & certo noai peccati mortalis periculo, non potest quisquã diu carere gratia sanctificante, vtpote necessaria ad mortalialõgo tempore vitanda, alibi dictũ de gratia t. 2.

Secundo requiritur aliqua spes vilitatis ac fructũ, iuxta Prou. 9. v. 8. *Noli arguere derisorem, ne oderis te.* Et Matth. 7. v. 6. *Nolite dare sanctũ canibus, neq; mittatis margaritas vestras ante porcos; ne forte conculerint eas pedibus suis, & conuersi dirumpant vos.* Ad Titũ 3. v. 10. *Hæreticum hominem post unam, aut alterã correptionem deuota.* Vnde si quis certò vel probabiliter putet, se nihil esse curũ apud proximũ, vel etiam obfuturũ, non debet corripere, vt cum Richardo in 4. dist. 19. a. 2. q. 2. Durando q. 3. docent Bannes, Valentia, & alij ex cõmuni, & colligitur ex S. Thoma hic a. 6. contra Adrianũ, qui putauit corripiendũ proximũ, modò non timeatur futurus deterior, etiam si probabiliter vt certo scias, te nihil profecturum.

Quod falsum probatur ex eo: tum quia finis intrinsecus correptionis fraternæ est vilitas proximi: Alia ratio: si correptionis iudicã, quẽ sæpe necessario adhibetur, propter bonũ cõmune; tametsi correpto nihil proficit, vel etiam obfit, iuxta S. Thomam cit. a. 6. & cõmune, & videre etiam est causã 11. q. 3. Tum quia regulariter, si correptio non prodest correpto, obest eo ipso, quod correptus ob speratam correptionẽ, maiorẽ sibi poenam adsciscit, vt fatetur Adrianus. Hinc notat Caietanus a. 6. sæpe ex hac parte peccare parentes, qui suos famulos aut liberos ita indiscrete corripiunt, vt deteriores & contumaciores, non meliores efficiantur.

Si quis tamen ad tempus quidẽ ob correptionem exacerbandus, sed postea sedata passione, serio se emendaturus videatur, talis, si nulla melior occasio speretur, rectẽ corrigetur; etiã neglecto illo peccato, ppter maius ipsius bonũ, vt rectẽ Valẽtia cũ S. Th. in 4. dist. 19. q. 2. a. 2. quæstiuicula 1. ad 5. & Adriano in 4. q. de corrept. fraternã §. *Et quoad secundã partem*

Idq; multò magis verũ habet, si correptus tantũ corporali quadam ægitudine, vt mærore, morbo, mentisue turbatione percellẽdus esset, iuxta Ap. 2. Cor. 7. v. 8. *Quoniã etsi contristati estis, sed quia contristati estis ad poenitentia. Quin etiã fieri subinde poterit, vt quãuis correptio non proficit correpto, nihilominus tamen proficit cõmunitati, aut alijs proximis; in quo casu habenda erit ratio ordinis charitatis.*

86 Quod si speculatiue dubium sit, an sit, vel non sit profutura correptio, nihilominus adhibenda erit, modò certum sit non obfuturam, vt rectè cum Adriano docent Valentia, Bannes, & Arragonius. Secus, si dubium sit, an sit profutura, an obfutura, ex comuni apud eosdè, & Caietanum in summa loc. cit.

Quin etiam correptio hoc casu necessario omit- tenda videtur, etiam si par sit vtrinq; dubiù, vt rectè Bannes: eò quod maior sit obligatio præcepti negatiui, de non nocendo proximo, quam affirmatiui de comodando; etsi Valentia putet, hoc casu, pro arbitratu posse vel omitti vel adhiberi. Sicut nec corporalis medicus iure adhibet medicinã, de qua equè dubitat, an sit, p̄futura, an grauior obfutura, vt rectè Syluester verbo *Medicus* n. 4. Azor lib. 2. c. 17. q. 11. Vasquez 1. 2. disp. 64. n. 22. post Innocentium & alios.

87 Excipitur tamen casus extremæ necessitatis, & deploratæ alioqui salutis; tunc enim ob magnã imparitatè nocenti, & fructus probabiliter sperati, præponderat præceptũ affirmatiuũ, vt rectè Adrianus, Valentia, Bannes loc. cit. Idq; etiã confirmatur à simili dicto exemplo medici corporalis; qui in tali necessitate, licitè dubiam medicinam adhibet, si alia spes vitæ nulla superfit, vt ijdem docent, etsi repugnare videatur Vasquez loc. cit. & disp. 65.

88 Tertio requiritur ex parte correpti, talis opportunitas, vt probabiliter non expectetur comoditas eũ fructuosius corripiendi, vt cum S. Thoma q. 33. a. 2. habet comunitas ex Augustino l. 1. de ciuit. Dei. c. 9. vbi ait, *si propterea quisq; obiurgandis & corripiendis peccatoribus parcat, quia opportuna tempus inquiritur, vel osidem ipsis metuis, ne deteriores ex hoc efficiantur, vel ad bonam vitam erudiendos impediunt alios infirmos, & premant, atque auertant à fide, non videtur esse cupiditatis occasio, sed consilium charitatis.*

89 Ob eam verò præcisè causam, vt proximus interim in peccata grauiã incidens, feruentius resurgat, & cautior fiat, ordinariè nõ debet differri correptio; & grauiusimũ per se peccati mortalis nocementũ, & nobis non satis cognitum eiusmodi permissionis fructũ; esto in casu aliquo raro, vbi id omnibus spectatis simpliciter ac prudenter existimaretur vtilius proximo, ita fieri possit, vt notauit Arragonius a. 2. iuxta Psal. 15. v. 4. *Multiplicata sunt infirmitates eorũ: postea accelerauerunt.* Qua ratione pugnantès etiam hac in re quorundã sententiã conciliari poterunt.

90 Vt autem corripiendus, sit par, vel inferior corripiente, non requiritur: potest enim ac debet, concurrentibus ijs circumstantijs, quas diximus, fraternã, non iuridicã correptione corripì etiam Superior ac Prælatus, iuxta S. Thomã q. 33. a. 4. & Augustinum in Reg. 3. cap. 43. & Epistola 19. & 109. seruata tamen debita moderatione, iuxta eosdè, vt scilicet cum humilitate ac mansuetudine corripatur; non cum proteruitia & duritia: neque palam & in faciem ei coram omnibus resistatur, sed reuenter, ac in occulto admoneatur, iuxta illud 1. Timoth. 5. v. 1. *Seniorem ne increpaueris, sed obsecra vt patrem.*

91 Nisi fortè aliquid à Prælatorum vitijs imminet fidei seu pietatis periculũ, quod alia ratione depelli non possit, iuxta S. Thomã loc. cit. tunc enim, quantum opus erit, etiam palam arguendus erit, iuxta Canon. *Paulus dicit*, causa 2. q. 7. exemplo videlicet S. Pauli, argumentis S. Petrum Apostolorũ principè ad

Galat. 2. *Quamuis, vt inquit S. Thomas cit. a. 4. aliquo modo parem, nempe in vsu & executione, non etiam ratione officij & independentiã. vt rectè interpretantur Caietanus & Valentia. De qua re in materia de legibus & de pontifice pluribus actũ. Videri etiam potest S. Gregorius lib. 5. moral. cap. 10. & in pastoralis parte 3. cap. 1. admonitione 5.*

92 Vnde colligitur etiam, prælatorũ vitia comunitè quidè in concione arguenda non esse; attamè etiam Papam, si quando scandalizet Ecclesiam, opportunè corripiendum esse, præsertim ab ijs, qui auctoritate pollèt, vt sunt Principes Ecclesiastici & Politici, idq; si monitio secreta non proficeret, etiam palam: *probabile namq; est, inquit Caietanus hic a. 4. quod reuerentur Principes palam arguentes, quamuis aliqui subditorum salutem contemnat; & si ipse non fiat bonus, saltem alios non scandalizabit.* Vnde concludit, istos sese ex aduerso murum pro domo Israel opponere debere. Plura de hac re Turrecremata de Ecclesia.

93 ASSERTIO VI. Illis quidè circumstantijs concurrentibus, præceptũ correptionis sub peccato mortali obligat; attamen nihilominus per accidens sæpe ob inaduertentiã seu ignorantia fieri potest, vt bona fide (seculã crassa & affectatã ignorantia) omit- tens correptionè excusetur à mortali. Ita S. Thomas cit. q. 33. a. 2. Caietanus ibid. & v. *Correctio fraterna.* Valentia & Bannes hic. Et prima pars patet: quia vel tunc, vel nusquam alias obligabit præceptũ correptionis sub mortali. Ratio secundæ partis est: quia cum præceptum hoc tot circumstantias requirat, vt dictum, facile hac in re interuenire potest naturalis quædam ignorantia, vel inaduertentiã, quæ in omni materia excusat à mortali.

94 ASSERTIO VII. Quod si ex timore omittatur correptio, seruanda est regula S. Thomæ cit. a. 2. Si quis enim, ppter mundanũ timorè aut cupiditatè (omnino scilicet prædominantè fraternæ charitati) o- mittat correptionem, nulla penitus habita ratione præsentis necessitatis & opportunitatis, adeoq; obligationis, is ex suo genere mortaliter peccat. Secus si humanus quidã timor & cupiditas tardiorè quidè faciat hominè ad corrigendũ delicta fratris, sed non adeò, quin si sciret, se proximũ esse à peccato retrahere, adeo que se hic & nunc, omnibus spectatis, teneri ad correptionem, non obstante timore vel cupiditate, vellet corrigere; quandoquidem talis adhuc retinet prædominantem affectum charitatis. Vnde, inquit S. Thomas, *hoc modo quandoq; viri sancti negligunt corrigere delinquentes.*

Præterquam quod ipse timor tum plerũq; naturalis, ac vix in nostra potestate situs est, tum per se etiã hominè impedit, quo minus efficax quandoq; & potens sit ad exhortandum; adeo vt stante eiusmodi timore, subinde non magna spes esse possit, de fructu ex correptione prouenturo. Quanquam sanè in graui necessitate proximi, omnibus modis intendendum sit, ne fructui correptionis obsit. De qua re Augustinus plura lib. 1. de ciuit. cap. 9.

95 Atq; ex his inferitur, eum, qui firmiter alioqui statuens omnia mortalia vitare, ex timore tamen, tepiditate, vel alia quadam passione negligat præceptũ correptionis, bona fide (adeoq; citra ignorantiam crassam & affectatam) existimans, se hic & nunc eo præcepto sub mortali non teneri, excusari à peccato

mortali, vt rectè notat Caiet. Valent. & Bañes loc. cit. Atq; hæc fere ad ipsam substantiã præcepti correctionis fraternæ pertinent, nunc de ordine agendû.

D V B I V M V.

An, & quis in correptione fraternæ ordo sit seruandus.

S. Thomas 2. 2. q. 33. a. 7. a. 8.

ASSERTIO I. Extat aliquis ordo correptionis à Christo præceptus; isq; per se & ex suo genere sub mortali obligans. Ita cõmunis apud S. Thõ. hic q. 33. a. 7. & patet Matt. 18. v. 15. & sequentibus his verbis: *Si autè peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solũ. Si te audierit, lucratus eris fratri tuo. Si autè te non audierit, adhibe tecum adhuc unũ vel duos, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit eos: dic ecclesie, si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Vbi quinq; actus præscribuntur, cum hac subordinatiõne: I. Vt peccans secreto corripiatur; nempe etiã sæpius iterata monitione priuata, si ea, p̄ futura existimetur, vt notauit S. Th. q. 33. a. 8. II. Si hæc nõ, p̄ sit corripiatur etiã adhibitis testibus, qui vbi opus erit, delinquentẽ obseruent. intellige tamẽ cum hac duplici moderatione. 1. vt si sint aliqui, qui peccatum antea norint. non aduocentur alij; secus si alij non adũnt; ex cõm. apud S. Th. a. 8. ad 1. cont. Durand. 4. d. 19. q. 4. n. 4. & ex parte etiã cont. Adrian. quæst. de correct. frat. alioq; nonnullos apud Val. q. 10. pũ. 5. §. 2. qui dixerũt aut nunquã, aut eo solũ casu, si peccatũ iteretur, aut continuetur, testes eiusmodi adhibendos. 2. Vt si pauciores sufficiant, plures non adhibeantur. Dices; non licet ob spiritualẽ salutẽ, p̄ximo bona fortunã auferre: Ergo nec famã minuire, adhibitis testibus &c. Resp. negando conã: quia hoc mediũ est p̄ se ordinatũ ad emendationẽ delinquentis, sicut detectio vulneris corã medico: ad quod proinde, supposita obligatione corrigendi, ius suppetit. III. Præcipitur vt denunciatur prælato, præcipue nimirũ tanquã patri, ex cõm. secundario autẽ etiã vt iudici, vt cum S. Th. a. 8. ad 4. Rich. Dur. Adria. Gabr. docent Syluester V. Correptio. n. 4. & Val. cit. p. 5. §. 1. & colligitur ex cit. verbis scripturæ. IV. Vt paternẽ à Prælato corripiatur, & si consultũ videatur ad emendationẽ, etiã paternẽ, sed secretẽ puniatur. V. Vt si nec hoc quidẽ proffit, etiã publice (seruato, quoad opus erit, iuris ordine, vt dicitur) puniatur; nec posterior actus ante priorẽ exerceatur. Ratio patebit inferius. Ex quibus refellitur Bernardinus Areualensis tract. de corrept. frat. significans, eum correptionis ordinẽ, solũ esse in consilio, apud Val. pun. 5. §. 1. Ban. hic a. 7. qui ait, hanc sententiã non minus intolerabilẽ esse, quam singularẽ.

ASSERTIO II. Hoc præceptũ Christi est naturale, & locũ habet etiã in ijs peccatis, quæ contra nos directè non sunt commissa. Primũ ex cõm. rectè docent Bann. & Val. loc. cit. Ratio est. Quia correptio fraternæ, ex ipso præscripto luminis naturalis, faciẽda est cũ minimo, quoad fieri potest, correpti dano; quod fit iuxta præscriptũ ordinẽ. Præterquã quod Christus nullũ nouũ præceptũ ad naturã præcepta adiecit, præter ea, quæ sunt de fide, aut sacramentis, quale quidẽ nõ est istud, de ordine correptionis fraternæ. Secũdũ, est cõm. apud S. Th. q. 33. a. 7. Et patet ex dub. p̄ced. Ratio est; quia etiã cætera peccata impediunt, p̄ximi salutẽ, ad quã hoc præceptũ ordinatur.

ASSERTIO III. In quibusdã tamen casibus hic ordo obseruandus non est. Ita S. Th. hic a. 7. & 8. ex cõm. conditione præceptorũ affirmatiuorũ. Et primũ casus est, si peccatũ, p̄ximi sit scandalosũ & publicũ ac notoriũ, seu notorietate facti, per publicã infamiã, vel notitiã, in aliqua cõmunitate, vicinia, vel collegio; seu notorietate iuris, vt si palam in iudicio sit conuictũ; tunc enim regulariter aut publicè arguendũ, aut ad superiorẽ deferendũ, vt efficaciter bono cõmuni consulatur: Secus si (quod raro accidet) priuata monitione satis certo & efficaciter bono priuato simul & cõmuni consultũ esse possit, iuxta S. Th. cit. a. 7. vbi etiã hunc ipsum casum refert præter alios DD. 4. d. 19. Can. super. c. noui, de Iudicijs & c. 1. de p̄cõn. & rem. & patet ex Apost. 1. Tim. 5. v. 20. *Peccantes corã omnibus argue, vt cæteri timore habeant.* Secundus casus est, si peccatũ, quãuis occultũ, vergat in p̄nitentiã cõmunitatis, & periculũ sit in mora, tunc enim rursũ superiori quãprimũ est deferendũ, saltè regulariter, vt dictũ, ex cõm. S. Th. a. 7. & DD. 4. d. 19. Quod si tali casu defuit alij, tenentur etiã denunciare Clerici, nec idcirco incurrunt irregularitatẽ, quãuis sequatur p̄cõna capitis, modo id faciant cum p̄testatione cõsuetã, vt rectè notarunt Caiet. Ban. cit. a. 7. & Val. q. 10. pun. 5. §. 1. Talia vero peccata iuxta S. Th. ib. censentur proditio, seditio, prædicatio fidei disseminatio occulta hæresis, & in religione etiã illud, quod est publicè scandalosũ, aut infamiã Ordini allaturũ. Tertius casus est, si peccatũ, quãuis occultũ, natura sua ita contagiosũ, exitialẽ, ac pertinax sit, vt nisi per superiorẽ efficacissimis remedijs emendetur, caueri & emendari vix latius posse videatur, vt est formalis hæresis, que vt *cancer serpit*, iuxta Apost. 2. Tim. 2. v. 17. Quæq; proinde in terris, ab hæresis peste liberis, cõmuni sancte inquisitionis lege, merito iubetur quamprimũ ad Inquisitores fidei deferri. De quo Castro lib. 2. de hæret. inquisit. c. 2. 5. Ban. a. 8. dub. 2. ad 4. Val. q. 10. p. 5. §. 1. Consulenda tamen etiã praxis & consuetudo locorũ, seu specialia priuilegia, quibus nonnunquam indulgeri potest, vt quis nõ teneatur cognitũ à se hæreticum deferre, quamdiu nihil contra religionem Catholicã in eiusmodi terris admittit. Quartus casus est, quando peccatũ occultum, quod non satis constat, an efficaciter priuata monitione emendari possit, vergit in detrimentũ notabile alterius, seu vnus, seu pluriũ, quorũ iuxta charitatis ordinẽ, omnibus spectatis, maior habenda sit ratio, quam famæ delinquentis, vt iuxta S. Th. a. 7. docent Paludanus in 4. d. 19. q. 4. & Valent. cit. pun. 5. §. 1. Quintus casus est, si ordo vel modus ille ex toto, vel ex parte inutilis sit, tunc enim eo membro seu gradu, qui inutilis prudenter iudicatur, omisso, ad sublequentẽ rectè transitur, iuxta S. Thomã a. 6. & 7. ex cõmuni: sic tamen vt priuata monitio etiã sæpius iteretur, quamdiu spes probabiliter habetur per secretam monitionẽ corrigendi delinquentẽ, vt ex S. Thomã a. 8. dictũ: quod seruata proportione, etiã de testium inductione videtur dicendum. Sextus, si peccans ipse, propter maiorem in spiritu profectũ, & sui demissionẽ, iuri suo renunciãns (vt iuxta constitutiones à sumis pontificibus approbatas, præfertim à Paulo III. & Iulio III. & Gregorio XIII. apud Ribadeneirã lib. 2. vit. Ign. c. 17. & lib. 3. c. 21. & 23. in societate nostra accidit, incautẽ

hic obloquentibus Banne & Lorca d. 47. n. 8.) vel
litac contentus sit, vt peccatū suū qualecunque,
extra confessionē cognitum, sine mora, non obser-
uato illo correptionis ordine, superiori denūciatur;
quia tunc scienti & volenti nulla fit iniuria; & in-
104 Religione, quæ erga externos etiā & seculares homi-
nes in varijs admodū officijs & functionibus occu-
patur, ad securiorē subditorū gubernationem valde
expedit, superiorib⁹ eiusmodi defectus non esse in-
cognitos Sicut ob iustam causam etiā potest quis-
que alteri condonare obligationem restituendi fa-
mā; & confessario dare facultatē, peccata in con-
fessione audita alteri narrandi, vel etiā ipse superiori
suos defectus aperire: siue quis interim absolute sit
dominus famæ, siue non. Præterquā quod vniuer-
sim, etiā in cæteris Religionibus, quoad culpales
105 ues, id licitū esse tradit S. Th. hic a. 7. ad 4. quoad
grauatē aliunde cōmuniter id esse solet necessa-
rium, iuxta casus superius relatos; vt bene etiā docet
Suarez hic d. 8. sec. 6. à n. 11. vbi refert in constitu-
tionibus Dominicanorum haberi, imēdiate esse denū-
tiantia delicta superiori, & idem habere Bona-
uenturam in exposit. regulæ S. Francisci.

Certe in Regulis Prædicatorum dist. 1. c. 18. §. 6.
dicitur *Si quis tale quid extra monasterium commiserit,
frater qui cum eo est, studeat eius excessum Prælati quā-
tocius intimare.* Et vt refert Bernardinus de Areualo,
in regulis fratrum minorum Barcinonensibus dicitur:
*Debeant fratres exeuntes in reditu suo, Guardiano
notabiles excessus sociorū suorū intimare. Quod si non fece-
rint, per superiorē, cui hoc constiterit, in ieiunio panis &
aqua, vel alias puniantur. Et si vnus frater alterius fra-
tris excessus scierit per duas vias, vtpote per confessionē,
& aliter, nihilominus sic Guardiano, vt dictum est, dicere
debeat.* Imo ipse etiā S. Th. quodlibet. 11. a. 13. inter
religiosos id vniuersim approbat, vt inferius dicitur.

106 **ASSERTIO IV.** Interim certum est, vbi iuxta regu-
lā nulla talis resignatio, & proprii iuris cessio fa-
cta est, ordinē correctionis fraternæ esse in præcepto
etiā inter religiosos. Ita ex cōmuni recte docent Val-
entia & Bañes, idq; ipsū aperte supponit S. Tho-
mas hic a. 7. & quodl. 11. q. 9. a. 13. vt & Basilus in
quæstionibus sulius explicatis q. 46. Augustinus regu-
la 3. & alij. Quicquid in contrariū dixisse videātur
Humbert⁹ in reg. August. c. 97. Rich. in 4. d. 19.
a. 3. q. 1. quibus fauet Suarez loc. cit. n. 12. vbi dicit,
religiosos, ob statū, & studiū perfectionis, saltē taci-
te quoad hoc renuntiasse iuri suo: modo semper ha-
beat ut ratio charitatis, cuius iuri, inq; nemo cedit.

107 Ratio nostræ sententiæ est manifesta; quia Reli-
giosos non min⁹, quā seculares, seruant ius ad famā;
& leges charitatis cōmunes sunt omnib⁹; expeditq;
publicæ ac priuati bonæ cuiusq; famæ temere non
lædi, vt prudenter aduertit S. Thomas hic a. 7.

Quo fit, vt & quoad illorū Religiosorum peccata
de quib⁹ in sexto illo casu peculiariter egim⁹, in cæ-
teris, in quibus iuri suo non cesserunt, seruari ordo
correptionis debeat. Neque cessio illa iuris proprii
extēdi debet ad casus non expressos, v.g. vt talis denū-
tiationis promissæ, & absq; differentia fiat etiā
Confessario, aut Patri spirituali in Ordine; hi enim
superiorū nomine minime intelliguntur: & ea quæ
odiosa sunt, ac in præiudicium tertij verunt, non
sunt extendenda, sed potius restringenda.

108 Nec obstat c. *Qualiter & quando* 1. de accusatio-

nibus, in cuius fine dicitur: *Hunc tamen ordinē (cor-
rectionis) contra regulares personas non credimus vsque
quāq; seruandū: quia cum causa requiret, facilius & li-
berius à suis possint administrationibus amoueri.* Hic e-
nim sermo potius est de correctione iuridica quam
fraterna: neq; vniuersim dicitur, ordinē illic non es-
se seruandum; sed non *undiquāq;*, vt significetur, fa-
cilius illic occurrere causas, ob quas ordo ille rela-
xetur; & vero ad auferendam alicui administrati-
onē etiā alias sæpe causas iustas suppetere posse.

Interim dubium nō est, etiā in cæteris religio-
nibus condi posse eiusmodi regulam, imēdiate
superiori defectus denūtiandi: ita vt ea obligentur
omnes quotquot ea regula cognita, in talem reli-
gionē admitti consentiunt: esto fortassis antiquio-
res, si regulam non acceptent, ea non obstringan-
tur, vt Bannes & alij existimant.

ASSERTIO V. Quare etiā seclusā speciali eius-
modi regula, & cessioe iuris, regulariter ac per se
loquendo, quādo secreta monitio satis profutura
videtur ad proximi emendationē, nunquā ea præ-
termissa, peccatum imēdiate denūtiandum erit su-
periori siue prælato etiā vt Patri; siue de religiosorū,
siue de secularium emendatione & correctione
agatur: esto Prælati melius, seu maiori cum fructu
spirituali subditū emēdaturus credatur. Hæc vti et-
iam sequentes assertiones spectant ad maiorē decla-
rationem ordinis correctionis fraternæ à Christo
præscripti: in quo cum tertius gradus, siue actus su-
perius relatus loquatur de denūtiatione Prælati
(secundario) etiā vt iudici faciendā; dubium ta-
men superest, vtrum non possit imēdiate fieri denū-
tiationis prælati, non quidem vllō modo vt iudici, sed
solum vt Patri, qui profuturus solum peccanti, nul-
lo autem modo obfuturus credatur.

Et vero non desunt, qui vniuersim affirmāt, præ-
sertim vbi de regularium emendatione agitur. Ita
plane videtur sensisse S. Thom. quodl. 11. a. 13. vbi
ait: *Si videtur, quod correctio melius fiat per Prælatus,
& Prælatus nihilominus sit pius, discretus & spiritualis, non
habens rancorem seu odium, aduersus subditum delin-
quentem, tunc licite potest hoc illi denūtiari, non sicut
Prælati, sed sicut persona proficiente ad bonum proximi.*
Et in resp. ad 3. *Si aliquis, inquit, refert Prælati culpa
proximi (etiā ommissa secreta monitione) intendens
vel cautelam futurum, vel aliquod huiusmodi, quod
ad emendam proximi videret expedire, non peccat.*
Idem docent Rich. in 4. d. 19. a. 4. q. 1. in corp. & ad
2. Bonau. in c. 17. Luc. Gabriel lect. 74. in can. An-
gelus V. *Denūtiatio* n. 10. Rosella V. *Inquisitio* in it.
& Bernardinus Areualensis lib. de frat. corrept. Fun-
damentum est: quia hoc non est contrarium ordini
à Christo præscripto; vbi sermo est de Prælati etiā vt
iudice, sicut dictū est sæpius, & fructus vberior spi-
ritualis merito præponderat illi iacturæ famæ, &c.

Sed nihilominus proposita assertio cōmunis &
satis certa est, quā tradunt Adr. in 4. tr. de corr. frat.
sub fin. Syluester V. *Correctio frat.* q. 5. Sotus relect. de
secre. mem. 2. q. 4. ad 3. Bañes hic a. 8. Nauar. man. c.
24. n. 14. Val. q. 10. pun. 5. §. 1. post Ang. reg. 3. c. 23.
Humbertum ibidem c. 97. Hug. Victorinū ib. c. 6.
& ipsum S. Thomā hic q. 33. art. 8. ad 4. vbi solum
denūtiationem Prælati vt Patri faciendā docet,
ante testium inductionē, non ante secretam moni-
tionē. Probatur, tum quia id consonum est ordini à

Christo

Christo præscripto, in quo simpliciter & ante omnia secreta monitio præmittenda dicitur. Tum quia id ipsum exigit charitas, ut frater suo quam minimo damno corrigatur, neque ad ullam eius infamiationem coram altero procedatur, si absque hoc satis corrigi possit: neque fas est, solum propter maius bonum spirituale alicuius, famam aut fortunas eiusdem ledere. Ex quibus patet responsio ad contrarium fundamentum.

Dixi tamen *regulariter*, & quando secreta monitio satis profutura videtur. Nam si vel dubium sit an ea quamvis iterato adhibita sit profutura, aut si in præsentem quidem respicientia speretur, non tamen certa & constans emendatio; sed potius prudenter timeatur relapsus, tum ipsa charitas suadet, ob coercendum recidivæ periculum, & efficaciorē cautelam in futurum adhibendam, peccatum proximi, saltem religiosi, prælato siue superiori, veluti patri (si modo verè talis erga subditum futurus credatur) licite patefieri, siue prætermissa, siue etiam adhibita prius secreta monitione, ut cum Richardo, Angelo, Gabriele loc. cit. recte docent Adrianus, Sotus, Navarrus, locis citatis. Ratio est; quia tunc secreta monitio non satis est, aut putatur efficax ad finem fraternæ correctionis. Vnde etiam inter alias Constitutiones à S. Bonaventura in Capitulo generali editas dicitur: *Doctrinæ, quod frater, qui fratrem corripit de aliquo excessu, secundum formam Evangelij in occulto, non tenetur revelare superiori, qui potest esse debet prodesse, & animarum pericula præcauere: ex sententia totius Capituli definitum est, doctrinam esse pestiferam.*

ASSERTIO VI. Regulariter tamen, peccatum Regularium, quando Prælati Religionis vir vere prudens & religiosus noscitur, post secretam monitionem frustra adhibitam, aut pro inani merito habitam, fas est etiam omiſſa testiū inductione, statim Prælato vel Patri denunciare: quod de Prælati & peccatis seculariū, ita regulariter locū non habet: Prior pars patet ex moderatione præcedentis assertionis, ubi etiam authores citauimus.

Posteriorem partem à potiori tradunt Bannes, Valentia Lorca loc. cit. qui vniuersim docent, antequam proximus denunciatur Prælato etiam vel Patri, semper præmittendam esse non tantum monitionem secretam, sed etiam inductionem testiū, quando ille per hæc corrigendus existimatur. Ratio eiusdem partis, ac simul discriminis inter seculares & Religiosos est: Quia prælati regulares communiter sunt & præsumuntur viri prudentes & spirituales, qui satis discernant, inter officium Patris & Iudicis; accepturi & adhibitori: talem denuntiationem solum ad bonum ipsius subditi: cum tamen contra Prælati seculares eorumque Ministri & officiales sæpe inter vtrumque officium non satis distinguant, sed continuo nonnunquam à denuntiatione fraterna ad inquisitionem seu punitionem iuridicam conuolent, non parua delinquentis iniuria, assueti foro externo magis, quam foro interno conscientie.

Qua de causa iuxta prudens etiam iudicium merito minus graue Regularibus censetur, coram solo prælato veluti Patre, quam coram vno vel duobus alijs testibus infamari, à quibus sæpe plus timeri potest incommodi quam à Prælato. Qua in re tamen

vniuersim habenda est ratio circumstantiarum, præsertim personæ Prælati, an sit vir prudens, discretus; suavis, an vero asper: quia ob contrarias circumstantias, fieri potest, ut prælato seculari merito ante inductionem testiū peccatum intimitur, Regulari non item. Sed nunc videamus, quid Prælato faciendum, postquam ad eum, siue iuxta ordinem Euangelicum à Christo præscriptum: siue ex causa, prætermisso eo ordine, peccatum subditi delatum est: denique quomodo vltierius procedendum, si per viam fraternæ correctionis delinques non emendatur.

ASSERTIO VII. Prælati propter eam præcisè denuntiationem Euangelicam, sibi seruato consueto correctionis ordine factam, non post crimē denuntiatum poenis à iure præscriptis punire, nec peccatum occultum, etsi per duos aut plures testes probari possit, publice euulgare, si id priuata correctione sufficienter emendari possit: etsi possit delinquentem, in eius bonū, arbitraria poena secreta, ut Pater, castigare, sublatis occasionibus peccandi, & alijs cautelis, citra delinquentis infamiam, prudenter adhibitis, ne in peccatum is relabatur, etiam si alioquin emendatione polliceatur. Ita Bañes cit. a. 7. dub. 2. ad vltimū, & dub. 4. Valentia cit. pun. 5. ex communi.

Quod proinde in primis etiam seruandum in ea religione, in qua Prælati, ob cessionem iuris ex regula factam, prætermisso consueto ordine, peccati seu defectum probrosum subditi intellexit, ne is idcirco statim in Refectorio, vel Capitulo, aut alias publicetur aut manifestetur.

Ratio est; quia forum correctionis fraternæ est secretum & occultum, in quo Prælati se gerere primo ac præcipue debet ut Patrem, ac simul famam subditi, quoad potest tueri, ex dictis: ita tamē, ut delinquentis quoad citra infamiam seu publicationem eius fieri potest, efficaciter emendetur. Qua de causa etiam Prælatum posse, si id ratio delicti patiat, excommunicationem quoque; tanquam poenam medicinalem ipso facto incurramdam, delinquenti munitari, si de nouo peccat, recte notauit Valentia cit. pun. 5. §. 1. ex communi. De qua re bene etiam Suarez hic disp. 8. sec. 6. n. 13. *Sine vlla*, inquit, *probatione* (denuntiantis) *Prælati non tenetur, nec debet fidem adhibere, atque adeo nec suo officio fungi, etc.*, puniendo scilicet denuntiatum, si is delictum neget.

ASSERTIO VIII. Si crimen Prælato, seruato Euangelica correctionis ordine, legitime denuntiatum, paterna correptione secreta sufficienter emendari non possit, adeo vel ad publicū scandalū ex publico crimine consequens tollendum, vel ad temporale etiam aliorum nocuumentum auertendum, expeditiosum videlicet alijs crimine imminens, vel ad ipsam peccatoris emendationem, iam ex secreta correptione desperatam, efficaciter procurandā, vtile ac necessarium videatur, crimen publicari, publiceque puniri; poterit, ac debeat Prælati, non solum ut Pater, sed etiam ut Iudex, vtendo notitia illa quæ ex eiusmodi denuntiatione accepit, curare, vt eiusmodi crimen, saluo iuris ordine, publicetur, & quoad vtile ac necessarium est, ad prædictos fines, etiam publicis poenis puniatur: modo ex publicatione occulti criminis non maius scandalum aut malum timeatur, quam sit bonum ex correptione tali prouenturum. Est mens S. Thomæ a. 7. & 8. & aliorum

rum, quos citauimus, & colligitur, ex dictis in 1. & 3. assertionione. Denunciatur enim crimen Prælato etiam vt iudici, saltem secundario, vt dictum.

Dixi tamen, *seruato iuris ordine*; quia in particulari videndum est, an adsint circumstantiæ requisitæ, vt siue per viam inquisitionis, siue accusationis, contra reum iure possit procedi, iuxta ea, quæ in materia de Iustitia dicuntur. Neq; enim iure communi videtur Prælatus, præcise vt Pater, adeoq; sine iuris ordine, occultum crimen ita sibi denunciatum, quamuis confessum, publicè suo arbitratu posse punire, nisi delinquens talem pœnam spontè velit acceptare, iuxta cap. *Inquisitiones*, de accusationibus; vbi dicitur, *nullum esse pro crimine, super quo aliqua nõ laborat infamia, seu clamor in sinuatio nõ præferit, propter dicta huiusmodi* (paucorum denuntiantium) publice puniendum.

Et si possit prælatus, cum opus videbitur, cogere confcios, ad crimen iuridicè etiam denunciandum, vel accusandum, seu contestandum, vt rectè docet Bannes loc. cit. excommuni, quod quidem etiam locum habet, quando delictum Prælato solum vt

Patri denunciatum fuit, nec iam ex correptione fraternali seu Paterna fructus debitus speratur. Alias si priuata alicuius vel aliorum familiarium monitio, testiumue inductio profutura videretur, non existimarem eam hoc casu prætermittendam.

ASSERTIO IX. Quin etiam non obstante denunciatione fraternali, & ordine correptionis, quotiescunque contra peccatum correptum, si non interuenisset correptio fraternali, licite potuisset, aut etiam debuisset iuridicè procedi (seu via inquisitionis, seu accusationis) roties etiam poterit ita procedi, post correptionem fraternali; siue delinquens alioqui sit iam emendatus; & siue spes sit emendationis, siue non sit. Ita contra varios aliter sentientes rectè docent Bannes & Valentia locis citatis. Ratio est. Quia via correptionis fraternali nil præiudicat correptioni iuridicæ, & habet vtraque suum proprium ac speciale finem sibi propositum: illa vt emendetur delinquens, hæc, vt iustitiæ administratione, consultum sit bono publico; de qua plura inferius, de iustitia.

Q V Æ S T I O VI.

De vitijs Charitati oppositis, vt Odio, Schismate, Bello, Scandalo &c.

S. Thomas 2. 2. q. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. & 43.

Absoluetur hæc quæstio nouem dubitationibus. I. Quæ & quàm varia sint vitia Charitati opposita: ac speciatim, an & quale peccatum sit odium, acedia, inuidia, discordia & contentio. II. Quid, & quantum peccatum sit schisma; & quæ sint pœnæ schismaticorum, & quid si Pontifex fieret schismaticus, aut hereticus; denique quid faciendum tempore schismatis. III. De Bello, ac primò quanam conditiones vniuersim ad iustum bellum requirantur. IV. Quomodo dubia belli causa examinanda sit, & diiudicanda. V. Quanam circa belli prosecutionem obseruanda sint; speciatim an & quomodo in bello liceat occidere, in seruitutem redigere, vel spoliare etiam innocentes, itemque spolia & bona ab hostibus iusto bello capta, vel etiam pretio aut dono accepta ad quos spectent. VI. De Circumstantijs belli, personam & tempus concernentibus: an Clericis; atque etiam diebus festis liceat bellare. VII. De rixâ, duello, & seditione. VIII. De scandalo, quid, quotuplex, & quale peccatum sit scandalum, & an semper sit peccatum, consilio, præcepto, ope, vel ad malum cooperari, vel à bono impedire. IX. An & quâ ratione bona seu spiritualia, seu temporalia dimittenda sint propter scandalum.

D V B I V M I.

Quæ, & quàm varia sint vitia Charitati opposita; ac speciatim an, & quale peccatum sit odium, acedia, inuidia, discordia, & contentio.

S. Thomas 2. 2. q. 34. 35. 36. 37. & 38.

EGimus hæcenus de charitate, eiusque obiecto, & actibus, præceptisque affirmatiuis, nunc de vitijs ei oppositis, adeoque præceptis negatiuis agendum est. Opponuntur autem charitati, secundum varios eius actus, varia vitia. Primo enim ratione primarij actus, qui est amor, oppo-

nitur illi odium. Secundo ratione gaudij, opponitur ei acedia & inuidia. Tertio ratione pacis, sex alia vitia, nimirum discordia, contentio, schisma, bellum, rixa, & seditio. Quarto, ratione beneficentiæ, quæ extertum charitatis actum diximus, opponitur ei scandalum, de quibus ordine cum S. Thomâ agemus.

Et.

Et quod ad odium spectat, id duplex est, vnum vocatur *abominationis*, quo nempe alterum tanquā indignū nostra amicitia seu benevolentia abominamur: id quod præcepto charitatis amori aduersatur. Alterum vocatur odium *inimicitie* seu malevolentia, quo alicui volumus malum, quia malum, nimirum eo præcise, vt ipsi male sit; oriturque facile ex odio abominationis, vt proinde communiter vtrumque soleat esse coniunctum.

2 Odium vero tam erga Deum, quam proximum (quæ inter se specie distinguuntur) est ex suo genere mortale; illudque omnium grauissimum. Potest tamen vtroque excusare à mortali, tum inaduerterentia seu imperfectio actus, tum etiam, quoad proximi odium, paruitas materia, præsertim si loquamur de odio inimicitie: odisse verò peccatores præcise, qua tales sunt, malum non est, ex psalmo 138. v. 21. *Nonne qui oderunt te Domine, oderam, & super inimicos tuos tabescebam. & ib. v. 22. Perfecto odio oderam illos: & inimici facti sunt mihi.* Id enim aliud non est, quam peccata illorum auersari, adeoque nolle connexum hoc, hominem in peccato esse; quod ipsum est vere amare, ex S. Thoma q. 25. a. 6. & hic q. 34. a. 3.

3 Sicut etiam alteri malum velle, non eo præcise, vt illi male sit, sed sub ratione alicuius boni, non semper est illicitum, nempe quando malum illud volumus solum alteri, secundum ordinem diuinæ dispositionis, idque propter aliquod maius bonum quod merito pluris æstimamus quam malum proximi: Secus, si secundum leges charitatis minus æstimare debeamus boni illius carentiam, quam malum proximi.

Vnde velle temporalem interitum inimicis Ecclesiæ, alioqui non conuertendis, non est illicitum, nec mortem corporis (iuxta diuinam dispositionem) ei, cuius vitam tibi nosti exitialem; nec desperato alioqui peccatori morbum corporis, vt inde corrigatur; semper interim retento, affectu amicitie seu benevolentia debito, vt malum illud non optemus nisi in quantum est necessarium ad eiusmodi bonum, semperque potius optantes, vt sine omni proximi malo bonum illud obtineatur.

4 Eodem modo sub ratione boni iustitie velle possumus reis debitam pœnam, seruato debito ordine Iuris, ac cum debitis circumstantijs: Sicut etiam, damnatis omnibus, imò etiam peccatoribus in terra existentibus, in genere, saltem sub conditione, si non conuertantur, æternam damnationem sub ratione boni iustitiæ diuinæ, iuxta illud Psal. 9. v. 18. *Conuertantur peccatores in infernum &c.* In particulari autem & absolute alicui viuenti id malum velle, nunquam licet, sicut nec mortem vlli, ob spem seu cupiditatem hereditatis, vt recte Nauarrus cap. 15. n. 10. & cap. 23. n. 24. ex communi. Plura videri possunt apud S. Thomam hic q. 34. & Valentiam q. 11. punct. 2. præter ea, quæ diximus tom. 2. disp. 2. q. 6. dub. 6. & q. 4. dub. 3.

5 Acedia, de qua S. Thomas q. 35. accipitur dupliciter. Primo generatim pro tristitia de quocunque spirituali bono, siue opere cuiuscunque virtutis, adeoque pro quâdam animi remissione in quibuscunque virtutum actibus; quæ non est peccatum speciale, sed ei virtuti oppositum, cuius actionem

exercendam animus horret ac refugit, nec distinctum ab eo peccato operis, quod ex ea consequitur ex communi S. Thomæ q. 35. a. 1. 2. & 4. ad 3. Secundo accipitur pro speciali vitio, gaudio charitatis opposito, quo quis tristatur de bono diuino à nobis exercendo, aut obtinendo, quatenus ob adiunctam difficultatem apprehenditur vt malum proprium, iuxta S. Thomam a. 2. & 3. ad 2. *Exemplum est, inquit Caietanus a. 2. Si quis in tantum elongatus sit ab amore celestis Patris, & Patria, vt cum audit & cogitat, statutum sibi esse, vt sit cum sanctorum & domesticis Dei, de hoc tristetur.*

Est autem peccatum mortale ex suo genere; nisi videlicet excuset vel paruitas materia, cum bonum illud non est debitum sub mortali; aut imperfectio actus; seu ob ineliberationem; seu quia non peruenit ad tantam malitiam, vt quis absolute & simpliciter refugiat spirituales communionem cum Deo, sed secundum quid tantum, vt difficilis, aut actu voluntatis hypothetico, nollem, si non deberem (manente interim voluntate simpliciter parata, ad seruandas, absque periculo mortalis peccati, diuinæ amicitia leges, vt indicauit S. Thomæ a. 3. & clarius Syluester V. Acedia n. 2. Qua ratione etiam à mortali excusari potest (secluso speciali lapsus seu tepiditatis periculo, scandalo, &c.) qui tristatur de statu perfectionis assumpto, paratus interim implere, quod vult.

Inuidia, de qua S. Thomas q. 36. nihil aliud est, iuxta eundem a. 2. quam *tristitia de bonis alicuius, in quantum alter excedit tristitiam in bonis*: seu quod idem est, tristitia de bono alicuius, quatenus in alio, nobis aliquo modo simili, existens, hoc ipso propria excellentiam videtur minuere, cum tamen interim reuera non miquat. Est ex suo genere peccatum mortale; nisi vt in simili dictum inaduerterentia seu imperfectio actus, aut paruitas materia excuset, iuxta S. Thomam ibidem a. 3. vbi addit, *aliquos primos motus inuidia inueniri quandoq; etiam in viris perfectis, qui sunt peccata venialia.*

Oritur inuidia frequenter ex pusillanimitate, iuncta superbiam; nec est nisi ad æquales, aut fere æquales, eosque aliquo modo excellentes & prælatos; iuxta Aristotelem 2. Rhet. cap. 10. Estque vitium capitale, iuxta Gregorium. 31. Moral. c. 31. & S. Thomam a. 4. Cuius filia sunt, odium, suffragatio, detractio, exultatio in aduersis proximi, & in prosperis afflictio.

Quomodo autem nonnulli affectus, in quibus est zelus, siue æmulatio, item nemesis siue indignatio, tristitia item de alieno bono, quatenus reuera nobis noxium est, & habeant cum inuidia quandā affinitatem, & ab ea nihilominus distinguantur, explicat S. Thomas q. 36. a. 2. Summa est. Zelus siue æmulatio est tristitia de bono alterius, non ex eo, quod ipse habet bonum, sed ex eo, quod nobis bonum illud deest. Qui zelus circa bona temporalia potest esse cum peccato, vel sine peccato: circa bona vero honesta laudabilis est, iuxta illud 1. Cor. 14. v. 1. *Æmulamini spiritualia.*

Nemesis siue indignatio est tristitia de bono alterius, in quantum indigno accidit. Quæ circa bonum honestum locum non habet; sed solum circa bona temporalia, quæ dignis & indignis accidere

possunt.

possunt. Quæ tamen ipsa tristitia laudabilis non est, siquidem ea quæ sunt attendantur, prout subsunt diuinæ prouidentia dispositioni; & prohibetur psal. 36. v. 1. *Noli emulari in malignantibus: neq; zelaueris facientes iniquitatem.* Et psal. 72. v. 2. *Pene effusi sunt gressus mei, quia zelauit super iniquos, pacē peccatorū videns.* Indignari vero de peccato proximi indignis beneficia conferentis, per se non est illicitum.

Deniq; tristari de bono alicuius, in quantum nobis vel alijs noxiū est, per se non esse peccatum, tradit S. Gregorius 22. Moral. c. 11. vbi ait: *Euenter plerumq; solet, vt non amissa charitate, & inimici nos ruina lætificet, & rursum eius gloria sine inuidia culpa contristet, cum & ruente eo, quosdā bene erigi credimus, & proficiente illo, plerosq; iniuste opprimi formidamus.*

Discordia, de qua S. Thomas q. 37. aliquando generatim dissensionē voluntatū & actionum significat; quæ per se nec bona est, nec mala: Nam in malo dissentire bonum est; & concordia malorum pessima. Aliquando sumitur strictius pro dissensione circa bonum. Sed nec ista vniuersim mala est, vt si bonum illud debitum non sit, cuiusmodi est ingressus religionis, iuxta S. Thomam a. 1.

Tertio sumitur pro vitiosa dissensione voluntatis circa bonum debitum, quæ semper quidē mala est, iuxta Apostolū Gal. 5. dissensionē inter opera carnis numerantem; Sed per se vitium speciale non est, vt pote ei virtuti opposita, cuius bonum respicit: nisi cum quis ita à proximo discordat, vt simul eius quietem mentis, adeo que pacem voluntarie lædat; seu in ipso bono ad charitatē spectante dissentiat: quo modo in pposito consideratur iuxta S. Thomā loc. cit. tanquā vitii paci charitatis oppositū in corde.

Eius grauitas considerari debet, tum ex ipsa per se læsione pacis, an grauis sit: tum ex materia subiecta, in qua dissentitur, an sub mortali debita &c. tum ex animi deliberatione, cum indeliberatio & paruitas materiæ etiam hac in re læpè à mortali excusent, iuxta S. Thom. cit. a. 1.

Contentio, de qua S. Thomas q. 38. hic accipitur pro vitio speciali, opposito paci charitatis in ore, quod itidem Gal. 5. inter opera carnis numeratur, & iuxta S. Thomam a. 1. describi potest; Vitiosa pugna verborū cum proximo, pacē charitatis lædens.

Vitiosa autem est, vel quia veritatem impugnat; vel quia inordinato modo, aut etiā temerē, seu solo contradicendi studio, cum læsione pacis, aut charitatis, dictū alterius impugnat, ex quorum vtroq; simul, sicut & ex animi deliberatione prauitas ipsi æstimari debet, quāquā ratione modi per se raro fit peccatum mortale, nisi ob scandalū consequens, seu adiectas contumelias iuxta S. Thomam a. 1. Oritur cum quandoq; ex ignorantia; tum plerumq; ex inani gloria, vel etiā superba sui ipsius æstimatione, qua quis proprio sensui nimium tribuit, & addictus est, vt ex S. Gregorio 31. Moral. c. 31. notauit S. Thomas cit. q. 38. a. 2.

Plura hac de re egimus supra disp. 1. q. 9. dub. 5. vbi de disputationibus cum hæreticis actum. Quomodo autē diuersitas opinionum in scientijs alijsq; disciplinis, itemque dissensiones alię in rebus agendis ad salutem non necessarijs, charitati non aduersentur, dictum est supra quæstione 4. dub. 1.

DVBIVM II.

Quid, & quantum peccatum sit schisma, & quæ sint pœna schismaticorum; & quid si Pontifex fieret Schismaticus aut hæreticus; denique quid faciendū tempore schismatis.

S. Thomas 2. 2. q. 39. ad. 4.

Quantum ad primū, schisma est peccatum speciale, quo quis se ab Ecclesiæ vnitatē separat; eaque, quantum in se est, scindit & diuidit; siue quis directē se à solo capite Ecclesiæ, qui est Romanus Pontifex, siue à reliquo corpore, siue ab vtroq; separet iuxta S. Thomam q. 39. a. 1.

Contingit schisma varijs modis. Primo, aut solo proposito, aut ipso etiam opere externo, quo proprie consummatur, vt homicidium.

Secundō, aut per formale & expressā intentionē schismatis, aut per virtuale & indirectā intendēdo v. g. aliquam hæresin, vel superstitionem, vel dignitatis prærogatiuā: omnis enim hæreticus, formaliter etiam schismaticus est, iuxta S. Thomā a. 1. ad 2. Caietanum ibidem, Valentiam q. 5. pun. 1. licet non contra, vt dicitur.

Tertiō, vel in actu signatō, adeoque cum hæresi, diserte videlicet negando vnitatē Ecclesiæ, vel auctoritatem supremam Pontificis in vniuersam Ecclesiam, quem communis doctrina reputat hæreticum, vt ait Caietanus v. schisma; male tamen addens, *camet si in dubium forte reuocetur, an sit hæreticus, propterea quia non videtur in sacris Concilijs damnata hæc hæresis;* quæ verba in recētoribus editionibus merito prætermisita sunt iuxta ea quæ docuimus supra disp. 1. q. 4. dub. 3. & 4. aut in actu solum exercito, adeoque sine hæresi, dum quis videlicet in ipsa praxi, sumum Pontificem pro suo aut Ecclesiæ capite non vult agnoscere, vel vniōnem seu communicationem debitam cum reliquo corpore recusat seruare.

Quo spectant etiam illi iuxta Caietanum; qui absque legitima auctoritate congregant Synodos, vel legitime dissolutas prosequuntur, & quotquot ita se gerunt, tanquam si Ecclesiæ membra non essent. Tales sunt etiam qui absque legitime cõtione Pontificiam sedem ac munus inuadunt; præsertim legitimo Pontifice etiamnum existente.

Vnde moraliter solum iniel igendum est, quod ait Hieronymus in cap. 3. epistolæ ad Titum: *Et si schisma in principio aliqua ex parte possit intelligi diuersum ab hæresi, tamen nullum schisma non sibi aliquam confingit hæresin, vt recte ab Ecclesia recessisse videatur.*

Quarto proinde contingere potest separatio, vel quoad mores tantum, vt si quis ceremonias contra comunem totius Ecclesiæ consuetudinem & consensum velit introducere, aut etiam quoad fidem.

Quinto

Quinto, fieri potest non solum per separationem ab vniuersali Ecclesia directe, sed etiã à particulari, quã vniuersali adheret, v. g. ab hac dicecesi, vel eius Episcopo. Cui consonat illud 1. Cor. 1. v. 10. *Et non sint in vobis schismata.* Quin etiã aliã particulare congregationẽ v. g. Religionẽ scindens, peccatũ speciale contra charitatem comittit, quod saltem ad schisma reuocatur; etiamsi hoc proprie non accidat, nisi per separationem ab vniuersali Ecclesia, iuxta S. Thomam hic a. 1.

16 Deniq; contrahi potest, non solum à membris cæteris Ecclesiæ, sed etiam ab ipso capite, nempe summo Pontifice, idque tam solitarium, quàm hæresi iunctum, saltẽ quantũ est precisẽ ex naturã schismatis, quicquid sit de externã protectione Dei, vt recte Turcremata l. 4. de Ecclesia. part. 1. c. 11. Caietanus hic a. 1. Valentia q. 15. pun. 1. idq; tum per separationem sui ab officio capitis; quod fieret, si Papa retento suã potestatis titulo, nollet subesse officio, aut legibus officij sui, volens se non vt caput spirituale Ecclesiæ, sed solum vt Dominum quendam temporalem gerere, vt inquit Caietanus: tum per separationem à corpore, quod fieret v. g. si in ritibus nollet se conformare vniuersali Ecclesiæ, sed vellet celebrare sine vestibus sacris, vt inquit Turcremata; vel si excommunicare præsumeret vniuersam Ecclesiam, vt dicit Caietanus.

17 Quantum ad secundum. Est hoc quidem peccatum ex suo genere leuius infidelitate; attamen per accidens ratione scandali, damni. &c. sepe solet esse grauius, iuxta S. Thomam. cit. q. 39. a. 2. Quocirca nec à mortali potest excusari, nisi ob ignorantiam & indeliberationem, iuxta Valentiam quæst. 15. punct. 2.

18 Quantum ad tertium. Tres pœnas schismatis hic refert S. Thomas. a. 3. & 4. Prima est priuatio omnis iurisdictionis spiritualis, quã videlicet ex simplici hominis iniunctione confertur, ex Can. *Novatianus*, causa 7. q. 1. Vnde, inquit S. Thomas, *non possunt, nec absolueri, nec excommunicare, nec indulgentias facere, aut aliquid huiusmodi, quod se fecerint, nihil est factum.*

Sed hoc limitandum est, nisi quis bonã fide confessus, à dubio, vel occulto, & in publico munere tolerato hæretico, vel schismatico absoluat, iuxta Syluestrum V. *Confessio* 1. n. 19. & 20. Azorium lib. 8. cap. 13. q. 7. ex capite *Nonne* 8. q. 4.

Quod si schismatici & hæretici, vt quidam probabiliter sentiunt, non nisi ratione excommunicationis iurisdictionem perdant, addi potest etiã alia limitatio, post decretũ Martini V. *ad euitanda*: nimirum si nominatim sint excommunicati, aut notorij percussores Clericorum; cæteri enim excommunicati, in actibus iurisdictionis, cedentibus in fauorem subdito um, potestatem iurisdictionis retinent, saltem vt eã valide vtantur, etsi non licite, vt alibi dicitur. Atque ita in præsentem etiam materiã sentiunt quidã apud Azorium loc. cit. licet ipse putet, hæreticos vniuersim, si nominatim excommunicati non sint, vitandos quidem non esse, sed tamen nihilominus iurisdictionem perdere.

19 Cæterum potestatem ordinis schismatici retinent quidẽ ob characterẽ; sed licitẽ non exercent. Vnde fit, vt etiã validẽ consecrent & ordinent, etsi non licitẽ. Eademq; est ratio hæreticorũ, iuxta S. Tho-

mam a. 3. & supplemento q. 38. a. 2. & dicta superius disp. 1. q. 8. dub. 6.

Secunda pœna ex Can. *Nulli*, distinctione 19 & Bullã cenarũ Domini, est excommunicatio quã ipso facto incurrit illi, qui schisma opere externo consummãrunt, cum fautoribus &c. non autem pure mentales, aut qui id opere externo non consummãrunt, vt etiam supra loc. cit. suo modo de hæresi dictum. Peculiariter etiam excommunicatur schismaticus, qui sine legitima electione Papam se venditat cum omnibus ei adherentibus; exceptis tamẽ, quos probabilis error, vel ignorantia excusat, vt recte post Panormitanum Valentia q. 15. pun. 3. An vero, & quomodo etiã excommunicati priuationẽ dominij, ac beneficij incurrant, dictum est supra de hæresi loc. cit. Et plura de hac omni re suo loco tom. 4. de Censuris.

Tertia pœna est corporis, qua per potestatem temporale licite coercetur, si alioqui corrigi nolint.

Quæres primo. Quid si ipse Pontifex etiam fiat schismaticus, aut hæreticus. Respondeo primo, Pontificem occulte hæreticum aut schismaticum suam iurisdictionẽ non perdere; nec adeo excommunicatum esse; quicquid Turcremata lib. 4. p. 2. c. 20. & Castrolib. 2. de hæreticorum punitione dixerint, contra comunem Sotii n. 4. dist. 22. q. 2. a. 2. Cani lib. 4. c. 1. Caietani, tract. de auctoritate, Papæ & conciliorum, & alios inferius citandos Ratio est. Quia alias male consultum foret Ecclesiæ.

Respondeo secundo, Pontificem notorie hæreticum, non quidem per Ecclesiæ depositionem, vt dixit Caietanus loc. cit. sed ipso iure diuino excidere sua potestate; siue per facti euentiam notum sit crimen, siue per aliquam declarationem & sententiam Ecclesiæ, vt post Waldensem, Driedonem, Canum, & alios plerq; recentiores, contra quosdam aliter sentientes docent Bellarminus lib. 2. de Romano Pontifice c. 20. & Valentia de fide q. 1. pun. 7. §. 40. & hic q. 15. pun. 3. & dictum superius disp. 1. q. 4. dub. 4. Ratio parebit inferius.

Respondeo tertio, Idem probabile esse de Pontifice notorie schismatico. Ita cum Turcremata, docet Valentia hic q. 15. cit. pun. 3. & comunum est S. Cypriano lib. 1. Epistola 6. vbi ait: *Dicimus, omnes omnino hæreticos atque schismaticos nihil habere potestatis, aut iuris.*

Ratio est. Tum quia conueniens non est, eum, qui iam externis quoque actibus se palam in lupum & vastatorem Ecclesiæ transformauit, summi Pastoris officio præfectum à Deo relinqui. Tum quia sicut Deus ipse Pontificis personam, quando ab Ecclesiã huic Muneri idonea æstimatur, & per electionem quasi Deo offertur, reipsa acceptat, ac eidem potestatem Pontificiam tribuit; ita etiam patimodo censendum est, quando is eiusdem Ecclesiæ iudicio, in statu rectæ gubernationi è diametro opposito, sua culpa se statuit, rursus diuinitus ea potestate priuari: cum is alioqui, velut omni potestate humana superior, ab Ecclesia priuari sua potestate non possit; etiamsi interim alij hæretici & schismatici, quantumuis notorij, ex ipsius diuini iuris dispositione, ipso iure Ecclesiasticam iurisdictionẽ non amittant, vt recte & conuenienter S. Thomæ docet Caietanus loc. cit. cap. 2. 2. & vt apparet Ban-

nes hic, licet contrarium existimet Valentia post Turcrematam, & Castro loc. cit. & Syluestrum. verbo *Schisma* n. 3.

24 Respondeo quarto, Papam sic à Deo sua potestate exutum etiam puniri & iudicari posse ab Ecclesia; imò ipso facto incurrere excommunicationem, in hæreticos & schismaticos latam. Ita citati. Ratio patet. Quia iam eiusdem conditionis est cū cæteris.

25 Quæres secundò. Quid faciendū tempore schismatis, quando plures sunt dubij Pontifices. Respondetur, primū ipsam facti causam diligenter exquirēdā ab hominibus doctis & pijs, qui partiales nō sint, reiq; gestæ notitiā habeant. Deinde verò si res, omnibus spectatis, adhuc dubia maneat, tenendū esse, quod certū est, prætermisissis dubijs; nempe ad hæredū Ecclesiæ, eiusq; inuisibili capiti Christo, & dubios Pontifices habendos vt dubios, non magis vni ad hærendo, quā alteri; cum id sine temeritate non fieret; donec res per Ecclesiæ pastores in Concilio generali, aut extra definiatur, vt factum in Concilio Constantiensi. Ita rectè docet Caietanus tract. de autorit. Papæ loc. cit. Plura idem ibidem & Turcremata de Ecclesia lib. 4. part. 1. cap. 9. & 10.

DVBIVM III.

De bello; ac primò quid sit & quamnam conditiones vniuersim ad iustum bellū requirantur; quaq; ratione charitati opponatur.

S. Thomas 2. 2. q. 40. a. 1.

26 **B**ellum seu à beluis dictum, seu quasi non bellū per antiphrasin, est pugna inter diuersas communitates siue populos.

De quo supponimus primò, bellū aliud esse offensiuū seu aggressiuū, quod ad vindicandā vel cōpensandā iniuriā infertur; aliud defensiuū, quod solius defensionis causa, cū moderamine debito suscipitur.

Supponimus secundò, neutrum ex se illicitū esse, etiam Christianis, vt contra Manichæos apud Aug. lib. 2. 2. contra Faustū c. 74. Erasmi annot. ad cap. 3. & 2. Luc. item Anabaptistas, patet ex Luc. 3. v. 14. *Neminem conuertiatis, neq; calumniā faciatis: & contenti estote stipendijs vestris.* De qua re plura Bellar. lib. 3. de membris Ecclesiæ cap. 14. Valentia q. 16. punct. 1.

Supponimus tertio, bellum considerari posse, vel quoad substantiam, eiusq; inchoationē, vel quoad modū & circūstantias, adeoq; eius administrationē. De primo agetur prius, deinde de altero. His positis de proposito dubio sequētes assertiones statuimus.

27 **ASSERTIO I.** Ad bellum iustū tres conditiones requiruntur, nimirū legitima autoritas seu potestas, causā iusta, & recta intentio, vt scilicet amore iustitiæ, seu iustæ indemnitis suscipiatur; non ex odio, vel priuata vindictæ cupiditate. Ita ex August. lib. 2. 2. contra Faustum cap. 75. S. Thomas q. 40. a. 1. & cōmunis. Ratio est; quia tres hæ conditiones necessariæ sunt in omni genere actionis, qua vis aut nocementū alijs infertur. Et ad vltimā conditionē speciatim spectat illud August. l. 2. 2. con. Faustū c. 74. *Nocendi cupiditas, vlciscendi crudelitas, impacatus & implacabilis animus, feritas de bellandi, libido dominandi & si qua sūt similia, hæc sunt, quæ in bellis iure culpantur.*

28 **ASSERTIO II.** Deficiente vna ex prioribus duabus

conditionibus, bellū non solū aduersatur charitati, sed etiā iustitiæ; adeoq; annexū habet onus restitutiōdi: Secus ex defectu solius tertiæ conditionis. Ita ex cōm. docent Caiet. & Bannes hic a. 1. Val q. 16. p. 2. Mol. to. 1. de Iustitia dis. 1. 2. 3. Ratio sumitur ex simili de iudicio & officio Iudicis inferius dis. 4. explicādo. Et per se constat eū qui absq; causā & facultate seu potestate legitima alterum lædit, violare iustitiam, & teneri ad restitutionem: secus si in læsione solo affectu odij peccetur.

29 **ASSERTIO III.** Ad bellū merè defensiuū, vnusquisq; populus, seu Princeps habet sufficientē autoritatē ac potestatē. Ita omnes. Ratio est. Quia cuiuslibet licet vim vi repellere, cū moderamine inculpatæ tutelæ. Vnde Bellarm. l. 2. de Concilijs c. 19. ad 2. ait, licere etiā resistere armis & vi ipsi Pontifici Ecclesiā destruere molienti. Subditi verò priuati principis vel cōmunitatis alicuius qui nullā propriā ditionē habent, non possunt sine consensu sui Domini bellū etiā defensiuū suscipere; tū quia ad congregandū militē requiritur specialis autoritas in conuocante: tum quia subditorū defensio contra vim militarē alieni Domini, spectat ad ipsum principē; sine cuius præiudicio bellū à subditis non suscipitur, vt bene etiā notauit S. Th. q. 40. a. 1. iuxta August. l. 2. 2. cont. Faustum c. 75. vbi ait: *Ordo naturæ mortalium paci accommodatus hoc postulat, vt suscipiendi belli autoritas atq; consilium penes principes sit.*

30 **ASSERTIO IV.** Ad bellū offensiuū per se requiritur auctoritas principis, seu Magistratus alicuius, qui in suo regimine superiorē non agnoscat. Ita cōmunis. Ratio est. Quia cæteri habent superiores, ad quos recurrendū est. Talis autē sunt Imperator, Reges, aliqui Principes Italiæ, quædā Respublicæ liberæ, vt Veneta, & in Brasilia subinde singulæ quædoq; familiæ, vel pagi, iuxta Mol. disp. 100 non autē Germaniæ seu Imperij Principes, q. Imperatori subsunt.

31 **ASSERTIO V.** In tribus tamē casibus, etiā inferior Princeps bellū offensiuū licitè gerit. Primus est expressus, aut rationabiliter presumptus consensus superioris Principis, ex Mol. disp. 121. Secundus, si quis fortè diuturna & legitima prescriptione hoc ius obtinuerit, vt de quibusdam referunt Victoria Relect. de iure belli. & Caiet. hic q. 40. a. 1. Mol. cit. dis. 100. Tertius, si necessitas se defendendi vrgeat; neq; tamē aut priuæ securitati, aut indemnitati satis consultū sit, nisi ē vestigio vindictæ quoque exerceatur. Vt si eiusdē regni Principes inter se pugnent, & rex aut nolit, aut non possit illatas alteri ab altero iniurias vindicare; tunc enim iniustè inuasus non solum defendere, sed etiam in hostem animaduertere potest, vsq; ad plenā sui securitatē, & condignā satisfactionē; eo ferè modo & iure, quo priuatis quoq; licet, res iniustè ablatas in continenti etiam vi adhibita vindicare, vt rectè docent Victoria & Molina loc. cit. & ex parte Syluester verbo *bellum* 2. num. 3.

32 **ASSERTIO VI.** Causa iusti belli est sola iniuria, aut iure defensionis repellēda, aut iure cōmutatiuæ iustitiæ cōpensanda, aut iure vindicatiuæ iustitiæ vindicāda, idq; cū aliundē debita satisfactio nō p̄statur. Ita cum S. Th. q. 40. a. 1. omnes ex Aug. l. 2. 2. contra Faustū c. 74. & q. 10 in Iosue, vbi inter alia ait: *Iusta bella solent desiniri, quæ vlciscuntur iniurias, si gens vel ciuis plebēnda est, quæ vel vindicare neglexerit, quod*

à suis improbe factū est, vel reddere, quod per iniuriā ablatū est &c. Etcap. Apud 23. q. 1. ex eodē Augustino dicitur: *Apud veros Dei cultores etiā illa bella peccata non sunt, quæ nō cupiditate, aut crudelitate, sed pacis studio geruntur, ut mali coercentur & boni subleuentur.* Ratio est: Quia sola iniuria accepta potestati facere potest, vim alioqui non subdito inferendi.

33 Duo tamē hic notanda. Primum, iniuriā eiusmodi ita grauē esse debere, vt non immeritō tanta belli incommoda ei postponantur; qualia sunt tot cædes, rapinæ, depopulationes, vastitates animarū pariter & corporū, omniumq; bonorū euersiones, quæ tā lætæ, q̄ ledenti parti ex equo terē solent cōtingere, vt prudenter notauit Victoria loc. cit. Alioqui si quæ iniuris amicis & subditis, absq; sufficiente causa & iure accidant damna, obnoxia restitutioni erunt, vt pluribus docet Molina disp. 102. iuxta communem titulū iniuriæ damnificationis. de quo suo loco dif. 4.

34 Secundū, pro bello quidē defensiuo materialē etiā iniuriā, siue rationabiliter præsumptā sufficere; pro bello autē offensiuo, ad compensandā iniuriā illato, tunc tantū sufficere iniuriā materialē, quando hostis, recusata debita compensatione siue restitutione, re nostrā tanquā suā detinet, aut ex ea factus est ditior, cum is alioqui nec ratione rei acceptæ, nec ratione iniuriæ acceptionis ad vllā compensationē teneatur. Pro bello autē vindicatio omnino requiritur formalis iniuria. cū vera scilicet culpa coniuncta; cū omnis vindicta & pœna, præsertim tam grauis & violenta, supponat culpam. Ita rectē & ex comuni docent Molina dif. 102. & Vasquez 1. 2. dif. 100. n. 7.

De particularibus autē belli iusti causis, multa diximus suprā dif. 1. q. 9. dub. 1. & 2. post Victoriā relectione de Indis, & Iosephū Acoftā de procuranda Indorū salute c. 13. qui docent; etiā iure bellū Indis inferri, si Christianis negent ad suas prouincias liberū accessū, & vsum portuū ac fluminū, facultatēq; illic negotiandi, sine cuiusquā iniuria: quod tamen non sine causa negat Molina dif. 105. modo alias fidei prædicationi non resistent: quando & Christiani principes non quibusuis exteris nationibus copiā liberi eiusmodi comēatus ac negotiationis faciunt; idq; ad vitandā Reipub. perturbationē & pericula.

35 **ASSERTIO VII.** Per se & directā intentione nūquā est licitum querere, aut dare occasiones iniusti belli; hoc enim esset intendere malū, vt cū Victoria de iure belli n. 60 docet Molina dif. 107. In casu tamen, si bellū cederet in maius bonū tū Ecclesiæ, tū hostiū, vt qui nimirū hac ratione ad fidē conuertēdi; aut ad meliorē politiæ rationē traducendi videātur, licitū erit, vtendo iure nostro, per accidens bello etiā iniusto occasionē præbere; etiā si intendatur simul temporale comodū: quamuis enim nefas sit intendere culpā alterius, licet tamen subinde illā permittere, eique occasionem per accidens præb. re, propter maius bonū peccantis, & commune, vt ex Nauarro & Soto rectē docet idem Molina loc. cit. & patebit inferius de scandalo dub. 8.

36 Ex quibus etiā colligitur, an & qua ratione bellū charitati aduerferetur. Primò enim si quis suscepto bello formaliter intendat lædere charitatē, seu pacē charitatis, talis belli susceptio utiq; formaliter charitati aduerfabitur, ita vt sit speciale peccatum contra charitatem; siue interim re ipsa etiam aduerferetur

Iustitiæ, sine non. Quia in omni materia formalis & directā intentio malitiæ alicui virtuti opposita, formale peccatum eidem virtuti oppositum constituit, vt etiam de inobedientia docuimus tom. 2. disp. 4. q. 2. dub. 3. n. 44.

Secundo si quis existente sufficiente autoritate & causa belli, solum peccet ex parte intentionis, interno affectu odij aut vindictæ, tale bellū etiam charitati propriè oppositum erit, vt superius assert. 2. dictum. Idem fieri potest, si quis, quamuis existente iusta causa, & potestate bellum gerendi, negligat ordinem charitatis, postponendo pacem publicam & bonum charitatis, propriæ eidemq; non admodum necessariæ honoris aut bonorū defensionis vindicationiue, nec admittat pacis consilia, quæ alioqui prudens charitas admittenda dicat.

At verò quando bellum siue ex defectu potestatis, siue ex defectu causæ planè iniustum est, nec formaliter intenditur læsio pacis & charitatis, tunc tale bellum non erit speciale peccatum contra charitatem, sed contra iusticiam: sicut furtum, latrocinium, homicidium, &c. quia tunc oppositio cum charitate solum se habet vt materialis & communis quædam conditio omnium eiusmodi peccatorum, quæ aduersus proximū actu externo constituitur.

Et quamuis S. Thomas initio quæstionis 34. commemorans vitia charitati opposita, speciatim non referat bellum; sed solum duo vitia paci charitatis opposita recenset, discordiam scilicet & schisma; qua de causa etiam bellum prout est peccatum charitati oppositum, spectare fortasse alicui videatur ad discordiam, sicut actus & peccatum externum; certum tamen est, moraliter loquendo esse peccatum specie distinctum à cæteris peccatis paci charitatis oppositis: quia modo admodum diuerso charitatis pacem violat, & discordia in sola voluntatis dissensione vtrunque etiam factis & signis externis manifestata, ideoque pacem lædente, (seclusa alia speciali prauitate, qualis in contentione, rixa, bello cernitur) posita est. Qua de causa etiam S. Thomas initio quæstionis 37. inter peccata, quæ opponuntur paci charitatis, numerat 1. discordiam, quæ est in corde. 2. contentionem, quæ est in ore. 3. ea quæ pertinent ad opus, scilicet schisma, rixam, bellum, & seditionem; ita vt proinde bellum ex mente S. Thomæ sit peccatum, & quid ni etiam vitium speciale charitati oppositum, modo superius explicato: id quod etiam alij autores communiter supponere videntur.

D V B I V M IV.

Quomodo dubia belli causa examinanda, & diiudicanda sit.

S. Thomas 2. 2. q. 40. a. 1.

A Getur primo de ipsis supremis Principibus, deinde etiam de cæteris. Et spectat hoc dubium itidem ad ipsam belli susceptionem.

ASSERTIO I. Dubiam belli causam tenetur imprimis ipse Princeps bellum gesturus diligenter examinare, adhibitis etiam in consilium viris prudentibus, & iuris intelligentibus. Ita ex communi

Victoria de iure belli n. 20. & 21. Valentia q. 16. p. 2. Molina dif. 109. Ratio est; quia alioqui iure omnium gravissima exponet se princeps manifesto peccandi, aliosq; iniurijs gravissimis afficiendi periculo.

ASSERTIO II. Licet hac in re ordinariè ipsimet supremi Principes, pro se quisq; iudex sit; potest tamè Pontifex in extraordinario casu, propter spirituale bonum Ecclesiæ, eam causam ad se trahere, & cum autoritate decidere, si nimirum alias Ecclesiæ graue detrimentum videatur ex bello captura: eiq; iudicio tenentur Principes stare, nisi cum manifestè constat sententiam iniustam esse. Ita habet communis apud citatos. Ratio est. Quia Papa habet etiã potestatem in temporalibus, saltè indirectè, ac in ordine ad bonum spirituale Ecclesiæ. Quia tamen ex eiusmodi vsu Pontificiæ potestatis non raro maiora mala oriri facile possunt, hinc notat Molina disp. 103. id neq; solere facere Pontificem, sed paternè solum ad pacem hortari; nec expedire, vt communiter faciat.

38 ASSERTIO III. Si quando mortuo rege, eiusdem regni partes, vel subditi, p. regno contendunt, tunc ad illam ipsam regni communitatem spectabit, causam decidere, & inter competitores, eum, cuius ius est, p. babilis, regno præficere. Ita Mol. dif. 103. Ratio. Quia communitas omnibus suis partibus superior, ac singularum iudex est. Loquimur enim de perfecta communitate, quæ superiorem non habet.

39 ASSERTIO IV. At si defuncto Rege, inter principem quendam externum à priore independentem, & ipsam regni communitatem, de iure regni oriatur contentio, in ea causa tam Princeps, quàm communitas regni, pro se quisq; iudex erit. Ita Mol. ibid. miratus quosdam contrarium sensisse; quasi princeps ille externus teneatur ipse postulati regni, seu communitatis, iudicio stare: quod etiã sentit Vasq. 1. 2. q. 65. n. 19. non omnino fortè improbabiler in speculatione, sed parum ad praxin accommodatè. Ratio est; quia tali casu nec princeps communitati, nec communitas principi subiecta est: nec communitas hac in re habet maiorem iudicandam autoritatem, quàm defunctus Rex; cui si qua ab externo principe similis controuersia fuisset mota, soli non competisset iudicandi autoritas, vt assert. 2. dictum est: ex legibus quandoq; specialibus ipsius Regni vacantis tales controuersie decidendæ sint.

40 ASSERTIO V. Si causa examinata, iustitia belli maneat dubia, tunc bellum quidè vindicatum fuisse; in nullo modo potest. Ita rectè sentiunt Molina & Vasquez loc. cit. Ratio est. Quia contra neminem etiã priuata, ne dum publica & generalis belli vindicta rectè suscipitur, nisi prius moraliter de eius culpa constet; cum alioqui ex regula iuris II. in 6. cum partium iura sunt obscura, reo fauendum sit potius, quam Actori.

41 ASSERTIO VI. In æquali dubio, de iure aut dominio alicuius rei, is qui in possessione legitima est, ea re siue ex toto, siue ex parte, violenter quidè expoliari non potest, attamè rationes oppositæ partis audire, examinare, ijsq; satisfacere tenetur; cogendus etiã armis, si renuat. Ita Victoria n. 28. Sotus de Iustitia 1. 4. q. 5. a. 4. Couar. in regulâ Possessor part. 2. §. 7. n. 4. Bañ. hic q. 40. a. 1. dub. 5. Mol. dif. 103. Val. q. 16. p. 2. & Vasquez cit. n. 10. Ratio primæ partis est. Quia ex regula iuris 65. in 6. in pari delicto, vel causa, prior est conditio possidentis. Secunda pars probatur. Tum quia cum contra legitimum possessorem præten-

ditur ius ab actorè, tenetur iudex illud examinare: Princeps autè in nostro casu iudicis locum subit. Tum quia alioqui bona fide possidere definit, si cum dubitet, aut dubitare merito debeat, negligat inquirere veritatem, vt rectè notarunt Victoria & Molina loc. cit.

42 ASSERTIO VII. Quin etiã satis probabile videret, possessorem bonæ fidei, nec in dubio quidè inæquali, quando videlicet ius alterius partis, speculatiue & ex proprijs principijs spectatum, p. babilis est, teneri rem, de qua litigatur, cedere, aut cum parte aduersa partiri. Ita Victoria & Molina loc. cit. & consentit Vasq. dif. 66. c. 7. n. 42. modo rationes, p. altera parte non sint ita efficaces, vt generare possint assensum (etiã conuincendo, vt Vasquez inferius loquitur) quod per se satis intelligitur. Ratio est. Quia quadiu res absolute loquendo, dubia est, secundum omnium iudiciorum praxin, possessori bonæ fidei res tota assignatur, ob meliorem conditionem possidentis, teste Molina. Qui addit, possessorem, si magis propendat in eam sententiam, quod res sit alterius, & aliter quoque certò sibi persuadens, rem suam esse, velit eam bello extorquere, probabiliter teneri pacè cum altero componere, rem pro dubij ratione diuidendo, quod etiam in casu nostræ assertionis vniuersim, nec improbabiler docent Bannes, & Sotus loc. cit.

43 ASSERTIO VIII. Si in tali dubio, de dominio rei, neuter sit in possessione legitima, res p. ratione dubij inter vtriusq; diuidenda est; aut si diuidi comòdè non possit, facienda est ab altero, pro rata parte, compensatio: alioqui ad hoc etiã armis cogi poterit. Ita citati omnes, & sequitur Vasq. cit. dif. 66. c. 7. n. 39. post Caietanum 2. 2. q. 62. a. 5. Sorum lib. 4. de Iust. q. 7. a. 1. Ioannem Medinam Cod. de restit. q. 17.

Probatur. Tum quia par est vtriusq; ius; aut si alterius magis dubium, non tamè apertè nullum: tum quia in simili casu id ipsum quiuis æquus iudex decerneret, vt cum Victoria notant citati: tum quia alioqui bellum ex vtraq; parte tam formaliter, quam materialiter iustum daretur, quod post S. Augustinum omnes merito pro absurdo habent.

44 ASSERTIO IX. Idem sentiendum, si existente dubio rei dominio, simul etiã de hoc ipso dubium sit, an & quisnam sit in possessione legitima, aut si vterq; p. babiliter prætendat, se in possessione esse. Colligitur ex citatis & dictis. Est enim proportionaliter par ratio.

45 ASSERTIO X. Si alter ex sua parte dubitet, ad quem res de iure spectet; alter vero, seclusa temeritate, sine omni dubio certò sibi persuadeat, rem ad se spectare; si neuter in possessionem venit, potest quidem hic absq; iniustitia re tota bello sibi deponere; sed alter, si absolute putet, dubiam esse causam, non tenetur rem totam eidè cedere, sed potest pro ratione dubij condignam ab illo compensationem exigere. Quod si vero ipse insuper in possessione sit, & suam causam non magis, & forte etiã si paulo magis (ex assertione septima) quàm alterius dubiam existimet, etiã ipse totum p. se retinere, & bello tueri poterit, quo pacto, dabitur, quidè bellum ex vtraq; parte iustum formaliter (quod absurdum non est, vt Mol. cit. dif. 103. post Victoriam loc. cit. & Couarruiam in Reg. Possessor part. 2. n. 6. & Abulensem in c. 11. Iosue) sed non materialiter simul & formaliter. Colligitur ex dictis, & maxime, quia vterque princeps in hac causa sibi supremus iudex est; charitatis tamè erit, re pacificè transigere: quod

si contemptim negligatur, fieri poterit, ut bellum quidem Iustitiæ non aduerletur, sed charitati, iuxta dicta dub. I. in fin.

46 **ASSERTIO XI.** Si post facta sufficientem causam discussionem, utraq; pars certo sibi persuadeat, rem ad se pertinere, tunc quidem consultissimum erit, ut rem pacifica transactione componant, siue rem inter se diuidendo, siue in arbitros committendo; quod etiam nisi faciant, contra suam, & proximi, atq; etiam Reipublicam charitatem communiter non parum peccabunt: at tamen ex iustitia ad hoc teneri non videntur. Colligitur ex dictis; quia quisque sibi in hac causa est iudex; certo ac bona fide persuasus, ius penes se esse, ut supponitur. Idem docet Molina cit. disp. 103. limitans tamen, nisi alter putaret alterum bona fide agere, & se non minus quam alterum decipi posse; talem enim putat simpliciter teneri, vel ad rem diuidendam, vel ad arbitros recipiendos.

Illud de obligatione facte charitatis speciatim etiam docet Nauarrus ma. c. 25. n. 4. ubi ait; *Principes Christianos, qui habent inter se de aliquo regno seu statu controversiam, quæ de iure extinguere non potest, quia neuter agnoscat superiorem, neque armis finire, sine magno damno Christiana Republica potest, debere causam suam in arbitros remittere, alioquin graviter peccabunt.* Quam ob causam etiam Sotus in epistola ad Roman. 12. notat, raro bella inter Christianos principes inculcata esse.

47 **ASSERTIO XII.** Etiam ceteri milites in statu damnationis sunt, qui vel scienter in bello iniusto militant, vel parati sunt cuilibet Principi militare siue causam iustam habeat, siue non. Ita ex communi Caietani V. *Bellum*. Bannes hic q. 40. a. 1. dub. 6. Val. q. 16. pun. 2. Molina disp. 103. Ratio patet; quia malo directè consentire & cooperari non licet; neque periculo peccandi se temere exponere.

48 **ASSERTIO XIII.** In dubia causa, milites quidem subditi principi, aut stipendiarii perpetui, non tenentur iustitiam belli examinare, nisi forte admodum urgentia & aperta indicia, vel rumores de iniustitia belli interueniant; sed licet à suo duce ad militiam evocati obtemperant: ceteri vero, si verè & positivè dubitent, habentes scilicet in utramq; partem probabiles rationes dubitandi, tenentur prius in belli iustitiam inquirere, quam suum militiam nomen dent, licet & isti, seculo tali dubio, licet possint in bello sequi principem, quem sciunt hominem Christianum esse, & nemini iniuriosum; quamdiu nulla peculiaris ratio eum de iniustitia suspectum reddat.

Est doctrina communis apud Caietanum & Bannem hic q. 40. a. 1. Victoriâ n. 25. Mol. dis. 114 & 118. Val. cit. pun. 2. Et de subditis (eadem ferè est ratio stipendiariorum, etsi neget Syluester) patet ex Can. *Quid culpatur* 23. q. 1. post August. l. 2. contra Faustum c. 75. & colligitur à simili in materia matrimoniali, ex cap. *Dominus*, de secundis nuptiis, & cap. *Inquisitioni*, de sententia excommunicationis. Ratio generalis est. Quia in dubio, & ubi contrarium aperte non constat, subditi licet acquiescunt sui superioris iudicio: ceteri communi lege tenentur ad examinandam honestatem actionum, quas aggrediuntur.

49 **ASSERTIO XIV.** Non videtur tamen facile peccati mortalis damnandus miles etiam non subditus, qui alioquin non nisi bello iusto paratus militare, orto inter Principes Christianos bello, & facta prius, ut dictum,

de iustitia utriusq; partis inquisitione, in æquali dubio speculatio de iusta bellandi causa, anceps habens, sed utramq; tamen partem bona fide, & iure utrumq; probabili agere existimans, utriusque parti servire paratus est. Ita Petrus Nauarrus l. 2. de restit. c. 3. n. 277. & olim Romæ Suarez; etsi plerique alij (in quibus Bannes, Valentia loc. cit. & Molina dis. 114.) negent, in tali dubio militare non subditum militem posse. Probatur. Tum quia aduocatus etiam in dubia causa, utriusque parti patrocinari potest, ex communi apud Syluestrum verbo bellum l. n. 3. & Vasquez l. 2. disp. 64. cap. 4. & famulus servire domino exercenti contractus speculatiue dubios. Tum quia ubi de aliquo agibile est inter Doctores utraq; sententia probabilis, licet modo hanc, modo illam sequi; quin etiam iuxta aliorum opinionem probabilem operari, siue quis ex propriis principijs contrarie opinionis assensum habeat, siue per intrinsecam principia neutrius, ut suo loco dictum, tom. 2. disp. 2. q. 6. dub. 3. & 4. post Vasquez l. 2. disp. 62. cap. 4. Contraria tamen sententia, ut communior & tutior est, ita & probabilior; cuius proinde oppositum tolerari solum subinde posse, non autem suaderi debere diximus.

D V B I V M V.

Quanam circa Belli prosecutionem observanda sint; speciatim an & quomodo in bello liceat occidere, in servitutem redigere, vel spoliare etiam innocentem; itemque spolia & bona ab hostibus iusto bello capta, vel etiam pretio aut dono accepta ad quos spectent.

S. Thomas 2. 2. q. 40. 2. 3.

51 **Q**ueritur primò, quamam in genere circa belli prosecutionem observanda aut vitanda. De hac re breuiter statuimus sequentia. I. Post iustitiam belli cognitam, ante conflictum, pacificè ab Aduersario petenda condignam satisfactionem, & si offeratur, acceptanda, nec ulterius bello procedendum. Ita omnes ex Deuteronom. 20. v. 10. & patet ex dubio primo; bellum enim habere debet necessitas, non voluntas.

Rectè vero notant Valentia q. 16. pun. 2. ex Mol. disp. 103. post Syluestrum V. *Bellum* l. q. 10. ex probabiliori, etiam postceptum conflictum oblata condignam satisfactionem acceptanda, etsi contrarium sentiant Maior in 4. d. 15. q. 20. Driedo lib. 2. de lib. Christ. cap. 6. Caietanus in Sum. V. *Bellum*, & Bannes, q. 40. a. 1. Addit tamen Molina: *Quia in bello vindictivo vix unquam offertur condigna satisfactio, ita ut innocentes in manus Principis occidendi tradantur; ideo caprum iam bellum deserendum communiter ex iustitia non esse, sed ex charitate; si modo offeratur satisfactio, quæ moraliter fieri potest, & est de bono utriusque Republicæ, quod ex particularibus circumstantijs pendet.* Quo casu rursus habemus bellum solum charitati non iustitiæ repugnans.

II. Post satisfactionem negatam, posse quidem Principem, per se loquendo, quoscunq; etiam infideles

in.

in belli societate vocare, exemplo Machabæorum, qui à Romanis auxilium petierunt 1. Machab. 9. cū etiā bestias adiutrices bello adhibere liceat: per accidens tamē, ratione scandali, aut subsequēntis nocu- menti, communiter esse illicitū Iudæos, vel Turcas in belli societatem contra Christianos adsciscere, vt rectē post Antoninum 3. p. tit. 4. c. 2. §. 11. & Maiorem in 4. d. 15. q. 20. docent Valentia loc. cit. Molina disp. 112. Azor tom. 1. lib. 8. cap. 25. q. 14.

53 III. Iustum bellū gerenti licitum etiā esse in fidijs vti, vt ex Augustino q. 10. in Iosue, cum S. Thoma hic q. 40. a. 3. docent omnes: mendacijs autē hostē circumuenire, aut pacta siue promissa illi præstita rū- pere non licet, iuxta S. Thomā, & communē ibidē; & patet ex cap. *Noli* 22. q. 1. & S. Ambrosio lib. 1. de officijs cap. 29 vbi ait; *Fides etiam hostibus seruanda est, vt si constitutus sit cum hoste aut loco, aut dies prælio, aduersus iustitiā putetur, aut loco præuenire, aut tēpore.*
Excipiuntur tamē tres casus. Primus, si promissio sit de re illicita; tunc enim licet iuramento firmata, non ligat, ex cap. *In malis* 22. q. 4. Addit Valentia pun. 3. si ob factā interim rerū mutationē, absq; gra- uissimo Reipublicæ damno seruari promissū quā- uis iuratum non possit; ob eandem causam, & quia promittens hunc casum non intendit; sed de hac re disp. 1. q. 9. dub. 4. assert. 3. vbi verius docui, sola per se incommoda ex pactis alterutri parti obuientia non dare ipsi causam sufficientē, vt à pactis recedat. Certē promissio iuramento firmata, quantumuis o- nerosa, præstanda est sub peccato mortali, vt rectē etiā docet Molina ex cap. *Debitores*, de Iureiurando.

54 Secundus, si promissio ab altera parte iniuste sit extorta, nisi etiam iuramento firmata sit, tunc enim seruanda, ex cōmuni apud Syluestrum V. *Metus* §. 8. Bannē a. 3. & Valentia pun. 3. Molina disp. 111. Neq; verō potest iuramentū alicui præstitū relaxari, nisi vel ab eo, cui præstitū est, vel ab eius superiore; non autē à superiore illius, à quo semel validē præstitum, per se loquendo, vt docet Molina ibidē, & disp. 149. Certē propter scandalū & grauiora mala, quæ inde sequerentur, ordinariē non licet, nec expedit iura- mentū Turcis præstitū (nisi fortē manifestē perni- ciosum bono communi) relaxare, tamen si forsan ab- solutē loquendo posset Pontifex, vt à dominio infidelium, ita etiam à iuramento illis præstito Chri- stianos absolueret, iuxta dicta de fide q. 9. dub. 2.

55 Tertius casus est, si hostis prior fidem frangat, vel ex toto, vel ex parte; sub hac enim conditione fides data intelligitur, si hostis prior nō fallat, vt ex com- muni docent Syluester V. *Iuramentū* 4. n. 13. & Va- lentia cit. p. 3. Et colligitur ex cap. *Peruenit*, de Iure- iurando. Qua de causa & obfides, si nocentes sint, siue quia causam dederunt violandæ fidei; siue quia in bello iniuste & culpabiliter pugnarunt &c. licitē violata ab hostibus fide, occiduntur, modo alioqui culpa tantæ pœnæ nō sit impar, vt rectē Victoria de Iure belli n. 43. Molina disp. 120. Plura loc. cit. de fide.

56 IV. Licitum etiā esse iustū bellum gerenti, tantum hostibus damnū inferre, eos videlicet occidendo, capiendo, exspoliando, eorūq; bona destruēdo &c. quantum necessarium est ad iustū finem eiisdē belli obtinendū, puta vel ad iustā defensionē sui, suorūq; & Reipublicæ; vel ad iustā compensationē etiam computatis sumptibus & damnis bello factis, vel ad

competentē vindictā iniuriarū, tam in bello, quam ante bellum illatarū; & deniq; ad pacem & securita- tē firmā impetrandā, quæ omnis belli finis est: dum- modò quæ occupata solum sunt ad firmandā pacē, nullog; alio titulo debita, præstita securitate resti- tuantur. Ita ex cōmuni post Victoriā, Syluestrum, & alios docent Bannes hic a. 1. dub. 10. Valentia pun. 3. Molina disp. 117. Ratio, Quia media per se ad finem honestum ordinata, licita sunt.

57 V. Non semper tamen esse licitū, omnes nocentes occidere, vt si propter nimiam multitudinē eorum, absq; graui detrimento cōmuni, vel scandalo, id fieri non possit, exemplo Theodosij, propter cædem Theſsalonicensium reprehensū à S. Ambrosio epist. 26. ad Theod. nisi fortē id ipsum opus esset, ad stabiliendam pacem, contra perpetuos & desperatissi- mos hostes infideles, vt rectē Victoria à n. 41. Va- lentia loc. cit.

Spontē verō dediti, etsi cum nocētes sunt, adeoq; iniuste & culpabiliter pugnando mortē antea pro- meruerunt, per se loquendo, nō iniuste occiduntur, nisi ante deditionē, vt fit, de securitate pacti sint; at- tamē duci curandū, vt habita semper cōmunis boni ratione, in misericordiā potius & clementiā, quam sæuitiā aut crudelitatem declinasse videatur: cum consueto more, & quasi quodā gentiū tacito iure, captiuus etiam nocentibus, post partam victoriā, & redditam securitatem, vita condonetur, nisi for- san transfuge, aut de peculiari crimine conuicti sint, iuxta Victoriā n. 49.

58 VI. Omnia alia damna, quæ ad aliquem finē ex prædictis non necessaria inferuntur, iniuste inferri, & restitutioni obnoxia esse, ex communi & certa: cum absq; vilo iusto titulo inferantur. Excipiuntur tamen spolia, siue res mobiles, ab hostibus durante bello acceptæ; quæ tamen si iustā compensationē ex- cedant, iure gentiū sunt capientiū, nisi alicubi lex particularis, aut recepta approbataque consuetudo aliud habeat, vt post S. Thomam q. 66. a. 8. ad 1. & 1. 3. de regimine Principum c. 11. Victoriā n. 51. Co- uarruuiā in regulā *Peccatum* part. 2. §. 41. n. 1. & alios ex cōmuni docent Valen. pun. 3. & Molina disp. 117.

59 VII. Duces subordinatos grauissimū & execrabile scelus committere, si per avaritiā, vt sæpe fit, præscri- ptū numerū militū non compleant, aut dimissis ex- ercitatis, sui lucri causa, pretio minori ignauos vel imperitos substituant: & tenentur non solum ad compensanda bona, quæ per eam fraudē impediū- tur, sed etiā ad damna omnia, quæ cōsequuntur, re- sarcienda; qualia sunt, quod belli sumptus & cona- tus in irritū cadunt, quod victoria non reportatur, quod Principis & Reipublicæ honor læditur, quod integri exercitus cadunt, quod ab hostib⁹ ciuitates, castra, munitiones obtinētur, quod innumeri inno- centes, fides etiam sæpe ipsa & religio, adeoq; bona corporis & animæ pariter omnia intereunt. Est communis doctrina: quia tales iniuste causam damni dederunt.

60 VIII. Grauius etiam contra iustitiam, adeoq; cū onere restitutionis peccare duces, si cum per aliquā prouinciam exercitū ducunt, ab obuijs ciuitatibus pretiū, vel ad redimendā vexationē sponte oblatum accipiant, vel fraude eliciant, eo pacto & obligatio- ne, vt exercitū apud eos diuersari nō patiantur, quia

Princeps nec vult, nec potest consentire, vt eiusmodi hospitij redemptio venalis efficiatur, ne dū aliqui exonerantur, alij iniuste grauentur, vt docet Mol. cit. d. 116. Idem dicendū de illis, qui clam pecunias accipiunt à subditis Principis, ne in militia adscribatur: grauantur enim hac ratione immerito ceteri.

61 IX Et si cum vsu cōsuetudo fert, vt hospites gratis suppeditent militibus ligna & paleas, aut etiam aquā, salē, acetū, oleū, aut simile quippiā, id non facile damnandum sit, quando videlicet milites amici sunt, iuxta Caietanū & Molinā citatos: attamē nulla ducū indulgentia fieri potest, vt promiscuē rustici, hospites apud semilites, etiā ad fines tuendos excubantes, gratis alere teneantur; nisi forsan p modū pœnæ, aut iusti tributū id on⁹ eis à Principe legitime sit impositū, vt notant Mol. citatus. Valentia pū. 3.

Bellum enim à principe gerendū est ex publico aërio; vel ex redditibus ad publicos sumptus destinatis; vel ex tributo æqualiter, iuxta cuiusq; facultates exacto, non ex inæquali & immoderata subditorū pensatione & vexatione, vt ex com. docent Driedo l. 2. de libertate Christiana c. 6. Caietanus & Molina citati. In extrema tamē aut valde graui famis necessitate, aut si milites necessarij essent ad alicuius terræ defensionē, neq; aliunde suppetere victus, possunt quidē milites, etiā iniuste rusticis & incolis accipere necessaria; sed princeps deinde tenebitur illa damna compensare, vel remissione tributū vel alia ratione, vt notat cum Driedone Molina.

62 X. Damna itema militibus, sine expressa vel præsumpta rationabiliter principis facultate etiā hostibus illata, culpam inducunt; & restitutioni obnoxia sunt; si quidē princeps in ipsorū hostiū bonū eiusmodi damna inferri eis vetuerit, aliās secus; iuxta Molinā disp. 101. & comūne doctrinā de Restitutione disp. 4. q. 6. dub. 2. & 3. Requiritur enim ad restitutionē, vt damnū proximo contra iustitiā sit illatū, non solū contra obedientiā &c. Christiani verò ex Turcica captiuitate fugientes licite suos dominos spoliant, ob præsumptam Christiani Principis voluntatem, iuxta Sa verbo *Bellum*.

63 XI. Duces & milites, etsi alias cum periculo quoq; vitæ, stationes & munitiones sibi comissas tuere teneantur: attamen si nulla penitus spes sit vincendi, aut arcē tuendi, non tenentur certam mortē frustra expectare; cum ad hoc se non obligauerint, nec obligare potuerint, iuxta Molinā disp. 116, quia illicitū est, vitam frustra pdigere. Quod si miles contra fidem datam castra deserat, & alias pœnas ciuiles incurrit ff. ad l. Iuliam l. 3. & ff. de re militari, l. 3. ac præterea infamia notatur c. *Infames*. 6. q. 1. Secluso tamen periurio, an id sit mortale, diiudicandū putat Molina ex damno, periculo, pœna statuta, & rigore, quo ipsa executioni mandatur. Quæritur secūdo, an & quomodo in bello liceat occidere, in seruitutem redigere, spoliare etiam innocentes?

64 ASSERTIO I. Nullo casu licet per se & ex intentione occidere innocentes, quāuis Reipublicæ hostilibus mēbra; vt sunt etiā sponte dediti obsides, vel captiui. Ita omnes, & patet Exodi 23. v. 7. *Insontem & iustum non occides*. Ratio est. Quia vita non subest humano dominio, sicut libertas, & alia bona fortunæ. Vnde Alexander III de Treuga & pace: *Inuouamus*, inquit, vt presbyteri, monachi, conuersi, peregrini, mer-

catores, (videlicet peregrini, non ciues aut incolæ, vt notarunt Caietanus verbo *Bellum*, Mol. disp. 119. Val. q. 16. pun. 3.) *rustici cunctes & redeuntes, & animalia, quibus arant, & femina portat ad agrū, securitate congrua latentur*. Et in Can. *Paternariū* 24. q. 3. additur legati siue oratores; qui omnes tā diu præsumuntur innocentes, quamdiu cōtrariū de illis nō cōstat.

65 Quibus adde cum Syluestro verbo *Bellum* q. 10. & Molina disp. 121. eos, qui sequuntur partes iustum bellum gerentis, & alijs de Republica nolentibus parere, aduersantur; quibus si noti sint, parcendum, salua tamen compensatione & satisfactione, ad quam alias, secluso bello, tenentur.

Quod si, vt quandoq; fit, mulieres aliquæ hostem adiuuent; aut si propter apostasiam, cui tam mulieres, quam viri obnoxij sint, integer populus delendus iure videretur; tum quidem non magis mulieribus adultis, quam viris parcendum esset; vt in bello Granatensi contra apostatas Saracenos factum refert Molina disp. 119.

66 Infantes autem, etiam Turcarum & Saracenorū, interficere non licet, vt ex comūni Valentia & Molina loc. cit. & Victoria n. 38. addens; *licet possit fortasse defendi, quod ob cauenda mala futura, quæ ab eis adolescentant, imminet, possunt interfici; intolerabile tamen esse, vt aliquis occidatur pro peccato futuro*, cum præsertim malum illud alia ratione vitari possit, nempe si in seruitutem redigantur.

In actuali autem conflictu, & quamdiu res est in periculo, reliqui puberes omnes, qui inter hostes reperiuntur; & multo magis, qui contra pugnant, nocentes præsumuntur (nisi contrarium aliunde constet) adeoq; licite occiduntur, vt docent Victoria n. 44. & 45. & Molina loc. cit.

Parti autem victoria occidi nemo debet, qui nocens non probatur; quin etiam ex illis, qui bona fide pugnarunt, rati iustam esse belli causam, postea vnus quidem occidendus, vt idem Victoria docet n. 6. 45. & 59. ex communi: quia nemo tam graui pœna punitur, nisi propter culpam.

67 ASSERTIO II. Innocentes per accidens & præter intentionē licite quandoq; occiduntur, si videlicet alioqui victoria obtineri, aut magni momenti arx, seu classis hostilis capi, vel deijci non possit, sine aliquo innocentium interitu. Ita omnes. Quia tali casu mors innocentum nec directē, nec indirectē est voluntaria: quod intelligendum est, si modo bonū illud subsequens, facta prudenti estimatione, tale sit, cui secundum leges charitatis, damnū adiunctū non immeritō postponatur; vt restē Victoria.

68 ASSERTIO III. Omnes Reipublicæ hostilibus partes, quamuis innocentes, vt mulieres, paruuli &c. (sicut & obsides, post fidem publicam violatam) si modo Christiani non sint, iusto bello capti licite in seruitutem rediguntur suntque capti ipso iure gentium mancipia capientium. Ita communis apud Victoriam n. 42. Couarruias in Reg. peccatū part. 2. §. 41. Valent. loc. cit. Mol. disp. 117. & 120. Christiani verò, nisi fidē Christi penitus negant, iuxta receptam & diuturno vsu præscriptam consuetudinem, seruituti mancipari non possunt; quamuis capi possint, pro pecunia aliqua velut præmio capientium, redimendi, apud citatos.

69 ASSERTIO IV. Ii vero, qui Reipublicæ nocentis

ad iutores, vel mēbra non sunt, nec capi, nec seruituti addici possunt, nisi per accidens; cū id opus videtur ad hostium vires minuendas, vel cauenda mala per eos forsan impendenda: quo tamē casu prestanta securitate, dimittendi sunt, si innocentes sunt, si nocentes, pro ratione culpæ puniri poterunt, vt recte Molina disp. 120.

70 ASSERTIO V. Licet innocentes, qui non sunt partes Reipublicæ hostilis, in compensationē damnorū vel iniuriarū, suis bonis spoliari nō possint; quicūque tamen innocentes licite spoliatur bonis illis, quibus alias hostes cōtra nos vsuri prudēter existimantur, siue ad oppugnationē, siue ad propugnationē, vt armis, nauibus, equis &c. etiam si bona ista sint Ecclesiæ, vel in Ecclesijs sita; restituenda tamen seu compensanda, in quantum post reddita securitate residua sunt. Quod si opus sit, destrui poterunt, manente restitutionis onere solum penes nocentes seu hostes. Ita Victoria de iure belli n. 39. Syluester v. *Bellum* 1. q. 10. n. 3. & V. *Bellum* 13. n. 5. & 6. Mol. disp. 121. Habens enim ius ad victoriam, licite amolitur obstacula.

Quod si hostes Ecclesijs vteretur, vt castellis, possent non solum cum opus est, destrui; sed etiā qui in illis sunt, licite extrahi: Secus, si ad illas tanquā ad asyliū confugissent; tunc enim cōsuetudine immunitate gaudent, vt alij malefactores, apud Syluest. loc. cit.

71 ASSERTIO VI. Innocentes autē, qui partes Reipublicæ hostilis sunt, possunt insuper spoliari bonis suis, etiam in compensationem sumptuum belli, & satisfactionem acceptæ iniuriarū, modō debita summa non excedatur. Ita Caietanus v. *Bellum*, Victoria de iure belli. n. 41. Couar. cit. p. 2. §. q. n. 4. Mol. & Valentia loc. cit. Summa verbo *Represalias*, & Canonistæ in c. vnicum de iniurijs & damno dato, in sexto. Ratio est. Quia licet Reipublicā nocentem punire in suis membris, quātum ad illa bona, quæ humāo dominio subsunt.

72 Si tamen sufficiens ex bonis nocentū compensatio facta sit, aut cōmode fieri possit, vt qdē post victoriā partā accidit, nō sunt spoliandi innocētēs, vt recte docent Syluester loc. cit. & Victoria n. 40. & si durante bello, ab eis semel iuste accepta (vt pote iam semel, iusto titulo sub dominium capientis redacta) licite retineantur iuxta Victoriā, contra Syluesterū.

Damna verō interim innocentibus illata, à nocentibus postmodū, quo ad fieri poterit, sine cōtrouersia cōpensanda erunt; & speciatim quod attinet ad bona illa rusticorū, q̄ alioqui ad rempublicā hostilē pertinent, immunitas eaten⁹ præstanda erit, quatenus Reipublicæ Christianæ expedit, vt significat Molina; certē Caietan⁹ dubitat, an id sit vsu receptū.

73 Vnde colligitur primō, ex se non esse illicitas represalias, hoc est, ius quoddā prestandi siue capiendi quippiā de bonis subditorū alterius Reipublicæ, eo quod aliquis, aut aliqui de illā iniuriā intulerint, pro quā nec ipsi velint satisfacere, neq; Magistrat⁹ illius reipubl. etiam monitus, ad satisfactionē cogere: hanc enim facultatē posse Principē læsæ partis laeso concedere fatentur omnes: modo & mēsurā satisfactionis nō excedatur, & innocētibus parcatur, quando digna compensatio obtineri à nocentib⁹ potest.

Concedere autē represalias, siue impignorationes istas potest ille solus, q̄ bellū offensiuū indicere po-

test; cū & hoc ipsum genus quoddā sit belli. Et licet tā grauis iniuria nō requiratur, grauis tamē certē requiritur, ppter nō leuia incomoda, quæ etiā illis insunt, vt recte Molina d. 121. In c. verō vnico, de iniurijs, in sexto excommunicatur, qui cōtra personas aut bona Eccles. cōcedunt vel extendunt represalias. De quā re plura Syluester eodē verbo, Couar. in regulā *Peccatū* p. 2. §. 9. n. 4. Molina & Valentia loc. cit.

74 Colligitur secundo, Comuniter & abiq; magnā necessitate licitū non esse, integrā ciuitatē militibus diripiendam tradere, tum ob dicta; tum ob ingentia scelera & flagitia, quæ militū temeritate, tā erga innocētēs, quā nocentes comuniter perpetrari solent: tametsi in aliquo rarissimo necessitatis casu id licitū esse possit, saltē ante partā victoriā; si nempe id necessariū videatur ad deterrendos hostes, accēdendos militum animos adeoq; bellum expediendū, & victoriā obtinendā: modo duces grauib⁹ pœnis propositis, diligenter inuigilent, vt milites à templorū expoliatiōe & incēdio, innocētū iniurijs, alijsq; flagitijs abstineant, vt recte Syluest. v. *Bellū* 1. q. 10. Vict. q. 52. Mol. d. 122. Quia tunc mala, quæ per accidens eueniunt, ob intentum maius bonum, duci nō imputantur. Post partam autem victoriam, & confectum bellum nunquā, aut vix vnquā talis direptio ad vllum finem belli necessaria esse potest.

Quæritur quinto, spolia & bona ab hostibus iusto bello capta, vel etiam pretio seu dono accepta, ad quos spectent.

75 ASSERTIO I. spolia bonorum mobilium, quæ ad hostes pertinebant, comuni iure sunt capientū, ex dictis suprā dub. 3. nisi forte alicubi consuetudine introductum sit vt toti exercitui distribuantur; aut eorum pars aliqua Principi cedat in subleuationem oneris, & subsidium soluendi stipendij: prout varijs locis & casibus variæ sunt leges & consuetudines, satis notæ militibus; quæ seruandæ sunt.

Bonauero immobilia, quatenus iustam compensationem, aut satisfactionem non excedant, ad supremū belli Principem: ex l. si captiuus, ff. de captiuus. Ea vero immobilia, quæ ad hostes non pertinebant, sed ab ijs iniuste occupata tenebantur, prioribus dominis restituenda sunt; vt quæ eorum dominio non sunt priuati; ex communi & certa apud Couaruiam in regulā *Peccatum* part. 2. §. 11. & Valentiam hic. q. 16. pun. 3.

76 ASSERTIO II. Quoad bona vero mobilia ab hostibus inique possessa, si bello iusto capiantur, seruanda cuiusq; regni recepta & approbata consuetudo. Ita Mol. d. 118. Sa V. *Bellum*. Ratio est. Quia in eiusmodi rebus, consuetudo habet vim legis; nec dubium, ob bonum cōmune, tum propter lites vitandas, tum ppter excitandos milites, posse humano iure introduci, vt res eiusmodi spectent ad capientes, vt ex simili patet in lege præscriptionis.

Vnde Molina non audet damnare Hispanos, qui eiusmodi res sibi reseruant; saltē postquam ab hostibus semel in locū tutū recepte; cum id ipsum etiā quorundā locorū iura statuant de ijs reb⁹, quæ vna nocte fuerunt in hostium potestate, vt idem Mol. restatur. Saquoq; & Val. p. 3. probabilē asserunt quorundā sententiam; qui simpliciter docent, ablata iusto bello ab ijs, qui illa bello iniusto acceperant, non esse priorib⁹ dominis restituenda, saltē

vt limitat Valentia, postquã interuallũ intercessit, & res iam fuit ab hostibus in tutũ locũ recepta; quia videntur res quasi neglectæ, vel amissæ: additq; Sa, ita receptum videri, vt capta à Turcis, prioribus Dominis non restituantur.

Idem (facta tamen quarundã rerum exceptione) decernit ius ciuile, l. *Hostes* & l. *si quid in bello*, ff. de captiuis, & Instit. de rerũ diuis. *Item ea quæ ab hostibus*. Sed quod ius cum supponat bellũ etiã ex parte hostis iustũ esse, per se ad Christianorũ bella non pertinet, vt fufius prosequuntur Couarruias cit. §. 11, n. 7. & 8. & Molina disp. 118. Quod si alicubi lex vel consuetudo aliud habeat, id obseruandũ. Hoc certũ, si restituantur priorib⁹ Dominis, teneri eos sumptum & industriam compensare titulo actionis negotiorum gestorum,

77 **ASSERTIO III.** Eadem res, si quidẽ recuperatio ipsarum iam deplorata videatur, licitẽ etiã ab hostibus dono aut emptione recipiuntur; at verò receptæ prioribus Dominis, si agnoscantur, restituendæ; modo isti pretiũ rationabiliter expensum soluant; ad quod in conscientia tenentur, prædicto titulo actionis negotiorum gestorum. Ita Molina & Couarruias loc. cit. Et primum patet ex voluntate Domini rationabiliter præsumpta.

Secundũ probatur ex eo, quia Dominus nõ perdidit earum rerum dominium; nec ita bono comuni vtile est, vt hoc lege vel cõsuetudine introducatur; sicut aliqui esse posse diximus in casu præcedenti: quamuis nihil dubitẽ, id absolute fieri posse. Imo Sacritas docet, videri eandẽ rationẽ rerũ istarũ, seu bello & vi, seu pretio acquiratarũ; quod facile concederem, si eadem vtrobique vigeret consuetudo.

78 Tertium patet ex dictis in simili. Nec refert quòd ementi bona fide rem furto ablatam Dominus pretium rependere non debet; non solum quia hoc casu in gratiam Domini resempta non est; sed etiam quia fur tenetur emptori de euictione, non autem hostis, quem iniquum possessorem fuisse constat.

Habent vero hæc, quæ diximus, frequentem vsum, tum circa res alias, tum circa vasa sacra, quæ Catholicis olim ab hæreticis erepta, denuò seu vi & bello, seu pretio recuperata, in Catholicorũ man⁹ veniunt, vt recte notauit Molina ibidem. Vbi autẽ de Domino certo non constat, prudens arbitrabitur, iuxta cõmunem doctrinam de bonis incertis,

DVBIVM VI.

De circumstantijs Belli, personam, & tempus concernentibus; an Clericis; an etiam diebus festis liceat bellare.

s. Thomas 2. 2. q. 40. art. 2. & 4.

79 **Q**uaritur primo, an etiam Clericis bellum gerere liceat. Statuo sequentia. I. Clericis regulariter suis manibus pugnare non licere, iuxta S. Thomam hic q. 40. a. 2. & cõmunem ex cap. *Quicumque clericus*, c. *Clerici*, c. *Quicumque ex clero*. & cap. *Qui ausu*, 23. q. 8. iuxta Apostolum 2, ad Timoth. 2. v. 4. *Nemo militans Deo, implicat se negotijs secularibus: vt ei placeat, cui se probauit*. Etsi verius sit, hoc illis solum prohibitum iure humano, vt docent. Bannes hic a. 2. & Molina disp. 108. non diuino &

naturali, sicut post Gratianum & Turcrematam putat Valentia q. 16. pun. 4. nulla id firma ratione comprobans.

II. Licitum tamen esse Clericis, non solum bellum suadere, & ad illud inducere, si bonum Christianæ Reipublicæ id exigat; sed etiam ex facultate Prælati, saltem præsumptã iusto bello interesse, & ad strenue pugnandum, tam in bello, quam ante bellum hortari; modo expresse & directe officio vel deformatione alicuius non suadeatur, vt ex cõmuni docent S. Thomas cit. a. 2, ad 2. & 3, Nauarrus c. 27. n. 217. Molina d. 108. Valentia q. 16. pun. 4. Suarez tom. 5. disp. 47. sect. 6. n. 8. post Gratianum cap. *Quicumque ex clero* 23. q. 8. conformiter. Scripturæ Iosue 6. Censetur autem præsumpta facultas suppetere, quando eiusmodi profectio bono communi, aut spirituali militum saluti vtilis creditur, neq; proprijs ecclesijs est perniciofa.

III. Prælatos Ecclesiasticos temporalem iurisdictionem habentes, posse belli causam & executionem alicui à se constituto Duci committere, per se autem exequi regulariter non item; ex communi, iuxta cap. *Episcopus*. Ne clerici vel Monachi, in sexto, & Can. *igitur* 23. q. 8. Neq; vero irregularitatem, idcirco incurrunt, licet nil protestentur.

IV. Quin etiam Clericos in quibusdam casibus licite pugnare, vt cum Caietano docent Valentia & Molina locis cit. Primo si constitutus in minoribus beneficium resignet, habitumq; & tonsuram dimittat, adeoq; statum mutet, ex Couarruiam in Clementinam, *si furiosus* part. 2. §. 3. n. 2. Molina d. 108. Secundo ex Pontificis dispensatione, quæ abfque causa rationabili facta, est quidem illicita, sed valida, iuxta Molinam ibidem. Tertio si opus sit eos hoc facere, ad defendendum bonum commune, puta Republicam, patriam &c. tunc enim etiam tenentur, iuxta Caietanum hic a. 2. & Molinam citatos. Quinto ad consecutionem iustæ victoriæ, à qua bonum commune Ecclesiæ notabiliter dependet; si videlicet aliqui victoria talis sit desperata; vel grauius certe periclitetur.

V. Clericos extra hos casus in bello pugnantes, si in sacris sint, peccare mortaliter, secundũ oñes, quia priuantur vsu ordinum, & recludi iubentur in monasterio, & si in bello moriantur, interdicitur, ne orationes vel oblationes pro eis fiant; tamen si non priuentur Ecclesiasticã sepulturã, vt patet ex capitulis citatis: probabile etiam est peccare mortaliter si in minoribus existentes beneficium habeant; venialiter autem tantum, si aliqui in minoribus sint. Religiosi vero Laici tamen si forte mortaliter non peccent ita pugnãdo, secluso scandalo (vt quidã asserunt) tamẽ sine dubio grauius peccant, quam Clerici in minoribus constituti, iuxta Molinã ibidem.

VI. Clericos, non solum quando licite pugnant, sed etiam alias, quando bello vtiliter adfunt, nisi aut paupertatis professione, aut ducis auctoritate prohibeantur, posse, vt alios milites, spolia ab hostibus capere, sibi que retinere, vt ex præsumpta rationabiliter Principis facultate, & ipsa rei æquitate docet Molina; quicquid alij dubitent, & de præsentibus, non pugnantibus neget Bannes.

VII. Etsi Laicus in bello aggressiuo, etiam iusto, aliquem occidens vel mutilans, aut propinq; ad ali-

quem

quē in particulari occidendū seu mutilandū cooperans etiā absq; sua culpa irregularitatē contrahat; secus in bello defensiuo iusto, vbi moderamine inculpatae tutelae nō exceditur, vt cum Panormitano, Innocentio, Ioāne Andree & Nauarro docet Suarez loc. cit. n. 1. & 2. Clericus tamē nunquā irregularis fit, quando vel in bello, vel extra bellum licite aliquē occidit, vel mutilat, vt habet verior sententia, quā sequitur Valentia citatus, Molina disp. 10. 9. & supponit S. Thomas hic, vbi ait: *Nulli, qui est deputatus ad aliquod officium, licet id per quod suo officio incongruus reddatur; etsi multi repugnet, speciatim Caietan⁹ hic.*

VIII. Hoc esse discrimē inter bellū iustū & iniustū, quoad irregularitatē; quod in bello iusto; nec laicus, nec clericus, etsi aliqui pugnando mortaliter peccans, eam incurrat, quantumuis vnus aut plures occidantur, quamdiu ipsi proprijs manibus nō occidunt vel mutilant, aut ad aliquē in particulari occidendū propinquē cooperantur, vt post Panormitanū, Nauarrū, Couarruuiā, & alios docent Molina disp. 110. Suarez cit. n. 9. & 11. etsi quoad Clericum illicite pugnātem, contrariū vel certū asserat Valentia: at in bello iniusto, si vel vnus occidatur, aut mutiletur, omnes pugnātes, aut consilio vel auxilio ad bellandum efficaciter cooperantes, adeoq; etiā praesentes tantū ad subsidium ferendum, tā Clerici, quā Laici, irregulares fiunt, vt ex cōmuni docent hic, Molina loc. cit. & alij, apud quos plura. plura tom. 4. de Irregularitate.

Quaritur secundo circa temp⁹, an etiā dieb⁹ festis bellare liceat. Respondetur, nō solū vrgente necessitate se aut Rempublicam defendendi; sed etiam oblata commodiore occasione pugnādi & vincēdi, licitū esse dieb⁹ festis pugnare, vt iuxta S. Thomā q. 40. a. 4. recte docent Caiet. Bann. Val. hic, Mol. d. III. & colligitur ex c. licet, de ferijs & cap. si nulla 23. q. 8. Quin & p se dieb⁹ festis pugnare, non est mortale; modo factū non negligatur, si adsit comoditas audiendi; quia pugnare nō est op⁹ seruire; vnde etiā absq; iniusto peccato bellum geri possit die festo, quando milites per id potius à peccatis retrahendi, quā, in pietatis studio impediendi viderentur, vt inquit Molina Capitulū vero illud i. de treugā & pace, quod Christianis bellū etiā alijs quibusdā temporibus interdicit, non esse vsū receptū, notant Glossa & Panormitanus ibidem.

D V B I V M VII.

De rixa, duello, & seditione.

S. Thomas 2. 2. q. 41. & 42.

88 **R**eviter, statim⁹ sequentia. I. Pugnam exteriorē, si inter priuatos fiat, absque condicō, ex subita ira, proprie vocari rixam; si ex condicō, duellum; si inter ipsas cōmunitates diuersas, bellū; si inter partes eiusdē Reipublicae, aut inter Principem & Rempublicā, Seditionem; quamquā hoc nomen etiam ipsa pugna meditatio & machinatio, & seorsim facta coitio partium (vnde nomen accepit) pugnam spectans affici solet, iuxta S. Thomam q. 42. a. 1.

89 **I**. Rixam ex parte quidē aggressōris, esse contra charitatem, cōmuniter etiam contra Iustitiam (si alter iniustus & per iniuriam ad pugnā pertrahatur) & quidē ex suo genere mortale; nisi indeliberatio, aut paruitas materiae excuset, vt accidit inter pueros; qui, ppter ea etiam cōmuniter, licet inuafus

fit clericus, nō incurrunt excommunicationē, vt recte notauit Valentia hic q. 17. pun. 1.

Ex parte autem inuafis, si fiat per modum defensionis, cum moderamine inculpatae tutelae, per se non est peccatū, cum liceat cuiq; vim vi repellere, vt habetur in l. *vi vim ff. de Iustit. & iure, & c. si vero 1. de sentent. excommun. Plura infra de homicidio.*

III. Duellum itidē illicitum esse, nisi aut per modum iusti belli, vel iustae defensionis, etiā priuatae suscipiatur (vbi alius modus comodior se tuendi non suppetit) puta ad effugiendā iniustā mortem, mutilationē, vel grauissimā honoris aut bonorum iacturam, cui nimirū euitandae recte quis se mortis periculo obijcit. Ita Nauarrus cap. 11. Petrus Nauarrus lib. 2. de restitut. cap. 3. q. 1. n. 8. Sotus de Iusticia q. 1. a. 8. Valentia hic q. 17. p. 1. Sa V. *Duellū*, Ratio est: quia licitū est se suaq; defendere, etiā cum periculo Vitae, & interitu iniusti inuaforis, vbi non est alius mod⁹ se defendendi; etsi nonnulli negent, pro honoris defensione posse duellum suscipi.

Hoc quidem in confesso est, ob solam ignominiam illā quā ex refutatione duelli incurri putant insipientes, neminem posse aut debere duellū suscipere: satis enim defenditur honor, si quis dicat, se quidem ad sui defensionem necessariā paratum semp; attamen infame duellum (vt mox dicetur) adeo diuinis & humanis legibus aduersum suscipere nolle, vt ex cōmuni recte docent Bannes q. 41. a. 1. & Valentia loc. cit. qui particulares casus liciti duelli fufius prosequuntur.

Ex quibus etiam per se vniuersim damnare non audeo, quod more & iure bellico quibusdam locis receptum esse dicunt; vt si milites duo capitale facinus admiserint, iubeantur à Duce de seipsis poenam hac ratione exposcere; vt nimirū certo modo & ritu duello congressi trifarijs armis confligant; cū periculo quidem vitae vtriusq; , sed ita tamen vt vel vnus, vel subinde etiam vterq; viuus euadat. Sicut enim in simili casu saepe iubetur à Duce, vt vnus alterius (prout fors tulerit) siue per suspendiū, siue per traiectionem sclopi, carnifex existat: ita pari modo etiam per duelli susceptionē id ipsum fieri posse videtur. Et quia de vita agitur, non difficile est, vt secluso odio & rancore ab vtroque intendatur sola iustitia ac vitae propriae incolumitas.

IV. Poena illiciti duelli, praeter alias grauissimas vt infamiam perpetuam, carentiam Ecclesiasticae sepulturae, si quis in duello moriatur &c. est etiā excommunicatione ipso facto incurrenda, ex concilio Trident. sess. 25. c. 19. de reformatione, & quidē Papae referuata, si fiat cum publica solemnitate, videlicet cum patris & chartulis pronocatorijs, ex propria Bulla Pij IV. Secus si duellum sit tantū priuatum iuxta Bullam Gregorij XIII. qui excommunicationē concilij Tridentini etiam ad priuatum duellū extendit, vt cum Nauarro docet Suarez tom. 5. d. 23. sect. 3. n. 11.

V. Eandem excommunicationis poenam (& fere alias supradictas) eodemque modo incurrunt locum concedentes (etiam si Imperator, Rex, aut Princeps sit) fautores, patroni, patrini, consulentes, auxiliantes, spectatores ex composito; ex citatis iuribus, & Bulla Clementis VIII. super eadem re: quin etiam isti, licet pugna non sequatur, si tamen per eos non steterit, quo minus sequeretur

Excommunicationem incurrunt, ex Bulla Gregorij XIII. quæ tamen excommunicatio, seu priuatum, seu publicum sit duellū nō est referuata: Qui vero ex subitā ira, qua proxime patet via ad arma conuolant, & secum mutuo digladiantur, cum duellū propriè non faciant, has poenas non incurrunt, vt rectè Sa Verbo Excommunicatio ex comuni.

93 VI. Hastitudia, Torneamenta, & exercitationes aliæ gladiatoria tunc quidè mortaliter illicitæ sunt, si cum morali periculo mortis, mutilationis, aut grauis vulneris coniunctæ sint; ita vt plerumque si mile quid consequatur: alias vero nō item; etsi raro quempiam ita occidi contingat. Nam & excommunicatione, quam contra agitationem taurorum tulit Pius V. sustulisse Gregoriū XIII. refert Sa verbo Ludus. Vt autem in particulari de eiusmodi rebus fiat iudicium, conferendum erit periculum cum utilitate, quam Reipublicæ afferunt, vt rectè Molina disp. 111. Plura vterque Nauarrus locis cit. & Victoria relect. de homicidio n. 32.

94 VII. Seditio quoque ex parte eius, qui contra bonum commune illam mouet, aut sequitur, est peccatum speciale; idque seu charitati, seu iustitiæ oppositum, vt ex dictis colligitur, & asserit S. Thomas q. 42. etsi nihilominus Valentia q. 17. pun. 3. putet, vnicum esse specie peccatum charitati oppositum; ego absque formali iniustitiā raro contingere existimo, vt plane docet S. Thomas a. 2. vbi ait *vnitatem cui opponitur seditio, esse vnitatem iuris & communis utilitatis: manifestum ergo esse, quod seditio opponatur iustitiæ, & communi bono.* Et addit: *peccatum seditiois primo quidè & principaliter pertinet ad eos, qui seditioem procurant, qui grauisime peccant. Secundo autem ad eos, qui eos sequuntur, perturbantes bonum commune. Illi vero qui bonum commune defendunt, eis resistentes, nō sunt dicendi seditiosi: sicut nec illi, qui se defendunt, dicuntur rixosi.* Et ibidem resp. ad 3. ait *perturbationem regiminis tyrannici per se non habere rationem seditiois; sed ipsam potius tyrannum seditiosū esse.* &c.

D V B I V M VIII.

De scandalo, quid, quotuplex, & quale peccatum sit scandalum; & an semper sit peccatum consilio, præcepto, ope, vel ad malum cooperari, vel à bono impedire.

S. Thom. 2. 2. q. 43. a. 1. 2. 3. 4. 5. 6.

95 Quid ad priorè partè hui⁹ dubitationis attinet, dum quæritur, quid, quotuplex, & quale peccatum sit scandalum, Respondeo breuiter sequentibus pronuntiat. I. Scandalum generatim hoc loco significat offendiculum peccati: estque aliud actuum, aliud passiuum. Illud apud S. Thomam 4. 43. a. 1. ex S. Hieronymo & communi definitur, *dictū vel factum minus rectum, præbens occasionem ruinae;* seu lapsus spiritualis; hoc verò est ipsa ruina seu lapsus peccati, ex alterius dicto vel facto consequens; quorum vtrunque etsi sæpe quidem solet esse coniunctum, potest tamen promiscuè vnum esse sine altero; vt cum aliquis inducit verbo vel facto alium ad peccandum, & alter non consentit; aut contra, quando tam præter intentionē operantis, quam conditionem operis, aliquis malè dispositus, ex opere, nec malo nec mali speciem habente, inducitur ad peccandū; vt si quis inuideat bono operi alterius; quo casu eiusmodi actio dicitur causa peccati per

accidens; peccatum vero subsequens, *scandalum acceptum non datum;* vt pote ei, qui per accidens causam dedit, nullo modo voluntarium iuxta S. Thomam hic a. 1. ad 4. vbi rectè etiam Caietanus.

96 II. Scandalum passiuum nullum quidem proprium & speciale peccatum est: at vero actiuum est; & quidem ex suo genere peccatum mortale, oppositum specialiter correctioni fraternæ iuxta S. Thomam a. 4. seu potius beneficentiæ spirituali, adeoque charitati; non solum si id directè sit voluntarium, sed etiam si indirectè, vt post Adrianum in 4. de Confes. q. 4. Antoninum 2. p. tit. 7. §. 4. c. 4. Maiorem in 4. d. 38. q. vlt. Alensem 2. p. q. vlt. mem. 2. Gabrielem in 4. d. 38. q. 2. a. 2. docent Syluester V. *scandalum* q. 2. Nauarrus Manual. cap. 6. n. 19. Valentia hic q. 18. pun. 2. & apud Bannem Victoria, & moderni Thomistæ, licet post Durandum in 4. d. 38. q. 3. & Paludanum q. 6. contrarium dixerint Caietanum hic a. 3. & in sumā V. *scandalum*, Couarruias in regulā *Peccatum* part. 1. n. 5. Azor tom. 1. lib. 1. cap. 14. q. 6. & ib. 4. cap. 7. & 20. q. 1. Vasquez 1. 2. disp. 102. cap. 4. qui aiunt, scandalum actiuum, etsi quidem semper sit in Confessione explicandum tanquam circumstantia peccati, tamen tunc solum esse speciale peccatum quando ruina spiritualis est directè & per se intenta; vel etiam vt nonnulli addunt, cum quis per actionem alias non malam proximum scandalizat: quod etiam satis aperte significat S. Thomas hic q. 43. a. 3. in corp. & ad 2. & in 4. d. 38. q. 2. a. 2. q. 2.

Sed quæ doctrina nec satis secum ipsa coheret; & cum certā & recepta, in simili materiā de homicidio, detractione, furto repugnat; cum eiusdem rationis sit directā, vel indirectā intentione, vitæ aut famæ alterius læsioni causam dare, vt generatim docuimus tomo 2. d. 4. q. 3. dub. 3. Præterquam quod S. Thomam etiam ad nostram doctrinam explicare conantur Valentia & Syluester loc. cit. de quonon est laborandum.

97 III. Excusat tamen à peccato mortali non solum defectus plenæ aduertentiæ seu deliberationis, sed etiam paruitas materiæ, si ruina proximi prauis ac procurata sit leuis, adeoque venialis; idq; etiam si directè ac formaliter sit intenta, secluso peculiari contemptu Dei, & proximi, vt generatim de peccatis diximus q. 5. d. 5. & docent Paladanus, Gabriel, Caietanus loc. cit. Angelus & Armilla V. *scandalū* apud Vasquez 1. 2. d. 102. n. 23. quicquid ipse repugnet.

98 IV. Peccatum scandali actiui semper etiam adiunctam habet malitiam eius peccati, ad quod proximus inducitur v. g. furti, homicidij, adulterij &c. Si quis directè, seu directā intentione aliquem ad eiusmodi peccatum inducat, vt habet certa & communis doctrina, apud Caietanum hic q. 43. a. 3. vult enim talis directè illud peccatum; Secus si quis indirectè tantum ad id inducat, vt aperte sentit S. Thomas hic q. 34. a. 3. ad 2. etsi quoad hoc aliter sentiat Vasquez loc. cit. idq; necessario, ne aliqui scandalum quod per actionem per se non malam datur, ex eius quidem sententiā, peccatum sit nullius speciei.

99 Ratio est. Quia tali casu peccatum illud proximi vitari non debuit ex præcepto eius virtutis, in quā proximus delinquit, seu cui peccatum illius opponitur; sed solius charitatis; vt in simili etiam videre

est

est in omittente correctione fraternā, &c. Et quis dixerit indirecte inducentem ad furtū, teneri ad restitutionem? Atq; hinc colligitur, in priori casu nō fatis esse dicere in confessione: Fui causa peccati mortalis. v.g. suadendo, rogando &c. sed insuper neesse esse explicare speciem illius peccati, et si re ipsa secutum non sit, vt recte etiam docuit Nauarrus, loc. cit. nisi quis forte iam antea speciem illius peccati fuisset confessus, & solum omisisset dicere circumstantiam scandali.

V. Nec actiuū, nec passiuum scandalum cadit in viros perfectos, iuxta S. Thom. hic a. 5. & 6. quia tamen si aliquādo illi peccata venialia committant, tamē ea nec ex aliorum dictis vel factis, sed ex propria naturae infirmitate committunt; nec in exterioribus adeo improuide exorbitant, vt merito alij possint scandalizari. Vnde negat etiam S. Thomas a. 6. ad 2. S. Petrus sua simulatione, quantumuis venialiter illicita, scandalum actiuum praeiussit; quod potius ad loquendi modum videtur pertinere. De qua re plura tom. 2. disp. 5. q. 3. dub. 5.

Quod vero ad secundam partē dubitationis atinet, qua quaeritur, an semper sit peccatum, consilio, praecepto, cooperatione, vel ad malum concurrere, vel à bono impedire, sequentibus assertionibus respondemus.

100 **ASSERTIO I.** Intrinsece malum est, directe & absolute intentione intendere, vel inducere nō solum formaliter, ad ipsam malitiā peccati, vel ad aliquid, quod absolute, & secundum se malum est; sed & ad aliquid, quod p tempore ab altero sine peccato fieri nullo modo potest, quantumuis res secundum se, spectata à iocui honesta & licita sit, vt est v. g. celebratio missae. Videtur communis apud Suarez tom. 3. d. 18. sect. 1. & 2. quicquid quoad posteriorē partem aliqui contra dicant. Ratio est. Quia in vtroq; casu voluntas directe fertur in rem illicitam, nec sane rationabiliter petitur, quod alter tenetur negare. Neq; vero id fecit Iudith se exornans, vt placeret Holoferni; id enim per se malum non erat, cum posset referri ad honestum finem matrimonij.

101 **ASSERTIO II.** Rem per se quidem non malam, nec alteri secundū praesentes circumstantias illicitā, attamē sine peccato non exercendā, non licet sine causa rationabili conuenientis alicuius necessitatis vel utilitatis, ex ordine & praecipis charitatis dimittenda, absolute intentione petere, suadere, praecipere ex causa licet. Sumitur ex Suarez loc. cit. Caietano, & alijs citatis, & ex dictis supra q. 9. dub. 5. de fide. Ratio primi est; quia ex charitate tenemur, quoad comode possumus, vitare peccatū proximi, idq; etiam si is iam sit paratus, aut licet alioqui ad rem illam ius habeam⁹, quicquid aliquid in distinte dixerint: quanquam alterutra hac circumstantia occurrente, leuior etiam causa fatis esse possit, ad negligendum alterius peccatum, vt etiam saepe ipsa per se utilitas rei, ad quam ius habes.

Ratio secundi est. Quia tunc nec directe, nec indirecte voluntarium est peccatum illud proximi, vt recte etiam docent Nauarrus c. 14. n. 41. Syluester verbo *Infidelitas* q. 4. Valentia q. 10. de fide pun. 5. Exemplum est in petitione mutui ab vsurario, aut absolutionis ab eo, cui sola mortalis culpa obstat, quo minus licite te absoluat.

102 **ASSERTIO III.** Quin etiam licet, propter maius peccatum vitandum (seclusa iniuria terti) inducere ad minus, iubendo, rogando, suadendo, hypothetica tamen intentione; ita vt sensus sit: aut omnino malum caue; aut saltem, si id impetrare non possum, maius malum ne feceris, quam hoc sit. Ita Caietanus verbo *Tyrannus*, Nauarrus cap. 14. n. 40. Suarez tom. 5. disp. 45. sect. 2. à n. 2. post Adrianum, Sotum, &c. quamuis nonnulli negent, verbis tamen potius, quam re diuersi, vt animaduertere est apud Sa verbo *peccatum*.

Ratio est. Quia talis suasio proprie non fertur in malum, quod ostenditur tantum, sed in omissionē maioris mali; sic ergo volenti occidere, suaderi potest, vt leuius agat, & solum percutiat, iuxta Sa ibid. Sic etiam excusari potest factum Eliae inuitantis Sacerdotes Baal ad sacrificandū 3. Reg. 18. Alia quoque exempla ex Hieronymo & Augustino refert Bellarminus lib. 2. de Monachis cap. 34. licet forte alium sensum habere possint.

Non licet tamen suadere, volenti occidere vnū, vt mutilet alterum; quia hoc sine iniuria alterius fieri non potest, vt omnes consentiant.

103 **ASSERTIO IV.** Per se quidē & propinq; cooperari malo, directe videlicet intendendo malum, aut faciendo aliquid, quod per se & intrinsece malū est, nunquā est licitum; at tamen subinde licitum est per accidens & remote (exercendo v.g. actum ex se indifferenter) cooperari malo, ex causa rationabili conuenientis utilitatis, aut necessitatis, secus non item. Primum patet, quia facientium & consentientium idem est peccatum.

Secundum sumitur ex citatis auctoribus, & Val. q. 21. de Iustitia pun. 4. Ratio est. Quia talis nec directe vult malum, vt patet, nec indirecte; cum talis, aliqua causa rationabili occurrente non teneatur ab eiusmodi cooperatione, quae p se mala nō est abstinere.

104 Atq; sic excusari possunt, qui metu mortis remigant in nauibus Turcarum contra Christianos, aut eis suppeditant arma, vel opem praestant, ad castra munienda, aedificanda propugnacula, arma fabricanda, asportanda spolia à Christianis ablata; modo nullum adeo graue damnum per eosita cooperantes inferatur Christianis, vt pro eo ipsi auertendo, etiam vitam exponere teneantur iuxta ordinē charitatis, secus si etiam absque illis idem damnum esset inferendum, iuxta Sa V. *peccatum*, & Molinam disp. 155. quicquid eiusmodi remigantes vniuersim damnant Nauarrus cap. 27. n. 63. & fere Toletus in V. excommunicatione Bullae.

105 Similiratione dijudicandū, an & quaten⁹ liceat admouere scalā, aut res latentē prodere furi; dare ensē, aut monstrare hostē patrato homicidii, ferre epistolā amatoriā amicā, dño iubēte, ornare herā meretricē, comitari & extrinsece seruire Dño vsurario, aut Idololatrē, sicut fecit Naaman Regi Syriae permittente Elisaeo 4. Reg. 5. v. 18. &c. vt recte docet Sa V. *Peccatum*. Item vendere arma, aleas, pigmenta, iisdem rebus abuturis, ex Nauarro c. 14. n. 43. & Lopez 1. p. cap. 30. item domum locare vsurarijs aut meretricib⁹, vinū subministrare ebriosis, carnes die prohibito comesturis iuxta Nauarrū c. 16. n. Valentiam de iustitia quaest. 20. pun. 5. & quaest. 21. pun. 4. duobus potissimum obseruatis.

Primum

Primum, an eiusmodi necessitati vel utilitati non possit commode alia ratione satisfieri. Secundum, an non secundum leges charitatis præfens illa necessitas, utilitas, vel commoditas postponi debeat malo, quod ex tali cooperatione per accidens sequitur: alterutra enim hac circumstantia præfente, nulla est causa peccato proximi cooperandi. Plura supra q. 9. dub. 5. de fide. Quibus adde tertio, annon speciali lege prohibitum sit, mercem alicui vendere, ut de veneno accidit.

106 **ASSERTIO V.** Per se quidem & secluso odio, vi, vel fraude, non est mortale, aliquæ ab indebito bono (etiam consilio vel præcepto) impedire, attamē per accidens esse potest, non solum ex dictis causis; sed etiam si ob amissum eiusmodi bonum, quod sine causa impeditur, graui periculo salutis proximū exponi contingat, ut comūniter accidit ei, qui ad Religionem à Deo vocatus in sæculo manet. Atq; hoc sensu admitto, quod dicit Bannes a. 4. mortale esse, aliquem sine causa impedire à notabili bono, quod aliunde non facile compensari possit. Multò minus licet proximo in peccato mortali cōstituto dissuadere penitentiam, etiam eo tempore, quo alias poenitere non tenetur; quia poenitentia est bonum ei absolute debitum, nec in mea est potestate situm, ut alio quo velim tempore, proximū ad eam perducam; sicut ipse in sua potestate, cum auxilio gratiæ habet, conuerti, quando voluerit.

DVBIVM IX.

An, & qua ratione bona seu spiritualia, seu temporalia dimittenda sint, propter scandalum.

s. Thomas 2. 2. q. 43. art. 7. & 8.

107 **D**E hac re, S. Thomæ doctrina sequentibus Assertionibus continetur. **ASSERTIO I.** Nihil est faciendum cum scandalo actiuo, utpote quod nihil aliud est, quam dictum vel factum minus rectum, alteri ruinæ spiritualis occasionem præbens. Ita S. Thomas q. 43. a. 7.

Vnde colligitur, omnem rem, seu actionem non solum malam, sed etiam mali speciem habentem, omittendam esse propter scandalum subsequens, ut etiam asserit S. Thomas q. 43. a. 2. & comūnis apud Syluestrum, Caietanum, & Sa V. *scandalum*, iuxta illud ad Thesalonicenses 5. v. 22. *Ab omni specie mala abstinete vos* & 1. Cor. 6. vers. 12. & cap. 6. v. 22. *omnia mihi licent (secundum se) sed non omnia expediunt.* Ratio est. Quia scandalum, tali casu plane oritur ex vi ipsius actionis, non aliter fere quam si mala esset; utpote quam alius merito malam existimat. Quo fit, ut ex suo genere mortale sit, criminis alicuius speciem, etiam simulando, præferre, si inde sequatur scandalum mortale; secus si non timeatur scandalum, ut docet etiam Nauarrus man. cap. 14. n. 29.

108 In casu tamen magnæ utilitatis, vel necessitatis, quæ scilicet valde præponderaret secuturo scandalo, non existimarem id intrinsece esse illicitum, ut

colligi potest ex dictis de usurpatione signorum falsæ religionis disp. 1. q. 7. dub. 5. Ratio est. Tum quia & res illa per se mala non est, & in hoc casu, scandalum illud nec directe voluntarium est, ut suppono, nec indirecte; hoc ipso quod suppetente causa rationabili, vitari non debuit. Tum quia id non est intrinsece malum: nec ob ingenerandam, falsam opinionem; talis enim error sæpe permitti potest: nec ob subsequens scandalum, quando hoc solum per accidens sequitur, nec intentum est. Est ergo scandalū permillum tantum, non datum. Adduci posset in exemplum simulatio Petri, quam S. Paulus reprehensibilem ideo fortasse dixit, quia, mali speciem habebat; & tamen à peccato omni excusant magni auctores, ut dictum tomo 2. disp. 5. q. 3. dub. 5. Alia exempla huius rei passim legimus in vitis Sanctorum, præsertim Simonis Sali.

109 **ASSERTIO II.** Propter scandalum vitandum, non sunt omittenda spiritualia, hęc & nunc ad salutem necessaria; Ita cum S. Thomas cit. art. 7. docent omnes. Ratio est; quia secundum ea, nos ipsos potius, quam proximum amare debemus, ex dictis de ordine charitatis q. 3. dub. 4.

110 **ASSERTIO III.** Bona spiritualia, quæ non sunt necessaria ad salutem, non sunt omittenda propter scandalum Phariseorum, qui ex malitia volunt impedire huiusmodi bona, temere concitando scandala. Ita S. Thomas cit. art. 7. ex communi. Patet. Matthæi 15. v. 14. *Sinite illos: cæci sunt, & duces cæcorum. Cæcus autem si cæco ducatum præferet, ambo in foveam cadunt.* Ratio. Quia isti proprie non sunt in aliqua necessitate spirituali: quando sponte sua ex bono mali occasionem captant. Accedit, quod alias vix quicquam boni eximij præstare liceret: quando semper aliqui inde ruinæ occasionem accipiunt.

Intelligitur tamen id ordinarie. Nam aliquando bona quædam adeo leuia esse possunt, ut plane melius, & charitati convenientius sit, ipsa occultare, & differre, vel cum aliquo meliori commutare, quam multoties homini quomodoocunque peccandi ansam præbere.

111 **ASSERTIO IV.** Bona spiritualia, quæ non sunt necessaria ad salutem, sunt occultanda, vel differenda nonnunquam, ubi periculum non imminet, propter scandalum pusillorum, qui ex infirmitate vel ignorantia scandalizantur, donec ratio facti reddatur. Ita S. Thomas cit. a. 7. ex communi. Ratio est; quia sæpe maior ad Deum honor reddit, ex hac omissione boni, quam prosecutione eiusdem: fierique potest iuxta ordinem charitatis, ut ob vitandum graue id malum proximi, recte posthabeatur bonum illud spirituale proprium.

112 **ASSERTIO V.** Si reddita ratione, adhuc scandalum duret, iam videtur esse scandalum ex malitia, ac propterea negligendum; iuxta S. Thomam ibidem: nisi forte, ut recte notarunt Caietanus & Bannes hic, pusilli non fuerint capaces reddite rationis, vel propter pristinam consuetudinem, vel propter contrariam aliquam rationem magis apud eos apparentem, &c. tunc enim vitandum, ut antea; sicut etiam quando pusillorum scandalum non oritur ex ignorantia, sed ex fragilitate, iuxta eosdem.

ASSER-

113 ASSERTIO VI. Iuxta S. Thomam a. 7. responsione 1. ad 2. Sunt quadam opera, quorum bonitas ex propria sua ratione excludit sequens scandalum, quæ proinde in aliquo casu scandalum necessario omittenda. Talis est peccatorum punition, quæ cum ex sua natura referatur ad bonum commune, & cohibenda peccata, bona esse nullo modo potest, quando ex ea plura & maiora peccata sequi constat, iuxta Augustinum contra Epistolam Parmeniani lib. 3. cap. 2. asserentem; *ubi schismatis periculum timetur, à punitione peccatorum cessandum esse*: talis est etiam correctio fraterna, quæ ubi quis putatur scandalizandus, non emendandus, locum non habet, ut suo loco dictum.

114 ASSERTIO VII. Veritas quidem doctrine propter scandalum nunquam est deferenda; ita scilicet, ut falsum doceatur: at tamen a casu docendi secundum congruentiam temporis & personarum exercendus est, etiã ab eo, cui alioqui docendi munus incumbit; adeoque nonnunquam propter scandalum dimittendus. Ita S. Thomas cit. a. 7. & constat ex dictis q. 5. dub. 3. Non ita tamen ut communis & necessaria fidei aut morum doctrina, suo loco & tempore à Pastoribus aut concionatoribus præmittatur.

115 ASSERTIO VIII. Consilia Evangelica, & opera misericordie non sunt simpliciter ac ex toto omittenda, propter scandalum. Ita S. Thomas ibidem ex communi: quia iuxta Hieronymum in Matthæi 15. & refertur in Glossa ordinaria; *propter scandalum dimittendum est omne, quod potest præmitti, salva triplici veritate, vite, iustitie, & doctrina*; sub quibus comprehenditur non solum id, quod est de necessitate salutis; sed etiam, quo perfectius venit ad salutem, iuxta 1. ad Corin. 12. v. 31. *Aemulamini autem charismata meliora*. subinde tamè ista recte differri, vel vnum in aliud commutari, apud omnes constat.

116 ASSERTIO IX. Bona temporalia, quorum nos Domini sumus, propter scandalum infirmorum, aut totaliter dimittenda, iuxta charitatis ordinem; aut scandalum aliter sedandum. Propter scandalum autem Phariseorum dimittenda non sunt; id enim noceret non solum bono communitati, dum malis daretur occasio rapiendi aliena; sed etiam ipsis raptoribus, qui retinendo aliena in peccato remanerent. Ita S. Thomas art. 8. ex communi.

Adde tamen; nisi aliunde ob aliorum bonum eiusmodi iactura temporalium rerum sit negligenda, ut si Princeps potius hæresin in suam provinciam introducturus sit, quam restituere velit bona Ecclesiastica, ut docent Caietanus, Valentia, Bannes, Sa loc. cit. qui addunt, ita sæpe excusari Pontificem, dum bona & iura Ecclesiastica permittit à Principibus sine iure usurpari: quo tamen casu, non ideo Principes à peccato excusantur; nisi forte ob ignorantiam & bonam finem.

117 ASSERTIO X. Ea vero bona temporalia, quæ nostra non sunt, sed nobis conservanda pro alijs commissa, sicut bona Ecclesiæ committuntur prælati, & bona communia rectoribus Reipubli-

cæ, non sunt dimittenda propter scandalum; iuxta S. Thomam ibidem, & communem; cum ea sub necessitate salutis tueri teneamur. Idque confirmatur exemplo S. Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi, qui bona & libertatem Ecclesiæ contra Regem acriter & ad mortem vsque defendit.

Sed nota ex Caietano ibidem. I. Esti Papa alijque Prælati sint bonorum communium administratores, non domini, ac proinde illa regulariter conservare teneantur; quin & restituere illi, quibus ipsi pro libito sine ratione ea donarunt; cum omnis Ecclesiasticæ rei donatio pietate vel necessitate vacua, non distributio, sed dissipatio sit, à dispensatore usurpata: ex probabili tamen sententia eiusdem Caietani, & aliorum, ut dicemus disp. 4. q. 1. dub. 4. habere eiusmodi dominium ipsam communitatem siue Ecclesiam; quæ proinde tanquam domina de illis disponere, nec ea ita conservare tenetur.

118 II. Posse aliquando, & debere Prælatos dissimulare ad tempus repetitionem bonorum, propter scandalum, præcipue pusillorum; aliquando etiam propter gravia mala obventura, ut dictum, penitus omittere. Nam idcirco etiam Ecclesia in multis locis decimas alioqui debitas non exigit, iuxta S. Thomam ibidem.

III. Posse etiam Prælatos non solum ijs, quibus necessaria ad vitam defunt, sed etiam subinde alijs, qui egent opportunis ad convenientiam sui status, tanquam pauperibus, per modum elemosinæ condonare bona quadam Ecclesiastica; ac propterea prætextu officij, non admodum teneri ad subditorum vexationem.

119 IV. *Meminerint Prælati, inquit Caietanus, quod gratiorem Deo exhiberent famulasum, quandoq; procurando, quod Ecclesia donaret, cum id scilicet spirituali bono populi expedit, quam procurando eorum repetitionem: temporalia namq; propter spiritualia, & non e contra esse debent apud Christianos.* De qua re etiam videri potest Baronius tom. 11. circa annum 1010. Atque hæc fere S. Thomas.

120 Ex quibus colligitur I. posse etiam & debere, nonnunquam ad vitandum scandalum pusillorum (non autem Phariseorum, nisi forte per accidens, ut dictum) qui videlicet ex ignorantia vel infirmitate scandalizantur, aliquid alioqui præceptum negligi hac vniuersali regula seruata, ut, quando concurrat aliud quoddam præceptum incompossibile, seu diuinum, seu humanum, cum præcepto de vitando scandalo, seruetur, id quod omnibus spectatis videatur maius, magisque obligans, ut docent Adrianus quodlib. 1. a. 2. Bannes hic q. 43. a. 7. Valentia q. 1. a. pun. 4. Suarez tom. 3. disp. 66. sect. 4. & disp. 68. sect. 5. Henriquez lib. 8. c. 47. n. 4. & indicat S. Thomas a. 7. ad 5. quicquid in contrarium dicat Vasquez 1. 2. disp. 162. n. 17. propter scandalum, etiam infirmorum, nullum præceptum, seu diuinum seu humanum negligendum, contra communem. Ratio est; quia concurrentibus duobus præceptis, quorum vtrumque seruari non potest, obligare definit alterum, quod vim obligandi minorem habet.

Exempla varia adducunt citati. Speciatim Valentia illud; si mulier vadens die festo ad templū, audiendi sacri gratia, præberet alicui infirmo occasionem scandali, teneretur, inquit, manere domi. Sed hoc vix est morale; quia iudicium indeterminatum de aliquo ex plebe scandalizando nō sufficit, quia sic vix vnquam licite prodiret, vt recte Nauarrus cap. 14. n. 38. seu 37. Si quando autem tale iudicium de aliquo in particulari recte conceipitur, tum is communiter erit talis, qui iam non ex sola fragilitate, sed ex malitia peccabit, ob cuius proinde scandalum, nullum præceptum negligendum, vt fatetur idem Valentia ex communi.

Exemplum melius adfert Bannes de muliere, quæ ne morosum aut Zelotypum virum grauer offendat, ieiunium aut missam omittit, non solum ob bonum viri, sed ob proprium bonum pacis, & tranquillitatis, proprijque scandali periculum vitandum. Alia exempla particularia in varijs materijs passim occurrunt.

Colligitur II. In actionibus, quæ nec per se

malæ, nec speciem mali habent (has enim omitendas in casu scandali, ex dictis liquet) nec etiam ex præcepto necessariae sunt, causam attendendam esse: si enim ita vel necessaria, vel vtilis sint, vt eis secundum charitatis ordinem merito possit illud in conscientia dū spirituale postponi, licite poterunt exerceri, nō obstante scādalo, alias omitendæ iuxta dicta de ordine charitatis q. 3. dub. 4.

Vnde si proximus conijciatur in extremam necessitatem spiritualem, propter meum opus, abstinendum erit etiam cum periculo vitæ, nisi forsitan absque graui necessitate spirituali propria, aut extrema alterius, cui magis consulendum, nō possim: si in grauem, abstinendum, si absque graui meo & aliorum, quibus magis consulendum, incommodo possim: si duntaxat in leuem, non teneor vitare, nisi facile possim. Et in his omnibus seruata proportione maior est obligatio parochi & habentium curam animarum, iuxta dicta de ordine charitatis loc. cit. Plura Nauarrus Man. cap. 14. à n. 33. & Lopez. 1. part. cap. 30. Atque hæc de Charitate satis.

INDEX DISPUTATIONIS III.

DE PRVDENTIA, FORTITVDINE, TEMPERANTIA, ac virtutibus annexis.

Quæstio I. De Prudentia, ac virtutibus annexis.

Dubium I. De Prudentia secundum se, quid sit, in quo subiecto; quod obiectum & quos actus habeat.

II. De diuisione prudentia, eiusque partibus integralibus, subiectiuis, & potentialibus; itemque de dono consilij adiuncto.

III. Quoniam modo prudentia ad ceteras virtutes sese habeat.

IV. De præceptis prudentia, ac vitijs eidem oppositis.

Quæstio II. De fortitudine, ac virtutibus annexis, vitijisque oppositis.

Dubium I. De fortitudine secundum se, ac dono fortitudinis adiuncto.

II. De actibus fortitudinis, speciatim de Martyrio, veluti præcipuo actu fortitudinis.

III. De præceptis fortitudinis, ac vitijs fortitudini oppositis, nimirum timore, intimiditate, audacia.

IV. De partibus fortitudinis in communi, ac speciatim de Magnanimitate, veluti prima virtute fortitudinis adiuncta, ac vitijs eidem oppositis, nimirum præsumptione, ambitione, inani gloria, ac pusillanimitate.

V. De Magnificencia, secunda virtute fortitudinis annexa, ac vitijs eidem oppositis.

VI. De tertia & quarta virtute fortitudinis adiuncta.

Ha, scilicet patientia, & perseverantia, ac vitijs oppositis.

Quæstio III. De Temperantia ac virtutibus annexis, vitijisque oppositis.

Dubium I. De ipsa temperantia secundum se, vitijisque oppositis, ac præceptis in genere.

I. De partibus temperantia in genere: ac speciatim de duabus eius partibus integralibus, verecundia & honestate.

III. De abstinentia & sobrietate, veluti partibus subiectiuis temperantia, vitijisque oppositis, gula, & ebrietate.

IV. De ieiunio, veluti actu abstinentia, an & cum sit virtutis actus.

V. Ad quidnam, quomodo, & quoniam obliget præceptum ieiunij Ecclesiastici; & quoniam ab eo excusentur.

VI. De castitate veluti tertia parte subiectiua temperantia, & virginitate eidem subiectiua.

VII. De luxuria, variisque eiusdem speciebibus castitati oppositis.

VIII. De partibus potentialibus temperantia, speciatim de continentia, & mansuetudine, vitijisque oppositis.

IX. De modestia in genere; deque humilitate, ac vitio opposito superbia.

X. De studiositate, aliisque modestia speciebibus, circa motus corporis, ac res exteriores; vitijisque oppositis.